BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 3295

BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVI 3298

XII.Su.3295

też czásu od moich prac sstawáło / wypisałem krotko / rozumieiąc go ku tym to Artykułom / y ku zábieżeniu niemáłym błędom / kthore sye ná Miásteczkách w postępku Práwá dźieią / bárzo być potrzebny / s kthorego káżdy przeczytawszy / á potym sye spráwom v Sądu máluczko przypátrzywszy / łácwie pozna y náuczy sye / iákim Postępkiem y z iákimi Ceremoniámi Sądownymi / sobie y przyiaćielowi swoiemu / w dochodzeniu Spráwiedliwośći swoiey przed Vrzędem / snádnie posłużyć y doydź swego może / bes wielkiego á częstego niezbożnych Prokuratorow tuczenia y łupienia. Obaczy też y Sędźia ná krotce powinowáctwo swoie / iáko sye w spráwách vrzędowi swoiemu thók ná Sądźie iáko kromia Sądu należących / záchowáć ma. Ktory też Porządek s támtymi to Artykuły / Polacy zwłaszczá ktorzy Láćinskiego iezyká nie vmieią / y co iest Speculum Saxonum, álbo Ius Municipale Maydeburgense nie wiedzą / mogą mieć iákoby zá nieiáki Státut Práwá Mieyskiego / y Porządku Sądow Mieyskich. Ktorym ia wydał / ácz względem przyczyn wyższey námienionych / wszákże też nie mniey zá tym / iż mi Pan Doktor Stánisław Rozárius w. W. Służebnik / osobliwy moy przyiaćiel / ktemu chući do-

dał / y v-

XVI-3295-III

dał / y vpewnił mie w tym / iżby tho przeciw w. W. nie było / gdy bym te praca swoie w. W. przypisał y ofiárował. A tákem v syebie vważył moy miłościwy Pánie / ábym tey pracey iákaszkolwiek iesth / nikomu innemu snádniey á przystoyniey nie przypisał / iáko w. W. swoiemu miłościwemu á przyrodzonemu Pánu. A zwłaszczá máiąc inne przyczyny do tego / bedąc z mieyscá tego / kthorego w. W. Pánem być raczysz. A osobliwie iżem poznał w. W. inter Principes Viros w vmieietności Práwá Mieyskiego / być naprzednieyszego: przes co ieden zacny człowiek ták o w. W. w swoich kśyążkách niedawno nápisał. *Illustrissimo ac fortissimo Domino IOANNE Comite à Tarnow, Castellano Craccouien: inter Principes Viros, neminem alium apud nos reperies, in prudentia Iuris nostri, summa cum laude magis uersatum.* Ktorego też czuyna praca / nietylko około zacnych á wiecznie pámietnych spraw Woiennych / ále też około pilney rády w rozmnożeniu Spráwiedliwości swietey / y postánowieniu rządu dobrego / ták w Ziemstwie iáko w Mieściech / była záwżdy / á teraz tym wiecey iesth wszytkim Polakom iáko Słońce świetna. Skąd w. W. odpláte od Pána Bogá / y chwałe od Ludźi ná potomne czásy nie mnieysza odniesye / iedno iáko y s spraw wo-

iennych. Non

BIBL. Z.N. IM. OSSOLIŃSKICH

pokornie/ áby w. W. moy miłościwy Pan/ ten
náluczki znák mey ku sobie powolności odemnie
służebniká swoiego nieznáiomego raczył wdzię-
cznie á láskáwie przyiąć. A mnie też w tych
poczćie mieć y záchowáć/ ktorzy rádźi w. W.
wiernie y wiecznie służą/ y z obrony sye
w. W. wesełą. Dan s Krákowá
Szesnastego dniá
Máiá.
Roku Páńskiego.
1559.

W. W. Mił.

Nieznáiomy á na-
niższy służe-
bnik

Bártłomiey Grobicki/ ná
ten czás Podwoyci Krak.

PETRVS ROYZIVS MAVRVS, AD LECTOREM.

IVra fori, & pacis tractare Grohicius artes
Doctus, grande breui codice clausit opus.
Quo lites agitare docet: nodosq; resoluens,
Legitimum certo tramite pandit iter.
Hunc igitur tibi sume Ducem: qui iura tueri
Vis tua, & ingrato victor abire foro.

DE HOC BARTHOLOMAEI GROHICII FAMILIARIS SVI LIBELLO. ANDREÆ TRICESII EQVITIS POLONI. CARMEN.

TVrbat vt humanas rerum confusio mentes,
Sic iuuat & dociles debitus ordo facit.
Hinc illi laudem præclaram iure merentur,
Qui studijs tradunt ordine cuncta bonis.
Vtq; alios taceam, noster Prilusius inde
Sarmatia in magna nobile nomen habet.
Qui primus patrias methodo conscribere leges
Cæpit, & arte suo ponere quæq; loco.
Hunc quoniam nobis rapuerunt inuida fata,
Cum patriæ studijs plura daturus erat.
Discipuli illius vestigia certa secuti,
Syderibus faustis aggrediuntur idem.

Primus at antè alios hãc Bartholomæus opellam
In lucem prodit Lector amice tibi,
Lector amice tibi, censores ille malignos
Submouet, & rabiem Zoile dire tuam.
Quod rodas alibi quærendum est, ista tenella
Non benè conueniet faucibus esca tuis.
Ciuibus hæc data sunt ciuilibus, & benè natis,
In melius siquidem vertere cuncta solent.
Ast inciuiles ad coruos Zoile tecum,
Ordo pacis amans candidus, ire iubet.
Sarmaticas his iudiciꝰ qui legibus vrbes,
Posse iuuari omni cum benè parte videt.
Præside Gostinio, Craci qui Prætor in vrbe est,
Quas tua sedulitas Bartholomæe dedit.
Cuius in officio cum sis adiutor, eodem
Crescente ô vtinam tu quoq; plura feras.
Teq; suum decus agnoscat Ressouia, lucem
Nascenti fauste quæ tibi prima dedit.
Hoc tibi Tricesius solito candore precatur,
Nec dubita voti postmodo compos eris.
Tu modo peruigili Christo aspirante labore,
Hoc studium pergas continuare tuum.

Die 14 Martij. Anno 1559.

Przemowá do Czytelniká. W ktorey iest opisána Summá tych ksyążek.

JEśli będźieś czytał/á nie wszytkoć poydźie w smák / łáskáwy Czytelniku / nie zárázem łay/ále pierwey pilnie czytáiąc rozeznay/ á nie vmieszli rozeznáć / od innych co sye s tym rozumieią / dobrzeli nápisano/ pytay / á ná to pámietay/ iż do rego czásu/ ácżkolwiek wszyscy Mieszczánie y Wieyski Lud w Koronie Polskiey/ odedwu Seth lat y dáley sądzą sye práwem Niemieckim Máydeburskim/ niebył żaden Polak/ktoryby rozmiłowawszy sye Rzeczy pospolitey/ y Spráwiedliwośći Swietey / nielitował pracey / áby bráćiey swey Polákom/ Porządek tego Práwá/ własnym ich ięzykiem wydał / Cześćią podobno dla trudnośći Práwá tego/ y wielkiey pracey/ cześćią dla nieżyczliwośći / iż tákich wiele iest ludźi / ktorzy co ob Bogá máią / nie rádźi z miłośći Krześćiáńskiey

bliźniemu vżyczáią / iedno zá vkłony bárzo ni=
ſkimi/ y zá dáry wielkimi. A rzecz to byłá záw=
żdy ku piſániu thák przełożonym iáko y poddá=
nym potrzebna. Abowiem káżdy Sedźia / łat=
wieyſzy ſpráwy rozſądek może dáć / y ćierpiący
krzywde/łatwiey ſye ſpráwiedliwośći ſwey do=
mowić może/gdźie Práwo tym iezykiem ieſt ná=
piſáne / kthore y Sedźia y ſtrony práwuiące ſye
rozumieią. Doświadczy tego káżdy kto ſye be=
[illegible]ie przypátrzał ſpráwam Sądowym/w Miá=
[illegible]czkách y we Wsiách miedzy Lawniki w prá=
[illegible] niećwiczonymi / iż rzadka ſpráwá tą drogą
[illegible] / iákoby wedle Práwá właſnie idź miáłá/
[illegible]o iáko ſye Woytowi álbo Vrzednikowi/ál=
[illegible]Prokuratorowi w głowie vklij / á iáko go
[illegible] dáry lepiey náchyli / ták ſądźi y ták ſpráwu=
[illegible] Winy nieſłuſzne bierze / drze / łupi/ dreczy v=
[illegible]ogie ludźi/ nieznáiąc Práwá/áni żadnego Po=
[illegible]ądku Sądowego / y nie wiedząc iáką winą
[illegible]ogo á o co káráć/ iáko Spráwiedliwość od nie=
[illegible]práwiedliwośći rozeznáć. Co bywa z wielkim
[illegible]bliżenim vbogich ludźi. Ku zábieżeniu tedy
tákich y innych wiele błedow/ktore ſye w Miá=
ſteczkách zá nieznáiomośćią Práwá / y Poſtep=
[illegible]ow Sądowych/ dźieią : Nápiſałem then Po=
[illegible]ządek Sądow Mieyſkich. Nie iżbym to o ſo=

bie rozumiał/

bie rozumiał/álbo znáć dawał/ażym temu dosyć vczynił/ álbo vczynić mogł/ y owszem tho znam/iż tá praca nieiest głowy moiey. Bo wykładáć práwá/spisowáć porządki Sądow/y wypuścić to ná Swiát/iest wielka rzecz á ważna/y iest sye ná co rozmyslić: Ale iż bym którego w práwie vczonego Polaká tą moią pracą wyrzucał/ któryby rozgniewawszy sye ná mie/ nie tylko tę ki Porządek/ále y wszytko Práwo Sáskie Magdeburskie Polskim iezykiem ku pożytkowi Rzeczy pospolitey Polskiey/ y ku rozmnożeniu sprawiedliwosći swietey/ doskátniey nápisał y wydał. Jákoż iednák nálazł by tákich niemało/ którzyby sye tego ważyć mogli/ by chćieli/ á Rzecz pospolitą miłowáli. Bo thymi czásy zá łáskę Bożą/ták sye rozumy rozkrzewiły w Polszczu/ iż v postronnych Narodow/mało ich trzebá żebráć. By też iedno przełożeni słuszným opátrzeniem ná godne ludźi bácznosć mieli/ Czego za prawdę wielka iest potrzebá: Vt Principes virtutem in tenuis fortunæ hominibus beneficij exerceant, officijs colant, & ad pertractandas eas partes, sine quibus rudis est hominum vita, liberalitate atq; clementia excitent. Wszákże y tego com ia málo nápisał/ile bacze/káżdy kto przeczyta/ á pilnie sye przypátrzy / łatwiey sye swey

Spráwiedliwośći zá wiádomośćią tego Porządku/domowić może. Ktory to Porządek/áby wszytká spráwá tych ksyążek łatwieysza ku poiećiu y ku pámiętániu byłá/rozdźieliłem ná cztery cześći. W pierwszey wypisałem o Personách Sądowi przynależących/ począwszy od nawyższszey áż do naniższszey/ przysyęgi ich/ powinowáctwá ich/ iáki ma być Sędźia/ iáko sye wszyscy ták ná Vrzędźiech Mieyskich będący / iáko Vrzędom poddáni/wedle powinowáctwá swoiego / záchowáć máią. W wtorey położyłem o rozności Sądow Mieyskich/ iáko Sądy gáią/ co ná ktorych sądzą/ z iákimi Ceremoniámi/ y ktorych czásow Sądy spráwowáne być máią. W trzećiey o Postępku Sądowym / ták w przezyskách práwnych przećiw stronie gdy do Sądu pozwána niestánie/iáko też w spráwách wszytkich/gdy do Sądu stánie. W przezyskách iż ten porządek iest / kiedy kto do Sądu pozwány trzy kroć nie stawa/á da sye przezyskáć : tedy iuż álbo wnosi pomocną przyczynę swego niestánia ná bliski Sąd/ álbo go zá onymi przezyski Czeladź Vrzędowa z roskazánia Sędźiego fantuie / álbo sye ręczy / álbo osiádłośćią broni / álbo go do więźienia biorą: O tym wszythkim masz porządnie wypisano. Gdźie też obaczysz/iákie przezyski do-

¶ Argumentum tych to ksyążek.

¶ Pierwszey cześći Summá.

Wtorey cześći Summá

¶ Thrzećiey cześći Summá.

Porządek w Przezyskách gdy Stroná pozwána do Sądu niestawa.

Legale impedi.
Pignoratio.
Fideiußio.
Detentio.

Porządek ná przećiw stronie gdy do Sądu stawa.

Dilationes.

Exceptiones.

Reconuentio.

Reformationes.

Capitalis ꝓpos: Guarrenda.

Responsio.

Probationes.

Ortilegium.

Appellatio.

Executio.

Litis expensæ.

Arestationes.

Inuentarij.

bre/ iákie nie dobre/ wedle ktorych Sedźia Exekucyą ma czynić/ wedle ktorych niema czynić/ y iáko sye też przezyskána stroná ma bronić. W spráwách zásye przećiw stronie gdy do Sądu stánie/ iż ten porządek iest/ że stroná obwiniona/ niż sye s Powodem / przes głowną odpowiedź ná żáłobe w práwo wda / ty lekárstwá práwne ma: álbo odwłok vżywa/ kthore s práwá otrzyma: álbo sye od Sądu wrzucenim iákiey przyczyny przećiw personie álbo przećiw rzeczy wyymuie: álbo sye domawia tego przed odpowiedźią / áby sye iey thez powod przed tymże Sedźiem vspráwiedliwił. Potym s powodem Opráwy czyni/ Powod zásye głowną żáłobe wypuszcza / Obwiniony powodną strone Gwarem wiąże / zá tym odpowiáda / á odpowiedźi swey rozmáitymi dowody podpiera / Ná ostátek Ortelu strony słucháią/ A iesli sye ktorey Ortel nie podoba/ do wyszszego Sedźiego áppelluie. A gdy iuż obwiniony práwem bedźie przezyskan/ Sedźia Exekucyą nád nim czyni. Ná koniec Nakłádow od niego druga stroná po zwyćiestwie / y po otrzymániu głowney rzeczy/ żąda/ álbo dobrá iego szperuią/ álbo ie vrzedownie popisuią. O tym wszytkim też masz swoim porządkiem nápisano / Co czytáiąc lepiey zrozu-

miesz. Przy-

mieſz. Przydałem do teyże czeſći trzećiey o Drzewie krewnoſći/s ktorego káżdy poznáć może/kto po kim wedle Mieyſkiego Práwá ſpadek bierze. W czwartey czeſći o kárnoſći złoczyńcow wedle Práwá/o męczeniu ich/y iáką śmiercią kthorzy ma być karan. Ten Porządek zdał mi ſye być bárzo potrzebny/ku wiádomoſći tych/kthorzy tego s práwá Niemieckim álbo Láćińſkim iezykiem piſánego/wiedźieć niemogą/ták ná Vrzędźiech Mieyſkich bedącym ku dobremu rozſądkowi/iáko y poddánym ku dochodzeniu Spráwiedliwoſći ſwey ſądownym poſtępkiem/ktory winien káżdy wiedźieć/y Práwo vmieć. Bo ſye niewiádomoſćią żaden niewymowi/oprocz pewnych Perſon w práwie opiſánych/iáko ſą niewiáſty/dźieći/ſzaleni/&c. Et turpe eſt in foro verſanti, lus ignorare in quo verſat. ¶ Pan Bog tego chce/áby wſzędy między ludźmi/á tym wiecey ná Sądźiech był vtćiwy porządek. Gdźiem też do tego Porządku przypiſował niektore ſpráwy wedle zwyczáiu Ławniczego Krák. Czeſćią dla tego/áby y Krákowiánie ktorzy ieſzcze kłopotow Práwnych nieſkuſili/(á day Bożе áby ich żaden nieznał/káżdemu tego s práwey miłoſći Krześćiáńſkiey życze.) Ale ieſliby ſye im też przydáło Sądownym poſtępkiem Spráwiedli-

Arbor conſanguinitatis. Succeſſiones.

¶ Czwartey czeſći Summá.

S. S. lib. iij, arti. 39.

¶ Pan Bog chce áby we wſzythkiem Porządek był.

 woſći do-

wośći dochodźić/ álbo śye śądownie bronić/ áby ty śpráwy śądowne po przeczytániu ich łácwiey rozumieli/ á przypátruiąc śye im/ y przysłuchá-iąc ich/ lepiey sobie y przyiaćielowi porádźić v-mieli/ ták w tych pośtępkoch zwyczáynych/ iáko też w tych ktore idą wedle Práwá. Cześćią theż ku náśládowániu innym Miáśtheczkam/ ieśli by śye im zdáło/ iákoż moim baczeniu niewiem by inne śądowne Ławnicze mieyśce było/ s kto rego by sobie inne Miáśtá y Miáśteczká kśtałt y wzor ku náśládowániu mogły brać/ iáko s Krákowskiego/ gdźie ná tych śpráwách ludźie mądrzy/ śtáteczni/ poważni/ w práwie ćwicze-ni śyadáią/ przed ktorymi śye wiele kroć Rycer-ścy ludźie/ y inne zacne Ośoby á o wielkie rzeczy cześto śądzą. Wszákże ia tu mieyśtcá żadnego nieponiżam/ y owszem ná woli káżdemu dáie/ chceli tego wszytkiego com nápiśał vżywáć álbo nie/ może sobie káżdy wedle myśli swey popráwić iáko chce/ y porądy indźie śzukáć/ y Práwá śye dokládáć. Obyczáiow theż y Wielkierzow, ktorych gdźie od dawnych czásow zá práwo v-żywáią/ nie káże/ áni przećiw nim mowie/ gdyż Wielkierz álbo zwyczay káżdego Miáśtá álbo Powiátu Práwo káźi/ y zá práwo bywa mian/ kiedy wchodźi w vżywanie. A ták ty coś

S. S. lib: i, arti: 64.

tego pier-

tego pierwey nie vmiał/ánis o tym co iest Práwo Máydeburſkie nieſłychał/ánis żadnego porządku Sądow Nieyſkich nieznał / przyymi odemnie zá wdzięczne to krotkie porządku wypiſánie/iáko ná ten czás ná prętce przy wielkich pracách Vrzędu moiego być mogło. Znáiąc ty máłe początki / ſnádniey potym ku znáiomoſći wietſzych przydź możeſz. A ieſli lepiey rozumieſz / nielituy pracey dla rzeczy poſpolitey / dla vbogich ludźi/nie kryy Perły w źiemie/ktorey ći Pan Bog vżyczył/poprawy/ odłoż ſwoie niepotrzebne zábáwienia álbo krotofile ná máły czás ná ſtrone/nie zażrzy bliźniemu ſwey vmieietnoſći. Nápiſz lepiey y ſzerzey/zoſtáwiſz po ſobie pámiątke wieczną. A powinienes to vczynić z miłoſći Krześciáńſkiey ku bliźniemu/y z roſkazánia Bożego: Bo Pan Bog chce po nas / vt

Vnusquisq; afferat in tabernaculum Domini ſecundum quod habuerit, iuxta benedictionem Domini Dei ſui, quam dederit ei.

Ja ile mi Pan Bog raczył vżyczyć Błogoſłáwieńſtwá ſwego/tom wnioſł do przybytku Páńſkiego/ co widźiſz.

BIBL. ZAK. IM. OSSOLIŃSKICH

Temu co ty Kſyążki czytáć bedźie/ Woyćiech Káſzotá Fránta dobry towárzyſz/ rozſądek ſwoy oznáymuie.

A prawdá pánie Szczekułá iże Noſem krzywiſz /
Zda mi ſye że twem mechlerſtwem nieták ſye pożywiſz.
Bá y ony coś ie łupił z Sąſyádow ſwych groſze /
Bedąć vbywáć z innemi obroki potroſze.
Gdy iuż káżdy y naproſtſzy thu przeczyta ſobie /
To wſzytko co Mieyſkiey wiedźieć należy Oſobie.
A iáko ma poſtepowáć w ſwey Spráwiedliwoſci/
Ktorey ſye wiec proſty człowiek bárzo długo poſci.
Gdy Sedźiowie z Szczekułámi poczną Práwem kręćić/
Aby iedno ná obudwu ſtronách co wymeczyć.
Bo wiec ſzpetnie niebożątká kálety ſtrząſáią /
A kthemu ná kołácye do ſyebie praſzáią.
Ony doſtoyne obrońce ſwey Spráwiedliwoſći/
Nie ieden ſye gárniec winá dáremnie wychłoſći.
A on vmyſlnie y łatwią rzecz zátrudniáć bedźie /
A za tego máło widźim przy káżdym vrzedźie.
Wyrywáiąc dźiwne Práwne Láćinſkie Terminy/
Ale muśiſz iuż ná ſtrone pánie duſzko zniemi.
Bo thu proſtak naydźie wſzytko iuż Polſkiem iezykiem/
Niebedźie ſye przed twą mnoſćią kłániał hárdim bikiē.
Przetći domá krotce ſobie y wneth ſye náuczy/
Jáko ſye wczym ma ſpráwowáć/ y ſnádnie vłuczy
W krotki koniec v Sedźiego ſwey Spráwiedliwoſći/
Chybá żeby on nieczynił ſwoiey powinnoſći.
Ale naydźie tu nań wine y kaźń známienitą /
Bowiem táki naywiecey Rzecz pſuie poſpolitą.
Bá y ná owe przechyrki co Práwo nicuią /
Przed ktoremi by przed Sepy vbodzy dudkuią.

Naydźie

Naydźie kágániec ná gebe trudno bedźie pleſáć/
Albo proſte nieboraki po ſwey woley keſáć.
A iż ty puſćiem ná ſtrone o ktorych to wiemy/
Że s nich Pátronow kſyążeczkam tỹ miec niebedźiemy.
Ty miły bráćie ktory s tąd bedźieſz miał pożytek/
Skoro przeczytaſz s pilnoſćią ten Porządek wßytek.
Vkáż te przyſtoyną wdźięczność Piſárzowi temu
Ktory ták dobrze poſłużył Spolnemu dobremu.
Reſtże kogo vſłyßyß komu by ſye zdáło/
Że nie wßytko doſkátecznie tu ſye nápiſáło.
Proś niech zárázem nie gáni á dla máley wády/
Niech nie mowi żeby to był Porządek ßkárády.
Bo y mała brodaweczká twarzy białey głowie/
Nie oßpáci y nie wádźi nic piękney Oſobie.
Bedźieli chćiał być vpomy tedy mu day pokoy/
Albo chceßli o tym rádßey zárázem zniem rokuy.
Reſtże vczony niech co lepßego nápiße/
A my do tąd przeſkáźiemy dobrzy Towárzyße/
Ná tey powßedniey potráwie/ áże Márcepany
Podkáią nas przes ty możne wrozumie ſwem Pány.
Aczći to dźiś iuż ná Swiećie niebárzo nowiná/
Że máły dym wylátuie z wielkiego kominá.
A choc drudzy nic niepißą ání thež vmieią/
Przedſye ſye z drugiego pracey vßczypliwie śmieią.
My że wiemy iż to nie téi człeká potćiwego
Jáko ſłuſa wdźięcznie praca przyymuiem káżdego.
I teraz winßuiem z ſercá ſwemu Bártoßowi/
Pomoż Boże cnotliwemu ná wßem człowiekowi.
A ſpraw to wniem przes ſwe dáry z łáſki swey obfitey/
By potym wczym wietßem ſłużył Rzeczypoſpolitey.
Bo to Mátká náßá/ktemu káżdy ſye cny rodźi
By iey ſłużył y ten w rychle ſnadź w ten Cel vgodźi.
A s tąd iego imie zacnie roſławi ſye wßedźie/
A to iemu tu ná Swiećie ſkarb natrwálßy bedźie.

Tylkoſći pewney korzyſći.

BENEDICTVS HERBESTVS NEAPOLITANVS,

IN VERNACVLAM IVRIS *MAYDEBVRGENSIS DESCRIPTIONEM BARTH: GROHICII.*

FLauius vt fertur populo placuisse Latino:
Cum Fastos certo digerit orbe dies:
Sic quoq; Sauromatis, Grohici, tua cura placebit,
Illustras patrio patria iura stylo.

Omylki w Druku ták poprawisz.

List vj/ wiersz 9. saeuit/ czytay saeuitq;.
List xij/ wiersz 16/ pomiernym karánim/ czytay/ po miernym karániu.
List lxij/ in margine:s przezwiskow/ czytay/ s przezyskow.
List lxix/ wiersz 20/ gdy kiedy kogo/ czytay/ kiedy kogo.
List xcv/ wiersz 2/ Sedzia wyda rok/ czytay/ wyda wyrok.
List cxx/ Wiersz 18/ Oyćiec y Mátká iedney Familiey/ czytay/ Oyćiec y Syn iednego domu albo rodzáiu/ moga poiąć &c.

Porządku Sądow Mieyskich

Cześć pierwsza.

O Práwie y rozno-ści Praw.

Z káżdemu Sądowi przy należy práwo: przystoyna rzecz iest naprzod wiedźieć / Opisánie Práwá / y roznośći iego: áby káżdy Sędźia wiedźiał / iákiem práwem maty sędźić / ktorzy są pod władzą á zwierzchnośćią iego / áby też poddáni ználi / ktorem práwem máią być sądzeni: y wedle ktorego práwá / spráwiedliwośći swey v zwierzchniego Páná álbo v se-

dźiego swego domágáć sye máią. Ponieważ też iásna rzecz iest/iż rozne stany ludźi/rozne práwá máią/y roznemi sye práwy sądzą.

IVris descriptio.

Práwo tedy/ iest náuká/ ktora wiedźie ku wszelkiey potćiwośći/ á odwodźi od káżdey niepráwośći/ áby przes táką náuke y skutek iey/zuchwálstwo zlych ludźi hámowáne było/á miedzy dobremi niewinność w bespieczeństwie trwálá. ∴ ∴ ∴ ∴

Summá Praw wszytkich.

Tey náuki tá Summá iest/ áby káżdy potćiwie żył/ Bliźniego nie obrażał/ káżdemu co iest iego/dał. ¶ Albo Práwo/ták sye inszym sposobem opisuie. Jesth postánowienie Spráwiedliwośći/ od zwierzchniego Páná/ ná poddáne swoie/ ku chwale Bożey/ ku potćiwemu żyćiu/ á záchowániu pokoiu pospolitego.

Diuisio Iuris.

Zwierzchni ten to Pan/iest álbo Bog/álbo przyrodzenie/ álbo człowiek. A dla tego Práwo iest troiákie/Bożе/Przyrodzone/Ludzkie.

Diuinum Ius.

Bożе práwo iesth/ kthore pan Bog sam postánowić raczył/ kthore sye zámyka w Stárym y w Nowym Testámencie. A iáko pan Bog iest naylepszy/ nayswietszy/ y naspráwiedliwszy/ przed kthorym wszystko stworzenie

vpada / Ták też práwo iego ieſt naylepſze/ nayſwietſze/y naſpráwiedliwſze: kthoremu wſzyſtki práwá vſtepuią/ y vſtepowáć máią/ by też były nadáwnieyſze/ zá długim zwyczáiem chowáne: Abowiem wieceieſmy powinni páná Bogá ſłucháć niż ludźi. A mądroſć thego Swiátá głupſtwo ieſt v Bogá. Act:v. iCor:iij.

Práwo Przyrodzone ieſt/do kthoregó ſámo przyrodzenie bes żadnego czyiego poſtánowienia wiedźie. Tho práwo nie tylko ſámemu człowiekowi właſne ieſth: Ale káżdemu żywemu ſtworzeniu/ktore ſye rodźi/ iákoż s tego práwá pochodźi złączenie przyrodzone ku rodzeniu ſobie podobnego / s tego wychowánie dźieći: Co też w niemych zwierzętach widźimy być/ y inne rzeczy zá ſámem przyrodzeniem idące. Naturale.

Ludźkie práwo ieſt / ktore od Ludźi bywa poſtánowione / dla záchowánia ſpolney miłoſći y pokoiu poſpolitego. Tho práwo ieſth dwoiákie/ Duchowne y Swieckie. Humanũ Hũani Iuris diuiſio

Duchowne/kthore od Papieżá y od Biſkupow dla rządzenia rzeczy koſćielnych ieſt vczyniono. Spirituale

Swieckie/kthore od Cesárzow y od Seculare.

Krolow dla rzeczy Swieckich bywa postánowiono. Tym personam dwoiákiem/ Pan Bog w Zborze swoim dał rożną moc ku rządzeniu y obronie kościołá swego swietego/ Biskupom miecz duchowny/ Słowo Boże/ gladium spiritus quod est verbum Dei. Cesárzom y Krolom Swiecki: A názywáią ty dwá miecza mocámi: Abowiem iáko swieckim mieczem złoczyńce bywáią karáni/ Ták thež Duchownym mieczem obledliwi do kościołá krześciáńskiego bywáią przywodzeni.

Secularis Iuris diuisio. Gentium.

Swieckie Práwo iesth rożmáithe/ Przodkiem to ktore iest wszem narodom pospolite/ ktore Láćinnicy Gentium zową. Od przyrodzonego te rożność ma/ iże przyrodzone wszytkim rzeczam żywiącym własne iest/ A to Gentium tylko sámym ludźiom/ iáko służbá ku Pánu Bogu/ posłuszeństwo rodźicom y oyczyznie/ Abysmy gwałtu y krzywdy czynić nie dopuścili/ gwałtowi sye sprzećiwiáli. Z tego też práwá zá potrzebámi ludzkimi vrosły vmowy/ targi/ rożmáithe Contrákty/ kupowánie/ przedawánie/ naymy/ towárzystwá/ Imienia trzymánie/ budowánie/ walki/ obroná/ przymierze/ poselski pokoy/ rożdźielność ludźi/ stánowienie Krolestwá/

Państwá/ Gránice. etcaet. ∴ ∴ ∴

Ziemskie Práwo iest/ ktore Ludźie iednego Krolestwá álbo Kráiny / miedzy sobą trzymáć postánowili/iáko iest Práwo Ziemskie Polskie stanowi Rycerskiemu dáne/iáko też iest Práwo Ziemskie Sáskie / ktore zową Speculum Saxonum. Prouinciale.

Woienne Práwo/ iest obyczay stoczenia walki/czynienia przymierza/wyszćie przeciw nieprzyacielowi zá znákiem/kárność przewinienia woiennego/ stopnie dostoieństwá/ cześć/ iáko gdy Koroná álbo Láncuch złoty bywa dany / rozdźielenie nábytego státku / wedle stanu Person y wedle pracey. Militare.

Zákupne Práwo ktore Láćinnicy zową Feudale iest / gdy rycerskiemu człowiekowi/zá woienną służbe bywa dáne iákie imienie/ czásem do żywotá/czásem też do Potomkow tegoż pokolenia:tym sposobem/áby własność tego imienia zostáłá przy pierwszym własnym pánie. A vżywánie tylko przy tym ktoremu iest dane: áby s tąd czynił iáką posługe Krolestwu / álbo iákiemu państwu/álbo Pánu onego imienia. Feudale, ałs Mánskie.

Mieyskie Práwo iest / ktore kożde Ciuile.

Origo Iuris MAydeburgeñ

Miásto sobie ku vżywániu własnemu postánowiło/iáko názywamy práwo Rzymskie/Mieyskie/ktorego Rzymiánie vżywáią: iáko też iest Práwo Máydeburskie/ktorego Krákow y insze Miástá w Krolestwie Polskim vżywáią. ¶ To Práwo Máydeburskie (iż sye nieco onim szerzey powie) Otto wielki/Cesarz Rzimski/założywszy y zbudowawszy Miásto Máydeburg w Sáskiey ziemi/Roku od narodzenia Syná Bożego/ 947. Mieszczánom dał wedle ich woley/ y wedle rády stárszych/ z wiádomością y przyzwoleniem Stolice Papieskiey/ s porádą też Krzyżat rzeszey Niemieckiey: częścią s pospolitego práwá Sáskiego zebráne/ częścią z ich własnych vstaw y Wielkierzow stánowione. Ktore Práwo potym Kázimirz wielki/Krol Polski/s przyzwoleniem Rády swey y wszytkiego Krolestwá przyiął/ á w Mieściech y we Wsiach chować postánowił Roku od narodzenia Krystusowego 1356, ku pożytkowi poddánych Krolestwá swego. A dla tego nie miałoby iuż być zwáne Mieyskie Máydeburskie: ále Ius Municipale Polonicum, to iest Mieyskie Polskie Práwo: gdyż ie sobie iuż Mieszczánie w Krolestwie Polskim máią zá práwo swoie: y sámi też Máydeburczánie/ wziąwszy od Ottoná Cesárzá Rzymskiego

IVS Maydeburgeñ Polonis à Casimiro REge datum.

Práwo to/ niezwáli go Práwem Cesárskim áni Otthonowym/ále Máydeburskim: iże go w Máydeburgu vżywali. A ponieważ go też wszytcy Mieszczánie y wieyski lud w Krolestwie Polskim mieszkáiący/ we wszytkich postępkoch Prawnych vżywáią/y wielka część ich po Polsku ku Spráwiedliwości Polskiey iest nápisaná/ y s Polski do Niemiec Appellácye nie idą: áni sye też Polacy Niemcow w Práwie rádzą: słusznie tedy nie Niemieckim ále Polskim Mieyskim ma być zwano. ✤/. ✤/. ✤/. ✤/.

☞ Tu też mamy wiedźieć iże Sáska źiemiá y Polacy są wolni od Práwá pospolitego Cesárskiego: Abowiem oni máią Práwá swoie/ Státutá/y Przywileie. Sassowie od Cesarzá Konstántyná y Károlusá. Polacy od Kázimirzá wielkiego/od Władysłáwá Jágełá/y od inszych Krolow Polskich y Ksyążąt/ ná wieki nádáne. A wszákże gdy ná co niemáią Práwá pisánego w Ksyegach Práwá Máydeburskiego/ku rozstrzygnieniu spráwy o ktorą przą iest/ y gdźie nie stáwa Przywileiow/ućiekáią sye do práwá Cesárskiego. Sądzą też czásem wedle zwyczáiu zdawná wźietego álbo wedle podobney spráwy ktora sye przed tym v Sądu toczyłá.

POloni a Iure Cęsareo cõmuni liberi.

Summá

Summá wszystkich praw wedle rozdziału wyższey opisánego.

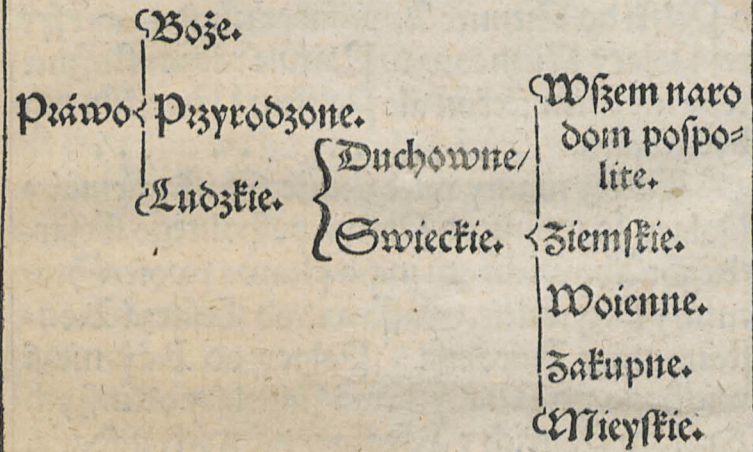

O Personach

O Personách Sądowi przynależących.

Naprzod

O Sędziem.

PErsony Sądowi przynależące/bes ktorych Sąd być nie może/ty są: Sędzia/Powod/y stroná obwiniona. Są też inne persony/bes kthorych ácz może być sąd/wszákże przydáne ku sądowi/ łatwieysza y snádnieysza spráwe/á dokonánie sądu czynią/iáko są Pisárze/Prokuratorowie/ Swiádkowie/Podwoyscy.etc.

Sędzia Tedy iest Personá/ktora rozsądek wydawa o iákiey spráwie/miedzy dwiemá spor wiodącemi: A rzeczony iest z Láćinskiego slowá ludex, iákoby dawáiący/á powiádáiący práwo ludziom/spráwiedliwie. Iure Mun:art:18 glos.

Jáki ma być Sedźia.

Sędźia powinien mieć w sobie thy cnoty/ boiáźń Bożą/ prawdę/ mądrość/ rostropność/ mierność/ przeciw wszythkim rowną miłość/ práwá vmieietność/ możność. A ma sędźić bes kwápliwości/bes gniewu/nienawiści/miłości/ przyiáźni/ boiáźni/ dárow: Abowiem dáry záslepiáią oczy mądrego człowieká/ y przewracáią spráwiedliwość ludzką. Kczemu iest przyklad o iednym Krolu Perskim/ktory gdysye dowiedźiał iż ieden Sędźia w Azyey Zysannes/ dla przedárowánia źle osądźił: kazał go zábić/ skore s niego odrzeć/y rozbić ią ná mieyscu onego Sędźiego zábitego: Ná ktore mieysce álbo stolec/ wsádźił potym syná iego Otáná/ tym sposobem/áby ná one skore oycá swego pátrzac/ wiárował sye pilnie tego/áby też ná tákowe karánie niepryszedł. Zámknął ty wszytki cnothy Sędźiego ieden Philosoph we trzech rzeczach/ piszac thák Láćińskim iezykiem: Tribus rebus Persona boni ludicis sustinetur: vt is sit iustus, vt prudens, vt si non pecunia, at saltem sit amicis potens, vt is neq; propter iniustitiam fallat, neq; propter stulticiam erret, neq; propter impotentiam coactus metu, ius deserat, & iniquum decernat.

DESCriptio boni ludicis.

Trzebá też

Trzebá też áby Sedźia nietylko ty rzeczy w sobie miał/ále też wymowność/státeczność/ osoby powáżność/ná ktorego by ludźie/iáko Horácyus powiáda / iáko ná Bogá pátrzyli / á w rostyrkách/w zwádach/niezgodach/onego sye iednym wezrzenim strachali / iáko to Vergilius pięknie opisał tymi słowy:

Ac veluti magno in populo cum sæpe coorta est
Seditio: sæuit animis ignobile vulgus. &c.
Tum pietate graue, ac meritis si forte virū quem
Conspexêre, silent, arrectisq; auribus astant.
Ille regit dictis animos, & pectora mulcet.

Sedźia winien sedźić wedle Práwá.

WSzelki Sedźia powinien vmieć práwo á sedźić wedle pisánego práwá/ á niekiedy też wedle zwyczáiu dawnego zá práwo wzietego / wyrok álbo skazánie ma wydáć wedle własności y przyrodzenia sprawy/wedle powieści stron / y wedle ich wywodow ná sadźie okazánych/nie według swey własney wiádomości/ álbo sumnienia/ choć żeby też sumnienie swoie ináczey miał sprawione: Abowiem by iuż tego niewiedźiał iáko Sedźia/ále iáko Bog. Ma tedy osobliwe sumnienie y wiádomość odłożyć ná

ſtrone/ y wedle Sądowych ſpraw ſędźić. Abowiem y pan Kryſtus ácz wſzytko wiedźiał iáko prawdźiwy Bog/ wſzákże żadnego potepić niechćiał/ ážby pierwey ſłuſznymi dowody był pokonány. Specu: Saxo: lib: ij, art: 1. 41. Ale o thym bedźie gadká niżey.

Przyczyny przez ktore kto niemoże być Sędźiem.

TRzy rzeczy ſą ná przekážie áby kto niebył Sędźiem: Przyrodzenie/ Práwo/ Żeńſka pleć. ¶ Z przyrodzenia Sędźiem niebywa/ktory ieſt ſzalony/ ná rozumie zeſzły/ Mieſyecznik/ niemy/ſlepy/głuchy/ y ktoryby niedoſzedł dwudźieſtego y iednego Roku. ¶ Práwo zábrania być temu Sędźiem/ ktory ieſt kletym/wywołánym/ odſzczepieńcem wiáry Krześćiáńſkiey/ żydem/bezecnym/nie z małżeńſtwá národzonym: Abowiem wedle práwá/áni tym ktorzy iáką złoſćią álbo ſzkárádoſćią żywotá ſą pokaleni/y ktorych nieſławá łączy/ od zgromádzenia potćiwych ludźi/ vliczki żadnego doſtoieńſtwá niemáią być otworzone. ¶ Thež Niewiáſtá Sędźiem być niemoże: Abowiem niewiáſty od wſzelkich vrzędow Mieyſkich/ſą odłączone/przeto ná ſobie żadnego przełożeńſtwá mieć nie mogą/

áni żedáć / áni sye zá kim przyczyniáć / áni przes sye spráwowáć / áni rzecznicżkámi być.

O Rádzie mieyskiey

Ktorzy máią być w Rádę obieráni.

Dla pożytku Mieyskiego / máią być obieráni w Rádę / Ludźie dobrzy / mądrzy / lat zupełnych / przynamniey we dwudźiestu y w piąći lat / w Mieśćie osyedli. Wszákże nie bárzo Bogáći / áni też vbodzy / ále srzedniego stanu : Abowiem Bogáći á możni / częstokroć zwykli Rzecz pospolitą vćiskáć y niszczyć. Vbodzy záśye iáko łáczni / żádnego pożytku nieczynić. Ále srzedni ktemu są naspośobnieyszy / ktorzy ná swym przestawáiąc / cudzego nie pożądáią / á pospolitą rzecz nád własną przekłádáią. Iure Muni: art: 44. glos. Nád to máią być s práwego Małżeństwá národzeni / domá záwżdy mieszkáiący / dobrey sławy / Bogáśye boiący / Spráwiedliwość y prawde miłuiący / kłamstwo y złość w nienawiśći máiący / táiemnic

Aristo: iiij Politic.

Mieyskich nieobiawiáiący / w słowiech y w vczynkach sstali/łákomstwem sye brzydzący/ dárow nienásłáduiący / mierni / niepijánice / niedwuiezyczni/ nie pochlebcy / nie błaznowie/ nie nátretowie/ nie cudzołożnicy/ nie oni/ ktorych żony rządzą/nie lichwarze/niefálszerze/niezwádliwi: Abowiem zgoda/máłe rzeczy mnożą sye/ á niezgoda wielkie niszczeią. Też niema być ná to obieran człowiek obcy z inszego práwá/y komuby było dziewięćdziesyąt lat. Iur:Mu:ar:eod.

Vrząd Rádźiecki y władza.

BVrmistrzá z Rádą vrząd ná tym iesth/ przynamniey raz w tydźień álbo ile kroć potrzebá przyniesye/ ná Rathusz sye schodźić / o pospolitym dobrym rádźić/ pospolitą rzecz pomnażáć / szkodam ktore by ná pospolitą rzecz miały przydź/zábiegáć/ spory nowo wszczete vgádzáć/y rozsędzáć wedle nawyższszego rozumu á baczenia swego/opátrowáć áby drogość iedzenia y picia w Mieście niebyłá. Przekupnie ktoryby przeciw Rádźieckiemu skazániu álbo pospolitey vchwale wykracáli / kárác : Abowiem snadź przes ty naywiecey drogość bywa/ przeto ná nie tho práwo iest Iure Mun:art:44 vstáwione: Qui Reuenditores contra Statuta ciuitatis ex-

cesserint, aut Consulum decreta violauerint, idq; cõtra illos probatum fuerit, ex parte ciuitatis demerentur cutim & crines, aut 36 solidis se eliberare poterint, tho iest álbo ie v Prągi bĳą / álbo pieniężną winę 24 groszy przepadáią. Wszákże to bywa ná woley Burmistrzá co by chćiał wźiąć: Nieſt tá vstáwá ná nie wedle práwá Iure Mun:art:19, áby tych rzeczy ktoreby zás mieli przedáwáć / do tąd nie kupowáli / poki znák ná Rynku stoi ná to nástáwiony. Nád tho Piekárzow / Rzeźnikow / y Kárczmarzow máią doględáć: Miáry káżde y wagi nie spráwiedliwe wszelkiego iedzenia y pićia y kupiey wszelkiey obáczáć / áby korce y inne miáry pod Mieyskim znákiem były / ktore Hetman Mieyski / álbo ten ná ktorego then vrząd osobliwie przynależy / ze dwiemá z Rády często opátrowáć powinien / przynamniey ná Mieſąc raz. Iure Mun:art:19.

¶ Też ná vrząd Rádźiecki przynależy / rosterkow w Mieśćie niedopuszczáć / sierot y wdow vćisnienia w spráwiedliwośći bronić / gry szkodliwych y nieuczciwych iáko karth / kośtek / y innych ktoreby sye niegodźiły / zábraniáć / y wykorzeniáć. A coby kolwiek / ná Ratuszu w zgromádzeniu z wiádomośćią y s przyzwoleniem stárszych s pospolstwá vrádzono y zámknĳono

było / stale pod włożoną winą ma być chowano: Abowiem co Stárszy vczynią / drudzy chowáć powinni.

¶ Też Ráyce powinni ná kożdy rok przed stárszymi y celnieyszymi s pospolstwá liczbę czynić / ze wszystkich wzietych dochodow Mieyskich.

¶ Ráyce przysyegáią ná káżdy rok / gdy znowu bywáią obieráni / strzedz potćiwości / pomnożenia pożytkow / y práwá Mieyskiego / ták iákoby nalepiey ználi á mogli / s pomocą y porádą stárszych / nie opuszczáiąc thego / dla miłości / vprzykrzenia / gniewu / darow etc. iáko niżey opisano: Wszyscy iedną przysyegą / podniowszy dwá pálca ku Słońcu: á Imie swoie káżdy swey Osoby wymieniwszy / y mowiąc tymi słowy. Iure Municipali articulo 44.

Przysyegá Ládźiecka.

JA A. B. C. D. przysyegam Pánu Bogu wszechmogącemu / y Naiáśnieyszemu Pánu nászemu /

¶ Tych win y wszelákich innych Sedźia niema odpuszczáć dla trzech przyczyn: Pierwsza iże winá iest iákoby nieiákie nágrodzenie álbo karánie zá krzywde Bożą / dla wystepu Ludzkiego vstáwione: Aby przes to gniew Boży był vbłagan. Iure Munici: art: 54. Wtore/ iż gdy by winá niebyłá braná/poważność y vtćiwość Sądu niszczáłáby. Trzećia áby sye Ludźie wystrzegáli od wietszey szkody. Specu:Sax: lib:ij.art:41. Wszákże też przy karániu pieniężnym Sedźia thák wiele ma pámietáć ná miłosyerdźie iáko ná spráwiedliwość: Zwłaszczá nád vbogiem człowiekiem. Nápisano Spec:Sax:lib:iij, arti:64. Mulcta non est remittenda nisi paupertas hoc ipsum persuaserit. Abowiem wiele ich iest/co zá okazánim łáski/y zá łáskáwym vpominánim/ pomiernym karánim / rychley sye lepszą niż zá karánim niemiłosyernym: Y owszem co nád sobą miłosyerdźia nie znáią/Sedźiego przeklináią/ y gorszemi sye sstawáią/ Bo ták mowią pospolićie: Bym to był wiedźiał/ ábym ták miał wiele dáć / przyćiągnął bym go był lepiey / y przytłukł: Ale sye popráwie potym/ odważe ieszcze táką wine. A co wietszego/ drugi z nie miłosyernego karánia/ w rospácz przychodźi/y wiele złego sobie/y innemu mysli. A thák tá spráwá przy karániu/wiele

zależy ná

zależy ná rostropnośći Sedźiego. ./. ./.

Sedźia złoczyńce ná rekoiemstwá niema dáwáć.

Sędźiemu przy rekoiemstwie to trzebá wiedźieć/áby złoczyńce ná świeżym vczynku poimánego/ ktory gárdło zásłużył/ ná rekoymie niedawał. Iure Mun: art: 117. Dla tego iże zá rekoiemstwem Mężoboycá/iuż karánia ná gárdle vchodźi/y oná srogość práwá nád nim vstawa/ tylko rekoymia głowe płáći/iesli złoczyńcá zbieży: A Sedźia ma tego pilnie przystrzegáć / áby źli byli karáni: zábiegáiąc temu/áby sye złość nie mnożyłá ná Swiećie: Aby Pan Bog gniewáiąc sye ná złośći Ludzkie / niekarał niewinnych przy winnych. Spec: Sax: lib: i, artic: 62. Wszákże też támże opisána iest náuká Sedźiemu / gdyby tego mężoboycy życzył / áby był wolen/ iáko sye ma záchowáć / á iáko ma być w tym ostrożny / áby vszedł domnimánia s strony łákomstwá. Ale to y Sedźiemu iest rzecz bespiecznieysza/ y pospolstwu vżythecznieysza/ gdy zły człowiek zá swoy zł, vczynek bywa karan: Abowiem tu sye sstawa Bożey woley dosyć / ktory każe gládźić złego s posrzodku dobrych: sstawa

sye y prá=

sye y práwu pisánemu dosyć/ktore toż roskázuie/ przes to sye pokoy pospolity mnoży / y sámemu to złoczyńcy bywa zdrowiey / gdy przes to czesne karánie / wiecznego vchodźi. Ira enim omnipotentis Dei mitigatur, cum hîc pro meritis peccator corrigitur. Iure Municipali: artic: 17.

Sędźia kiedy może sędźić ludźi z inszego práwá/masz nápisano niżey w drugiey czesći/ przy gośćinnym sądźie spráwá. Iure Municipali Articulo 28.).( ).( ).( ).(

MA Sędźiego przynależy dáwáć Rzeczniká białym głowom / ludźiem niedołężnym/ sierotom/y tym ktorzy od kogo bywáią mocą á gwałtem vćisnieni. Speculo Saxonum libr: i, articulo 46. glos. ⁘ ⁘ ⁘

Sędźia o dług ktory ze gry rośćie nie sądźi / wyiąwszy by kto potym zápłácić obiecał: Abowiem thu nie szłáby iuż spráwá álbo spor o dług ze gry / ále z obiecáney zapłáty. Spec: Saxo: lib: iij, artic: 6. Iure Municip: artic: 103. et 104.

O Przysyeżnikach.

O Powinowáctwie ich.

PRzysyeżnicy álbo Lawnicy są Persony ná Sądźie syedzące / kthorzy wysłyszawszy / á dobrze wyrozumiawszy Spráwę obudwu stron / Sentencyą Sędźiemu przes swoie porządne votá / náyduią / pod tym zwirzchnim kstałtem / niemáiąc głowy nákrytey czapką / nie w rękáwicach / w płaszczu / nie z bronią żadną / náczczo / syedzecy. Spec: Sax: lib: iij, arti: 69. Wszákże tych Ceremoniy zwierzchownych nie wszythkich záchowywáią / á w tym nic niegrzeszą / zwłaszczá gdy tych rzeczy gruntownieyszych pilnie przystrzegáią / ktoresye przes ty zwierzchowne znáczą: támże ná mieyscu wyszszey námienionym opisáne / in glosa, To iest áby spráwiedliwośći niezákrywáli / złośći ludzkiey nie ochyláli / sámi przez wszelkiey nágány żyli / dárow / ktore spráwiedliwość przewracáią / y Sędźie záślepiáią / nie bráli: od wystepku o kthory

drugiego sądzą/áby wolni byli: Bo to pewna iż złodźiey złodźieiá nierad sądźi. Nád tho áby sądźili z vprzeymey oycowskiey miłosći/ nie z gniewu/nie z nienawisći/ nie zá dáry/ trzeźwo/z dobrym baczenim/nie kwápliwie. Przeto ich Przysięgá táka iest.

Przysięgá Przysięźnikow.

IA: N: przysięgam Pánu Bogu wszechmogącemu / iż w Sądźie ná ktorym iestem wysádzon/Sędźiemu Máiástá thego y wszytkim Ludźiom ták Bogátym iáko vbogim/ ták gośćiom iáko Mieszczánom/chce práwy á sprawiedliwy Oztel náydować y wydáwáć/ wedlug nalepszey bácznośći y rozumu mego/y Stolcá Przysięźnicego / podług Práwá Máydeburskiego / y Przywileiow

y Wielkierzow Dieyskich: A tego niechce opuścić/dla miłości/boiáźni/gniewu/y inszych rzeczy: Ták mi Pánie Boże pomagay/ktory chcesz mnie w Dzień Sądny y wszytek Swiát sądzić będziesz.

Wiele ma być Przysyężnikow.

W Máydeburgu iedennaście Przysyężnikow bywáią obieráni/A Woyth dwánasty: iákoż wedle Práwá tylo ich ma być. Iure Munici: artic: 10. Ktora liczbá/znáczy iedennaście zwolennikow Páná Krystusowych/krom Judaszá ktory Páná wydał: A Woyt dwánasty/znáczy Zbáwiciela nászego/ktory był głową zwolennikow. ¶ To podobieństwo Sássom zostáwione iest/ná pámiątkę wiáry Krześciańskiey/skoro sye ná wiáre náwrocili: iże ná sądzie iedennaście Przysyężnikow ma być/á Woyth dwánasty. Ale w innych Miásteczkach/nie potrzebá ták wiele Przysyężnikow: Abowiem y w Máydeburgu/iesli sąd ma być gáion/ doszyć ich

bywa syedm

bywa ſyedni álbo przynamniey ſześć: A w inſzych Mieſćiech okromia Máydeburgu / kedy tylko ſześć Przyſyeżnikow bywa / doſyć ieſt dla gáienia Sądu czterzey álbo przynamniey trzey: co chowáią s ſtárego zwyczáiu / ktory iuż zá Práwo máią. Iure Municipali artic: 16.

O młodſzym Przyſyeżniku.

PRzyſyeżnik młodſzy / tho ieſt / nowo obrány / ieſt Sprawcą ſpraw Przyſyeżnicych: przeto záwżdy ma być oblicżny / y oczekáwáć drugich Przyſyeżnikow. Jeſt też iákoby podſtárbi Sądowych dochodow / ktorymi ſye Przyſyeżnicy ná káżde Suchedni dźiela / álbo innych czáſow wedle zwyczáiu. Iure Municipali Articulo eodem in gloſſa. (.) (.) (.)

O Dochodźiech Przyſyeżnicych.

DOchody Przyſyeżnice ſą opiſáne Iure Municip: art: 11. et 16. in gloſſa. iáko w Máydeburgu zá káżdym ſkazániu / káżdemu Przyſyeżnikowi od Ortelu płáca po ſzelągu: A piſárzowi dwá ſzelągi. Ius, inquit, Scabinorum iſtud eſt, cum profertur Sententia, quòd cuilibet eorum vnus ſolidus, Notario verò duo ſolidi dantur. Wſzákże w tey mierze / wiecey zwyczáiu álbo wła-

ſnych vſtaw wſzedy náſláduią/niżli tego opiſánia: co iednák niema być gániono / á zwłaſzczá tám gdźie ty dochody ták ſą rozmierzone / iż káżdemu wedle pracey dźiał idźie: iáko ná wielu mieyſcach / then ieſt dobry á ſpráwiedliwy obyczay / iż cokolwiek płácą v Sądu / kłádą przed Przyſyeżniki/ potym po Sądźie trzeći groſz Piſárzowi z onych pieniedzy oddźieláią / iáko wiecey nád wſzytki Perſony Sądowe prácuiącemu: A oſtátkiem ſye ſámi z Woythem rownie dźielą. Ktemu Woyt winy bierze/á nikt inny: iákoż wedle práwá Woytowi przynależą/ nie komu innemu: bo w Práwie gdźiekolwiek bedźieſz czytał o winách / kthore ſtroná zá iáki wyſtepek przepada/wſzedi naydźieſz nápiſano: Iudici mulctam. A oſobliwie Speculo Saxonum libro ij, articulo 41. Iure Municipali articulo 54.

O Piſárzu Mieyſkim.

PIſarz/ieſt perſoná iáwna/ godna/przyſyegą w Mieſćie obwiązána / ku ſpiſowániu ſpraw Sądo-

wych/iáſny-

wych/ iásnymi/ własnymi/ nietrudnymi y wyrozumnymi słowy. ∴ ∴ ∴

Przysięgá Pisárska

JA: N: przysięgam Bogu wszechmogącemu / Pánom Raycom/ y wszytkiemu pospolstwu miástá tego / w Vrzędzie moim Pisárskim ná ktho:y iestem wybran/ wiernym być / y táiemnych rad Mieyskich ktore poznam albo kthorych mi sye zwierzą nikomu nie obiáwiáć: Rzeczy ty ktoresye przy Sądzie dzieią / wiernie wedlug mego nawyższego rozumu chce nápisáć / y czytáć ták vbogiemu iáko Bogátemu: A tego niechce opuścić/ dla miłości/ boiáźni/ nienawiści/ gniewu/ przyiáź-

ni/dárow/y innych rzeczy: Ták mi Pánie Boże pomagay.

Winá zá fáleszne pisánie.

PIsarz kthoryby nápisał niesłuszny Zapis álbo List/reke tráci/ ktorą go nápisał: A gdźieby sfálszował Ksyegi Mieyskie/ sstawa sye bezecnym/ y krzywoprzysyeżcą/ á bywa karan ogniem/ vt in lib:i, ca:de mu: Conces. lib:10. Wszákże w Práwie Sáskim Ziemskim y Mieyskim Máydeburskim/o iáwnych Pisárzoch y ich pisániu nie iest ták pilne stáránie y doglądánie: Abowiem wszelkie ich pisánia bywáią vmocnione y potwierdzone Pieczećią Mieyską álbo Sądową. ./. ./. ./. ./.

TV sye godźi nieco powiedźieć o niedbáłośći ktora iest w wielu Miásteczkach/ iże Ráyce z Woythem y s Przysyeżniki/ Pisárskie mieysce ludźmi ktemu niespráwnymi zásadzáią/ iáko Klechámi álbo opiłymi Furfánty szkolnymi: nie rozumieiąc co ná Pisárzu zależy/ y iáko Spráwy Mieyskie s strony Vrzedu są ważne. Znáią to dobrze Przysyeżnicy ná wyszszem Prá-

wie zásádze-

wie záſádzeni/ gdy czáſem z Appellácyey/ kthore do nich z Miáſteczek ſlą/żadney ſtáteczney ſpráwy wźiąć niemogą / áni czáſem baczą gdźie iey ieſt początek/gdźie ſrzodek/gdźie dokonánie / iákich dowodow ktora ſtroná vżywáłá / ná czym ſwoie rzecz nawiecey ſádźiłá / iáko ſkazano. A wiele ná tym zależy / gdy ſye ktho do wyſzſzego Sedźiego odzywa/trzebá dáć ſtáteczną á zupełną ſpráwe ſwey rzeczy : Thákże w Appellácyey poſtepek ſpráwy trzebá ſpiſáć wſzytek bácznie/ á porządnie: Naprzod żáłobe/ potym odpowiedź/ iáko zás powod/odpowiedź zbijał/iáko ſkazano/ iákich dowodow ktora ſtroná vżywáłá/ z iákich Kſyąg/od dawnegoli czáſu. In ſummá/ wſzytke ſpráwe od początku áż do końcá. A ieſli też co czytano v Sądu s kthorych Kſyąg ku tey ſpráwie/to ná zad po ſkazániu ma być nápiſano. A ták wſzytke ſpráwe ſtátecznie nápiſáną ze wſzytkimi dowody / trzebá w zupełnośći odeſłáć do wyſzſzego práwá/áby żadney ſtronie nic ſye nieubliżyło. Czuią ſámi Ráyce / Przyſyeżnicy / y Mieſzczánie ná Miáſteczkach / tey niedbáłośći czeſto wielkie záwſtydzenia/ przymowki/ y ſzkody z nieſpráwnego piſánia: A wżdy o to niedbáią / iákoby godnego á ſtátecznego Piſárzá opátrzenim ſłuſznym przy ſobie záchowáli / kthory

gdy iest godny/vtćiwy/ſtáteczny/trzeźwi: okrá-
ſą á kleynotem iest mieyſkim. Ná Miſtrzá ſzkol-
nego ten vrząd wkładáią/ná ktorego doſyć pra-
cey iest / gdy rząd Koſćielny y Szkolny dobrze
wiedźie/ćwicząc dźiatki Mieyſkie/naſyenie rze-
czy pospolitey / w Boiáźni Bożey / w Náukach
wyzwolonych / y w innych rzeczach/ iego vrze-
dowi przyſtoynych. Przeto gdźie godny Piſarz
być niemoże/lepiey iest áby wſzytki ſpráwy Są-
dowe y zapiſy / wyrozumnym własnym Jezy-
kiem piſáne były / s powieśći ktorego Mežá ro-
ſtropnego ná Sądźie ſyedzącego. Abowiem z
Láćinſkiego niespráwnego piſánia / wielkie cze-
ſto ſpory miedzy niebogoboynymi Prokurato-
mi roſtą: gdźie ſłowo álbo wyrozumienie wąt-
pliwe vłápić mogą/á ná nie iáko Kot ná Myſz
dybią/ przes co wiele kroć ſpráwiedliwoſć tepią
y przedłużáią/ nieináczey iáko łákomy Bárwierz
mogąc rychło vleczyć ráne/gnoi ią/áby zá dłuſ-
ſzym leczenim/ wietſzą zapłátę wźiął.

O Prokuratorach.

Prokurator/

PRokurator/iesth Perſoná ktora cudze ſpráwy s porucżenia Páná / álbo / iáko mowią / Principalá swego / ſpráwuie.

¶ Prokuratorá może kto vſtáwić ták we wſzytkich swoich ſpráwách pospolićie / iáko thež w iedney osobliwie.

Prokuratorſki vrzad potćiwy y potrzebny.

PRokuratorowie ſą bárzo w rzeczy pospolitey potrzebni / y vrzad ich ieſt vtćiwy. Aby ktorzy swey rzeczy ſpráwować / álbo przy niey być niechcą / álbo niemogą / álbo thež ſámi ſpráwić nieumieią / przes inſze ſpráwować / y ſpráwiedliwoſći swey dochodźić mogli: Przeto ſą vſtáwieni dla pospolitego pożytku / Práwu y pospolitemu człowiekowi ná poſługę: Aby przez nie thák Powod iáko y odpor / ſzkod swych przeſtrzegáli. A ſą iákoby Sądowi Rycerze: Abowiem iáko Rycerz waleczny / pokoiu pospolitego mieczem broni / thák Prokurator dowćipem

swoim spráwiedliwość mnoży/á niespráwiedliwość tłumi. A rzecz pospolita nie tylko obroną waleczną/ ále thez y Práwy bywa vmocniona. Potćiwa tedy rzecz iest mieć vrząd Prokuratorski/ gdy go kto dobrze vżywa/ á spráwiedliwey rzeczy dopomaga. Iure Munic: artic: 42. Specu: Sax: lib: i, artic: 60. lib: iij, artic: 14.

KTo sobie Rzeczniká iáwnie od Vrzedu vprosi/iuż sam przed Sądem mowić nie ma: Wszákże gdyby go Sędźia spytał / iesli ná słowá swego Prokuratorá przyzwala álbo nie/ powinien odpowiedźieć/ álbo ná zmowę y ná poráde odstąpienia v Sędźiego żedáć może/ álbo skazánie nágánić wedle práwá: Spec:Sax:lib: i,art:62. Prze the przyczynę / gdy Pan ná słowá swego Rzeczniká nieprzyzwala/ może ie odmienić y nieprzyiąć ich przed skazánim. Spec: Saxo: lib:iij,artic:14. Iure Mun:art:42. .:. .:.

LVdźiem zacnym á wysokiego stanu/ przystoyna rzecz iest mieć prokuratorá swego/ dla vtćiwośći: iże thez oni pospolitą rzeczą są zábáwieni / y dla innych przyczyn w Práwie opisánych. Specu: Saxon: lib:iij, articu: 30.

Zdrádliwe=

Zdrádliwego Prokuratorá winá.

PRokurator gdyby w spráwie swego Príncypałá zdrádliwie postępował / iżeby sye dobrowolnie przewyćiężyć dopuścił / álbo przenáiety od kogo / wywiedźiawszy sye wszytkich wywodow y obrony Príncypałá swego/do przeciwney by strony przystał / á iego rzeczy bronił/ ku szkodźie pierwszego Páná swego: karánie iego iest że sye sstawa bezecnym. Spec: Saxo: lib: i, artic: 60. glos. in fine. Przeto Prokuratorowie w Krákowie/tym sposobem ná káżdy rok przysyegáią / áby tym pilniey powinowáctwo swoie baczyli / á ná nie pámiętáli.

Przysyegá Prokuratorska.

JA: N: przysyegam Pánu Bogu wszechmogącemu / iż Sądowi chce być posłuszen/w tych rzeczach w ktorychem wedle Práwá powinien: A iże Vrząd moy Prokuratorski/

ſzczerze/ wiernie / pilnie/ zupełnie / bes odwłok/nie bmyſłem rozmnożenia roſterkow ſprawować chce. Rzecz ták od powodney ſtrony iáko odpornej przyięta/wedle dowćipu mego/ wedle ſumnienia/y wedle nalepſzey rády bronić bede: A poznawſzy rádę iedney ſtrony / drugiey tego nieobiáwie / áni ſye ku niey ſkłonie/ Ale przy pierwſzey do ſkończenia práwá ſtać chce: Liſtownych Dowodow od Principalá mego mnie podánych/ y porády y rozmow w ſprawie mnie zwierzoney / żadnemu nieobiáwie: á zwłaſzczá ſtronie przećiwney / áni Prokuratorowi iey / áni pomocnikom: ſłowem/piſmem/bkazánim/á-ni przes ſye/áni przes innego / A ku ſzkodzie Principalá mego niedopu-

szcze sye dobrowolnie przewyciężyć: Y insze wszythki rzeczy chować chce/ktore ná dobrego/wiernego Prokuratorá y obrońce przynależą. A tego niechce opuścić/dla miłości/przyiázni/dárow/zysku/álbo iákiey inney rzeczy. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Zapłácie Prokuratorskiey.

NApisano Spec: Saxo: lib: i, arti: 60, iże Prokurator zá pracą swoie/ktorą podeymuie w spráwowániu rzeczy od kogo / słusznie ma mieć zapłáte / iáko y náuczeni w Práwie / rády swey vżyczáć moga zá zapłáte: Abowiem niż sye tego náuczyli/pracą też około tego niemálą podieli/z niemálym nakładem. A thák słuszna rzecz iest / áby thęż s tąd pożytek mieli. Ale iże tákich Prokuratorow wiele było / (dźiś niewiem ieśli są) ktorzy niemáiąc Boiázni Bożey przed oczymá/wstydu przed ludźmi/miłości ku bliźnemu/

bes wszego

bes wszego miłosierdźia/od tych od ktorych rzecz mowili: nie słuszną / nie zárobioną / á nie zwyczáyną zapłáte brali. Przetho tákiemu ich łupieństwu Krol Jego Mił. sławney pámięci Sygmunt tego Imienia pierwszy/vstáwą swoią raczył zábieżeć/áby Prokuratorowie zá swą pracą/ zámierzoną zapłáte mieli/ to iest/ od szperunku/ od vstawánia Sądow/ od odkładu spráwy ná inny czás/po iednym tylko groszu. A od spráwy iednego dniá przed Sądem/ tylko cztery grosze. A ták ile dni spráwuie/tyle kroć cztery grosze ma wźiąć/ nie wiecey. Bo nápisano: Sufficiat vnus grossus, sufficiant grossi quatuor. Zábieżano też y Práwem pisánym Spec: Sax: lib: i, art: 60. gdźie nápisano in glossa: Causidici pro vnaquaq; causa centum solidos accipere possunt. Przeto też wiele ludźi dla ták wielkiego kosztu y nakłádow / opuszczáli spráwiedliwość swoie/ z wielką szkodą á krzywdą swoią / to iest/ dla kosztu álbo łupieństwá Prokuratorskiego / nie Sądowego: Abowiem nakłády przed Práwem / od zapisow / od skazánia/od Minut/ y od innych spraw Sądowych / rowną á pobożną zámierzoną pláca odpráwi. Ale nie pobożnemu á nie bogoboynemu Rzecznikowi/ kiedyś Stá álbo dwu nie obiecał/ á ktemu przes wszytek czás pokiś sye prá-

wował/iá-

wował/iáko wieprzá nietuczył/ álbo sye s nim/ tym cobys prawem wygrał/ rozdźielić ná poły nie obiecał: mowić nieumiał/ niedbále twoie rzecz spráwował/ Rok chcąc przemieszkał/ ná zmowie s twoim Aduersarzem przeciw thobie był/ dobrowolnie sye przewyćiężyć dał. Obaczył to ieden człowiek zacny/ w Práwie Mieyskim biegły/ á tego snadź wszytkiego dobrze świádomy/ ktory w swoich kśyążkách niedawno o tym nápisał/ tymi słowy. Causidicorum tanta est rapacitas, quòd in vna causa, maiora sunt eorum impendia, quàm quæ per omnem litem, apud omnium ludicum Subsellia insumuntur. Wszákże też tu ma być bácznosć/ iáko mowią discrecya/ ná pilnego Rzecznikà/ zwłaszczá gdy mu porucżysz iáką wielką/ trudną á záwikłáną spráwe: w ktorey ábyć dobrze posłużył/ musi twoie listy czytáć/ ćiebie o twey rzeczy długo kázącego/ á czásem też báiącego słuchác/ Práwá pisánego sye dokládác/ nieiedny kśyegi w Práwie przegledác/ od iednego Sędźiego do drugiego biegác/ áby tobie dobrze posłużył. W thákiey trudney á vplećioney spráwie/ nie trzebá sye ogledác/ ná vstáwe wyższszey námienioną. Abowiem niewiele by ich nálazł coby sye tobie tákiey pracey około twey spráwy zá czterzy grosze podieli. A

trzebá theż tego przestrzegáć/ ábys krom Rzecz=
niká vchodząc słusznego nakłádu nań/y ná prá=
wo / więtszey swoiey spráwiedliwośći nieutrá=
ćił / nieumieiąc swey rzeczy sam spráwić / y nie=
wiedząc/coby thobie s Práwá przydź miáło. A
rzecz pewna iest iże sye niemożesz zostáć / iedno
przy tym co iest wedle práwá / (czego ty nietrá=
fisz / ieslis sye tego nieuczył) wyiąwszyby gdźie
Pánowie álbo Vrzednicy y inni Sedźiowie/
więcey sye s poddánymi gwałtem obchodźili/ á
ná dáry albo ná poczty więcey niż ná spráwie=
dliwość pátrzyli : tám y Prokurator
nie pomoże.

O Powodney Personie.

POwodem názywáią the Persone / kthora przed Sądem żáłuie ná kogo/ chcąc co mieć od niego. ∴ ∴ ∴

Káżdy Po=

KAżdy Powod Winowáyce swego winien szukáć w własnym práwie iego/ iáko iest Regula Iuris: Actor sequitur forum rei.

Powodowi co przynależy obáczáć niż sye wda w Práwo.

NA Powod czterzy rzeczy należą przegledáć niż sye wda w Práwo/ wedle náuki vczonych w Práwie. ¶ Pierwsza/ iżeby sye s przyiáćioły dobrze porádźił y rozmyslił/ ieśli by mu była rzecz vżyteczna/ poczynáć Práwem przeciw swemu Aduersarzowi álbo nie. ¶ Wtora/ áby sye dobrze obaczył/ ieśli thego może dowieść ná co sye bierze/ świádectwem słuszným/ álbo listy Vrzędowymi pod Pieczęcią/ álbo ná ostátek Przysyega/ ieśli iemu przyydźie wedle Práwá. ¶ Trzecia/ áby sobie Swiádki zgotował/ á pilnie sye wystrzegał/ żeby od nich zdrádliwą obietnicą niebył oszukan. ¶ Czwarta/ áby pierwey łáskáwie vpomionał onego przeciw komu chce czynić/ żeby sam s syebie Spráwiedliwość vdźiałał. A gdźieby niechćiał: thedy Powod gdy iuż ma żałować/ to thez pilnie

ma rozmyślać / áby spráwiedliwą rzecz przećiw pozwánemu záczynał / áby bliźniego swego wprozne nakłády y ku Przysyedze nie wwiodł. Speculo Saxon: lib: ij, artic: 41.

Zákletemu Powodowi niewinien sye nikt spráwować.

POwodowi zákletemu / pozwána stroná niepowinnná odpowiádać / ták w Práwie Duchownym / iáko y swieckim: czego Sędziowie powinni przestrzegać / áby zákletemu Powodowi / niedopuścili spráwy żadney v Sądu / y ná innych mieyscach / gdźie bywa rádá o pospolitey rzeczy.

Powod pozwawszy / gdy niestánie / co trácí.

POwod gdyby pozwawszy kogo / sam niestánął / tedy on rok trácí / ná ktory pozwał y nakłády powinien odłożyć stronie pozwánej: to iest / gdy stroná pozwána stánie ná Roku / y pilność swoie da zápisáć.

Powod záwżdy ma być gotow.

POwodowi odwłoki ku zgotowániu ná swą spráwę niebywáią dáne. Abowiem powod ná káżdem stopniu Práwá/y ná początku/ma być s swoią rzeczą gotow ze wszythkimi dowody swymi ważnymi á gruntownymi.

O Odpozney/ álbo pozwáney Perſonie.

Dpozna ſtroná tá ieſt/ przećiw ktorey bywa ſkárgá v Sądu. A thá Láćińſkim ſłowem bywa názywaná/ Rea, nie od winnośći/ále od rzeczy/ ktorey dochodzą ná niey ſądownie.

Pozwánemu co przyſtoi báczyć:

POzwánemu tho nawiecey przyſłoi / gdy będźie obżałowan áby nie inaczey iedno iáko rzecz ieſt/wedle Páná Bogá/wedle ſumnienia dobrego/ prawde zeznał/co żáluiącemu winien. Spec: Sax: lib: ij, artic: 41.

Zákletý Pozwány może ſye bronić Prawem.

ODporna ſtroná zákleta/ może ſye w Práwie bronić/ále pozywáć y ſwey krzywdy dochodźić niemoże/y winna ſye kożdemu vſpráwiedliwić.

Pozwánemu kiedy Odwłoki nie idą:

ODporowi wniektorych ſpráwách odwłoki ná rozmyſlenie niebywáią dáne / iáko gdy ieſt rzecz máła/álbo o bićie/A ktemu miedzy vbogimi Perſonámi/ktoreSędźia zárázem wyſłyſzawſzy żałobę y odpowiedź rozſądźić może: Aby ich práwowánie nieweſzło w wielkie nakłády. Gdy też rzecz ieſt przećiw podeźrzánym Opiekunom / y w innych ſpráwach opiſánych Speculo Saxon: lib: ij, artic: 3. gloſ.

O Rzemieslnikoch y o posłuszeństwie Zwierzchności Rádzieckiey.

RZemieslnicy/y wszyscy w pospolitości Mieszczanie / powinni posłuszni być zwierzchności Rádzieckiey/ á niewybijáć sye z ich posłuszeństwá / choć by też Miásto było wolne/y innego Páná nád sobą wyższszego mieli / áby swey przysyedze dosyć czynili. Iure Municí: artic: 19. glos. Powinni też w swych Cechoch schadzki miewáć/á stársze Mistrze miedzy sobą obieráć/ ktoryby mieli moc występne káráć/ y innych Mistrzow swego Cechu doględáć: Aby fálsz á oszukánie w niczem nie było: Aby miedzy wszythkimi spráwiedliwa robotá / y pobożne przedawánie

było. Rze=

było. Rzeźnicy áby wrzedliwego álbo skłotego/ y ktorymkolwiek innym obyczáiem niezdrowego bydłá niebili/ y nieprzedawáli/ pod winą wedle pospolitey vchwały vłożoną. A o innych rzeczach powinni pilnie rádźić/ ktoreby w porządku Mieyskiego mieli. A ieśliby ktory roskázániu swych stárszych sye przeciwiał/ á bárzo spornym y nieukárányn sye okazał/ tákiego Stárszy máią Rádźie opowiedźieć/ ktorego potym Ráyce wedle zasługi powinni kárać/ y zá wielkością występku z rzemieśłá zrzucić. A gdyby potym zrzucony/ zásye zá łáską Rádźiecką/ y zá przyczyną ich ná rzemieśło był przyięt: rzemieśło będźie mogł robić/ Ale potym żadnego w Cechu niemoże winować/ áni do Cechu miedzy Mistrze przychodźić/ ani swiádkiem być/ áni vrzędu żadnego ná sobie mieć. Iure Muni: art: 44. Wyymuiąc ty Cechy s tego porządku/ ktorzy osobliwą prerogátywą y Przywileiem od przodkow Jego K. M. álbo od ktorego Zwierzchniego Páná swego są nádárzeni y opátrzeni. Ty wszystki rzeczy y inne támże opisáne/ áby thym pilniey były przestrzegáne: thedy Stárszy Mistrzowie wszelkiego Cechu w ten sposob przysyegáią.

Przysięgá stárszych s Cechow.

MY :N: :N: przysięgamy Bogu wszechmogącemu/ y Pánu nászemu :N: Pánom Ráycom y wszytkiemu pospolstwu Máiástá cego/ ize Cech nász wiernie á sprawiedliwie rzedźić chcemy/ Rzemiesłá násze sprawnie robić/ y innych Máistrzow Cechu nászego/ w robotách pilnie á wiernie doględáć/ ábi wszytkim pospolicie/ táko Bogátemu táko vbogiemu iednáko á pobożnie robiono y przedawano/ żadną nową vstáwą nikogo nieuciążáć/ cudzołostwá káráć/ rostherkom zábiegáć/ y innych wszeláckich występkow á zbytkow zá-

braniáć: Pánom Ráycom posłusznymi być záwżdy wednie y w nocy/ we wszytkich potrzebách/ ktoreby sye ku pożythkowi Mieyskiemu wściągáły/ nieposłuszne á nieukaráne im opowiádáć: A co nam s strony rzeczy pospolitey bedźie poruczono/ pilnie o tym rádźić/ y ná to przyzwaláć co wyższe głowy vchwalą: Ták nam Pánie Boże pomagay. ꝛc.

Przysyegá Nowego

Mieszczániná gdy przyymuie Mieyskie Práwo.

JA: N: przysyegam Bogu wszechmogącemu/ iż chce być wierny y posłuszny Rádźie tego Miástá/ ná

ten czás/y ná pothym bedącey / wednie y wnocy : Táiemnic pospolithych/á nawiecey kthore są Máiątku pożyteczne/nikomu nieziáwiáć: A kthoby sye przeciwił Pánom Ráycom y pospolitemu dobremu/y sprawiedliwości/tákiemu niechce pomágáć/ále go poniżyć/ y tego nietáić/ y to wszytko czynić y pełnić/co záleży ku pożytku y rozmnożeniu Máiątká: A ieśliby kthо co niesprawiedliwego o Rádźie mowił/ themu według możności moiey chce sye sprzeciwić: A gdźie bym sye niemogł oprzeciwić y obronić/tedy oświadczywszy obiecuie to im powiedźieć.

Ták mi Pánie Boże pomagay.

Przysięgá Sług Mieyskich.

JA .N. przysięgam P. Bogu wszechmogącemu/iże Panom Ráycom Miástá tego chce być wierzen y posłuszen wsłużbie moiey ná ktorą iestem przyięt/ to wszythko pilnie spráwować y opátrować/ co mi od ich Mił: roskázano będźie. A ieślibym sye iákich táiemnic mieyskich dowiedźiał/tych żadnemu nieobiáwie. Ale cobym rozumiał przynależeć ku pożytkowi mieyskiemu / kthemu sye záwżdy stáránim moim/ile bede mogł/ przykłonić chce. A tego nieprzestáne czynić/dla miłośći/nienawiśći/przyiázni/álbo dárow. Ták mi Pánie Boże pomagay.

O Podwoyskim.

PODwoyski ma być obieran przes Woythá y Przysyężniki z osyádłych ludźi / wszákże niebárzo znácznych/coby miał przynamniey puł łanu Osyádłośći. Spec: Sax: lib: iij, art: 61.

Porządek przy obierániu Podwoyskiego.

PODwoyskiego s tą Ceremonią kreuią / Sędźia powiedźie go zá rękę ku mieyscu sądowemu / y każe mu syedźieć przeciw swemu mieyscu ná stołku nákrytym poduszką álbo wezgłowim / á położy krzyż ná łonie iego. Spec: Saxon: lib: iij, art: 56. potym mu wyda rotę Przysyegi iego / tymi słowy.

Przysyegá Podwoyskiego.

JA .N. Przysyegam Bogu wszechmogącemu / Pánom Ráycom / Woythowi y Przysyeżnikom / y wszytkiemu pospolstwu miástá tego / ták Bogátym iáko vbogim / thák Mieszczánom iáko gościom / iże chcę być wiernym w służbie moiey / gdźie będę postan: spráwiedliwie Arestować / pilnie pozywáć / prawdźiwe szperunki y pozwy zeznáwáć: á wźiąwszy od iednego ná pozew / od przeciwney strony nań niebráć / vtćiwości Sądu przystrzegáć / y w innych posługách memu vrzędowi przystoynych / wierzen być. Ták mi Pánie Bożę pomagay.

A Gdźieby w ktorym Mieyśćie wiecey Slug

Woytowskich było/ s ktorych by był ieden stárszy/á zacnieysze posługi ná sobie nosił/tedy przysyegá iego ma być táka.

Przysyegá przednieyszego Sługi Woytowskiego.

JA. N. przysyegam Bogu wszechmogącemu/iże Pánu Woytowi y Pánom Przysyeżnikom/ chce być posłuszny y wierny w służbie moiey/ gdźie bede posłan z vrzędu moiego/ spráwiedliwie Aresztować/pilnie pozwy listowne oddáwáć/prawdźiwie szperunki y pozwy zeznáwáć. A wźiąwszy od iedney strony ná odniesyenie pozwu/od przeciwney strony niebráć/ vtćiwości Sądu przestrzegáć. A ieślibym kogo obaczył v Sądu nieobyczáynie/ nieutćiwie/ á nie wedle práwá/y iákimkolwiek obyczáiem/nie przystoyniesye záchowuiącego/ták przeciw stronie iáko przeciw Sądowi/ ná thákiego chce instygowáć/ zárázem przed Sądem. Wszytki Vrzędowe dochody/ y winy wszythki spráwiedliwie y pilnie wypominác/ y spełná Sędźiemu oddáwáć/ á żadnemu nic nie przegledáć zá żadną przyiáźnią álbo dárem: A w innych posługách á spráwách vrzędowi moiemu przystoynych chce wierzen być. Ták mi Pánie Boże pomagay.

Po Przy-

PO Przysyedze nákaże mu Sedźia przes wyrok/pokoy pospolity: Abowiem wedle Práwá / Podwoyski nie ma z bronią chodźić. A thám iuż bedźie miał moc z rostkazánia Sedźiego pozywáć / Aresztowáć / y inne rzeczy podług swey przysyegi czynić / kromia wszelkiego przenágábánia. A gdyby go kto obráził słowem álbo ręką / nágrodzenie iemu mà być wdwoy nasob wietsze / niż innemu. A iesliby go kto zábił / zapłátá też zá głowę w dwoy nasob wietsza niż zá inną Persone / wedle stanu iego. Specu: Saxon: lib: i, art: 8.

Pokoy Podwoyskiego.

O Swiádectwie Podwoyskiego.

POdwoyski swym swiádectwem stoi zá dwu swiádkow: zá iednego s strony syebie/á zá drugiego s strony vrzędu swego: A to sye rozumie / gdźie ma być spráwá iáka wywiedźiona swiádectwem syedmi mężow. Ale gdźie dwiemá álbo trzemi / zá iednego waży. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Podwoyski co powinien mieć w sobie:

PODwoyski chcelibyć miał práwie zá Po-

słá Boże-

ſłá Bożego/iáko ieſt w práwie opiſány/ma mieć wſobie trzy rzeczy. Naprzod áby złoczyńcow nie karał áni dręczył z nienawiſći/ ále tylko z miłośći ſpráwiedliwośći. ¶ Wtore áby to czynił ná poſługę bliźniego ſwego przećiw ktoremu on złoczyńcá wyſtąpił. ¶ Trzećie áby tho czynił dla Bogá/to ieſt áby przes one pomſtę/ gniew Boży był vbłagan/ áby też zá onym karánim/ wyſthępni więtſzego ſye karánia wyſtrzegáli. Speculo Saxon: lib: iij, articu: 56.

O Kácie.

KAth/Perſoná nád złoczyńcą ſpráwiedliwość ſkuthkiem okázuiąca / áczkolwiek imie práwie v wſzythkich ludźi ná ſobie nienawiſne nieſye/dla tego iż vrząd iego zda ſye być lekki/ſproſny/okrutny/á krwáwy. A wſzákże vczynkiem ſwoim/ ná ſumnieniu nic nie grzeſzy / áni przed Swiátem áni przed Bogiem/ktory ieſt początkiem wſzytkiey Spráwiedliwośći. Abowiem co czyni/ wſzytko zá ſkazánim ſpráwiedliwośći/nie zá żą-

dzámi ſwy-

dzámi swymi czyni/y owszem wedle Pawłá S. iest sługą Bożym/Sługą sprawiedliwości/y vrząd iego iest bárzo potrzebny. Abowiem nic by po práwie pisánym ná złodźieie/nic ná cudzołożniki/nic ná zboyce/nic ná mężoboyce/nic ná inne złoczyńce/ by niebyło tego ktoryby nád nimi to práwo skutkiem wypełniał. Frustra enim leges feruntur, si desint qui administrent & exequantur. Przeto s strony tey potrzeby Káth iest y ma być w obronie Krolewskiey/ y innych przełożonych/áby mu dla thákiey (iáko mowią) sprosności vrzędu iego żaden gwałtu nieczynił. Pisze Iodocus Damuderius w kśyążkách in praxi rerum criminalium. ¶ Vrząd iego ná tym iest/ áby Exekucyą czynił nád złoczyńcą wedle przewinienia rozmáithym karániem / y rozną śmiercią. Ktore karánia Przełożeni wynáyduią y skázuią ná złoczyńce wedle práwá: Aby sye złość niemnożyłá ná swiecie / áby sye drudzy kárnością ich ná to pátrząc / bali / wedle Pisma Swietego: Peccantes coram omnibus argue, vt cæteri timorem habeant. ¶ Ale iż Kátowie/ Opráwcy / Ceklarze w wielkiey nienawiści y zelżywości v ludźi bywáią / tho nieprzychodźi y przychodźić niema s strony ich vrzędu/ále s tąd iż vrzędu swego źle vżywáią/nie z miłością bliż-

nego / nie z żalem / nie zlutowánim / zá czymby mogli mieć przyiaźń ludzką / iże sye z złoczyńcámi nieináczey iedno iáko z innymi beſtyámi obchodzą: bijąc / poſzyykuiąc / tárgáiąc nielutoſciwie / mordniąc niezwyczáynie / odźieráiąc / ieſzcze tho ſobie poczytáiąc zá chwałe / gdy tyránſtwo nád człowiekiem / ktory też ieſt ſtworzeniem Bożym / okázuią / iżby tylko chućí á żądzy ſwey nie rozumowi álbo Spráwiedliwoſći doſyć vczynili. Z ſtrony thedy vrzędu ſwego Ráth gdyż przed Swiátem áni przed Bogiem nic niegrzeſzy / zelżywoſći niema żadney / y s Koſćioła Krześćiáńſkiego dla thego niema być wyrzucon / Ale ku Swiątoſćiam y innym obrzędom Koſćielnym ma być przypuſzczon.

O Zydźiech.

Zydom ktore rzeczy ſą s Práwá zábronione.

Zydom ty rzeczy ſą s práwá zábronione. Naprzod iż żaden Krześćianin niema s nimi ieść áni pić. 2. Żadnego vrzędu

niemáią

niemáią mieć / ná ktho zymby nád Krześciány mieli być przełożeni. 3. Lekárstwá niemáią być od nich bráne. 4. W wielki Piątek niemáią z domow wychodźić / ani okien mieć otwártych. 5. Krześciánina ná niemáią mieć zá sługę. 6. Szkoły Bużnic nowych niezákładáć. 7. Niemáią też z żadną bronią chodźić: á to ná ich pohánbienie / iże oni s swoią máietnośćią / są pod mocą Krześciánow. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 2.

NApisano thámże o Duchownych iáko sye máią záchowáć / chcąli być miani v ludźi w powinowátey vtćiwośći / iże też z bronią niemáią chodźić / szat kosztownych / ostrog pozłocistych nienośić / do kárczmy niechodźić / s cudzymi żonámi niemieszkáć / gry niepátrzáć / około kowow sye niebáwić / iástrzębow / ogárow niechowáć / y innych rzeczy nie przystoynych sye wiárowáć: ktho ze ia tu opuszczam / áby kto niemniemał / żebym Duchowne álbo vczyć álbo z niewiernymi żydy łączyć miał / co mnie nieprzystoi / iedno mieć ie we wszelákiey powinowátey vtćiwośći / iáko nápisano: Qui benè præsunt, duplici honore sunt digni. A ná drugim mieyscu: Quàm specioſi pedes euangelizantium pacem. A zwłaszcza gdy tu tylko tá iesth intencya moiá /

ábym krotko wypisał o Personách Mieyskiemu Sądowi przynależących/począwszy od nawyższszey aż do naniższszey. Aczkolwiek też Żydowie nie są pod Mieyską władzą / wszákże iż w Práwie Mieyskim o nich społem też y o Duchownych nápisano/chćiałem y to ná krotce tu przypomnieć. ∴ ∴ ∴

Sposob pokonánia Żydá w Swiádectwie.

Żyd gdyby miał pokonáć Swiádectwem Krześćiánińá / tho ma vczynić ze dwiemá Krześćiány/y z iednym żydem. A Krześćiánin żydá z iednym Krześćiáninem y z iednym żydem. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Przysięgá Żydowska.

Ktorá przysięgi Żydowskiey wedle niektorych náuki/ tá iest: ∴ ∴

Jáko mi then wine dáie/iżebym iemu wtym. N. krzywde vdźiałał: tego nieiestem winien. Ták mi Pánie Boże pomagay / kthozy stworzył Niebo / źiemie / źiołá / y inne rzeczy ná Niebie / ná powietrzu / w Morzu/ ná źiemi / y moy żydowski zakon vstáwił.

Niekto-

NIektorzy mienią iże żydowie máią przysyege czynić ná kśyegach Moyzeszowych/ przed ich Bożnicą/stoiąc bosymi nogámi/ trzymáiąc łáncuch álbo wrzećiądz/kthorym drzwi v Bożnice záwieráią/ tą Rotą.

Ták iáko mi wine dáie iżebym miał być winien vczynku thego / álbo był dłużen / tego nie ieſtem winien / thák mi Boże pomagay/ ktory niebo y ziemię/y wſzytki inne rzeczy ſtworzył. A ieſli nieſpráwiedliwie przyſyegam / áby mie Pan Bog zátráćił/ktory w Korabiu osmioro ludźi czáſu Potopu záchował. A ieſlim ieſt fálſzywy w tey przyſyedze moiey / áby mie Pan Bog zágubił ktory Sodome y Gomorre Piekielnym ogniem ſpalił / áby mie Pan Bog pohánił ktory z Moyzeſzem ze krzá ogniſtego mowił. A ieſlim wtym ieſt nieſpráwiedliwy / áby mie Pan Bog zátráćił / kthory Moyzeſzowi zakon dał/ y pálcámi własnymi ná tablicach kámiennych nápiſał/áby mie Pan Bog zágubił/ kthory Pháráona w czerwonym Morzu ſtárł/ y żydy do Ziemie obfituiącey miodem y mlekiem przewiodł. A ieſli nieſpráwiedliwie przyſyęge mowię/áby mie Pan Bog ſtłumił / ktory czterdźieſći lat ná puſzczy żydy kármił / Aby mie ná oſtá-

tek do Piekłá s ćiáłem y z duszą/posłał ná wieczne potępienie. Iure Munic: artic: 139. Wszákże tu w tey roćie opisáney przysyegi / káżdą iedne cząstkę álbo dwie może bráć/ y rozumieć zá cáłą przysyegę: Z wymienienim rzeczy o ktorą ma być przysyegá. glos. ibidem. .:. .:. .:.

O Zástáwnych y o przedánych rzeczach krádźionych Zydowi.

ZYd gdźieby Kielichy / Ksyegi / álbo iákie vbiory Kośćielne kupił/álbo iemu były zástáwione/ á niemogłby Istcá mieć/tedy ma być osądzon iáko złodźiey : wszákże żydowie rzeczy krádźione / ále nie Kośćielne / mogą kupowáć y pieniedzy swych zá nie dánych nie trácą / á tho dlá thego áby rzeczy krádźione mogły być łatwiey náleźione. Spec: Sax: lib: iij, artic: 7. Nápisano támże iż rzeczy Kośćielne s pewnych przyczyn mogą być przedáne/ále nie żydom: tho iest gdźieby potrzebá vkázowáłá ná wykupienie y wyzwolenie niewolnikow / záchowánie á podpomożenie ludźi vbogich.

A Iesliby żyd inne rzeczy nie Kośćielne kupił álbo mu były zástáwione nieskryćie/ choć-

by były krá-

by były krádźione / Summy swoiey nie tráći / gdy tego sámotrzeć dowiedźie przysyegą iż tho kupił álbo iż mu zástáwiono w tey summie / o ktorey powiáda. A gdźieby Swiádkow co by snim przysyegli niemogł mieć / summe tráći. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

NIedzy Zydem á Krześćiáninem żadne Małżeństwo być niemoże: A iesliby sye złączyli w Małżenstwo / nie inácey máią być sądzeni / iedno iáko w cudzołostwie mieszkáiący.

ZYd Krześćiániná ná swoie Sekte náwrácáć niema / á gdźieby náwrácał / ma być mieczem karan. ./. ./. ./. ./.

ZYdá y odszczepieńcá wiáry Krześćiáńskiey káżdy w káżdey spráwie bliszszy iesth pokonáć Swiádectwem.).( ).( ).(

ZYd / Pogánin / Heretyk / Krześćiániná o cudzą krzywde niemoże winowáć / ále o swoie ktorą sam ćierpi / skárżyć może.

JEsliby żyd swoie rzeczy własne s Fanty czyiemi sobie zástáwionymi / przes ogień álbo przes gwałt iáki vtráćił/álbo by mu ie vkrádziono / á Krześćiánin by go o swoie rzeczy zastáwne gábał/chcąc ie wykupić. Tedy żyd s strony fantow/ przysyegą bywa wolen.

Státut Koronny.

Státut o Zebrakách.

Ioan: Albert: Petric: 1496.

IZ około Zebrakow w Miásteczkách ná dobrym rządźie bárzo schodźi / á wiele sye pod thym żebráczym płaszczem złodźieystwá y innego łotrostwá zákrywa: przypisałem ná ostátek tey cześći ten Státut o żebrakách / kthory iest: Aby żebracy w Mieśćiech/ w miásteczkach/ y we wsiach/ pod pewną liczbą/ á pod znákiem Plebanim/álbo Rádźieckim chodźili. A kthorzy by byli krom znáku/ ći máią być Stárośćie wydáni/á obroceni ná robotę Zamkową: Wszákże ktorzyby robić niemogli / tym Przełożeni mieyscá onego mogą dáć Swiádeczne listy/ zá ktorymi by mogli bespieczniey bes znákow indźie Yálmużny prosić.

Porządku Sądow Mieyskich

Czesć wtora.

O Roznosci Sądow Mieyskich/á naprzod O Burgrábskiem wielkim Sądzie.

W Mieyskim Práwie są rozne Sądy/ iesth inny Sąd wielki Burgrábski/ inny wyłożony/inny potoczny álbo potrzebny.

BVrgrábſki wielki Sąd/ trzy kroć do roku bywa: Pierwſzy/ w dźień Swietey Agáty. Drugi/ trzećiego dniá po S. Janie Krzćićielu. Trzeći/ w Oktawe S. Marćiná. A ieſliby kthory s tych to Sądow przypadł ná dźień ſwiety/ tedy on Sąd iuż ginie. Iure Mun: art: 45. Tákowe Sądy nawyſzſzy Sedźia w Máydeburgu ſpráwuie: Ale w Krákowie y we Lwowie ná mieyſtcu Burgrábie wedle ſtárego zwyczáiu/ Burmiſtrz ſyada/ álbo ieden z Rady/ ktorym Burmiſtrz záſádźi mieyſtce ſwe/ A ná mieyſtcu Szołtyſá Woyt/ bes ktorego Burgrábiá żadnego Sądu mieć niemoże.

Wywołánie wielkiego Sądu.

TEn Sąd przed thym niżli bywa/ dwie niedźieli przes Podwoyſkiego iáwnie ma być wywołan. ./. ./. ./.

Pozywánie ná wielki Sąd.

NA then Sąd Pozew przynamniey przed trzemá dniomá vprzedźić ma przes ſługe Vrzedowego/ z námienienim ſądu tego. Ale ná inſze Sądy pozew może być thegoż dniá kiedy

Sąd ieſt/

Sąd iesth / wszákże przed thym niżli Práwo syedźie.):( ):( ):( ):(

Gáienie wielkiego Sądu.

TEn Sąd thák bywa Gáiony. Naprzod Burgrábiá spyta Szoltysá / ieśli czás ieśt zágáić Sąd? co gdy Szoltys odpowie iż czás ieśt. Spyta pothym ieśli pokoy Sądowi przykázáć ma/y inne rzeczy ktore s Práwá máią być przykázáne? Odpowie Szoltys iż ma pokoy przykázáć wedle Práwá. A thák Burgrábiá zágái Sąd / y przykaże pokoy tymi słowy mowiąc: Gdyż mi s práwá nákázano ieśt / iż czás zágáić Sąd wielki Burgrábski / y przykázáć thy rzeczy / ktore wedle Práwá przykázáne być máią. Tedy ia przodkiem mocą Páná Bogá wszechmogącego/potym mocą Oświeconego Páná nászego Krolá Jego Mił: y Rády iego / mocą Burgrábską y Szoltysią/ mocą Pánow Przysyeżnikow y wszytkiego pospolstwá / gáie wam Sąd wielki / y przykázuie pokoy Páná Bogá wszechmogącego/ pokoy Náiásnieyszego Páná nászego Krolá Jego Mił. Ten pokoy ieśliby kto nieutćiwym słowem/ álbo ktorą inną krzywdą náruszył/przećiw drugiemu w spráwie iego: Al-

bo ieśliby popędliwymi słowy przećiw vtćiwośći Sądu co rzekł: tákowy pieniężną winą karan będźie. A ieśliby groźną álbo zbroyną ręką wyśtąpił/ tedy iáko Pan Bog y Práwo nákaże. Potym obroćiwszy śye do przysyężnika młodszego miánuiąc go imieniem własnym rzecze: Pánie .N. ieślim wedle biegu Práwá zágáił Sąd y pokoy przykazał/ktory w tym to Sądźie káżdy chować ma/álbo co ieśt wedle Práwá: y będźie mu śkazano/iże Sąd ieśt dobrze zágáiony/y wedle Práwa pokoy przykázány.

☞ Nie wiem s kąd weszło w obyczay w wielu Miáśteczkach/iże Przysyężnicy/ták ten Sąd wielki/iáko y inne Sądy/schyliwszy śye wszyscy zá Stołem/ poszeptem gáią/ iż żaden tego nieśłyszy. A ná niektorych też mieyscách/ácz głosem/ále nie wyrozumnem Jezykiem: Co záprawde rzecz ieśth nie bárzo przystoyna. Abowiem nierozumnym iezykiem do Ludu mowić/ nic innego nie ieśth/ iedno prozno słowá ná wiátr puszczáć/á práwie śye błaznem vkázować. Dla tego y S. Páwel powiáda: Jeślibym ia niewiádomymi Jezyki mowił/á prośtacy by przyszli/ izali nie rzeką iż ten száleie? Et śi incertam vocem tuba dederit, quis apparabitur ad bellum? Przes to też wiele kroć Sądowi ná powinowátey vtći-

i Cor. xiiij.

wośći scho-

wości schodzi / gdy drugi niesłyszac albo też nierozumieiąc thego gáienia / łatwie wystąpi słowem y vczynkiem. Acz káżdemu Sądowi / y káżdey zwirzchności / krom gáienia / vtćiwość przystoi czynić / wszákże thy srzodki ku powáżności y vtćiwości Sądowey dźiwnie káżdego pobudzáią. Przeto by przystáło / nieposzeptem ále głosem y wyrozumnym wszem Jezykiem tho spráwować iáko v Niemcow po Niemiecku / ták v Polakow po Polsku dla pospolithego człowieká / á niewstydźić sye swego Jezyká / y owszem ij ozdábiáć im nawiecey być może.

Obwieszczenie Pospolstwu Sądu wielkiego.

BDy iuż ták Sąd Burgrábski bedźie zágáiony / potym sługá Vrzędowy z roskázánia Burgrábie / Szoltysá / y Przysyeżnikow / wedle zwyczáiu miástá Krákowá / opowie głosem wszytkiemu pospolstwu / iże ná tym Sądźie spráwy ktore sye ná wyłożonych y potrzebnych sądźiech poczely / á ná dźisyeyszy dźień przypádły / mieyscá niemáią / y sądzone niebedą: spráwy też po vmárley rece / spráwy o mnieyszą summe / niż czterdźieści groszy / spráwy o nieutćiwości álbo

zhánbienia / spráwy żadnego s Przyssyeżnikow
ná ten czás ná Sądźie syedzących. A pothym
káżdy w spráwách swoich záchowawszy zwy-
czáyną vtćiwość Sądu tego postępować mo-
że. Iure Municip: articu: 16.

¶ Jest zwyczay dobry y ma być pilnie przy-
strzegány / iż przed tym Sądem / niż kto pocznie
swoie rzecz spráwować / przodkiem bierze do-
zwolenie od Burgrábie y od szoltysá áby mogł
to mowić / co by spráwnie mowić miał: y ná in-
nych Sądźiech przodkiem mowi / Pánie Woy-
cie spráwiay mowić. Albo iáko indźie iesth oby-
czay / Panie Woycie dopusć spráwy. &c. Thákże
ná tym Sądźie y ná káżdym innym / nie godźi
sye żadnemu spráwe máiącemu / gdy ią zácznie s
strona / od Sądu odchodźić / krom dozwolenia
Sedźiego. A gdy otrzyma dozwolenie ku od-
stąpieniu / potym przystąpiwszy / niż swoie rzecz
spráwować pocznie / dźiękuie Sedźiemu zá ono
dozwolenie. Mowie iest thọ obyczay dobry / y
pilnie ma być przystrzegány: Abowiem zá thą
Przemową wyszszey námienioną / y zá tym po-
rządkiem bywa záchowaná vtćiwość Sądu /
iż ieden drugiemu nie przerywa spráwy / káżdy
bywa státecznie wysłuchan / wołánie niepotrze-
bne bywa hámowáne / gdy żadnemu niegodźi

sye mowić /

sye mowić/krom dozwolenia Sędźiego/káżdy sobie poważnie/ vtćiwie/á ſtátecznie poczyna/ nie ináczey iáko przed Sądem Bożym: Abowiem káżdy Sędźia ná mieyſcu Bożym ſyedźi/ á dla tego ma być názywan Pánem. Iure Mun: artic:8. Specu: Saxon: lib: iij, articu:52. A ieſliby też kogo wina ſkarano zá iáką nieſprawnoſćią/ tedy sye mu to ſſtánie wedle iego ſámego oſadzenia/ gdyż sobie tego tylko żądał ſprzyiáć mowić coby ſprawnego było. A thák tey Ceremoniey Sądu Mieyſkiego żaden niema być przećiwny. Abowiem ná ktorych Sądźiech tego nie vżywáią/ to ieſt gdźie wſzythkim wolno rázem mowić/ káżdy báczyć może iáka tám vtćiwoſć/ iáka powáżnoſć: wſzytkim to ieſt iáwno/ iż czásem przed wielkimi á niepotrzebnymi tumulty/ Sędźia niewie kogo pierwey ſłuchać ma/ gdy wſzyſcy rázem woláią/ ieden zdawam in contumacia, drugi in lucro, in euaſione, zdawam/nie zdawam/puſzczam/niedopuſzczam: Pánie Sędźia godźi ſye/niegodźi ſye. A drugiego by thák mogli zmyć bes lugu/gdy przed tymi tumulty nie bedźie ſłyſzał kiedy go przywoływáią. Ktore tumulty áby w Mieyſkich Sądźiech niebyły/przeto ty porządki záchowywáią/Sąd przod kiem gáią mocą Bożą/mocą Krolá Jego Mił.

y przes De-

y przes Dekret pokoy y wszeláką vtćiwość przykázuią/ y winámi ná to vłożonymi karzą káżdego/ktoby sye nieutćiwie á nieporządnie ták iáko sye godźi spráwował: kczemu iest osobliwie Instigator officij. .:. .:. .:.

Powáżność wielkiego Sądu.

POwáżność tego Sądu táka iestth / iże ná nim stronie powáżney / żadna odwłokà/ żadnym obyczáiem niebywa daná: Ale okrom wszelkiey rzeczy wymyśloney / ná żałobe strony skárżącey/obwiniony zárázem pokì Sąd trwa/ odpowiedáć/to iest znáć álbo przeć powinien/ o co będźie obwinion: Jeśliby znał / tedy zapłátá do zachodu Słońcá ma być skázána: A ieśliby przał/ przysyegá ná trzeći dźień bywa przysądzoná / álbo ná bliski Szoltisi Sąd / iáko kędy iest obyczay. .:. .:. .:. .:.

Spráwy wielkiego Sądu.

WSzytkì krzywdy álbo wyskępki/ktorych by sye kto dopuścił czternaśćie dni przed tym/ niż táki Sąd przypádnie/ osobliwie záskepowánia ná drogách/náiechánia ná dom/gwałty Pánieńskie / Burgrábiá sądźi: Wszákże tho

rozumieć

rozumieć mamy / wedle zwyczáiu rozmáithych Miast. Abowiem w Krákowie y we Lwowie gwałty Woyt s Przysyężniki zwykł sądźić. Ná tym też Sądźie bywáią zapisy / przedawánia / y wzdawánia Imienia stoiącego / zeznánie długow / vgody / y inne Contrákty. Nád to ná tym Sądźie wielkim w małych Miásteczkách y ná Wśiách bywa bádánie (co zową Rugiem) o záchowániu obyczáiow y występkow káżdego Mieszczániná / álbo też Wieyskiego Ludu / gdźie występni iáwnie bywáią karáni / iesliby kto iáwnie pezećiw Bożemu Przykazániu / álbo vstáwom Kościołá krześciáńskiego wystąpił. A gdy by występny okazał sye nieukarányn / bywa s pospolstwá wyłączon iáko párszywa owcá: Aby pothym swym złym życim inszych w Mieśćie álbo we wśi przemieszkawáiących nie zgorszył. A iesliby sye łacwi ku karániu okázował / vpokorzáiąc sye y vnizáiąc / tedy láskáwszym karánim tho iest ná pieniądzoch álbo syedzenim ma być karan.

☞ Przy thym Sądźie / oprocz thego Rugu / snadźby też niewádźiło y dobrze przystáło / áby przy oblicznośći wszytkiego pospolstwá / Przywileie Mieyskie co potrzebnieysze / o kthorych przynależy wszythkiemu pospolstwu wiedźieć /

przes Pisárzá/ wyrozumnym wszem iezykiem/ by ły czytáne/ żeby mieszczánie wiedząc ie/ tym pil=niey ich przystrzegáli/ y wedle nich sye záchowywáli. Abowiem przytrafia sye wiele przygod y gwałtow w Mieściech/ ktoreby wedle Przywileiow mogły być słusznie hámowáne/ y inne porządki mogły by pilniey wedle przywileiow być przystrzegáne. Ale gdy ie tylko Przełożeni przy sobie máią/ á inszym ich nie oznáymuią/ przetoż y pospolithy człowiek nie záchowuie sye wedle nich: A stądże też wiec bywa / iż Ab ingratis tolluntur beneficia. Bo to iest nieiákie okázánie niewdzięczności/ y iákoby wzgárdzenie/ gdy kto Przywileiu álbo iákiego dobrodzieystwá nádánego sobie od Páná swego/ nieużywa.

Czás czekánia káżdego Sądu.

WSzyscy Ludzie iednego Práwá / iáko mowią pod iednym Dzwonem / nie dáley máią Sądu czekáć/ iedno od wschodu słoncá áż do Południá: przyczyná tego iest / iż káżdy Sąd trzeźwo ma być sprawowan. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 61.

Zdánie wielkiego Sądu.

Gdy iuż

BDy iuż Burgrábiá ma wstáć z mieyscá Sądu swego/ zda w moc Sądy wszytki Woytowi y Przysyężnikom / przes Jmie Bogá Oycá / y Synà / y Duchá Swietego. Potym Szołtysi Sąd bywa po Burgrábskim we dwu Niedźiel. Iure Municip: articu: 45.

O Szołtysim sądzie.

SZołtys álbo Woyt / też trzy Sądy do roku miewa / s ktorych Pierwszy wedle zwyczáiu Miástá Krákowá/ bywa w Piątek po Trzech Krolech. Drugi w Piątheк po Przewodney Niedźieli. Trzeći w Piątek názáiutrz po Bożym Cyele. A po tákowych Sądźiech wielkich swoich/ Woyt s Przysyężniki spráwuie Sądy swoie przes dwie Niedźieli. A ieśliby Sąd iego ná ktory Dźień swiety przypadł / tedy ná záiutrz álbo ná trzeći dźień może być przełożon. Iure Municicip: articu: 47. A ty Sądy pospolićie zową wyłożonymi/ o ktorych niżey masz mało szerzey pisano.

O Winách Burgrábskiego y Szołtysyego Sądu.

WIná Burgrábi / gdy ktho wystąpi przeciw vtćiwości Sądowey słowem / álbo zá iákie niepoſłuszeństwo / ieſth opiſána wedle Práwá. Iure Municip: art: 46. Et Spec: Sax: lib: iij, articu: 64. Szeſćdźieſyąt ſzelągow / ktore wedle dawnego zwyczáiu Ławniczego ſądu Krákowſkiego / licząc káżdy ſzeląg po dwunaſćie pieniędzy / vczynią groſzy czterdźieſći. A Szołtyſia winá zá tákieſz przewinienie / oſm ſzelągow / ktore tymże rachunkiem / vczynią pięć groſzy y ſzeląg.

WIná Burgrábſka wedle Práwá / ma być płácona w ſześć Niedźiel: wſzákże przewiniony / może ią rychley odprawić ieſli chce / Ale po ſześći Niedźielách / przedłużyć nie może / wyiąwſzy by to było ná łáſce Sędźiego.

W Krákowie tákże Burgrábſka winá wedle moderácyey / gdy ktho pozwány ná wielki Sąd nieſtánie / álbo ſye czego nieutćiwego v Sądu dopuſći / álbo po wywołániu Są-

du tego/przes dwu niedźielny czás/komu krwáwą ráne záda/ták Mężczyznie iáko Białey głowie/iest zá káżde tákie przewinienie/po czterdźieści groszy. Z ktorych win Burgrábiá pierwszą ná swą stronę bierze/ Ławnicy w spolny dział wtorą/ á Szołtys wszythki inne ile ich bedźie. Ale krom tego czásu wywołánia wielkiego Sądu/gdy kto kogo ráni/bądź Mężczyznę/bądź też Białą głowę: Woyt bierze/ groszy dwádźieśćiá y pięć y szelą. A zá proste zekrwáwienie/ktore vłomności álbo oszpecenia nieponosi/ tylko pięć groszy y szelą.

Wszákże około tákich ran w Práwie pospolitym szerzey iest opisano/ á bárzo potrzebnie: Bo iáko są rozmáite rány/ iedny szkodliwe drugie nieszkodliwe/ á tráfiáią sye też rozmáitego stanu ludźiom/ czásem zacnieyszym/ czásem podleyszym: ták też rozmáita iesth winá zá nie opisána/ y rozmáite stronie nágrodzenie/ co zową Wargieltem. Jáko kthoby komu ráne zádał w głowę/ w twarz/ ná oczu/ ná vszu/ ná rękach/w nogi/ktorym kolwiek obyczáiem/ bądź cięta/ bądź sztychem/ bądź pchnieniem/bądź tłuczeniem. Zá tákie rány szkodliwe/ktore ślepotę álbo chromotę/ álbo iáką inną vłomność á oszpe-

Winá zá rány szkodliwe y wargielt.

cenie cielesne przynoszą/ Sędziemu ma być płácono sześć dźiesyąt szelągow/á stronie obrażoney połowice Wargieltu/ktory s całego poznasz: Abowiem cały Wargielt wedle vczonych w práwie/czyni dwádźieśćiá złotych Rynskich w Monecie/ ktore przychodzą ku wadze dwudźiestu złotych Polskich ná Monethe. Ale zá proste zekrwáwienie/ktore żadney vlomnośći nie mesye/ zá sine rány/ zá guz/ gdy mieysce od vderzenia spuchnie/ Nád to dgyby kto komu też/álbo inne nieutćiwe słowo zádał/álbo włosy z głowy álbo z brody wyrwał: Tu stronie obrażoney płáći szelągow trzydźieśći/ ktore wedle rachunku námienionego czynią groszy dwádźieśćiá/ A Sędźiemu osm szelągow/ktore czynią groszy pięć y szeląg. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 16. Tákie odprawienia wargieltow/rozumieią sye s strony Mężczyzny/Abowiem Białych głow Wargielt/wszędy wedle práwá iest połowicą mniey szy niż Mężczyzny. A gdyby ktho kogo obrażił nie s przygody/ále s chućí á ze złośći/ten nietylko Wargielt námieniony stronie powinien oprawić/ále też y lekárstwá Bárwierzowi zápłácić. Nád to obrażonemu zámieszkánie y szkody/ktoreby mu s tąd vrosły nágrodźić winien/ wedle rozeznánia á szácunku Sędźiego. Co y Prá-

Cały wargielt.

Winá zá rány nieszkodliwe j wargielt

Winá o nieutćiwość.

Winá zá obrażenie ze złośći.

wem Bożym iest opátrzono: Jáko gdyby kto iá-
kiemu Rzemieslnikowi dobremu/albo Pisárzo-
wi/álbo Málárzowi/ reke vćiął/ ktorą on sobie
żywność zárabiał / powinien iest ránnemu poki
bedźie żyw/ná káżdy rok tyle płáćić/ ile on robo-
tą swoią y dowćipem ná káżdy rok mogł nábyć.
Wszákże Ránny pierwey ma przysyądz iáko ták
wiele mogł zárábiáć. Co wszythko zależy ná ro-
stropnośći Sedźiego/ktory sye ma w tákowych
rzeczach dokłádáć Práwá pisánego / gdźieby co
w pospolitey vchwale álbo w moderácyey miá-
nowićie opisano nie było : Jáko o rozmáithym
Wargielćie wedle Ludźi roznego stanu/nápisa-
no Specu: Saxon: lib:iij, articu: 45. lib:ij, arti: 16.
y ná innych mieystcách. Bo Sedźia powinien
to wiedźieć á pilnie tego przestrzegáć/áby żadne-
go áni wietszą áni mnieyszą winą niekarał / ie-
dno iáko w Práwie nápisano. Czego ia thu te-
raz niewypisuie wszythkiego / folguiąc cześćią
krothkiemu pisániu / cześćią trudnośćią vrzedu
moiego. ¶ Jesliby sye też przydáło / iżby ktho
miał wiele Ran zádánych/ tylko zá iedne Ráne
nawietszą / połowicá Wargieltu obrážonemu
idźie/á Sedźiemu groszy czterdźieśći. Abowiem
gdyby cztery álbo pieć ran miał opłácáć / káżdą
ráne połowic ą Wargieltu / przenosiło by tho

Exo: xxi.

cáły War-

cały Wargielt / tho iest zapłáte człowieká zá-
bitego. */* */* */* */*

☞ Ty pieniężne karánia/y nágrodzenia stro-
nie obrażoney / dla tego są wynáleżione dowći-
pem Ludzkim / áby pokoy pospolity był záchó-
wan/áby ieden drugiego nieobrażał: Ale ten do-
wćip iest nád Práwo Boże/ktore każe áby káżdy
trácił zab zá zab/oko zá oko/reke zá reke/ gárdło
zá gárdło. By tu Práwo Boże záchowano/od-
rzućiwszy ludzkie vstáwy ná strone/bylby wiet-
szy pokoy/niebylyby ták wielkie bitwy/rostyrki/
mordowánia/niezgody/iákie widźimy. A zá tą
przyczyną wiele kroć/ iż gdy komu łacwie o pie-
nigdze / waży sye drugiego zá ledá krzywdą v-
bić/ zábić / krew przelać / y w innym łotrostwie
swey woley dosyć vczynić.

O Wytożonym Sądźie.

Wyłożony Sąd to iest / ktory bywa
czásow wedle práwá zámierzonych/
á idźie swoim posthepkiem záwżdy
przes dwie niedźieli / poczawszy od

swoich czá-

swoich czásow s Práwá álbo też z zwyczáiu ktorego Miástá vłożonych. Jáko wedle zwyczáiu Miástá Krákowá / pierwszy wyłożony Sąd / w pierwszy Piątheк po trzech Kroloch / tákże idzie záwżdy przes dwie Niedźieli/áż do Niedźiele Stárego Mięsopustu/ile dwu Niedźiel sstawa. Potym wpierwszy Piątek po Przewodney Niedźieli/ áż do Niedźiele kthorą zową Krzyżowa. Pothym ná záiu trz po Bożym Ciele áż do Niedźiele Adwentowey. Ná niekthorych mieyscách do S. Málgorzety. A potym w Piątek po S. Bártłomieiu áż do Adwentu. A iesli s tych to Sądow wyłożonych ktory przypádnie ná dzień swiety/ thedy bywa przełożon ná inny dzień. Jesli też ktorego wyłożonego Sądu zaymie álbo zaydzie dwu niedźielny czás/ ktory bywa przed każdym wielkim Sądem od wywołánia/iáko iest wyszszey opisano : tám iuż wyłożony Sąd dla wielkiego Sądu Burgrábskiego ginie/áż potym w swoie kłobe po długich dwu niedźielách wpádnie/ od onego czásu kiedy miał być Sąd wyłożony / by był wielki nie przeszkodził/ tho iesth iesli niezágrodzą drogi czásy wyszszey námienione/iáko niedźielá Stárego Zapustu/niedźielá Krzyżowa/niedźielá Adwentowa.

Czás wyłożonych Sądow wedle Zwyczáiu Miásthá Krákowá.

¶ Zá długim zwyczáiem przyszło iż then Sąd

Czemu zową wyłożonym.

zową wyłożonym/iákoby ná pewne á nieomylne czásy vłożonym/á práwie zámierzonym, nieinaczey iáko w Ziemskim Polskim Práwie Sądy ktore zową Roki / pewnych czásow wedle Státutu opisánych bywáią / áby ná tych Sądźiech káżdy spraw swoich pilnował/á żaden sye niewiádomośćią nie wymawiał. A dla lepszey pewnośći y wietszey wiádomośći / thedy ná táki Sąd wyłożony trzy kroć thegoż dniá po ránu dzwonią.

Pozywánie ná wyłożony Sąd.

NA ten Sąd może pozwáć tegoż dniá ktorego ma być obchodzon / wszákże przed tym niż bedźie zágáion. Abowiem gdy iuż Sąd zágáią / pozew nic nieważy.

Gáienie Sądu wyłożonego.

SĄD Wyłożony thymże obyczáiem przes Woytá iáko y Burgrábski bywa gáiony/ Abowiem gdy iuż Lawnicy ná Sądźie záśyedą/ thedy Woyt zwykł pytáć Stárszego Przysyężniká: Gdyż dźisya iesth dźień Wyłożonego Sądu / iesli czás iest zágáić Sąd? co gdy mu bedźie skazano/tedy postąpi dáley tymże obycza-

iem iáko

iem iáko wyższey nápisano przy Burgrábskim Sądźie. A ieśliby Sąd był nie w ten dźień/ ktory iest Wyłożonemu Sądowi náznáczony/ ále s potrzeby/ (ktory Sąd pospolicie zową potocznym álbo potrzebnym) tedy Sędźia inny postępek będźie chował. Abowiem thák ma pytáć: Gdyż wedle potrzeby żądáią Sądu/ máli być Sąd zágáion? A stárszy Przysięźnik ſkaże iże ma być zágáion. Dáley Sędźia záchowa ſye w zágáieniu ná thym Sądźie iáko wyższey iest opiſano. Iure Municip: articu: 16. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 61. A ma Sądy gáić pod tymi okolicznośćiámi: Ná mieyścu beſpiecznym/ iáwnym/ nie pokątnym/ ktemu obránym/ ráno/ gdy Słońce wznidźie/ trzeźwo/ nie w dźień świety. A powinien iest ná Sądźie ſyedźieć do Południá/ dáley nic.

Spráwy wyłożonego Sądu:

NA Wyłożonych Sądźiech/ bywáią sądzone ſpráwy wſzelkie ták ty ktore ſye ściągáią ná Perſone iáko y thy ktore ná rzecz/ ták vtćiwe iáko y ſromotne/ tho iest około dźiedźictwá/ dárow/ ſpadkow/ długow/ krzywd/ złoczyńſtwá/ targi/ vmowy/ obwiązánia/ około wſzel-

kich rzeczy ruchomych y nieruchomych/zdawánia/dźiedźictwá/ zapisy dárow y wszelkich obowiąskow: A osobliwie/ Zdawánie imienia stoiącego.):( ):( ):( ):(

Obyczay zdawánia Imienia stoiącego.

PRzy tym Sądźie chowáią zwykłą Ceremonią opisaną lure Municip: articu: 20, iż goy kto przedawa Imienie ze wszythkim Práwem swoim/iako sam trzymał/á zeznawa to iáwnie przed Sądem: tedy Sędźia potwierdzáiąc ono kupno / bierze czapke od tego ktory przedáie/á kładźie ią ná głowe tego/ktory ono imienie kupuie: Albo iáko indźie iest obyczay / źielona rozge kupuiącemu w reke dáie / opowiádáiąc naprzod głosem on odstępek thymi słowy. Pan .N. zdawa dom/ własność / álbo dźiedźictwo swoie/ ná tym á ná tym mieyscu leżące/ ze wszytkim práwem/Páństwem/dochody wszytki/ Pánu .N. w thych że gránicách iáko sam do tego czásu miał y trzymał/ y iáko nań po śmierći tego .N. przypádło/álbo iáko dostał od thego .N. A ták z vrzędu moiego/ wedle Práwá/ tákie kupno vtwierdzam y vmacniam/y opowiá-

Czapká.

Zielona rozgá.

dam wszyt-

dam wszytkim iáśnie to zdánie / po pierwsze / po wtore / po trzećie / po czwarthe mimo Práwo. Przeto pytam ná Práwie / ktho tu kolwiek teraz iest v Sądu / á milczy / nic sye themu niesprzećiwia / ácz potym ná wieczne czásy milczeć niema. Potym stárszy Przysyężnik ták skaże: Gdyż thući / ktorzy v Sądu są obliczni / milczą / á Sentencyą y Ortel słysząc / przedánie álbo dar widząc / nic sye niesprzećiwiáią / dla tego słuszńie ná potomne czásy milczeć máią wedle práwá. Potym Sędźia włoży czapke ná kupuiącego iáko wyszszey powiedźiano / y thym znákiem ono kupno / dar / álbo odstępek vtwirdźi y vmocni. A gdy sye to iuż stánie / (ácz thego w Krákowie niechowáią / ále iest w Práwie opisano) potym kupuiący ono imienie / bedźie żądał áby mu było dano wwiązánie wnie / co mu bedźie przes wyrok nákazano. A ták Sędźia s Przysyężniki poydźie do domu onego / kedy ma być wwiązánie / y rzecze kupuiącemu (kthory bedźie ná ten czás stał przed domem) wźiąwszy go zá reke / thymi słowy. Potwierdzáiąc ten dar álbo zdánie ktore sye tobie dźis v Sądu sstáło / wto imienie álbo dźiedźictwo ćiebie wwiezuie / y w rece zá własność thobie podáie wedle skázánia Sądownego. Ktore wwiązánie potym bedźie w Ksyegi

Sądowe zápisano. ¶ Ty wzdánia iáko y gáienie Sądow/ przystoi áby były własnym wyrozumnym wszem iezykiem spráwowáne: Abowiem iáko syę kto ma bedąc v Sądu onemu wzdániu álbo odstępkowi przeciwić/ choć by go dolegáło/ gdy Sędźia nie rozumnym iezykiem do Ludźi przysłuchaiących ták mowi: Kto teraz milczy/ áby wiecznie milczał: To pewna iż milczeć musi/ gdy niewie co mowią/ y samby Sędźia milczał/ gdyby do niego nierozumnym Jezykiem mowiono. ⁂ ⁂ ⁂

Obroná tego obyczáiu przy zdániu Imienia.

TA Ceremonia około zdawánia Imienia wzięta iesth s stárádawnego zwyczáiu/ ktory był chowan miedzy Ludem Izráelskim. Nápisano w Ksyegach Ruth/ iż gdy ieden drugiemu práwá swego odstępował/ áby ono odstąpienie álbo zdánie moc wzięło/ tedy ten ktory przedawał imienie/ z zuwał bot álbo trzewik z nogi swoiey/ y dawał go kupuiącemu/ przed dźiesięcią Mężmi stárszymi onego Miásthá/ pod ktorego Jurisdicyą było Imienie. A to było świádectwo wzdánia Imienia w Ludu Izráel-

Ruth iiij.

Obyczay Stárego Zakonu zdawánia Imienia.

skim/ o czym

ſkim / o czym kto chce może ſzerzey w Kſyegach wyſzſzey námienionych czytáć. U nas ácz w tym ieſt nieiáka odmiáná / wſzákże to ſnadź żadnego nieobráźi / gdy mu miáſto botá czapke ná głowe włoża / álbo rozge źielonę w reke podádza. Nápiſano też Iure Muni: art: 20, iż tá około zdánia Ceremonia ſtąd poſzłá / gdy Enoch Syn Caymow zbudował był Miáſto y poſtánowił to / áby żaden nikomu nic niebrał coby własną pracą nábytego miał. A ieſliby kto chćiał co przedáć / álbo iákim obyczáiem ſwoie imienie od ſyebie oddálić / tego też niemogł vczynić / ázby od Páná ſwego znák przyzwolenia przyniośł / to ieſt groſz ná ktorym był wybit obraz Krolewſki / przes co on przedawáiący znáczył / iż to z wolą páná ſwego czynił / y poſłuſzeńſtwo przeciw niemu tym vkázował. ¶ Przeto ty porządki máią być chowáne / niedbáiąc nic ná ony / ktorym wiec nieiáko wádzą: Abowiem tych tho czáſem obraża / ktorzy niedoczytáli / á zá iáką przyczyną co poſtánowiono pilnie ſye nie przypátrzyli. Wiele bym rzeczy mogł okázáć / ktore s Práwá Bożego grunt máią: Ale folguiąc krotkiemu piſániu opuſzczam. Wſzákże ieſzcze iedno przywiode około Dawnoſći / co Łácinnicy zową Præſcriptio, też s Práwá Bożego. Nápiſano in lib:

Iur: Mun: artic: 8.

Leuit: Kto=

Leuiti: xxv. PRæscriptio.

Leuit: Ktoby przedał dom w Mieście/ może go odkupić poki rok nie przeminie. A ieśli w rok nie odkupi/ tedy on kupiec będźie trzymał Imienie/ y Potomkowie iego wiecznie.

Przyczyny prze ktore Rodźicy mogą Dźieci wydźiedźiczyć z Imienia.

PRzyczyny prze ktore Oyćiec Synáz imienia wydźiedźiczyć może/ thy są. ¶ Pierwsza/ Jeśliby Rodźicom swoim iáki gwałt álbo krzywde vczynił/ álbo ie bił/ álbo w wielką szkode iákim oskárżeniem álbo dobr rospraszánim przypráwił. ¶ Druga/ Jeśliby ie o gárdło winował z vczynku iákiego ktoryby niebył przeciw Krolowi álbo pospolitey rzeczy. ¶ Trzećia/ Jeśliby z niecnotliwymi ludźmi/ zBlazny/s kosztyrámi obcował/ á w thym długo trwał. ¶ Czwarta/ Jeśliby sye około Czárnokśyeskiey náuki álbo Czárow obierał. ¶ Piąta/ Jeśliby Rodźice otruć chćiał. ¶ Szosta/ Jeśliby z Mácocha swoią álbo z miłośnicą Oycowską rzecz miał. ¶ Syodma/ Jeśliby Oycá w niewoli będącego rekoiemstwem álbo długiem ná swą Persone przyietym/ile by mogł niewyzwalał/ wszákże

to tylo o mężczyznie ma być rozumiano. Osma/ Jesliby Rodźicowi swemu zábraniał Cory álbo Wneczki wydáć zá Mąż wedle możnośći iego/ á Corá iesliby też zá wolą Oycowską niechćiáłá idź zá Mąż/ále by sye vdáłá ná Fryie/ też może być wydźiedźiczoná. ¶ Dźiewiąta/ Jesliby o Oycu ná rozumie zeszłym pracey niemiał. Dźiesyąta/ Jesliby odszczepieńcem wiáry Krześćiáńskiey był. ¶ Jedennasta/ Jesliby gwałtem Jmienie zá żywotá Oycowskiego posyadł. Specu: Saxon: lib: i, articu: 17.

O Potocznym Sądźie.

POtoczny Sąd/álbo iáko zową Potrzebny/ iest then/ kthory okrom vłożonych pewnych dni/ ná żądánie czyie o Jmienie ruchome bywa: gdyby iáka potrzebá do tego przyćiskáłá/ to iesth/ álbo niemoc/ álbo stárość/ álbo rychła Spráwiedliwość/ álbo co innego tákiego. Też w osobnym

Potoczne sądy o ruchome Jmienie.

domu niemocnego ku vczynieniu Testámentu. A ku tákiemu Potocznemu Sądowi/dosyć iest dwá álbo trzey Przysyężnikow z Woytem / ieśli ich ná ten czás niemoże być wiecey. Przed ktho=rym Sądem rzeczy spráwowáne máią być tá=kowey mocy/iákoby sye przed gáynym wyłożo=nym Sądem dźiały. Wyiąwszy spráwy około Imienia stoiącego / kthore tylko przed gaynym wyłożonym Sądem máią być spráwowáne/ná zwyklym á wszytkim wiádomym / nie pokath=nym mieyscu. A wszákże gdy by ná innym od=miennym mieyscu miał być Sąd/to może być/ ále ták / iżeby tho Sędźia pierwey opowiedźiał przes Podwoyskieg iáwnie/známienienim przy=czyny/ dla ktorey by to przemienienie mieysca ku Sądowi było. Iure Municip: articu: 10. in fine gloss. Et Specu: Saxo: lib: iij, art: 61.

PRzy Potocznym Sądźie Pozywánie / Gáienie Sądu / y záchowánie wszelá=kiey vtciwości tákże ma być rozumiano / iáko y przy wyłożonym Sądźie.

SPráwy tego Sądu są pospolićie o rucho=me Imienie / wszákże y o stoiące Imienie mogą być ná tym Sądźie zapisy/przedánia/obo=

wiązánia/vgody y inne Contrákty/iáko y przed wyłożonym Sądem / okrom wzdánia / kthore tylko ná wyłożonym Sądźie ma być.

O Gośćinnym sądźie.

Gośćiem kto ma być rozumian.

GOśćiem ten iest/ ktory ták dáleko mieszkánie ma / iż iednego dniá do Sądu przydź niemoże. A iesliby mu stroná wiáry wtym niedáłá / by miał być Gośćiem / tedy tego bedźie powinien przysyegą dowieść/y iáko ták dáleko mieszkánie ma/iż iednego dniá do Sądu przydź niemogł. Iur:Mun:art:46.

Ná Gośćinny Sąd Sedźia záwżdy ma być gotow.

GDy Mieszczánin ná Gośćiá / álbo Gość ná Mieszczániná o dług álbo inne rzeczy żáłowáć ma: Sedźia káżdego dniá ku Sądo-

dowi powinien być gotow: A ku swemu Sądowi dosyć ma trzech Przysyężnikow / iesli ich wiecey niemoże być. Zapłatá Gościnnym Prawem ma być skázowaná do trzećiego dniá.

Goście przed obcym Sędźiem niewinni odpowiádáć.

Gdy obiedwie stronie są Gośćmi / niepowinni przed Sędźiem inszey Jurisdicyey/to iest inszego Práwá odpowiádáć. A to ták ma być rozumiano / iesli obwiniony ták iest osyádły w swem Práwie / żeby sye oná osyádłość ták dáleko wynosiłá/ iáko iest dług/o ktory iest obżałowan. Iure Municipi: artic: 68. Wszákże pozwány y do obcego Sędźiego powinien stánąć wedle Reguł Práwnych/ In Ius vocati eant, Foro te para: A stánąwszy / do swego sye Práwá wyiąć/ álbo słuszną przyczynę powiedźeć/przecz by nie winien odpowiádáć.

Gość przed obcym Sędźiem winien odpowiádáć s pewnych przyczyn.

Pozwány/winszym práwie powinien odpowiádáć s pewnych przyczyn. Naprzod

Jesliby Jmienie miał w onym prawie / tedy ile s strony Jmienia winien odpowiádáć. ¶ Wtore / Jesliby tám co wystąpił / támże ma być karan / wedle pospolitey przypowieści: Gdźie ktho zgrzeszy tám pokutuie. ¶ Trzecia / Gdźie ktho handel wiedźie / álbo sye zádłuży / y płácić zápisze. ¶ Czwarte / Gdźie ktho skárży / tám też stronie pozwáney / iesliby od niey o co był obwinion / ma odpowiádáć / co w Prawie zowa / per modum reconuentionis. Iure Munic: artic: 28. Spec: Saxon: lib: i, artic: 61. lib: iij, artic: 79.

Wina ktho Sąsyádá swego niepotrzebnie pociąga w inszym prawie.

Syádły kupiec gdyby od sąsyádá swego ná drodze był hámowány / á przyzwány do obcego Sędźiego o dług / á on pozwány wybił by sye słuszną przyczyną do práwá swego: thedy temu pozwánemu / gdyby przed własnym Sędźim o to czynił / ma być nágrodzoná szkodá y lekkość od onego / przes kthorego był ná drodze niepotrzebnie gábány / álbo Aresztowány. Ktorey rzeczy ten tho pozwány ma mieć świádectwo od obcego Sędźiego do swego Sędźiego przes list otworzysty / álbo Minute oney spra-

wy ktorą by okazał własnemu Sedziemu przećiw stronie/ iesliby tey lekkośći przáłá. Iure Municip: Articu: 68.

O Gorącym práwie

GOrące Práwo iest/ktore wszelkiego czásu / y w swieto y czásow záwieszonych od Praw bywa / gdy iáki złoczyńcá ná iásnym á swieżym złoczyństwie / iáko mowią / in manuali & recenti facto, bedźie vłápiony/ták iżeby mu szło o gárdło/iáko ná złodźieystwie / ná łupiestwie/ ná morderstwie/ ná meżoboystwie / ná gwałceniu Pánieńskim/ ná zápaleniu domow / álbo przy iákim kolwiek innym zgwałceniu pokoiu pospolitego/bądź reką/ mieczem/ogniem/y ktorym kolwiek innym obyczáiem. Iure Municip: arti: 114. & 115. Miedzy złoczyństwo theż poczytáią kiedy kto rzecz krádźioną ma wswoim schowániu/do ktorego sam nosi klucz/wyiąwszy by rzecz krádźiona ták máła byłá/ iżeby oknem mogłá być wrzucona. Wszákże y około wielkich rzeczy náyduie sye iż nie

kożdy to

Nie kożdy złodźiey v kogo rzecz kradźioną nayda.

kożdy to złodźiey/v kogo rzecz kradźioną nayda/ chocia by thák wielka była / iż by oknem niemogłá być wrzuconá. Bo ma zá sobą táki wiele obron wedle Práwá / iáko nápisano lure Municip: artic: 92. & 135. Specu: Saxon: lib: ij, arti: 36.

GOrące Práwo gdy kogo zá świeżá poimáią / zwłaszcza ná Mężoboystwie á gwałcie / trwa cztery á dwádzieścią godźin. A gdy minie Gorące Práwo/tedy (oprocz słuszney przyczyny/iżby ná ten czás przećiw tákiemu niemożono postępić) o gárdło iuż tákiemu nieidźie/ ále płácić á dosyć czynić ma wargieltem w Práwie opisánym wedle Stanu.

Sposob odwodu y pokonánia ná Gorącym Práwie.

NA tym Sądźie złoczyńcá ná świeżym v czynku poimány/ zárázem bywa sądzon. A ieśli bedźie pokonány przes powodną stronę Swiádectwem syedmi Mężow / álbo sye sam przed Sądem zezna / zárázem ná gárdle bywa karan co zásłużył. lure Municip: articu: 36. Spec: Saxon: lib: i, articu: 70. 66. lib: ij, arti: 10. Ale bedźieli tákí człowiek nie ná świeżym złoczynstwie

wźiety/ná

wźiety/ná kthorego skárgá o złoczyństwo przed tym nieprzychodźiłá/ y nic thákowego nie było nan słychać/tedy on iest bliższy sam sye odwieść przysyegą niźli by go żałuiący miał pokonáć. Iure Municip: Articu: 76.

Własności Gorącego Práwá.

TEgo Sądu trzy są własności przy złoczyńcy. ¶ Pierwsza/ iże poimány zá gorącá/ nie może być dan ná rękoiemstwo. Rok inny iemu niema być náznáczony/ ále zárázem ma być sądzon/ y wnet ieśli bedźie pokonány/ ma być skáran co zásłużył wedle Práwá: A niewinny zárázem ma być wolno puszczon. Spec: Sax: libr i, artic: 55. & 66. Iure Munic: articu: 27. ¶ Wtora/ iże poimány nie może przeć swego vczynku: Abowiem powodna stroná bliższa iest go pokonáć/iáko wyższey o tym. ¶ Trzećia/iże ktore kolwiek skázánie przećiw niemu wynidźie/ tego niemoże nágánić/áni od niego ápellowáć. Specu: Saxon: libr: ij, articu: 12. A tu wedle tych własności złoczyńcy tho Práwo bywa Gorące/ Bo mu wiec w nateższy mroz bywa gorąco.

SKdźia gdy by niebył ná then czás domá/ á przytráfiłá by sye táka spráwá o złoczyn-

stwo/tedy Mieszczánie álbo Wieyscy ludźie/wedle swego widzenia obieráią Sędźiego/ktorego Láćinnicy zową Gograuius. Ale pospolićie stárszy Przysyeżnik Woythowskie mieystce wszedy zásyada. ∴ ∴ ∴ ∴

O Powołániu Mężoboyce.

POwołánie iest Sentencya álbo skazánie Sędźiego/wydáne ná kogo / dla nieposłuszeństwá álbo wystepku iákiego. Iure Municip: articu: 5. glos.

Sposob Powołánia Mężoboyce.

POwołánie zbiegłego Mężoboyce ná świeżym vczynku/iáko Láćinnicy mowią in recenti facto, ták bywa. Przed gaynym Sądem/ przyiaćiel nabliszszy / á zwłaszczá Mężczyzná człowieká zámordowánego/obżáłowawszy Mężoboyce przes swego Prokuratorá/o zámordowánie przyiaćielá swego / bedźie żądał ná-

przod / áby mu ſługá z Vrzędu był przydan / ku przywołániu Mężoboyce / co go doydźie przes Sądowny wyrok. Sługá tedy z Vrzędu przydány / poydźie naprzod ná ono mieyſtce gdźie ſye zámordowánie ſtáło / y przywoła Mężoboyce głoſem wielkim / miánuiąc go własnym Imieniem y przezwiſkiem / áby ſtánął do Práwá przeciw temu. N. A gdy go iuż ták po pierwſze przywoła / wroći ſye do Sądu y zezna ono przywołánie / ktore zá pytánim Prokuratorá bedźie potwierdzone przes Sądowny wyrok. Pothym Prokurator bedźieſye ná Mężoboyce przypowiádał / żáluiąc nań o zámordowánie człowieká niewinnego. Drugą raz ſługá tákże iáko pierwey z Vrzędu ná żądánie Prokuratorá przydány / przywoła mężoboyce w poſrzod drogi / miedzy mieyſtcem Sądowym / á miedzy onym gdźie ſye zámordowánie ſtáło. Przywoła thákże v ciálá trzeći raz y czwarty ná práwo v Sądu / zeznawáiąc zá káżdym rázem przywołánie. Táka ſpráwá przywołánia / przypowiádánia / y obżáłowánia / bedźie przes cáłą godźine. A gdy thák iuż trzy rázy y czwarty mimo práwo przywołány Mężoboycá nieſtánie / Prokurator ták bedźie pytał. Ponieważ tu ten. N. przywołány po pierwſze / po wtore / po trzećie / po czwarte mimo

Práwo obżałowány o táki mord/nieſtánął/ ácz niema być poniżono práwo iego: Żátym Woyt s Przyſyężniki powſtawſzy y podniowſzy każdy práwą rękę/á ſpuſciwſzy dwá pálcá ná dol/ſkaże go ná vpad y poniży práwo iego ták mowiąc: A zá Woytem też wſzyſcy Przyſyężnicy mowić będą/ powtarzáiąc trzy kroć z nowu ſłowá niżey nápiſáne/ z wymienieniem Mężoboyce własnym Imieniem y przezwiſkiem.

Gdyż tu .N. obżałowány przed Sądem o zámordowánie tego .N. przywołány po pierwſze/ po wtore/ po trzećie/ po czwarte mimo práwo/ nieſtánął/áni przes ſye/ áni przes ſwego mocnego człowieká. Przeto o tákowy mord vpadł ieſt w ſwey rzeczy/y práwo iego poniżamy/ Żone iego ſkázuiemy być wdową/dźiatki ſierotámi/ y bierzemy od niego práwo iego: A dáiemy go w moc nieprzyiaćiołom iego /do tąd poki ku ſwemu práwu nieprzyydźie. Gdyż tu ꝛc.

Sentencya tegō powołánia.

Formá Zapiſu tego Powołánia.

COram hoc Iudicio comparens perſonaliter laborioſus Adam .N. ingenui olim Abel .N. nuper interfecti parens, quæſtus eſt aduerſus Caymum .N. & eius complices. Quia ille præfatum

Abel miſerabiliť, nullam penitus ob cauſam trucidauit, de viuoq; mortuum fecit, poſtulans vt ex ſententia Iudicij daretur illi Præco, eum ipſum Caymum vocaturus, vt coram Iudicio comparēs ſeſe de eiusmodi inſinuatione purget: cui per Iuridicam ſententiam datus eſt Præco iuratus. N. cuius publicis vociferationibus ipſe homicida, ſecūdum Iuris obſeruantiam vt ſe Iudicio ſiſtat, vocatus & accerſitus eſt. Primum in loco, quo homicidium patratum eſt: Secundo in medio vię: Tertio circa cadauer feretro impoſitum. Quarto ex ſuperabundanti coram Iudicio. Qui quidem Caym, cum ſolenni more aduociferatus, neq; per ſemetipſum, neq; per plenipotentem comparuiſſet: Supranominatus Adam aduerſus eum propoſuit, quòd prædictum Abelem nullam penitus ob cauſam immaniter trucidaſſet, et ex viuo mortuum feciſſet. Itaq; poſtulabat per ſententiam decerni, ex quo idem homicida toties ad purgandū vocatus non comparet, vt in cauſa commiſſæ cædis condemnaretur.

DECRETVM EST: Quandoquidem Adam aduerſus Caymum propoſuit, quòd prædictum Abelem miſerabiliter trucidaſſet. Qui quidem Caym per Præconem iuratum ad iuſtificandum ſeſe aduociferatus, neq; per ſe, neq; per ſuum

plenipotentem comparuit. Proinde ob patratum homicidium per Sentẽtiam condemnatus est, succubuitq; in hac causa commissæ cædis de forma Iuris. Deinde per Iudicem & Scabinos consueta Iuris Teutonici Maydeburgeñ solennitate & vigore banitus et proscriptus est. Cuius vxor pronunciata est vidua, & liberi orphani, ipse etiam alienatus est ab amicis, & traditus hostiũ arbitrio atq; voluntati, donec purgando sese, Ius suum recuperauerit, & ad pristinum restitutus fuerit.

Obroná tego Porządku w Powołániu.

ACzkolwiek przećiw thákiemu Porządkowi Powołánia niektorzy mowią y piszą / powiádáiąc ie być máłey ważnośći / dla thego iże Mężoboycá powołány nie bywa oblicznie pozywan trzy kroć / tylko przywoływan obyczáiem wyszszey opisánym. Y biorą sobie ná pomoc Práwo pisáne/s textu Spec: Saxo: lib:i, artic:67, gdźie ták iest nápisano. Qui tribus edictis citatus, in causa quę mortem vel membri amissionem inferat, proscribi poterit. Kthore Práwo nie ináczey rozumieią/ iedno o oblicznym Pozywániu. Ale ći wszyscy/ niedobrze sye tu podobno wszyt-

kim słowom wtym Prawie przypátrzyli/w ktorych miánowicie wyrażono obyczay pozywánia gdy położono/tribus edictis citatus, gdźie sye nie okázuie aby oblicznie miał być pozywan/ále per Edictum. Abowiem w kázdym Prawie rozmáity iesth obyczay pozywánia. Naprzod gdy Persone nieosiádłą álbo Práwem przekonaną biorą. Wtore/gdy Sędźia sługze swemu roskázuie kogo pozwáć vstnie. Trzećie/przes listowny pozew. Czwarte / przes przylepienie listownego Mándatu/ná drzwiách zbieglego człowieká/álbo ná Ratuszu/ álbo ná innym iákim iáwnym mieyscu/ s ktorego by tho ku wiádomości zbieglego rychley przyść mogło. Kthory pozew vczeni wprawie zową per Edictum,á bywa pospolicie ná Persone zbiegłą/kthora niema mieszkánia swego/álbo sye kryie/ták iż iey ná oblicżny pozew trudno dostáć. Piąte/ bywa przes iáwne przywołánie co zową per proclama. A thák gdy w Prawie wyszszey námienionym stoi: Qui tribus edictis citatus non comparuerit, dáie znáć áby Mężoboycá był pozwan przes przylepienie Mándatu Sędźiego ná iákim mieyscu iáwnym. A iże w Krákowie Mężoboycá tym obyczáiem niebywa pozywan per edictum, iedno przes przywołánie: toć sye wszytko wściąga ku

Pozywánie rozmáithe.

temuż prá-

temuż Práwu námienionemu/ dla thego iż pozew per proclama może być záwżdy zá thákimi przyczynámi/ zá kthorymi bywa pozew per edictum. Co iest opisano in Legibus, á wspomina Robertus in libello, qui inscribitur, Lumen Aduocatorum, De citationibus. Quòd in omnibus casibus, in quibus lex permittit fieri cittationẽ per edictum, in illis etiam citatio fieri potest per proclama. A w they mierze ieszcze słuszniey y pewniey przes przywołánie / Bo gdy niekáżdy umie czytáć/rychley sye to zbieglego może donieść/kiedy głos wołáiącego sługi przychodźi w vszy y tych ludźi co czytáć nieumieią. Przeto ten postępek pozywánia Mężoboyce przes przywołánie iest wedle Práwá/zwłaszczá gdy ten kto kogo zámorduie/záwżdy sye Práwá chroni/y ná oblicżny pozew go niedostánie. Z ktorego pozadku powołánia y ten niemáły pożytek przychodźi wpospolstwie/iż drudzy pilnie przysłuchaiąc tákiego ogromnego powołánia/ zá boiáźnią beda sye tym czuyniey wystrzegáć pijaństwá / kotrostwá/ przymowek/ rosterkow / zwad / y innych wiele przyczyn / przes kthore do Mężoboystwá wiele kroć łacwie sye drogá podáie. Oderunt eũ peccare mali formidine pœnæ. A w tym sye pokoy pospolity mnoży. Ponieważ też iednák y on

Pożytek tákiegó powołánia.

Mężoboycá ktory sye kryie álbo zbieży/ iuż przes zbieżenie swoie niemały dał znák do tego / że iest onego Mężoboystwá winien/álbo iáką przyczyne do niego dał/gdy sye iuż chroni Sądu/wątpiąc o swey sprawiedliwości. Et Reipub: maximè interest ne scelera maneant impunita. Ktorym znákiem zbieżenia/pan Bog ieszcze od stworzenia Swiátá/wszytki Mężoboyce pod personą Kaymową náznáczył mowiąc. Przeklety iestes ná Swiecie/ziemiá sye otworzyłá/y przyiełá krew brátá twego/zrąk twoich/kiedy będziesz spráwował ziemie/ nieda thobie owocow swoich/będziesz sye błąkał/y będziesz vciekał. A ták gdy sye Mężoboycá kryie álbo zbieży / á zbieżenie y tulánie znák iest mężoboystwá: słusznie go iuż iákoby zá winnego/ thák przes przywołánie pozywáią y powoływáią. Gdyż też to powołánie nic mu szkodźić niemoże/iesli máiąc list gleytowy / álbo sobie od Sędźiego ziednawszy pokoy pospolity/okaże potym niewinność swoie/ y vsprawiedliwi sye káżdemu wedle Práwá/ ktoby kolwiek nań o to Mężoboystwo foldrował. Abowiem thež w powołániu pod tym oblikiem skázuią. Dáiemy go w moc nieprzyiaćielom iego/y poniżamy go poki ku Práwu swemu nieprzyydźie. Przeto też opisány iest porządek / iáko

Geneſis iiij.

sye kto ma

sye kto ma od powołánia wyzwolić/iesli będźie niesłuszmie powołány. Abowiem sye to trafia iż y Powod czásem nie słuszmie kogo winuie/ y świádkowie nie spráwiedliwie swiádczą. Spec: Saxon: lib: ij, artic: 4. Iure Municip: artic: 113.

Powołány ktorym porządkiem przychodźi ku Práwu swemu.

POwołány/ thym porządkiem przychodźi ku Práwu swemu. Ziednawszy sobie gleyt/ álbo pospolity pokoy od Sędźiego/ áby bespiecznie krom wszelkiego przenágábánia niewinnosć swoie okazał/ stánie przed zágáionym Sądem/ y będźie sye opowiádał/ iż thu iáwnie przed Sądem gotow sye vspráwiedliwić/ y niewinnosć swoie vkázáć/ nie tylko temu kto go dał o to .N. mordowánie powołáć/ ále y káżdemu ktoby kolwiek go o to .N. Mężoboystwo winował. A ták naprzod okaże listh gleytowy iesli ij ma/ okaże też powołánie: Będźie pothym żądał sługi z Vrzędu ku przywołániu onego kto go dał powołáć/ iesli go ná pozew obliczny nie może mieć/ y wszytkich innych da przywoływáć/ ktorzyby nań chćieli foldrowáć. Sługá tedy Sądownym wyrokiem przydány/ przywoła go ná

o onym miey-

onym mieyſtcu gdźie ſye zámordowánie ſſtało/ opowiádáiąc to głoſem iż ten .N. ktory był powołány/ſtoi przed Sądem/gotow ſye vſpráwiedliwić káżdemu/ kthoby kolwiek chćiał przećiwniemu czynić o zámordowánie nieboſzczyká .N. Obwoła też y gleyt iego/ pothym ſye wroći do Sądu ku zeznániu onego przywołánia. Vczyni ták ſługá z Vrzędu przydány drugi raz w poſrzod drogi/ vczyni trzeći raz gdźie ćiało ſtało/ y czwarty raz v Sądu. A ten ktory ſye ſpráwuie/ bedźie ſye opowiádał przed Sądem przes całą godźine iż ſye gotow káżdemu vſpráwiedliwić. A gdy żaden przećiw niemu ſołdrować niebedźie/ przedſye v Sądu vkaże niewinność ſwoie przyſyegą álbo innemi dowody s ktoremi ſye był nágotował. Nád tho rekoiemſtwo poſtáwi oſiádłe ludźi tym ſpoſobem/ieſlibyſye kto przećiw niemu ozwał o toż mężoboyſtwo ná trzech Sądźiech pothym bliſko bedących/ áby był gotow odpowiádáć wedle práwá/ iáko nápiſano lure Munici: artic: 113. Potym Przyſyężnicy powſtáną z Woytem/ y káżdy podniowſzy dwá pálcá práwey reki wzgore/ ták powołánego przywroćą ku práwu ſwemu/ y powyſſzą Práwo iego/ mowiąc trzy kroć zá Woytem ſłowá powołániu przećiwne. Gdyż tu then .N. ſtánąwſzy

przed Są=

przed Sądem okazał wedle Práwá niewinnosć swoie/chcąc sye káżdemu spráwić o zámordowánego.N.ktorego przyiaćiele przywołáni po pierwsze/po wtore/po trzecie/po czwarte mimo práwo/áni przes sye áni przes mocnego człowieká nieſtáneli: Przeto thego.N. przywracamy ku Práwu swemu/y powyszszamy Práwo iego/bierzemy go z rąk nieprzyiaćioł iego/y dáiemy go przyiaćielom iego.

¶ Potym ná bliskich trzech Sądźiech/kthore bywáią przes dwie Niedźieli/zá rekoiemstwem wyszszey námienionym/bedźie sye oswiadczał iáwnie/iż o to mężoboystwo kthoby kolwiek go winował/gotow káżdemu odpowiádáć/y káżdemu sye vspráwiedliwić: y bedźie sobie dawał tákowe oswiádczenie zápisowáć. A gdy sye żaden ná thych trzech Sądźiech przećiw niemu nie ozowie/tám iuż ma być wolny skazan przes Sądowny wyrok/zupełnie/doskáthecznie/wolny od wszelkiego nágábánia/ták dobry y w teyże potćiwosći iáko pierwey był przed powołánim. ⁂ ⁂ ⁂

Inna drogá ku wyzwoleniu z Powołánia.

POwołány kto będźie/ á chce by tho potćiwośći iego nieszkodźiło/dwoiá drogá iest ku temu. Pierwsza/Ziednáć sye przes przyiaćielá swego s tymi ktorzyby nań mieli fołdrowáć. Druga/być wolen s strony Sądu: á tu ták postąpi/ Pozowie strone fołdruiącą / kthora ná to ma być pierwey vmowioná y ziednaná/áby nie stánełá. A gdy pozwány niestánie/tedy od oney spráwy iuż vpada / á powołány s strony Sędźiego bywa wolen: pozwány tylko Sędźiemu winę przepada/ ktorą powołány rad zań zápłáći. O tym szerzey czytay Specu: Saxon: lib:iij, articu:18. glos.

Trwáiący w powołániu rok y sześć niedźiel co ćierpi.

W Powołániu kthoby Rok y sześć niedźiel trwał/ Imienie iego ná Krolá álbo ná dźiedźicznego Páná przychodźi/á sam iuż y wolnośći/y Práwo/y potćiwość/y gárdło tráći. Specu: Saxon: lib:i, articu: 38. Iure Municip: articu: 5. artic: 68. & 71. iesli przećiw niemu potym práwie będźie postąpiono / gdy powod ná to instyguie álbo Sędźia/wyszszemu Sędźiemu ná instygácyą strony to powołánie oznaymi. Specu:

Saxon:

Saxon: lib: i, articu: 71. Wszákże też to bywa ná łáśce zwierzchniego Páná/ iże powołány po czásye námienionym możebyć przywrocony ku práwu swoiemu / y wyzwolić sye od onego powołánia. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 17. in glos. Ale to iuż potćiwośći iego będźie szkodźiło/ przezthoiż ono powołánie thák długo ćierpiał/ á niewyzwolił sye s niego. Bo tym vkazał wzgárde przećiw Krolowi álbo swemu Sędźiemu zwierzchniemu/ iż ták długo wtym leżał/ tylko w zdrowiu swoim iuż będźie bespieczen. Specu: Saxon: lib: i, articu: 38.

Dźiedźicy powołánego/ iáko Imienia dochodzą/ ieśli będźie wźięto ná Krolá.

POwołánego imienie ieśliby ná Krolá było wźiete/ Dźiedźicy powołánego ták go doyść mogą/ gdy pokí rok y sześć niedźiel niewynidźie przysyegą v Krolá/ iże oni Oycowskiego vczynku áni ráda áni żadną pomocą nieśą winni. A ieśliby thego rok y sześć niedźiel vczynić omieszkáli/ dźiedźictwo trácą: wyiąwszy by sye słuszną iáką przyczyną założyli/ dla ktorey thego ták długo ćierpieli / ktorey przyczyny powinni

też dowieść. Nápisano Speculo Saxonum libro i, Articulo 38.):( ):( ):( ):(

POwołánemu żaden niepowinien náSądźie odpowiedáć / álbo sye vspráwiedliwiac ná żadne żáłoby: Ale powołány káżdemu sye vspráwiedliwić powinien. Spec: Sax: lib: iij, articu: 16. Iure Municip: articu: 4.

O Záwieszonych dni od Práw/ ktore zową Feriae.

Ferjæ.

DNi w ktore żadne Sądy nieidą/ są troiákie. Naprzod Swietá ku chwale Bożey od Kościołá vstáwione. Drugie/ktore bywáią z roskazánia Krolewskiego/álbo ktorego zwierzchniego Páná/ku pospolitemu rádowániu/ tho iest/ gdy sye Krolowi Syn národźi/ gdy żone poymie/gdy go Koronuią/álbo gdy nád nieprzyiacielem zwycięstwo otrzyma. Trzecie/ kthore bywáią vstáwione czásu żniwá/áby káżdy przez żadnego przeszkodzenia/ vrodzay ktory mu Pan Bog dał/s polá spráwił / áby sobie z látá gothował / czego by zimie pożywał. Wszákże y thego czásu / strony kthore nie odwłoczną spráwiedliwość chcą mieć/mogą sye sędźić sspolnęg zezwolenia.

Ty dni

Ty dni wszytki wyższey opisáne/ od práw wolne/ dla tego są vstáwione/ áby ludźie od kłopotow práwnych sobie spoczyneli/ á ku potrzebom dusznym/ ku vżytkom też ćielesnym/ iáko ku robocie y nábywániu máietnośći sye skłonili. Wszákże gdźieby była pilna potrzebá/ iáko są Testámenty y insze chorych ludźi spráwy y potrzeby/ świeże złoczynstwá: tedy ná tákowe dni od Práw záwieszone/ Sędźia niema mieć żadnego baczenia/ ále y w dźień świety ná Sąd ma być gotow. Abowiem w vczynkach miłosyernych/ y w potrzebách wielkich/ niema być tá rozność dni chowaná. A gdźieby iáka Sądowa spráwá/ kromia potrzeby wyższey námienionych w ty dni záwieszone była/ tá nic nieważy/ áni skazánie/ ieśliby iákie zászło.

Spec: Saxon: lib: ij,
articu: 10.

Actum feria sexta post festu s Martini
proxima anno Dni 1659 przed naszim urzę
dem zupelnim iako Janem olsinkam Bur
mistrzem Janem woitem sipelkiem sta
nawsy woiczieck sadzel wiwiodl swiadec
naprzeciwko Bartoszowi popkowi to iest
woiczieckam kusnierzem is on na ten czas
wobiel uniebosczka stanislawa popka
kiedi woiczieck sadzel oddal skori naspo
dniec sesi ktore swiadestwo ten sadzel
dal sobie zapisac iako ten woiczieck
zeznal podprzisiegam wsadzel pamie
tnim umocniol takze y talar zeznal
ten tho woiczieck zo tho slisel od niebo
sczka zem winien tomu tho sadzelowy
talar ale mugo odroie

Porządku Sądow Mieyskich

Czesć trzecia. O Postępku Sądownym / á naprzod O Pozwie.

O Pozwie áczem w wtorey Cześći nieco dothknął przy obronie powołánia zbiegłego Mężoboyce / Ale iż Pozew / wszelkiego Sądownego postępku iest gruntem / á ná słuszným pozywániu wiele záleży: zdáło sye zá rzecz potrzebną / ábym tu przed Postępkiem Sądownym o pozwie nieco szerzey przypisał / co iest pozew / iáko w káżdym Práwie iest rozmáity pozew / y co w pozwie nawiecey trzebá báczyć.

Opisánie Pozwu.

POzew tedy iest wezwánie Persony wedle Práwá / przez przysyegłego Sługę Mieyskiego/ przed oblicznosć Sędźiego.

O roznosći Pozwow.

Cittatio verbalis.

POzew vczeni w Práwie opisuią być pięćioráki. ¶ Naprzod vstny álbo słowny/ kiedy Sędźia roskáże słudze swemu Vrzędowemu/ áby stronie náznáczył czás (ktory zową rokiem) stánąć przed sye náprzeciw komu.

Cittatio literalis.

¶ Drugi iesth listowny / gdy Sędźia pouczy słudze/áby pozew nápisány stronie oddał. Táki pozew ná ludźi ná mieyscu mieszkáiące/nie iest s potrzeby: Abowiem to iest ná woli Sędźiego kázáć pozwáć żywym głosem álbo pismem / okrom pewnych przypadkow / w ktorych listowny pozew iest potrzebny/zwłaszczá gdy iáka iest osobá zacna/choćia też tuteczna. Jáko ná niektorych mieyscách dla vtćiwosći/ wedle Przywileiow/álbo Wielkierzow/ álbo theż zwyczáiu dawnego/Ráyce/ Ludźie Rycerskiego stanu/ ktorzy pod Mieyską władzą imienie máią/listownym pozwem pod pieczećią Woytowską/ przez sługę Mieyskiego / thák bywáią pozywáni.

Nobilis vel Famate.N. dignemini coram Iudicio

nostro Ci-

nostro ciuili .N. quod feria .N. ante meridiē celebrabitur comparere, ad instantiam Famati .N. Datum .N. Anno .N. Die .N. Sub Sigillo Aduocati Ciuilis, Ciuitatis .N.

Jesliby też ná ten czás strony ktora ma być pozwaná niebyło w Mieście / álbo w tym powiecie/albo w Krolestwie: tedy Woyt dáie Woźnemu Ziemskiemu przysyeglemu moc ku pozywániu tákim listownym pozwem/álbo innem iáko kedy zwyczay y potrzebá niesye.

S. G. Woyth przysyegły Miástá .N. oznáymuie tym to pisánim káżdemu komu to przynależy wiedźieć / iże ná żądánie thego .N. dałem y dawam zupełną moc .N. Woźnemu Ziemskiemu przysyeglemu vkázycielowi listu tego/áby on ná mieyscu sługi mego Vrzędowego pozwał oblicznie slácheтnego .N. náprzeciw wyższey námienionemu .N. ktory nań chce żałować przed Sądem nászym Mieyskim o dług .N. álbo o dziedźictwo .N. tu pod nászym Práwem mieyskim leżące / áby stánął przes sye álbo przes swego mocnego człowieká przed Sądem nászym/ ktory bedźie w then dźień .N. po Swietym .N. bliski przed Południem / ná mieyscu zwyklym Sądowym. Aby ná żálobe iego wedle Práwá nászego odpowiádał / o thym wiedząc gdźieby

niestánął / iże przeciw iemu będźie postąpiono / co iesth wedle Práwá. Ná kthorey rzeczy lepszą wiáre y swiádectwo Pieczeć Vrzędu mego iest przyćisnioną. Dat: .N. Anno .N. Die .N.

Cittatio p Edictum.

¶ Trzeći pozew bywa ná kształth Mándatu Sędźiego/ktory pozew vczeni wprawie p Edictum zową. A bywa ná ten czás kiedy ktho niemoże być pozwan/áni oblicznie/áni listownym pozwem/kiedy sye ktho kryie/ mieszkánia swego niema/ álbo kiedy mieyscе ná ktorym przemieszkawa iest niebespieczne / kiedy też są Aduersarze nieznáiomi/ álbo Personá zbiegła. Ná thákiego pozew ná kształt Mándatu nápisány/z wyrażenim roku ná dźień dwudźiesty álbo trzydźiesty wedle woley Sędźiego / ma być przybit przy oblicznośći dwu álbo trzech swiádkow / ná Ratuszu/ álbo ná drzwiách onego ktory ma być pozwan/iesli dom ma/álbo ná Bránie/ álbo ná iákim innym mieyscu/ s ktorego by to ku wiádomośći strony rychley przydź mogło. Táki pozew iáko długo ma stáć przybity / ná woley iest Sędźiego: A dosyć ná tym kiedy Sługá przysyegły zezna iże ij przybił ná thym á ná tym mieyscu/ choć nie zezna iáko długo przybity trwał.

Cittatio p proclama.

¶ Czwarty pozew bywa przes przywołánie/ co vczeni w Práwie zową per Proclama, kiedy

Podwoyski wielkim á wyrozumnym głosem ná Rynku álbo w Vlicy przywoływa kogo áby do Sądu stánął. A táki pozew może być zá tymisz przyczynámi/zá kthorymi pozew bywa per Edictum. Też w ten czás kiedy ktho dźiedźictwo zmárłego Przyiaćielá przyiete / zás dla długow wielkich/ták spełná iáko przyiął puśćić chce: tám Credytorowie iże ich pospolićie wiele bywa táiemnych/máią być tákim przywołánim pozwáni/z námienienim roku we trzy Miesyące. Kiedy też máią kogo wwiezowáć w imienie sierotki/ktory lat y obrony żadney niema/ y przyiaćiele iego są nieznáiomi. Tám máią być wszyscy iego krewni/przywołánim przypozwáni/áby stáneli ku obronie sieroty / iesliby sye onemu wwiązániu czym przećiwić mogli. Ale ty rzeczy s strony sierot zależą ná opátrznośći Rádźieckiey/ ktorzy są Supremi omnium Orphanorũ tutores.

¶ Piąty pożew iest kiedy Persone imuią. Táki pozew z wiádomośćią á z dozwolenim Sedźiego w ten czás bywa/ kiedy ktho iest nieosyádły/ nieposłuszny/álbo dłużnik wzbieżeniu podeźrzány / á w płacy niepewny. O czym Sedźia ma mieć dostáteczną spráwe. A tho sye rozumie w spráwách kthore nie náruszáią vtćiwośći/ co zową in Ciuilibus. Ale w spráwách o złoczyństwo

Cittatio personalis siue realis.

ktore zową Criminales, Sędźia nie oglądáiąc sye ná przyczyny námienione / záwżdy Persone ma roskázáć wźiąć do więźienia.

W Listownym Pozwie co trzebá báczyć.

W Listownego Pozwu thy są Okolicznośći gruntowne/ktore trzebá Powodowi pilnie báczyć/áby ná pozwie były wyrázone. Imie y przezwisko onego kogo pozywáią/ przeciw komu/ o co/ gdźie/ ná ktory dźień. A iżby przes sye álbo przes własnego Prokuratorá / álbo mocnego człowieká stánął.

W káżdym Pozwie co napotrzebnieyszego báczyć.

W Káżdym pozwie trzy są rzeczy ktore napotrzebniey máią być obaczáne. Jedná z strony Sędźiego / A druga z strony Sługi Vrzędowego. Z strony Sędźiego / áby pozywánie było zá dozwoleniim iego. Wszákże to ná wiele mieyscách wedle pospolithego zwyczáiu w Mieyskich spráwách chowáią / iże przysyegli słudzy / ktorym wiárá bywa daná / mogą pozy-

wáć ná ża-

wáć ná żądánie tylko strony/ krom dozwolenia Sędźiego. Z strony sługi dwie rzeczy: Jedná áby pozwał / Druga áby pozwánie záwżdy v Ksyąg zeznał. Abowiem Contumacia pozwánego niemoże sye innym obyczáiem słuszna okázáć iedno s tákiego wyznánia zápisánego w Ksyegách. A s tądże też ieśli Sędźia skázuie co przeciw niepostuszńemu zá niepostuszeństwem iego/ pierwey niżliby sługá pozew zeznał / tedy y skazánie ono y wszytek postępek nic nieważą / ieśli pierwey niebędźie zeznánia Pozwu sługi przysyeglego. Które zeznánie może być przed sámym tylko Pisárzem/ w niebytności Sędźiego. A ták ty dwie rzeczy s strony sługi/ w káżdym pozwie są ták potrzebne/ iż y skazánie/ y postępek/ y przezyski bes nich bywáią niczemne / wyiąwszy by strony bes pozwu dobrowolnie sye Sędźiemu ná rozsądek dały.

Obyczay pozywánia.

JEśli kto kogo pozwáć chce/ potrzebá iesth áby ten obyczay záchował. Naprzod ma idź do Sędźiego żedáć áby sługi dożyczył ná pozwánie swego winowáyce. A Sędźia ma spytáć/ o co by go chćiał pozwáć/ on powie o dług álbo o ktorą inną krzywde. Sędźia potym oba-

czywszy

czywszy Persone kthora ma być pozwaná / iesli iest pod władzą iego / dopuści mu pozwu przes sługe Vrzedowego. A iesliby sye strony zá tym zgodźiły / máią przydź do Sedźiego y podźiekowáć / opowiádáiąc zgode: Bo gdy ták vczynią / iuż Sedźiemu żadney winy nieprzepádną. Iure Municip: articu: 47. glos.

Czás pozywánia:

POzywánie ma być miedzy wschodem á záchodem Słońcá / w domu tego kthory ma być pozwan / álbo ná iákim mieystcu słusznym / nie w dźień świety / nie wnocy / nie w Kośćiele / nie ná Cmyntarzu / nie ná Krolewskim Páłacu / nie ná weselu / nie włáźni / nie w domu nierządnym.

Pozwánego winá gdy do Sądu niestánie:

POzwány gdyby do Sądu niestánął / wine Sedźiemu przepada pieć groszy y szeląg / álbo iáko kedy vchwałá pospolitha niesye / Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6. y ku odpowiedźi niebywa przypuszczon / áż thy winy y nakłády stronie powodney odłoży wedle ráchunku Se-

dźiego ál-

dźiego álbo Pisárskiego. Spec: Saxo: lib:i, art:67.

Niepossłuszeństwo Pozwánego rozmáite.

NIepossłuszeństwo Pozwánego nie thylko sye w then czás rozumie/ kiedy pozwány do Práwá niestánie/ ále y w then czás gdy stánąwszy nieopowiáda sye/ áni ná żálobe odpowiáda. Kiedy też odstąpi od Sądu bes dozwolenia. Kiedy sye kryie áby go niepozwano. Kiedy wedle skazánia Sedźiego stronie nieuczyni dosyć.

Karánia niepossłusznego.

KAránia Pozwánego zá rozmáithe niepossłuszeństwá ty są w Práwie opisáne. Winy Sedźiemu odpráwienie/ nakłádow Powodowi odłożenie/ wedle przezyskow fantowánie/ w Imienie wwiązánie/ z Ziemie wywolánie.

Postepek práwá przećiw pozwánemu/ gdy do Sądu niestawa.

JEsliby Pozwány ná pierwszym roku do Sądu niestánął: Powod przypowiádáiąc sye nań przed sądem/ poki Práwo syedźi/ vstánie przećiw iemu pierwszy Sądowny rok/ ná ktorym da zápisáć Contumácyą/ tho iest nieposłuszeństwo pozwánego/ z námienienim długu álbo inney rzeczy/ o ktorą by nań żáłował/ gdyby stánął/ y koszth oney rzeczy/ z wyznánim też sługi przysyegłego Vrzedowego/ iże go pozwał oblicznie. Potym Powod da go pozwáć ku wtoremu bliskiemu Sądowi/ A iesliby niestánął: tedy tymże sposobem powod vstánie rok przećiw iemu/ y da zápisáć Contumácyą iego o rzecz wpierwszey Contumácyey námienioną/ z wyznánim też sługi Vrzedowego iż go pozwał. Tymże obczáiem trzeći raz ma vczynić.

S:S:li:i,ar:67.

Jest ná

☞ Jest ná niektorych mieyscach zwyczay zá práwo wźięty/ iż gdy kto raz będźie obliczńie pozwan / nie trzebá go drugi raz y trzeći obliczńie pozywáć / tylko w mieszkániu iego przed Czeládźią tho opowiedźieć przes sługę Vrzędowego/ áby do Práwá stanął. A słusznie to bywa: Abowiem złego dłużniká / raz oblicznie pozwánego/ ná drugi y trzeći obliczny pozew mogł by nigdy nie wyszpiegowáć/ gdy by sye iuż chronił vchodząc ná sye przezyskow álbo przewodu. Práwá/ wedle troiákiego pozwánia oblicznego. Acz niektorzy przećiw tákiemu opowiadániu mowią y piszą. Ale niemáią zbytnie o co vćiążáć / ponieważ iednák káżdy wedle Práwá wszelkiego/ powinien do Sędźiego ná iedno wezwánie álbo roskázánie stánąć. A ieśli sye kto sádźi ná práwie pisánym/ iż Reus ma być ter citatus, powiádáiąc iżby niebyło w Práwie pisánym nigdźie denunciatus, niechay ten weźrzy w gloze Specu: Saxo: lib: ij, articu: 14, tám obaczy iż sye ná tym bárzo myli.

Opowiádánie miásto pozywániastusznе.

Jeśliby tedy pozwány trzeći raz nieśtánął / potym ná żadánie powodu po czytániu s Ksyąg tákiego troygá iego niepostuszeństwá / Sędźia go skáże ná vpad / záchowawszy mu ieszcze po czwarte wnieśyenie pomocney rzeczy / to iesth/

przyczyny słuszney dla ktorey niestánął kiedy go pozywano / co zową Legale Impedimentum. Ktorey przyczyny ieśli niewnieśye ná bliśki Sąd we dwu niedźielach: tedy powod da to sobie zápisáć. Potym ná innym Sądźie ná żądánie iego gdy śye ták iuż s Ksyąg okáże / iże pozwány pomocney rzeczy / iáko mu było záchowano niewniośł / tákowego Sędźia skáże ná fantowánie / to ieśt áby iuż pozwány w tym długu o ktory ták ieśth przezyskan / był fantowan y ćiążan przes śługi Vrzędowe. A gdźieby fantu niewydał / to ieśt iákiey rzeczy / ktora by dług przezyskány ważyłá / y osiádłośći by nieukazał / áby był do Vrzędu wźiet / y záchowan ták długo / áżby powodowi w przezyskánym długu dośyć vczynił. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Exekucia s przezwiśkow rozna wedle roznych żałob.

Ták przewod Práwá gdy iuż ná kogo wynidźie / Sędźia ná żądánie Powodu obaczywszy ieśli przezyśki dobre / bedźie winien Powodowi Spráwiedliwość vczynić s Pozwánego / wźiąwszy sniego winy zá káżde niepośłuszeństwo po pięći groszy y po szelągu / álbo iáko ieśt kedy obyczay wedle pośpolitey vchwały. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Jeśli by skárgá byłá trzy kroć o Jmienie stoiące / á Pozwány nieśtánąłby / tedy Powodowi ma

być przysą-

być przysądzono wwiązánie w iego Jmienie/ ktore Powod będźie trzymał rok y sześć niedźiel. A niema być s niego ruszon/áże by był prawem o to pociągnion/ choć by ie też zá niesłuszným obżałowánim posyadł. Potym dłużnik przes on czás może odeprzeć własność swoie y otrzymáć/ záplácíwszy Powodowi dług y nakłády Práwá. Specu: Saxon: lib: i, articu: 70.

Ale ieśliby była táka żałobá ktora by sye miáłá ściągáć ná gárdło pozwánego: thám pozwány niema być s sámego niestawánia osądzon/ áżeby sye w vczynku swoim álbo wyznał/álbo słuszným dowodem był pokonan. A s tądże też choćiaby Złodźiey ná kogo zeznawał złoczyństwo/y smiercią by to swoią potwierdzał: tedy ten ná kogo zeznawa bliższy sye odwieść przysyega/ wyiąwszy by iákie inne znáki były do tego. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

O Pomocney rzeczy w Práwie/ co zową Legale impedimentum.

LEgale Impedimentum w Práwie zowa/ słu-

ſzną iáką przyczynę / ktorą ſye Pozwány może wymowić / przecz ná Roku náznáczony mnieſtánął / álbo Sądownemu ſkazániu doſyć nie vczynił. Ty przyczyny pospolicie ſą czterzy w Práwie opiſáne. 1. Niemoc ták ćieſzka przez ktorą by do Práwá przydź niemogł. 2. Więźienie. 3. Pielgrzymowánie / ieſliby niebył przed tym zápozwány. 4. Wyprawá Woienna. W tych przyczynách y inneſye ſłuſzne zámykáią / przez ktore pozwány ſtánąć niemoże / iáko ieſth wylanie wod / gdy przebyć niemoże / álbo gdy koniá ſtráći / álbo ná kupiectwie winnych źiemiách będźie. Jeſli żeby tedy ktora s tákich przyczyn záſzłá / iuż pozwány ná tym nic niebędźie ſzkodował / gdy nieſtánie / á táką przyczynę ná bliſki Sąd / po chorobie ſwoiey / álbo po wyſzćiu z więźienia / álbo po Pielgrzymowániu / álbo po odprawie Woienney / przypozwawſzy ſtronę oznaymi / y wedle práwá (ieſli powod powieśći iego wiáry nieda) Przyſyęgą oney przyczyny potwierdźi. A gdźieby przekáze ſwoie przez Poſłá oznaymił / tedy y Poſeł powieśći ſwey powinien przyſyęgą poprawić / bedźieli powod po nim thego żądał / áby przyſyągł iáko iego Pan ták bárzo chor ieſt / iż do Sądu przydź niemoże. Abowiem tho ná woli iego ieſt / komu w tym wiáry niechce dáć:

ieſli Poſło-

ieśli Posłowi / zárázem odda przyśyege / A ieśli pozwánemu / thedy czásu wyższey námienionego / poſt ceſſationem cauſę ad primum iudicialem terminum, to ieſt ná bliſki Sąd po vſtániu oney przyczyny / ktora mu ná przekáźie byłá / iż do Sądu ná czás wedle pozwu náznáczony nieſtánął / á to przypozwawszy ſtrone. Specu: Sax: lib: ij, articu: 7. Iure Municip: articu: 47. A ieśli by ſtrony powodney / ktora ná nim Práwo przewodźiłá / niemogł doſtáć ná pozwánie / ku wnieśyeniu rzeczy pomocney. To ſługá Woytowſki ma v Kśyąg zeznáć / á zeznánie iego ma być zápiſáne áby to było Vrzędowi iáwno.

O Fantowániu.

FAnt / ieſt rzecz ktora śye dłużnik wierzyćielowi śwemu w długu broni / gdy czym innym płáćić niema. A zową ią też Zakładem. ⁂ ⁂

SŁudzy Vrzędowi żadnego dłużniká fanthować y ćiążáć niemáią / áże Práwem

przezyſkáne=

przezyskánego y skazánego ná fantowánie / z wiádomością á z dozwolenim Sędźiego. Spec: Saxon: lib: i, articu: 53. Et lib: iij, articu: 56.

Sposob dochodzenia długu ná przezyskánym dłużniku.

Jściec álbo Wierzyćiel / ktorego Láćinnicy Creditor zową / długu swego dochodźić ma przodkiem ná ruchomych rzeczách dłużnikowych / potym ná stoiącym Imieniu iego. A gdźieby Imienia ruchomego y stoiącego niebyło / tedy ná Personie dłużniká / ktory ma być przes Vrząd ták długo záchowan / áż Powodowi w długu wedle przezyskow dosyć vczyni / álbo go Powod wolno puści. Iure Municip: articu: 27. Może też Jściec dłużniká swego ná iáką robotę ieśli chce przyiąć / á co by zárobił to iemu ná dług ma wyrázić. Specu: Saxo: lib: iij, art: 39. A ieśliby dłużnik iákie rzeczy podle / miásto zapłáty dawał / A powod by rozumiał o nim iż by co lepszego miał: może dłużniká ná tho przywieść / áby przysyągł iáko niema srebrá / złotá / gotowych pieniędzy / álbo innego lepszego fantu / ktorym by dług mogł zapłáćić.

Czás odku-

Czás odkupienia Fantu.

Dłużnik gdy sye Istcowi fantem broni w długu/ma czás s Práwá sześć niedźiel ku odkupieniu fantu swego. A iesli go w sześć niedźiel nieodkupi: iuż Iściec (gdy dłużnikowi wedle Práwá będźie opowiadał v Sądu trzy kroć w onych sześć niedźielách/ záwżdy we dwu niedźiel po sobie idących / áby fant wykupił / álbo dług płácił) może thákí fant przedáć pod swiádomem dobrych ludźi/ wedle oszácowánia tych ktorzy sye ná tym znáią. A gdźieby on fant wynosił sye kosztem nád dług / ostátek dłużnikowi ma wrocić. A iesliby też fantu ku opłáceniu długu nie stawało/ Iściec ostátká ná Personie ma szukáć. Czego wszytkiego powod ma sye v Sądu domowić/ áby mu tho było nákazano przes Sadowny wyrok. Specu: Saxon: libri, artic:70. Wszákże iesli Pozwány dopuści Istcowi fant/ ktorym sye iemu w płáceniu długu broni / przedáć / może sześći Niedźiel ku przedániu nieczekáć. ∴ ∴ ∴ ∴

Fantu Iściec dłużnikowi niepłáci/ gdy mu s przygody zginie.

FAntu przyietego od dłużniká ktho dobrze ſtrzeże / tak pilnie iáko ſwey własney rzeczy/á potym by mu ij vkrádźiono/álbo mu iáko s przygody zginął : iuż go płácić niepowinien/ áni dźiedźicy iego/ gdy thego dowiedźie przyſyega/iż mu ij vkrádźiono/álbo mu zginął/y ſtrzegł go tak pilno iáko ſwego włáſnego. A tho prze te przyczyne iż fant dla pożytku obudwu ſtron bywa:Bo go Dłużnik dáie áby mu pieniędzy wierzono/A Jſćiec ij też bierze/áby w ſwoim długu był pewien y beſpieczen. Sp:Sax:lib: ij articu: 60.

KTo komu ſwey rzeczy pożyczy / á then by zás ſobie pożyczoną innemu záſtáwił: tedy ten czyiá ieſt/nie v inego iey ma ſzukáć/iedno v tego komu iey zwierzył/wyiąwſzy by mu one rzecz vkrádźiono / thedy ſye iey może iáć v kogo ią záſtánie. Spec: Sax: lib: & artic: eodem.

WJerzyćiel Fant winien dłużnikowi táki wrocić iáko od niego przyiął nie nákażony/álbo koſzt iego zápłácić. Spec:Sax:lib:iij,art:5.

KOń álbo inne źwierze w fancie dáne ieſli by zdechło/ tedy ten ktho ie przyiął niebędźie go winien płácić/ieſli tego iáko Práwo nie-

ſye dowie-

sye dowiedźie / iż sye tho bes winy iego y bes żadnego oszukánia stáło. Wszákże Summe w kthorey ono zwierze zastáwne miał / tráći: wyiąwszy by inną vmowe około thego z dłużnikiem miał. Specu: Saxon: lib: & articu: eodem.

Czás ku zapłácie długow.

Dłużnik ktory zezna dług / zapłátá bywa skázowaná naprzod do dwu niedźiel / á iesli we dwu niedźielách nieuczyni dosyć / tedy do tegodniá / potym do trzećiego dniá / pothym do dwu dniu / ná ostátek do słońcá zachodu. A ile kroć skazániu Sądownemu dosyć nieuczyni / tyle kroć Sedźiemu zwykła wine przepada. A gdźieby y Sedźiemu winy / y długu wierzyćielowi swoiemu zá fantowánim nie odprawił / áni by osiádłości / áni rękoymi miał / iuż kedykolwiek może być poiman. Iure Municip: artic: 93. Wszákże tho potćiwości iego nic niebedźie szkodźiło / gdy zá niedostátkiem rękoiemstwá bedźie do wieżienia wźiet. Iure Municip: articu: 27.

Dług rozmáitym sye obyczáiem rozumie.

Dłużnikiem kto bywa z wiela obyczáiow.

Naprzod / gdy v kogo co pożyczy / gdy zá kogo reczy/gdy co kupi / gdy obieca zá kogo dług płácić. Abowiem tho iest rzecz przyrodzona y vtćiwa/ obietnice dobrą wypełnić. Kiedy thež dłużnik da ná sye Szulbrzyw / álbo sye Sądownie zápisze. Iure Municip: articu: eodem.

O Rękoiemstwie.

Rękoymie są dwoiácy: Jedni co zá kogo przed Sądem recza/ták wspráwách vtćiwych iáko też hániebnych/ w ktorych obwinionemu idźie o gárdło. A tácy niemogą sye od rękoiemstwá wyzwolić / ále powinni zá strone wyreczoną tyla summe płácić iáko reczyli. Drudzy są co nie przed Sądem recza. A ći ieśli sye rękoiemstwá záprzą / mogą przysyegą sniego wynidź/gdźieby ná nie dowodu niebyło. Specu: Saxon: lib: iij, articu:9. Et Iure Municip: articu: 27. & 117.

Náuki Rękoymiom opisáne w Práwie.

NAuki rekoymiom ty sa opisáne w Práwie. ¶ Pierwsza / ize Powod álbo Creditor ktory wierzył długu / powinien pierwey szukáć y winowáć swego dłużniká / ieśli go może ná pozew dostáć niż rekoymiego. Fideiussor enim molestari non debet, q̄m diu principalis haberi poterit. A gdźieby dłużniká niemogł dostáć / á w Krolestwie go niebyło / tedy Rekoymia ma czás ku postáwieniu iego osminaśćie niedźiel. A ieśli ieśt w Krolestwie / sześć niedźiel. ¶ Wtora / Wierzyćiel ná swego dłużniká dobrá / nie pierwey sye ma tárgáć y imowáć sye ich / áż by pierwey przećiw rekoymiemu práwem czynił. ¶ Trzećia / ieśliby dłużnik pieniądze obiecał / á niemiał by ich / ále ma dobrá stoiące álbo ruchome / tedy innymi dobrámi ma czynić zapłáte. A przez tho bywa wolen. ¶ Czwarta / Jeśli rekoymi ieśt wiecey / ktorzy spolną ręką reczyli / kthory kolwiek by s nich dług zápłáćił / wszythki inne wyzwala / wszákże przećiw drugim kthorzy s nim reczyli záchowawszy sobie przećiw nim Akcya / może czynić / co ná ich cześć przyydźie. ¶ Piąta / Wierzyćiel ktory swego dłużniká zakład ma / niemoże rekoymi gábáć / áż by im on zakład oddał. ¶ Szosta / Jeśli miedzy Credytorem á dłużnikiem od-

mienił by sye Contrákt / y odnowił krom przyzwolenia rękoymiego / tedy przes tho odnowienie Rękoymia od rękoiemsthwá bywa wolen. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 9. Iure Municip: articu: 31. & 117. ¶ Syodma/Po śmierći rękoymiego / brzemie rękoiemstwá spada ná dźiedźicá iego. Wszákże to Specu: Saxon: lib: i, articu:6, in glosa ták miárkowano/ iż sye tho ma rozumieć/ ieśli zmárłemu Rękoymiemu były dáne pieniądze w depozyt od onego zá kogo reczył / álbo ieśli przećiw zmárłemu rękoymiemu o tákie rękoiemstwo czyniono. ⁂ ⁂ ⁂

Rękoymia przećiw temu zá ktorego reczył może czynić s pewnych przyczyn.

Rękoymia przećiw dłużnikowi zá kthorego reczył w ty czásy może czynić o reczony dług. Naprzod ieśli od dawnego czásu ieśt dłużen. 2. Jeśli máietność swoie vtraca. 3. Jeśli rękoymia skazan ieśt áby płácił Credytorowi. 4. Jeśli ná początku rękoiemstwá táka zmowá byłá/ áby go wyzwolił z rękoiemstwá gdyby w nim wiecey niechćiał być. In Sum. Ray.

O Rekoiemstwie w sprawach vtćiwych y haniebnych.

Rekoiemstwo w sprawach vtćiwych mieyskich / cieszsze iesth niżli w haniebnych / gdźie komu idźie o gardło: prze te przyczyne / iże w sprawach ktore czći nie naruszaią / Rekoymia musi wszytki brzemioná dłużnikowe ná sye przyiąć. Ale w sprawach o gardło / zapłaćiwszy Powodowi głowe wedle opisánia Práwá / co zową Wargeltem / iuż Rekoymia od wszythkiey sprawy bywa wolen / y owszem gdźie rekoiemstwo zaydźie / iuż oná srogość práwá nád Rekoymiem vstawa / ktora sye nád Mężoboycą wścigáć miálá. Przeto tu Sędźia bárzo ma być ostrożny / áby przes tákie rekoiemstwá źli ludźie karánia nie vchodźili. Specu: Saxon: lib: i, artic: 65. Iure Municip: art: 31. Abowiem y złoczyńce ná świeżym złoczynstwie poimáni / ná rekoiemstwo niemáią być dáni. Iure Municip: art: 117.

Rekoiemstwo spolney ręki.

Gdy ich wiele zá iednego reczą spolną ręką / á iednego s nich pozową / thedy pozwány musi wszytek dług płácić. Wszákże tho

thák ma być rozumiano/ ieśli że towárzyſze iego społem reczący/ álbo nie zápłácili/álbo Credytor niemoże ich doſtáć. Abowiem ieśli ich może doſtáć/káżdy muśi ſwoie cześć płácić. Specu: Saxo: lib: iij, articu: 85. Iure Municip: articu: 31.

Rękoiemſtwo zá dłużniká zmárłego.

JEśli kto zá dłużniká obwinionego á ieſzcze w długu niepr:zekonánego reczył / á w tym by on dłużnik vmárł: tedy Rękoymia od rękoiemſtwá bywa wolen / ieśli okáże iż dłużnik vmárł. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 10.

Obroná Rękoymiego po zmárłym dłużniku.

Rękoymiemu ná kthorego brzemioná dłużnikowe ſpádáią/godźiſye vżywáć wſzytkich obron Práwá y wſzythkich odmow / odporow / kthorych miał vżywáć dłużnik by był nie zmárł. Iure Municip: articu: 34. gloſ.

KThorzy máią oſyádłość / nie powinni w ſpráwách ſwych żadnego rękoiemſtwá ſtronie ſtáwiáć. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 5.

Rękoiemstwo ku przysyedze zá zmárłego dłużniká.

Rękoymia ktory zá dłużniká reczył ku oddániu przysyegi/á on dłużnik nie oddawszy przysyegi zmárłby/ powinien iest przysyege wypełnić/ álbo Rękoymia álbo dźiedźic zmárłego dłużniká. Ale iż ku zbáwieniu nie iest rzecz bespieczna przysyegáć komu o rzeczách niewiádomych/dla tego opisány iest kształt przysyegi Spec: Saxon: lib: iij, articu: 11, iáko Rękoymia ma przysyądz á iáko Dźiedźic. Rękoymia ták przysyęże: iże ia wierze/że nieboszczyk thákiego długu Powodowi nie iest dłużen. A Dźiedźicy: iż my o tym długu nic niewiemy. A gdźie by Rękoymia dla obráżenia Sumnienia swego przysyegi niechćiał podiąć/ thedy bywa skázan w onym długu/ ktorego záśye od dźiedźicow zmárłego bedźie szukał tyle ileby przysądzono.

O Więźieniu.

Więźienie iest dwoiákie/ iedno gdy kiedy kogo do ćiemnice wsádzą/ álbo w pęto okowáią. Drugie kiedy kto wi-

nowáyce swego zá suknią álbo ktorym innym obyczáiem trzyma/ áby mu nie vćiekł. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 34.

PWod ktory da kogo do więzienia/powinien iest odpowiádáć wszytkim kthorzyby kolwiek o Więźniá mowić y wyzwolić go chćieli. Specu:Saxon: lib: & articu: eodem.

WIeźień wypuszczony z więzienia/ gdy iáka vgode s stroną vczyni dobrowolnie około rzeczy o ktorą syedźiał: powinien one vgode pełnić. Bo vgodá táka moc ma iáko y dekret/od ktorego nie ápelluią/ choć by też był niesłuszny á nie spráwiedliwy. A gdźieby iáka vgode zá przymuszenim vczynił / obiecuiąc pewną Summe: thákiey vgody niepowinien trzymáć/ ieśli przysyeże iż te vmowe vczynił zá boiáźnią więzienia y zá przymuszenim. Promissa eñ et Iuramenta contra Iuris ordinem facta, tenere non oportet. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 41.

Sędźiego winá gdy Więźień vćiecze z więzienia:

JEśli by ktho ná czyie instygácya dan był

do kaźni

do kaźni pospolitey/s pomocą práwá/ná obżało wáne o dług álbo o iáką inną rzecz ktoraby nie wiodłá ná gárdło / á Więzień by z więzienia vćiekł: Sędźia obwiniony o to/będźie wolen gdy sam przysyęże iż Więzień bes iego winy álbo iákiey przyczyny vćiekł. Ale ieśli by dan był do więzienia o złoczynstwo/zá ktorym by więźniowi szło o gárdło/tám Sędźia przysyęgą niemoże być wolen: Ale powinien tho będźie onemu/ktory go dał do więzienia/nágrodźić cálym wargielrem/ieśli więźniowi szło o gárdło: á ieśli szło o rękę/tedy połowica wargielru/á przedsye przysądz musi / iż bes winy iego Więzień vćiekł/ gdźieby mu stroná w tym wiáry nie dálá. Iure Municip: articu: 17.

Postępek práwá prze-

ćiw stronie pozwánęy gdy do Sądu stánie.

KAżdy ná pierwszym roku poki Práwo syedźi / przestrzegszy sobie Oprá-wy/ dowody/ y głowną żálobę: powinien iest pozwánemu dobrowol

nie ziáwić o co go pozwał / ktłoże dobrowolne ziáwienie pozwány może ieśli chce zárázem zá głowną żałobę przyiąć / y odpowiádać álbo żedáć odwłoki do drugiego Sądu przes dwie niedźieli / ku ziednániu sobie Rzecznikā / co go ma doydź wedle práwá. A gdy wynidą dwie Niedźieli / tedy pozwány przes sye álbo Prokuratorá swego / vdźiáławszy Opráwy wedle práwá / ma słuchać głowney żáłoby / ktorą stroná powodna vczyniwszy tákże opráwy / wyda s potrzebnymi dowody swoimi / potwierdzáiąc przes nie żałobę swoie pierwszą / álbo dobrowolne ziáwienie pierwey vczynione / da stronie odporney zá głowną żałobę / ktorą pozwány wysłyszawszy / może ieszcze chceli sobie wźiąć do dwu Niedźiel ná odpowiedź. Abowiem podług Práwá Sáskiego Niemieckiego / odwłokā stronie Pozwáney bywa daná ku odpowiedźi tylko ad bina proxima ludicia, to iest do czterech Niedźiel / ná ziednánie Prokuratorá y ná odpowiedź. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 2. A wedle Práwá Cesárskiego dwádźieśćiá dni. Przyczyná tego iest / iż Powod dosyć długi czás miał ku rozmyślániu ná żałobę / Tákże też trzebá pozwáney stronie czásu ku rozmysleniu ná odpowiedź. Quod enim licet Actori, licet & Reo. Może też zárázem po-

zwány ch-

zwány chceli od Powodu żedáć Gwaru/ ktory iemu winien powod po żałobie vczynić. A gdy Powod Gwar vczyni/ iuż ſtroná odporna dáłſzey odwłoki mieć nie może/ ále zárázem przeſtrzegſzy ſobie dowody/ świádectwá/ y wſzytki rzeczy pomocne/ bedźie winien ná żałobe odpowiádáć. A ty odwłoki máią ſye rozumieć w ſpráwách vtćiwych/ gdźie rzecz idźie o dług/ o Jmienie/ co zową in Ciuilibus, Ale w ſpráwách ktore zową Criminales, gdźieby komu ſzło o gárdło/ zwłaſzczá in recenti facto, żadne odwłoki niebywáią dane/ zárázem poki práwo ſyedźi ná żałobe winien odpowiádáć.

Dylácye podług zwyczáiu Miáſthá Krákow.

W Krákowie ten ieſt z dawnego zwyczáiu w odwłokách wźięty poſtępek/ iże pozwany ná pierwſzym roku wyſłyſzawſzy dobrowolne ziáwienie/ bierze ſobie do dwu niedźiel ná Rzecznikà/ co mu przez wyrok bywa dano. Potym po czytániu s Kſyąg Spráwy/ iáko było dano ná Rzecznikà/ do drugich dwu niedźiel ná zmowe. A gdy drugie dwie Niedźieli wynidą/ Opráwy ſobie czynią obiedwie Stronie po czytániu s Kſyąg oney ſpráwy/ iáko było dano ná zmowe. Po Opráwách thámże zárázem Powod wedle pierwſzey żáłoby/ ktorą s Kſyąg da czytáć/ w dobrey woli ziáwi y poprawić może ieſli co ma.

Dilácia ná Prokurato.

Dilácia ná zmowe.

Dilácia po Opráwách.

To wysłyszawszy pozwány/ieszcze do dwu niedźiel sobie bierze ná zmowę po oprawách. A gdy ty trzećie dwie niedźieli wynidą/powod glowna żałobę czyni/to iest onego dobrowolnego ziáwienia/ ktore golymi słowy ná początku vczynił/ potwierdza Vrzędowymi listy/ swiádectwy/ y inszymi dowody/ kthore ku swey rzeczy nalepsze może mieć. A wysłyszawszy glowną żałobę pozwána stroná/ ieszcze czás do dwu niedźiel otrzymawa ná odpowiedź: dálsze odwłoki iuż nie idą. Wszákże pozwány ná każdym tákim stopniu/ może odpowiádáć y swoie rzecz skończyć ieśli chce. A dla tego powod ná każdym Terminie bywa álbo ma być s swoią rzeczą y z dowody gotow/ áby mu stroná odpowiedna gwarem nie zaskoczylá.

¶ Ten postępek ácz ták dálece nie iesth wedle Práwá/ wszákże ile bacze zá wielkimi potrzebámi á zá ważnymi spráwámi wwiedźion iest w obyczay. Abowiem w Krákowie iáko w przednieyszym Mieyśćie w Krolestwie Polskim/ miedzy zacnymi osobámi/ y o wielkie rzeczy bywáią tákie spráwy/ ná ktore stroná obwiniona/ przes táki czás ieszcze sye ledwie może zgotować/ gdy sobie dowody z inszego Krolestwá/ Páństwá/ z innych Miasth/ z wielkimi nakłády y trudno-

ściámi iednáć musi. Ktory postepek y vboszszych Person máło obraża. Abowiem tym czásem nie przychodząc do skończenia Práwá / mogą sye strony poiednáć / pogroźiwszy sobie máło Práwem y nakłádem práwnym. Bo vporni Litygantowie thák sobie czesto mowią: Chceć sye práwá zemną / dam ći go dostátek / odważyłem ná ćie Sto złotych / nie vstąpieć kroku. Rzecze druga stroná: Y ia go tobie dam dostátek / odważyłem ná ćie dwie / nieustąpieć ná piądź / náuczymy sye práwá. Ale táki spor rzadko ku dobremu przychodźi. Lepsza bywa zgodá bes nakłádow / trudnośći / zámieszkánia / Quoniã dubius est semper euentus litis. Bo niewiedźieć komu pádnie cetno / komu licho / y iáko sye długo powlecze Práwo: iákoż czásem y do dwudźiestu lat sye powlecze / niż ku skończeniu przyydźie. A thák w tych dylácyách mnieyszych / strony rozmysláiąc to sobie á pilnie vważáiąc / mogą sye zgodźić / y ieden drugiemu nieco vstąpić.

¶ Ty odwłoki wyszszey ták wedle Práwá iáko y wedle zwyczáiu Miástá Krákowá opisáne / záchowywáią sye tylko miedzy Sąsyądy á nie miedzy gośćmi. Aczkolwiek y miedzy gośćmi tyle też idźie odwłok / ále przes trzeći dźień / nie przes dwie niedźieli. A áppellácya do wyszszego

Práwá miedzy Gośćmi dźiewiątego dnia. O czym będźie niżey przy Appellácyách.

O Wybiciu rozmáitym / ktorym sye pozwány stánąwszy do Práwá może od spráwy Sądowey wyiąć / iáko Łácinnicy zową / Exceptiones.

aks odpor/ wyiećie/ odmowá.

EXCEPTIO, to sye Polskim ięzykiem rozumie / odpor álbo przyczyná iáka słuszna / przez ktorey zádanie álbo wthoczenie przeciw Personie / może sye kto wybić od spráwy Sądowey. A przynależy Excepcya stronie pozwáney / iáko replica to iest odpor ná Excepcyą stronie powodney. Spe: Sax: lib: iij, art: 16.

EXcepcye Práwem Mieyskim wszythkie máią być ná iednym roku zádáne / ile ich kto ma. Abowiem po odpowiedźi ná żálobe vczynioney / iuż mieyscá niemáią / wszákże niektore y po od=

re y po odpowiedźi mieyſtce máią/iáko gdy ieſth Powod klety/álbo Prokurator fálſzywy. ꝛc.

O dwoiákim wybićiu.

EXcepcya ieſt dwoiáka / Jedná kthora odwłacza tylko ſpráwe ná inny ſtuſzny czás wedle Práwá/ iáko gdy ſobie kto bierze fryſt do Prokuratorá álbo ná odpowiedź. Te Láćinnicy zową dilatoriam exceptionem. Druga ieſt ktora gási y niſzczy ſpráwe/iáko gdy ná cie żáluie o pewny dług/ á ty mi okázuieſz y dowodźiſz iżes mi ſye vſpráwiedliwił / álbos mi przyſyegą wyſzedł: iuż moie żálobe przećiw ſobie niſzczyſz. Te Láćinnicy zową peremptoriam exceptionem.

EXceptio dilatoria.

EXceptio perẽptoria.

Wybićie s ſtrony Powodu.

PRzećiw powodowi ty ſą Excepcye/przes kthorych żádánie / odporna ſtroná może mu nie odpowiádáć / áni ſye s nim w rzecz wdáć. Jeſli ieſt wywołány/ ieſli bezecny/ ieſli kłety/ ieſli dźiećie/ álbo ſierotá bes Opiekuná/ ieſli márnotrawcá/ktoremu dla łotroſtwá odiete ſą dobrá ku ſzáffowániu/ieſli ieſth ſzalony/gluchy/ niemy bes ſprawce á rzedźićielá ſwego/ieſli niewiáſtá bes Mężá/ álbo Opiekuná ſwego.

Wybićie s strony Prokuratorá.

PRokurator ten rzeczy sprawowáć niemoże/ kthory iest klety / ná pothćiwośći iáką zmázą náruszony/młodszy niż 21 lat/ iesli iesth Ksyądz/ Mnich/ iesli szalony/ iesli o iáki hániebny vczynek obwiniony / iesli od Páná swego nie ma słuszney plenipotencyey álbo poruczeństwá/iáko sye godźi wedle práwá/iesli go v Pręgi bito/iesli wiáry nie chowa/iesli kogo zdrádźił. Ktorzy są názwáni iednym Láćińskim słowem Iure priuati, podług wykłádu Specu:Saxon: lib: iij, articu: 16. glos.

Wybićie s strony Sędźiego.

Sędźić niemoże/ iesli iest podeźrzány/ klety/ wywołány / krzywoprzysyeżcá/ iáką niesławą zmázány / głuchy / szalony / od dostoieństwá dla iákiey szkárádośći oddalony/Heretyk/ żyd/niewiástá/nieprzyiaćiel/ od Adwersarzá iáką przyiáźnią/namową/naymem/boiáźnią/obietnicą nákáżony / iesli krewny/ iesli niema Páná Bogá przed oczymá/iesli brákuie Personámi. ꝛc.

Wybićie s strony Iurisdycyey.

Pozwány

POzwány ieśli nie ieśth pod władzą oney zwierzchnośći Mieyskiey / gdźie ieśth pozwan / może śye wyiąć do práwá swego / iáko ieśt Kśyądz / Mnich / Rycerśki człowiek / Student / oprocz przyczyn wyższey opisánych przy gośćinnym Sądźie.

Wybićie z strony Mocy.

PLenipotencyą ták odbyć może / ieśli ieśth niedośtáteczna / ieśli w obec we wszytkich śprawách vczyniona / á rzecz osobliwey mocy ktemu potrzebuie / ieśli śye też wśćiąga ku iedney cześći śpráwy / nie ku wszytkiey. Jeśli tylko podána ieśt ku czynieniu przećiw komu / á nie ku bronieniu / iáko mowią Łácinnicy / ad agendum non ad defendendum, álbo ieśli moc ieśt odietá komu przes Princypalá / álbo sam Plenipotent moc dobrowolnie śpuśćił.

Wybićie z strony Pozwu.

POzew ták zbić może / ieśli ieśt ná mieyśtce nie prześpieczne / morem zárázone / ieśli w świeto pozwano / ieśli ná dźień świety rok náznáczono / ieśli w Łáźni / w Kośćiele / ná Cmyntarzu / ná Krolewśkim Pałacu. ꝛc.

Wybicie z strony Swiádkow iesth niżey miedzy Sądownymi dowody nápisáne.

Skutek tych wybicia albo odpozow.

SKutek y pożytek tych wszytkich odpozow ten iest/iże káżdy przes nie może swą spráwę odwlec/álbo sye vwiarować Persony Sędziego á zwierzchnośći iego/álbo odpędźić od Akcyey Prokuratorá/Powod/Swiádká/álbo Akcyą od Powodu przećiw sobie zádaną zágásić/iáko iest Exceptio peremptoria. Specu: Sax: lib: iij, articu: 16.

O Zágruntowániu spráwy przed Sadem/ co Łácinnicy zową/ Litis Contestatio.

LItis Contestatio, iest głowney rzeczy gruntowne wtoczenie przed Sąd od obudwu stron/ przes żałobe y odpowiedź. Narratio eñ cum contradictiõe faciunt litis cõtestationẽ. S.S. li: iij, ar: 2.

Co to iest

Co to iest wdáć sye w Práwo.

GDy ktho wysłyszawszy żáłobe / przećiw niey vczyni odpowiedź / iuż sye wdawa w Práwo / iáko zową litem contestatur, ápprobuiąc y dawáiąc mieystce zwierzchnośći Sedźiego nád sobą / od ktorego sye iuż wyymowáć niemoże. Nam per litis contestationem Reus subijcitur Iudici. Wszákże wtey mierze nie ledá rzecz strony odporney zá odpowiedź ma być poczytaná / ále tá tylko / ktora iest práwie ná żáłobe vczynioná. Abowiem poki sye kto odpowiedźi zbrania / przes iáki odpor / ieszczeć nie odpowiáda. Quàm diu me non debere respondere defendo, tam diu non respondeo. Ná przykład / gdy ná mie żáłuiesz o dług / á ia powiádam iżesmy obádwá innego Práwá / y żądam być odesłan do swego Sedźiego / tu ieszcze nie iest odpowiedź / ále zbraniánie odpowiedźi. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 9. Et lib: iij, artic: 30. A ták w tey mierze pozwány kiedy sye niechce s powodem wdáć w práwo / ma pilno báczyć / co ma mowić / áby mowá iego nie byłá poczytaná zá gruntowną odpowiedź ná żáłobe. Bo práwą odpowiedźią ná żáłobe / Pozwány iuż sye wdawa w rzecz / y ap-

probuie nád sobą zwierzchność onego Sędźiego/ przed kthorym sye sądźi/ y oná spráwá spada po nim ná ieg̊ dźiedźice/ iż muszą ná mieystcu iego odpowiádáć. Per litis enim contestationem perpetuatur actio, fitq; transitoria ad hæredes.

GDy sye kto v Sądu ná swey powieśći omyli/ iże nie z vmysłu rzecze/ może sye popráwić bes szkody swey. Spec:Sax:lib:i, art:61.

KTo poczyna odpowiádáć/ á spráwá by sye nieskończyłá/ ále ná inny czas byłaby odłożoná: iesli ná on czás z odkłádu przypádły pozwána stroná niestánie/ iuż iáko pokonána vpada w swey rzeczy. Spec:Sax: lib:ij, articu:9.

O spolnym obudwu stron vspráwiedliwieniu przed iednym Sędźiem/ co Láćinnicy zową/ Reconuentio.

REconuentio sye rozumie/ gdy stroná odpowiedna wysłyszawszy żáłobe/ żąda przed odpo-

wiedźią swoią/áby sye mu też Powod vspráwiedliwił w tym o co by go też potym winił.

Postepek około spolnego vspráwiedliwienia.

W Tey spráwie o spolnym vspráwiedliwieniu podług Práwá Mieyskiego táki postepek iest/ gdy ná mie ktho żáłuie y przykażą mi odpowiádáć:tedy przed odpowiádánim bede pytał/ ácz mi sye też Powod niema vspráwiedliwić o co bym go obwinił. Skaże Sedźia iże sye bedźie powinien vspráwiedliwić. A ták gdy iuż obwiniony spráwi sye powodowi/y bedźie wolen od niego / támże też może ná powodną strone żáłowáć. Specu: Saxon: lib:i, articu: 61. Wszákże w pewnych spráwách thámże opisánych spolne vspráwiedliwienie nie bywa przed iednym Sedźiem/ zwłaszczá w spráwách Duchownych/ o Wiáre/ o Dźiesyećiny / o podawánia Beneficyy / o Małżeństwo. ꝛc.

PErsony Duchowne/ iáko Ksyeża/ Mniszy/iesli przed Práwem Swieckim ná kogo żáłuią/támże też obwinionemu powinni odpowiádáć/ o co by ná nie żáłował / krom rzeczy

wyszszey ná=

wyższey námienionych Práwu Duchownemu własnie przynależących. Specu: Sax: lib: i, art: 61.

Rękoiemstwo w spolnym vspráwiedliwieniu.

Odporna stroná wysłyszawszy żálobe/może żedáć od Powodu / ktory nie iest osiádły/rękoiemstwá o to áby mu sye też vspráwiedliwił/oco by mu winę dał/y o nakłády áby mu ie zapłácił/gdźieby Práwem nic ná nim niewygrał. Powod też może żedáć rękoiemstwá od obwinioney strony nie osyádłey o dostánie práwá/o nakłády/y o dosyć vczynienie rzeczy osądzoney. Spe: Sax: lib: i, arti: 61. Et lib: iij, artic: 13.

O Práwách.

O Práwy zową przestrzeżenie w prawie obudwu stron/ták powodney iáko odporney. Powodney przed głowną żáłobą/ Odporney przed głowną odpowiedźią. Ktore oprawy obiedwie stronie

mogą so-

mogą sobie vczynić ná iednym roku ieśli chcą tym sposobem.

¶ Naprzod Prokurator Powodney strony będźie pytał ná prawie. Acz iego Principalá oprawy niemáią doydź / álbo co iest wedle Prawá. Skaże mu Sędźia ták. Gdyż Prokurator strony Powodney w czás y w godźine żąda sobie opraw w sprawie swoiey potrzebnych / tedy go máią doydź wedle prawá. A ták Prokurator Powodney strony po pierwsze to sobie oprawi / ieśli by rzeczy swego Páná do końcá przewieść niemogł / áby on przes wtorego / trzeciego / czwartego / y tyle ile by było potrzebá Prokuratorá / álbo też sam przes sye zá porádzeniem y lepszą sprawą rzecz swoie dokończyć / y ku skuthkowi przywieść mogł. Skaże Sędźia iże co Prokurator strony powodney wedle biegu Prawá nászego Mieyskiego Máydeburskiego sobie oprawia y przestrzega / tho go ma doydź wedle Prawá.

¶ Wtore tenże Prokurator przestrzeże y oprawi sobie / áby wedle swey potrzeby mogł mieć słuszne odwłoki ku okazániu dowodow swoich / ná odstąpienie / ná porádzenie / swiádectwá żywych ludźi / Aktá / Listy Krolewskie / vczciwey Rády / Gáynego Sądu y wszelkiego vrzędu /

ták tego iáko innego Krolestwá y Państwá/ regestrá/ Cyrográfá/ y wszythki inne dowody iákim kolwiek obyczáiem ku swey spráwie przynależące. A gdy to sobie w czás y w godzinę przestrzeże/bedzie pytał ná Práwie. Acz by tego on y Procypał iego otrzymáć niemiał/álbo co by było ná Práwie. Skaże mu Sędzia / iáko iesth wyszszey opisano.

¶ Trzecie tenże Prokurator oprawi y przestrzeże sobie / ieśli by co nowego álbo trudnego od strony w odpowiedzi vsłyszał / áby mogł mieć frist álbo czás ná zmowę/ná porádzenie do dwu niedźiel s swym Procypałem. Co też przes skázánie Sędźiego otrzyma. Tymże obyczáiem stroná odporna álbo iey Prokurator Oprawy sobie vczyni/áby go też to wszytko doszło/co strone powodną / ieśliby co nowego przed żáłobą y po żałobie vsłyszał/áby mogł mieć ná porádzenie do dwu niedźiel/y inne wszytkie rzeczy w oprawách powodu opisánych.

W zápisániu thákich Opraw/Písárze wiele kroć sye niepotrzebnie báwią / gdy ty wszythki przestrzeżenia wypisuią. Ale dosyć iest ná tym gdy ták zápisze. Decretum est parti Actoreæ, omnes reformatiões, iuxta cursum Iuris Teutonici Maydeburgeñ, permitteñ esse de forma Iuris. De-

cretum est

cretum est quoq; parti respondenti. &c. Abowiem iuż zá tym skazánim/ krotko sye wszythko zámknie co kthorey stronie iest potrzebá wedle biegu Práwá Máydeburskiego. A iże Opráwy máią być czynione/ nápisano lure Municip: articu: 23. glos. quæstione prima de Gerada.

Po Opráwách stroná odpowna / álbo głowney żáloby słuchać ma/ álbo dobrowolne ziáwienie zá głowną żálobe przyiąć. Co vczyniwszy może od powodu żedáć Gwaru/ iesli chce.

O Gwarze.

GWar iesth nieiákie wedle Práwá rękoiemsthwo álbo zástąpienie/ná żądánie pozwáney strony / od Powodu vczynione / dla vwiárowánia iákiey szkody y trudnośći.

Gwar iáko bywa czynion.

GWar thym sposobem bywa czyniony. Prokurator pozwáney strony wysłyszawszy dobrowolne ziáwienie/álbo głowną żálo-

be / będzie pytał ná Práwie tymi słowy. Gdyż iuż moy Páncypał dobrowolne ziáwienie / od powodney strony przyymuie / zá głowną żałobę / pytam ná práwie. Acz powod Gwaru niema podnieść / albo co iest ná práwie: Skaże Sędzia / iże Powod ma podnieść Gwar wedle Práwá. Dáley stroná odpowiedna pyta / iáko rychło ma táki Gwar podnieść: Skaże Sędzia / iże poki Práwo syedźi. Spyta potym / iáko wedle práwá táki Gwar ma podnieść: Skaże Sędzia / iże známieniem pálcá / tho iest podniowszy pálec wielki práwey reki / vwiniony w rękaw / ták iżby go było dobrze widáć. Powod tedy vczyniwszy Gwar / spyta ná práwie / ieśli go dobrze á spráwnie vczynił: Skaże Sędzia / iż dobrze vczynił. Będzie pytał ná ostátek / ieśli czás iest spuścić Gwar: Skaże Sędzia / iże czás iest spuścić wedle Práwá.

Biała głowá ieśli iest powodem / tymże sposobem Gwar vczyni / ále przes opiekuná s Práwá potwierdzonego. Spec: Sax: lib: 1, art: 46.

☞ Zá długim vżywánim weszło w obyczay / iże Gwar podnieśyenim pálcá wielkiego vwinawszy go w rękaw czynią / co sie wiele ludźiom pátrzáiącym ná tho zda być nieiákim szyderstwem / iáko by dudká zá wiechą vkázował. A-

bowiem y

bowiem y nieyſtcom o Gwarze w práwie opiſánym/gdy ſye ktho pilnie przypátrzy/ obaczy iż ſye wiecey wſciągáią ku obiecániu Gwaru/niżli ku tákiemu podnaſzániu. To ieſth áby ſtroná powodna miáſto tákiego podnieſyenia Gwaru/podánim reki Sędziemu/obiecálá ſtronie pozwáney Gwar/známionuiąc przes to podánie reki/iż chce chować ty wſzytki rzeczy/dla ktorych Gwar ieſt vſtáwion.

Co známionuie Gwar.

SKutek Gwaru ten ieſt/iż kto ij vczyni iuż wiecey ſwey żáloby nie może poprawowáć/áni odmieniáć/Już żadnych dowodow ku potwierdzeniu żáloby ſwey niemoże dáć czytáć/kthore mu było wolno przed Gwarem vkázowáć/wyiąwſzy ty kthorych przed Gwarem ku podpárciu żáloby vżywał/może po Gwarze ku replikom vkázowáć. Ná oſtátek pozwáną ſtronę/ieſliby ią kto inny o też rzecz potym gábał o ktorą on żálował/záſtępowáć będźie powinien/y inne ſkutki Gwaru czynić/opiſáne Specu: Saxon: lib: i, arti: 63. et lib: ij, articu: 15. Iure Municip: articu: 35. et 41.

Obrzeczenie Gwaru wymyſſone.

Są niektorzy Prokuratorowie / ktho=rzy od strony pozwáney spráwuiąc rzecz żądaią od Powodu/áby obreczył Gwar/ gdy go vczyni/co iest od nich wymyslono nie wedle práwá/ Ale złym vmysłem / áby Strone Powodną od spráwy swey odegnáli. Abowiem tym obyczáiem vbogiego człowieká/ gdy niema kthoby zań Gwar obreczył/łacwie od spráwy iego odżenie. To tedy ponieważ iest zwielkim vbliżeniem spráwiedliwośći / á nie według Práwá / niema być dopuszczono/ áni w obyczay wwodzono.

O Odpowiedźi.

Odpowiedna stroná ma pilnie báczyć / áby swey niewinnośći y spráwiedliwośći mądrze/z dobrym rozmysłenim / y z dobrą porádą bronił á / áby sye głupią swoią odpowiedźią niezáwiodłá. A dla tego bespieczniey iest mieć Rzecznikà spráwnego/á ktemu cnotliwego. Abowiem przes swoie niebácznà odpowiedź łacwie może w błąd wpáść/y ku szkodźie sye przywieść. Specu: Saxo: lib: i, artic: 62.

Odpowiedź Dwoiáka.

ODpowiedź po żálobie ieſt dwoiáka. ¶ Jedná gdy ſye pozwány zbrania áby nie odpowiádał. A to w ten czás bywa/kiedy przećiw powodowi odpor ma/iż ieſt powołány álbo kléty/álbo ſierotá bes Opiekuná / álbo iż ná dzień swiety od niego ieſt pozwány/ álbo iż oná ſpráwá byłá przed thym v Sądu / y ſkończyłá ſye przes wyrok álbo przes vgodę / álbo iż ſye rzecz toczy przed tym Sędźiem/ pod ktorego władzą ſtroná odpowiedna nie ieſt / álbo kiedy Powod nań żáłuie iezykiem ktorego on nierozumie. Abowiem ſądownie żaden niema być przymuſzon ku odpowiedźi/áż by dobrze wyrozumiał co mu zádáią/y o co nań żáłuią. Wſzákże Powod może innym iezykiem żałować / á pozwány też innym odpowiádáć / w ten czás gdy ſye obádwá rozumieią/álbo przes ſye/ álbo przes ſwoie Rzecznikí. Specu: Saxon: libr:iij, articu:71. A zá innymi odpory wyſzſzey przy mieyſcu o Wybiciu opiſánymi / s ktorych gdy pozwány iedne álbo wiecey ma/ może ſye obronić áby nie odpowiádał. ¶ Druga ieſt odpowiedź/gdy kto práwie á gruntownie ná żálobę odpowiáda / przes co ſye iuż s Powodem w rzecz wdawa / iáko mo-

wią litem contestatur. Spec: Saxo: lib: iij, arti: 30.

KTo pocznie ná żałobę odpowiádáć á spráwá syę nieskończy/ále będźie ná inny czás odłożoną/ potym by ná dzień z odkładu przypádły niestánął/tedy iuż ten to ktory począł odpowiádáć/ma być zá przekonánego skazan. Specu: Saxon: lib: iij, artic: 9. Ale wyższszey o tym.

ODpowiedney stronie práwo záwżdy iest przychylnieysze niż Powodowi. Iure Municip: articu: 35. et 38. glos. A s tądże ieśli by kto był o złoczynstwo poimán /á nie ná świeżym vczynku iáko mowią nie zá gorącá / tedy obwiniony bliższy iest sye odwieść/niż by go kto miał pokonáć. Ius enim fauorabilius est ad conseruandum quàm ad condemnandum. Iure Municip: Articu: 32. &c. &c. &c. &c.

O Dowodźiech/ktorymi strony swoie rzecz w Sądu twierdzą.

DOwod przeciw stronie ná Sądźie bywa rozmáitym obyczáiem / przes

świádki/przes własne strony obwinioney zeznánie/przes Vrzedowe listy/ przes przysyege.

O Swiádkoth.

Dowod pierwszy.

SWiádek iest Personá pozwána/ ktora swiádectwo prawdy wydawa ná Sądźie pod Przysyega.

¶ Káżdy swiádkiem bedźie/ ktorego słuszna przyczyná od tego nie odwiedźie.

Przyczyny przes ktore kto niemoże swiádczyć.

PRzyczyny od Swiádectwá odwodzacety sa. ¶ Naprzod látá/s strony młodośći ktoby był młodszy niż czternaśćie lat/ná wydánie swiádectwá niema być przypuszczon. A to sye ma rozumieć w spráwách vrćiwych/ o dług álbo o Imienie. Ale w Spráwách háńiebnych/ gdźie idźie komu o cześć álbo o gárdło/ żaden swiádectwá wydáć niemoże/ktory by był młodszy niż dwádźieśćia lat. ¶ A s strony Stárośći/ kthoby miał syedm dźiesyąt lat/ swiádczyć nie-

Młody.

Stáry.

Sługá.

Niewiáśtá.

może. ¶ Sługá thež zá Pánem świádczyć niema/ dla tego iże zá boiáźnią Páná swego/czesto kroć prawdy zámilczeć musi. ¶ Niewiásty też świádczyć niemogą/ Abowiem ony są odmienne w słowiech / á świádectwá rozne wydawáią / y żadna ich spráwá Sądowna bes Opiekuná nie iest ważna. Jáko też przeciw temu/świádectwem niemogą być pokonáne/Bo ony nieumieią sye szkody vwiárować/y práwá vmieć nie są powinny. Specu: Saxon: lib: i, artic: 46. Wyiąwszy by w spráwie o Mężoboystwo/álbo ieśli by co przeciw rzeczy pospolitey ktora broiłá: tedy świádkámi może być pokonána. Może sye też odwieść syedmią świádkow / obwiniona o złoczynstwo/ieśliby byłá daná ná rekoiemstwo. lure Munici: artic: 22. 91. Spec: Saxo: lib: i, artic: 21.

Bezecni.

¶ Bezecni/ Krzywoprzysyężce/ złodźieie / łotrowie/ktorych v Pręgi bito/álbo sye od tego odkupili. Łupieżce/ Swietokupcy/ zdrayce/ błaznowie/Mężoboyce/wywołánie do roku y do sześci niedźiel cierpiący/świádkowie przenáieci / y pospolicie ktorzy iáką szkárádośćią życia są pomázáni/Abowiem háńiebnym ludźiom wszytki vtćiwe spráwy bywáią zábronione.

vbodzy łotrowie.

¶ Thež nie świádczy vbogi sprośny/to iest/ktoryby był kosterá/ pijánicá/ nierządny/ dla thego iże táki bywa

podezrzány/

podeźrzany / by niebył przenáiety. ¶ Zydowie / Pogáni / Odszczepieńcy / nie mogą być świádkámi przeciw Krześciánom. A ieśliby sye przydáło iżeby Zyd miał świádczyć przeciw Krześciáninowi / to ma vczynić ze dwiemá Krześciány y z iednym żydem. A Krześcianin przeciw żydowi może świádczyć z iednym Krześciáninem / iáko ieśt wyższey o tym. A kthoby świádkowi iáką niegodność ku świádczeniu zádał / tákiey ma zárázem dowodźić. Spec: Saxo: lib:i, artic:51. glos.

Zydowie / Pogáni / Heretikowie.

Czás wiedźienia Swiádkow.

SWiádki kożdy wieść ma wdawszy sye iuż w Práwo: wszákże gdźieby tego była słuszna przyczyná / może ie przed thym wieść / iáko gdyby sye bał / áby świádek nie zmárł / álbo ieśli stáry / ieśli chory / álbo sye ná Woyne gotuie / y dla innych przyczyn / o ktorych pisze Alcyatus. A komu skażą dowod ná świádki / będźie miał sześć niedźiel ku wiedźieniu ich. Może ie też zárázem wieść ieśli chce. Iure Municip: articu:75. A gdy by ná Roku náznáczonym zámieszkał ich wieść / vpada w swey rzeczy / y Sędźiemu winę przepada dla swego kłamstwá / iż thego nie dowiodł ná co sye brał. Specu: Saxon: lib:i, arti:53.

Wszákże może sye założyć pomocna rzecza / ktorey będźie powinien potwierdźić przysyega/iesli mu stroná wiáry w tym nieda. To vczyniwszy otrzymawa ieszcze dwie niedźieli ku wiedźieniu swiádkow. Dálszey odwłoki iuż mieć nie może. Iure Municip: articu: 32.

Wiele ma być Swiádkow.

W Káżdey spráwie dosyć iest mieć dwu álbo trzech swiádkow/wedle pismá swietego: In ore duorum vel trium, stat omne verum testimoniū. Wszákże w pewnych spráwách wedle práwá potrzebá ich wiecey/iáko w spráwách hániebnych/w spráwách po vmárley rece/ Spec: Saxon: lib:i, articu: 6, trzebá syedmi swiádkow. A swiádectwem iednego żaden niebywa pokonan/wedle pospolitey powieści/ Vox vnius, vox nullius. Wszákże w spráwách kthore nie niosą wielkiey szkody/y iednemu Swiádkowi wiárá bywa daná/ iáko Pásterzowi około szkody/ ktora by sye przes bydle w stádźie sstálá. Abowiem czestokroć sam przy pásyeniu bywa. Specu: Sax: lib:ij, articu: 54.

Obyczay wiedźienia Swiádkow.

Kto tedy

KTo tedy chce wiesć swiádki / ma ie pozwáć / y stronę przeciw ktoremu swiádki wiedzie/áby tego przysłuchálá. A gdy iuż ná roku stáną/Powod opowiedziawszy ie/ będzie żądał áby byli do Kołá ku mieyscu Sądowemu wpuszczeni y wysłuchání. Potym swiádkowie káżdy z osobná ku wysłuchániu przykładem Dánielá Proroká ma być przypuszczan / A niż pocznie swiádczyć / tedy ná roskázánie Sędziego álbo Stárszego Przysiężniká / przysięże tymi słowy. Ja. N. przysięgam Pánu Bogu wszytke prawde powiedzieć w tey spráwie/ktorą iest miedzy tymi. N. N. stronámi. A tey prawdy niechce táić dla przyiázni/nienawśći/dárow/tákmi Boże pomagay. Álbo miásto tákowey przysięgi/iáko w Krákowie ten iest obyczay/z roskázánia Stárszego Przysiężniká / podniesye dwá pálcá y zás spuśći/potym stárszy Przysiężnik rzecze swiádkowi / záchowawszy vćiwość káżdemu wedle stanu iego. Pod tą Przysięgą ktoraś vczynił ku Pánu Bogu y ku Vrzędowi / ábyś w tym Prawde zeznał/ o co iesteś pozwan/y inne nápominánie może vczynić wedle swey rostropnośći:wiodąc go ktemu/áby prawde zeznał wedle Páná Bogá y sumnienia swego. Po tá-

Daniel:xiij.

Przysięga Swiádkow.

kim vpominániu Swiádek będźie powiádał/ á Pisarz ma pilnie spisować wszytki słowá iego. A gdy sye iuż wszyscy swiádkowie odprawią/ Pisarz ná żądánie Powodu będźie zárázem iáwnie czytał ich swiádectwá.

O Pytániu przy słuchániu Swiádkow.

PRzy słuchániu Swiádkow niektorzy ten obyczay chowáią / co też iest wedle Práwá Specu: Saxon: lib: ij, articu: 22, iż Sędźia pyta od Swiádkow/ mieyscá/ czásu/ godźiny/ kiedy sye tá sprawá dźiałá o ktorey swiádczy / ieśli też to sam widźiał álbo o tym słyszał/ y innych okolicznośći/ ktore stroná powodna Sędźiemu potáiemnie dáie ná kárćie spisáne wedle żáłoby á potrzeby swey/ co Łácinnicy zową Interrogatoria. Ale ten obyczay nie wszędy chowáią/ iuż ná tym Sędźia y stroná przestáwa/ kiedy swiádek obowiązány przysyegą swiádczy wedle Sumnienia swego to co nalepiey wie w oney sprawie. Wszákże ná długą powieść swiádkow Sędźia niema sye oględáć / ále rzeczy tylko gruntownieysze obácząć/ á ku sprawie o ktorą przá idźie pilnie á bácznie stosować. Pisze Alcyatus.

Odmowy przeciw swiádectwu.

ODmowy w swiádectwie mogą być ná przeciw tym personam/ ktore są wyszszey opisáne. Miedzy ktore też poczytáią Mnichá/ Kśyedzá/ y niewiásty/ iże swiádczyć niemogą/ wszákże w pewnych trafunkách swiádczą/ iáko gdy rzecz iest o dźiećiećiu/ iesli iest krzczone/ iesli sye żywo národźiło álbo nie. Spe:Sax:lib:i,ar:33.

Ktore swiádectwo bywa ważne.

SWiádkowie iesli sye w powieści swey zgadzáią/ tákie ich swiádectwo bywa ważne/ á żadney odmowy niemász przeciw niemu. A gdyby sobie w rzeczy przeciwni byli/ żadnemu wiárá niebywa daná.

SWiádek iesli sam sobie w swey mowie iest przeciwny/ álbo w iednym prawde powie/ á w drugim niepráwde/ tákowy bywa od Sądu odłączon.

POwieść Swiádkow watpliwa/ záwżdy przes thego/ przeciw komu swiádectwo iest wiedźiono/ ma być wykládaná. Abowiem

kto czego

kto czego dowodźi / ma iáśnie á otwárzyśćie bes żadney wątpliwośći dowodźić / gdźieby máczey było / thedy on dowod trudny á wątpliwy nic niewáży. Specu: Saxon: lib: i, articu: 15. glos.

O świádectwie Dłużniká przećiw Credytorowi.

Dłużnik gdy mieni iże dług swemu Wierzyćielowi zapłácił / ma tego dowieść sámotrzeć zedwiemá świádki / ktorzy przy zapłácie byli. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 6.

Iákim dowodem Powod náprzećiw obwinioney skronie długu álbo inney swey żáloby podpiera / Tákowym odwodem obwiniony / prząc długu / bronić sye ma. Ná przykład przećiw obligácyey vrzednie zápisáney / quitem vrzednie zápisánym / przećiw Cyrográffowi / quitem własney ręki / álbo też vrzednym. Przećiw Świádkom / świádectwem tyle Person ile ich Powod miał. A gdźieby thego obwiniony nie okazał / tedy wedle dowodu Powodowego w swey rzeczy vpada. Ale przećiw tákiemu porządkowi Práwá / tymi czásy dłużnikowi o dług Cyrográffem zápisány przysyege sámotrzećiemu

dopuszczáią.

dopuszczáią. Z kąd przychodźi iże Cyrograffy máley wagi bywáią/ nád kthore ku dowodowi niewiem możeli być co ważnieyszego. A zlego sumnienia dłużnikowi/nic nielatwiey iedno zapláte mienić/ná przysyege sye brać/ powiádać iż zádzierżány Cyrográff/ A ku swey Przysyedze dwu chłopu álbo ile potrzebá sobie ziednáć y przenáiąć/ kthorzy áni ná Bogá áni ná swe sumnienie niebácząc/tylko propter mammona iniquitatis s nim krzywoprzysyegáią. Acz niektorzy powiádáią iże s tákimi chłopy ku przysyedze dobrze iest/ gdy Credytorowie częstokroć wziąwszy zapláte wedle Cyrográffu od dłużniká swego/ Cyrográff v syebie zátrzymawáią. Ale tá potrzebá v thákich krzywoprzysyężcow niechay mieyscce ma. Wszákże dłużnik ktory ták niedbály iest/iże zápłáciwszy dług/ zapláty swey od Credytorá quitu niebierze/ gdyby raz álbo dwá tákowa niedbałość s swą szkodą odniosł/ był by potym w swey spráwie czuynieyszy. Abowiem co iest łatwiey iáko quit nápisáć: á ku zápłáceniu żadnego przystoynieyszego dowodu nieiest przeciw Cyrográffowi/ iáko quit álbo własną ręką álbo vrzednie nápisány: powiáda Justinianus/ Nihil tam naturale est, quàm eodē genere quodq; dissoluere quo colligatum est. Z ktorey Senten-

cyey Justynianowey okázuie sye / iże dowod zapłáty przećiw Cyrográffowi nie przes swiádki/ ále przes quit ma być. Ale to medrszych rozsądkowi niechay bedźie zostáwiono.

GDy Powod gołymi słowy żáłuie/obwiniony z żáłoby iego Przysyegą sye swoią wybiie. ∴ ∴ ∴ ∴

O Wyznániu Pozwánego.

Dowod wtory.

WYznánie/ iest pewna á iásna odpowiedź álbo zezwolenie strony odpowiedney ná żáłobe strony Powodney / przed włásnym Sedźiem vczynione.

SKutek zeznánia ná Sądźie ten iest/iże odporna stroná/gdy zeznánie vczyni/iuż powod od potwierdzenia swey żáłoby bywa wolen. Vbi enim adest Rei confessio, non est necessaria Actoris probatio.

Obwiniony

OBwiniony z zeznánia swego iuż bywa mian zá przekonánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. & 22. glos. (.) (.)

ZLoczyńcá gdy swoy zły vczynek zezna / ma być wedle przewinienia skazan/ wszákże tho zeznánie/ gdy sye wściąga ku karániu ná gárdle/ ma być nie poniewolne/ nie mekámi wydławione/ ále dobrowolne przed Sądem. Wyiąwszy by przed mekámi były inne pewne licá álbo znáki onego złoczynstwá zeznánego. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 18. O czym iest w czwartey części.

Wyznánie kiedy nie iest ważne.

ZEznánia ty nie są ważne. Naprzod gdy sierotá kromia Opiekuná zeznawa. Abowiem sierotá wedle lat niewie co czyni. Kto też zeznawa zá boiáźnią śmierći álbo mąk/ wyiąwszy by w onym zeznániu trwał. ¶ Item/ Kto zá sobą ku swemu pożytkowi zeznawa. Szalonego zeznánie też nic niewáży. ¶ Item/ Z omylności iákiey vczynione / á s tądże czásem przed skazánim może być odmienione. ¶ Item/ Obwiniony o cudzołostwo/ gdy iest przes przyrod-

nych narzedow ktemu / zeznánie iego nic nieważy. ¶ Item/Zeznánie kthore by było przećiw Práwu.

O Liśćiech.

Dowod trzeći.

LIst / iest pisánie Vrzedowe ku wywiedźieniu á potwierdzeniu iákiey Spráwy vczynione. Tákowe listy Láćinnicy zową czworákim názwiskiem/ Instrumenta, documenta, munimenta, probationes, dla tego iże stroná przes nie w spráwie swey bywa náuczoná / vpewnioná / y przećiw swemu Adwersarzowi obronna.

O iawnych y osobliwych Liśćiech.

LIsty są dwoiákie / Jáwne y Osobliwe. ¶ Jáwny List iest/kthory reką iáwnego Pisárzá bywa nápisány álbo podpisány / álbo pieczećią Vrzedową zápieczetowány. Kthory theż pod Jmieniem Sedźiego bywa widimowány/to iest przepisány. Nád to ktory v Sądu przy Aktach bywa pisány. Ktory też ma w so-

bie pod-

bie podpiśánie trzech álbo dwu świádkow/choć by od osobliwey Persony był nápiśány. W tey liczbie poczytáią Xięgi z Mieyskiey Cancellárzey vkázáne zá wyznánim Sędziego álbo Piśárzá iż Mieyskie są. Też káżde piśánie ktoremu wedle zwyczáiu mieyścá bywa wierzono/zá iáwne bywa poczytano.

¶ Osobliwy záśye List iest/ktory od osobliwey Persony/nie iáwnego Piśárzá reká bywa piśány/iáko iest Cyrograff/Ausczug/Missywy. Jáwnemu Listowi bywa wiárá daná/ále ták iesli śye ná nim fálsz iáki nie okáże. A s tądże Listy gdy do Sądu bywáią przyniesyone/pilnie máią być obaczone y czytáne/iesli thám co niemász wyskrobánego/álbo miedzy Linijámi piśánego. A ieśliby Literá ná mieyscu szkodliwym była odnowioná/ktho za by iákie podeźrzenie przynosiłá/táki list má być odrzucon. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 42. Osobliwemu też Listowi dáią wiáre w ten czás/gdy bywa vkázány przeciw onemu ktory ij pisał/á nie przy śye piśánia swego. Abowiem ktho śye przy iż nie iest piśmo iego/táki ma przyśyądz sámotrzeć/iż ono piśmo nie iest iego/áni pieczeć iego/áni kiedy było: Gdy to vczyni/bedźie wolen. Specu: Saxon: lib: i, artic: 15. glos. in fine. Wszákże wedle Práwá Du-

chownego y Cesárskiego / táki bywa pokonány przes świádki y przes przyrownánie Liter.

O Pieczećiách.

Pieczeći są dwoiákie / Jedny ważne / ktore do listu przyłożone potwierdzáią wszelką Spráwę / iáko są Pieczeći Krolewskie / Mieyskie / y wszelkich Person ná Vrzędźie bedących / w spráwách ktore sye przed ich Sądem toczą. ¶ Drugie nie ważne / ktore żadney rzeczy wieczney potwierdzáć niemogą / iáko są pieczeći osobliwych Person.

Pieczeć troiákim obyczáiem bywa nágánioná. ¶ Naprzod / ieśli napis ná mey iest práwie zágládzony. ¶ Wtore / ieśli pieczeć nárzezána albo nálamána. ¶ Trzećie / ieśli nikomu nie znáioma. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 42. Et Sum: Ray.

O Przysyędze.

Przysyegá

Dowod czwarty.

PRzysięgá komu iest ná-
kazana / ma ią vczynić wedle su-
mnienia dobrego/aby iáko w ser-
cu rozumie / ták vsty wyznał / z
dobrym rozmysleniem/zdobrą bá-
cznością/ spráwiedliwie: Aby nie obráził przod-
kiem páná Bogá/biorąc Imie iego ná dáremno/
potym bliźniego swego/ vszkadzáiąc go niespra-
wiedliwą przysięgą ná máietności iego/ná osta-
tek Sumnienia swego / potąpiáiąc sam syebie.
Ma ná ten czás mieć ná dobrey bácznośći Przy-
kazánie Boże / Nie bierz ná dáremno Imienia
Bożego. Abowiem kto bierze ná dáremno Imie
Boże/ á swego fálszu nim potwierdza: pewna á
nie omylna rzecz iest/iż pomsty od Bogá nie vy-
dźie. Nápisano w Zakonie Bożym: Non habe- Exo: xx.
bit insontem Dominus eum, qui assumpserit no-
men Domini Dei sui frustra. A mimo to wedle
Práwá/ Krzywoprzysięzcá sstawa syę bezec-
nym/á ku swiádectwu y ku żadnemu dostoien
stwu nie bywa przypuszczon. Specu: Saxon: lib:
ij, articu: 11.

Przysięgá iáko ma być oddaná.

Przysięgá

PRzysięgá wedle żáloby ma być oddána. lure Munici: artic:98. ¶ Ná przykład/ieśli kto o dźiedźictwo ieśt obwinion / ták przysyęże. Iże dźiedźictwo o ktore ieśtem obwinion mam od tego .N. kupione/álbo dárowáne/álbo s spadku Oyczyśtego dośtąpione. ꝛc. ¶ A ieśli o Mężoboyśtwo/tedy táką rotą przysyęże. Jákom ieśt obwinion przes tego .N. iże bym przyiáćielá iego álbo brátá .N. zábił/álbo ránił/tego vczynku nie ieśtem winien. Ták mi Pánie Bożе pomagay. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Przysięgá Swiádkow twierdzących głowną przysięgę.

PRzysięgá Swiádkow ktorzy drugiego Przysięgę potwierdzáć chcą/ktorych Łácinnicy zową Compurgatores, tháka ma być. Przysięgá ktorą vczynił ten .N. około dárownego Jmienia / álbo záđánego sobie Mężoboyśtwá .N. ieśt práwdźiwa y śpráwiedliwa. Ták mi Pánie Bożе pomagay. Dla tego ći społem przysięgáiący máią być tákowi/ktorzyby dobrze ználi tego zá ktorym przysięgáią/ y záchowánia iego dobrze byli swiádomi / áby táką przysięgą swoią Páná Bogá y sumnienia swego nie obrá-

źili. Specu:

żili. Specu:Saxon: lib:i,articu:39. Nie z onych liczby/ ktorzy snadź zá koffel piwá á zá pare groszy przysyegliby iż Bogá niemász ná niebie / nie rozważáiąc sobie co iest przysyegá/ á iáko Pan Bog krzywoprzysyeżce srodze záwżdy karał / y karze. O czym dosyć swiádczą Historie / ták pismá swietego iáko y swieckie.

Przysyegá Pomocnikow.

PRzysyegá onych kthorych winuią / iże by mieli dáć przyczyne złego vczynku/ tháka bywa. Jáko mie winuią iżebym ia ku temu meżoboystwu rády y pomocy dodawał / y miał bym o tym wiedźieć/ tego nie iestem winien/ ták mi Pánie Boże pomagay. A oni zás kthorzy s nim przysyegáią / thák bedą mowić. Przysyegá kthorą ten vczynił / iże niebył ku pomocy temu Meżoboystwu / iesth spráwiedliwa y prawdźiwa. Tákowe wszythki przysyegi máią być wedle skazánia/ wedle żáłoby/ odmieniwszy rzecz y Persony/ co ma być odmieniono.

O Przysyedze ná Roku nie oddáney.

JEsli by ktho Przysyegi sobie o cokolwiek

przed Sądem przysądzoney ná roku náznáczonym nie oddał: táki iuż w długu álbo w inney rzeczy o ktorą był obwinion y w winie Sędźiemu vpada/ ieśli by sye iáką pomocną przyczyną wedle práwá nie obronił/przecz ná roku przysyegi oddáć nieśtánął. A gdźieby obwiniona stroná gotowa była przysyądz/czásu náznáczonego/ ná mieyśtcu zwyczáynym Sądownym/ A Powod by Przysyegi nie przyymował/ álbo przy tym niebył/ iuż obwiniona stroná od Przysyegi bywa wolna/ y od długu/ y od wszytkiey rzeczy o ktorą była obżałowána. Speculo Saxon: lib: ij, Articulo 11. .:. .:. .:.

Czás oddánia Przysyegi.

Czás oddania Przysyegi trwa do południá w dźień ku Przysyedze nákazány. Przetho stroná ktora ma czynić Przysyege/ pilnowáć tego ma do południá/ná mieyśtcu zwykłym gdźie przysyegi oddawáią. A gdyby stroná ktora ma przysłuchać przysyegi nieśtánełá: tedy da pilność swoie zápisáć/ á strony przećiwney niepilność. Tymże sposobem druga stroná ktora ma przysyegi słuchać vczyni/ gdyby oná ktora ma przysyądz nie śtánełá.

Postępek przy oddániu Przysięgi/ gdy obiedwie stronie stáną.

JEśli ná roku przysiędze náznáczonym obiedwie stronie stáną / ták powodna iáko obwiniona: Prokurator strony ktora ma oddáć przysięge thák rzecze. Pánie Sędźia wedle dźisieyszego roku/ten stoi .N. gotow Przysięge vczynić/ y żąda áby mu rotá nákazáney przysięgi była rospowiedźianá: y pyta ná práwie/ Acz to ma być. Skaże Sędźia iż tho ma być. Potym Dekret s Ksiąg álbo z Minuty będźie czytány/ y rotá przysięgi przes Pisárzá ma być rospowiedźiona. Dáley będźie pytał Prokurator/ Acz iego Páncypałowi niema być dopuszczono przestrzedz ty wszytki rzeczy/ktthore przy tákiey spráwie máią być przestrzeżone: A zwłaszczá ieśli by przysięgi wedle biegu Práwá zárázem wypráwić niemogł/ile kroć sye może popráwić. Skaże Sędźia ieśli stroná iest Pánienska płeć/iże sye może popráwić ile iey będzie potrzebá. A ieśli Mężczyzná/tedy do trzećiego rázu/ ktory gdyby po wtore y po trzećie przysięgi nie wypełnił / y słusznie nie oddał / iuż dáley słow swych popráwowáć nie może/ á zá káżdym przysięgi powto-

rzeniu/Sędźiemu winę przepádnie. Dáley będźie pytał Prokurator/iáko do znáku męki Páńskiey Principał iego ku oddániu przysięgi przystąpić ma. Skaże Sędźia / iż pokląkawszy. Spyta ieszcze/ácz iuż czás położyć pálce ná znáku męki Páńskiey. Skaże Sędźia/iże czás. Tu mamy wiedźieć/ieśli Mężczyzná przysięgę przed Sądem vczynić ma: słuszńie może pálce ná Krzyżu położyć/y ziąć bes dozwolenia Sędźiego. A przes to nic nie vtraca/y Sędźiemu winy nieprzepada. Iure Municip: Articu: 97. Dáley Prokurator będźie pytał / ieśli iuż czás przysięgę oddáć. Skaże Sędźia/iż czás. Przytym Prokurator tey strony ktora ma przysięgáć/gdy iuż ták ku Przysiędze będźie spráwioná / może słuszńie bes winy prośbę vczynić do Strony Przysięgi przysłuchaiącey/áby iego Principałowi przysięgá byłá odpuszczoná. Ktora ieśli sprzyzwoleniem Sędźiego będźie odpuszczoná: thedy iuż stroná będźie wolna od tego o co byłá obwinioná / y winy Sędźiemu nie będźie winná dáć. A ieśli Przysięgá bes przyzwolenia Sędźiego będźie odpuszczoná (Abowiem snadź Sędźia rzecze / możesz odpuścić przysięgę práwu memu nieszkodząc) thedy Sędźiemu winę da. Iure Municip: Articu: 98.

Jeśli by

¶ Jesli by zás stroná przysyegi odpuśćić niechćiáłá / bedźie ią powinien vczynić wedle Dekretu y żáłoby/iáko iest wyszszey opisano. A wypełniwszy słusznie przysyege/ bedźie Prokurator pytał ná práwie. Acz iuż słusznie y wedle biegu práwá przysyegá iest wypełnioná. Skaże Sedźia/iż słusznie y wedle práwá. Dáley bedźe pytał/ácz iuż czás z znáku meki Páńskiey pálce ziąć. Skaże Sedźia iż czás. Pothym bedźie pytał/ ácz iuż czás wstáć. Skaże iże czás. Ná ostátek spyta/iesli iuż o te rzecz o ktorą był od strony obwinion / ma mieć iákie vćierpienie. Skaże Sedźia. Gdyż o tho .N. w swey odpowiedźi mienił iż tego niewinien / y Przysyege iemu przysądzoną wedle práwá oddał/dla tego ma być wolen od spráwy tákowey / y żadnego dáley o te rzecz vćierpienia niema mieć wedle práwá.

☞ Ten Postep^k około Przysyąg ná wielu mieystcách iest abrogowány / ná wielu go theż przystrzegáią/ á ile ia bacze/dobrze to czynią. Abowiem ty Ceremonie/ ktore sye tu dźieią przes pytánia y skázowánia / mogą drugiego sumnienie zmiekczyć/ku skrusze przywieść/ y od przysyegi odwieść/ktore iednák nigdy niebywáią bes obráżenia Máiestatu Bożego z iedney Strony /

álbo tey kthora wiedźie ná przysyege / iż źle wiedźie / álbo tey kthora przysyeże / iże źle przysyeże. Chowáią w innych stronách wietsze przy tym Ceremonie: iáko gdy kto ma przysyądz / prowádzą go ná Rynek álbo ná pole do znáku męki Páńskiey / idźie przy nim Kápłan / rozważáiąc mu co iest przysyegá / iáko pan Bog krzywoprzysyeżce karze / niosą przed nim znák męki Páńskiey / dzwonią we wszythki dzwony / áby ták przed oblicznośćią wiele ludźi przysyągł / ná iákim mieystcu wzgore wydánym / áby był widźian od wszytkich ludźi. Co sye ieszcze bárzo rzadko przytrafia / musi być spor o wielką rzecz / iż by sye táka przisyegá tráfić miáłá: Nie ták iáko tu ná wielu mieystcách w Polszcze ták sye ty przysyegi spospolitowáły / iż rzadki tydźień kthorego by nie były. A niewiem by thez wiele kroć nie zá przyczyną álbo zá namową niebogoboynych Prokuratorow / kthorzy chcąc y myto wietsze od Princypałá swego otrzymáć / y nakłády ná przezyskáney stronie pozyskáć / wiodą strone swoie ná przysyege / nie máiąc wiecey ná swoim iezyku przedáynym iedno to. Przysyeż nic to nie iest / iákobys Paćierz zmowił. Iustè iurare est Deum orare, nie rozważáiąc namniey iesli spráwiedliwie ma przysyądz álbo nie. ¶ Pisze Pierius

Válerius /

Válerius/ iż ná niekthorych mieystcách á zwłaszczá w Iflanćiech był then sposob przysyegi / iż ten ktory miał przysyegáć/ musiał rospalone żelázo / wyiete s posrzod wegla goráiącego w rece bráć/y ták sye przed Sedźiem/y przed stroną żáłuiącą vkázáć. Jesli by od onego żelázá namniey niebył obrážon/iuż sye sstawał wolnym iáko niewinny. A gdźieby onego żelazá rospalonego w rece wźiąć niechćiał / iuż w onym o co go winowano vpadał/ y był mian zá winnego y przekonánego. A iże tá przysyegá nie byłá ku zdrowiu bespieczna: tedy ten kthory miał przysyegáć/przypráwiał sye ktemu przed tym/posty/ spowiedźią/przyiećim swiątośći Ciáłá y Krwie Páńskiey. A v nas gdy ktho przysyegáć ma/nic innego niemász/iedno Prokurator spyta / może kleknąć? może. Może dwá pálcá położyć? może. Może wstáć? może. Przeszedł? przeszedł. Wolen? wolen. Tákże drugi bywa wolen/ iże vbogiego człowieká z máiethnośći wyprzysyegą. Záprawde by też ten obyczay około przysyąg tu w Polszcze chowano/ o ktorym powiedźiałem wyszszey: mniemáiąc drugi áby go wiecznie w w pole álbo ná Rynek wiedźiono / s kąd by sye nigdy nie wroćil/iednáło by sye ich wiele/vchodząc gniewu Bożego / záchowáiąc sumnienie

lib: xlvi Hieroglificorum.

dobre. A

dobre. A w zgodźie / w miłości Krześciáńskiey mieszkáliby/wiárując sye trudności/nakładow/ zámieszkánia / nie prágnął by ieden drugiego máietności/ nie wiele by było bogaczow s przysyąg/ káżdy by ná swym skromnie przestał/s potćiwością á z dobrym sumnienim/co mu pan Bog dał. Bo Sálomon powiáda. Melius est pugillus cum requie, quàm plena vtraq; manus cum labore & afflictione. Wszákże to Przełożonych opátrznośći niechay będźie poruczono.

O wolności przysyegáiącego.

W Práwie gdy ieden drugiemu zdawa przysyege / iuż nie może dáley przećiw niemu czynić w oney spráwie/ ieśliby przysyągł. Przyczyná thego iest/iże przes przysyege sstał sye wolen. ¶ Nie może też Powod przećiw niemu czynić o krzywoprzysyeństwo / Abowiem tá iuż spráwá nie iemu przynależy / ále Pánu Bogu/ ktory zna sercá Ludzkie tho ma być poruczono. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 34. lib:i, artic: 18.

Gdźie sye Przysyegą odwieść niemoże.

W Szytki krzywdy ná ktore dowod ie st/

żaden nie=

żaden niemoże przyſyęgą odeydź. Ale gdźieby nie było żadnego dowodu/tedy obwiniony rychley ſye może odwieść przyſyęgą / niż by go Powod miał pokonáć: przyczyná thego ieſt / iż Práwo przychylnieyſze ieſt ſtronie obwinioney/ niż powodney. Ius fauorabilius eſt Reo, quàm Actori. Specu: Saxon: lib:i, articu:18. gloſ.

PRzyſyęgę Plenipotentowi od Páná ſwego ſprawuiącemu przyſądzoną/pan á nie Plenipotent ią oddáć powinien. Specu: Saxon: lib:ij, artic: 42. A gdy też bywa niewieśćie przyſyęgá przyſądzoná / nie Opiekun iey przes ktorego ſprawuie/ále ſámá przyſyądz ma. Prza/odpowiedź / żałobá iey ma być przes Opiekuná. Specu: Saxon: lib:i, articu:46.

NA przyſyęgę żaden ſye niema brać/áż gdźie by innych dowodow nie ſtawało. Spec: Saxon: lib: i, articu:18. To ieſt/gdźieby niemogł mieć Swiádkow / álbo Vrzedownych Liſtow pod Pieczęćią / álbo Kſyąg Vrzedowych / y innych ważnych dowodow/ ktorym bywa wiárá daná. (:) (:) (:) (:)

Przysięgá Żydowska / nápisána w Chronice Czeskiey / s Práwá Justynianá Cesárzá.

Żyd káżdy ma przysięgáć sámowtor. Then ktory będźie przysięgał / ma stáć bossymi nogámi / tylko w koszuli / ná swiniey skorze nowo odártey. A drugi żyd będźie stał ná ziemi przećiwko iemu / twierdząc iego przysięge.

Rotá tego ktory będźie przysięgał.

JAkom iest obwinion od thego .N. o máietność iego / o kleynoty / o száty / iáko on twierdźi przećiw mnie w swoiey żálobie / ábych ie k sobie przyiął / álbo ie miał / y o nich wiedźiał. Przysięgam pánu Bogu / ktory stworzył Niebo y Ziemię / y wszytki rzeczy ktore w nich są. Przysięgam przes wszytki Imioná iego swiete / ktore nápisał Moyżesz służebnik iego. Przysięgam przes pięćiory kśięgi Moyżeszowe / w kthorych iest nápisáne Dźieśięćioro przykázánia iego / ktore sam Bog práwą ręką nápisał / á mnie niespráwiedliwie przysięgáć zákazał : iże ia tey máiethności niemam / áni kleynotow / áni szat / iżem ich

áni od tego

áni od tego .N. áni od żadnego innego (ták iáko mie winuie) ku sobie nieprzyiął/ánim tego miał/ áni mam/áni o tym wiem. Ták mi pomoży Bog ktory iest początkiem y dokończeniem / ktorego Imie Adonay. ✓. ✓. ✓.

Potym drugi Zyd przeciw niemu stoiąc ták ma mowić.

.N. Jákoś przysyege vczynił/ że tego .N. máietnośći/szat/kleynotow .N. niemasz/ánis miał/ ánis iey ksobie od niego áni od kogo innego nie przyiął / áni w swych skrzyniách / áni w gmáchách/ áni w swey ziemi nie chował / áni żadna czeladź twoiá. Jeślizes spráwiedliwie przysyągł/ ták tobie pánie Boże pomoż / ten ktory stworzył z niczego Niebo y ziemie/ Gory y przepáści/ Powietrza y wody/drzewá/liśćia/y trawe/y ćiebie.

¶ A ieśli niespráwiedliwie á krzywie przysyegasz / day pánie Boże thobie zá Błogosławieństwo przeklestwo/ áby twoiá modlitwá ktora iest w Ksyegách Táffrká sym nápisána/tobie nie pożyteczna byłá / áby ná ćie żadna miłość Boża nie przyszłá/abys vsechł iáko Gory Gelboe/ktore przeklął Dawid / ná ktorych zábit iest Saul y trzey Synowie iego / Aby ná ćie przyszedł

Przeklęctwo strásliwe zá niespráwiedliwą przysyegę.

Málchimelech / áby ná cie przestąpił trąd Náámánow / iáko ná sługę Elizeuszowego Gezy. Aby ná cie przyszłá Iszkopá / ná twą żonę / y ná twe dźieći / y ná twoy wszytek rod.

¶ Jeślize nie spráwiedliwie przysięgaż / day Bog áby ná cie spádłá siárká / smołá / y ogień pałáiący / iáko spadáłá ná Sodome dźiewięć dni y dźiewięć nocy. Aby cie spalił ogień iáko Nádábá y Abiu / iáko piećdźieśąt mężow ná modlitwę Eliaszá Prorokà / Aby źiemiá twey niespráwiedliwey przysięgi nie zniosłá / ále ciebie iáko Datáná y Abirona żywego pożárłá.

¶ Jeślize nie spráwiedliwie przysięgaż / day Pan Bog áby twoie dźieći / y przyiaćiele twoi / y narod wszytek twoy nieprzyszli miedzy dźiedźictwo Abrahámowe. A ty ábyś nigdy nie przyszedł do Jeruzálem. A Moyżesz w przyszłym żywocie áby thobie niedał pożywáć Szerábárá á Leuiáchám. Ták tobie pomoż pan Bog wieczny / ktorego Jmie swiete Adonáy. Amen.

O Dzielu.

DRtel / Sentencya / skazánie / zá iedne rzecz iest / gdy Sędźia wysłyszawszy

obudwu

obudwu stron żáłobe y odpowiedź y wywody/ wyda rok/ktorym iednego czyni wolnym á drugiego winnym. Specu:Saxon: lib:i, articu:62. A ma wydáć wyrok zá tymi okolicznośćiámi/przed południem/syedząc/ náczczo / nie w dźień swiety/záchowawszy przy tym porządek práwá/przy oblicznośći obudwu stron / wedle żáłoby y odpowiedźi stron / á nie wedle swey wiádomośći. Specu: Saxon: lib:iij, articu:69.

Okoliczność Ortelu.

Sedźia iesli ma sedźić wedle swey wiádomośći.

Rzeczono iest iż Sedźia ma sedźić wedle obudwu stron wywodow.) Bywa thu gadká miedzy wielemi / iesli Sedźia ma sedźić wedle swey wiádomośći/ czyli s powieśći á wywodu stron. Ná przykład: Winuią kogo o Meżoboystwo / á Sedźia wie człowieká być niewinnego/ á obwiniony ná żáłobe nic nie odpowiáda / zá ktorym milczenim zda sye iż ná obżáłowánie przyzwala. Aczkolwiek thu rozumieią ich wiele / iżeby Sedźia wiecey miał sedźić wedle swey pewney wiádomośći / niżli z wątpliwey stron powieśći / áby sye nie zdał być Piłatem/ ktory fáłszywie Zbáwićielá nászego wydał

wiedząc/ iáko pismo świádczy/ iż go Żydowie z nienawiści wydáli. Wszákże wiecey ich thák zámykáią y rozumieią być rzecz bespieczniey szą/ áby Sędzia sądził wedle powieści stron y wedle wywodow. Abowiem w ten czás Sędzia iest Personá iáwna/ktoremu z własney Persony nie przynależy w oney spráwie nic wiedzieć/ y owszem gdyby z własney wiádomości sądził/ mogł by sye omylić y stronam wiele vbliżyć/ mniemáiąc áby o tym dobrą á pewną wiádomość miał. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 41. Ale Sędzia ktory ma przed oczymá páná Bogá/ ktory prawde y spráwiedliwość świętą miłuie/ pámiętáiąc ná to iż go też pan Bog w dzień Sądny będzie sądził/ ieśli by miał co wątpliwego y swemu sumnieniu przeciwnego: thedy dla lepszego vznánia prawdy/ spráwę one ná inny czás odłoży/ zwłaszczá gdźie idźie rzecz o zágubienie człowieká/ non ex recenti facto, zá ktorego pan Krystus żywot swoy ták iáko y zá onego Sędziego wydał.

¶ Rzeczono iest wyższey/ iż Sentencya ma być wydaná przy oblicznośći stron.) Abowiem gdy by powod nieśtánął ku wydániu Sentencyey/ stroná odporná da mu Contumácyą/ tho iest iego nieposłuszeństwo zápisáć/ dla ktorego

iuż powod musi znowu pozwáć strone bedźieli chćiał / záplácíwszy iey pierwey nakłády Práwne. A gdy by obwiniony nieſtánął ku wydaniu Sentencyey / vpada wtym o co nań żálowano / á to dla tego iż iuż vczynił odpowiedź. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 9. Abowiem ieſliby odpowiedźi ſtroná ieſzcze nie vczyniłá / powod ią bedźie przezyſkawał dáley podług práwá iáko wyſzſzey nápiſano.

Strony wczym vpadáią / gdy ktora ku ſłuchániu Gretelu nie ſtánie.

¶ Rzeczono też / wyſłyſzawſzy obiedwie ſtronie.) Jeſt ktemu przykład piękny o Krolu Alexándrze / ktory ile kroć ſye przydáło / iżby powod ná Sądźie rzecz ſwoie powiádał w niebytnoſći oney ſtrony ná ktorą żáluie / iednym go tylko vchem zwykł ſłuchać / á drugie reką zátulać / dáiąc przes to znáć / iże drugie vcho ku ſłuchániu drugiey ſtrony chował. Co przynależy ná dobrego Przełożonego á Spráwiedliwego Sędźiego. Dał tu przykład Krol Alexánder / wſzytkim Sędźiom / áby obiedwie ſtronie ku wyſłuchániu rownie przypuſzczáli. Jákoż v Athenieńczykow Sędźiowie obráni / ná to nawiecey przyſyegáli / podług práwá piſánego ſędźić / á obiedwie ſtronie zárowno ſłuchać. Moga ſye tu obáczyć ći przełożeni / ktorzy vbogiego człowieká s proſtey tylko czyiey powieſći / á s ſwey nienawiſći álbo

Sędźiemu przyſłhoi obiedwie ſtronie ſłuchać.

vpom / w=

vporu / wnet zdádzą do więźienia / wnet mowią: Biegay wskok po tego Chłopá / prosto s nim do Kábatá.

Roznosć Artelow.

ARtel álbo Sentencya iest dwoiáka. ¶ Jedná ktora bywa wydaná nie o głowną rzecz o ktorą żałuią / ále sye przytoczy s przypádley gadki ktora od Prokuratorow bywa wrzucona miedzy początek á dokonánie spráwy / iako około Mocy / Odwłok / Opraw / Gwaru / Odmow. ꝛc. Táka Sentencya Láćinnicy zową / Interlocutoriam aut Accessoriam. ¶ Druga Sentencya iest / ktora bywa z żáloby á práwey odpowiedźi wydána: Ktora iuż w sobie zámyka wolnosć iedney strony / á drugiey winnosć álbo vpad. Táka Sentencya zową Láćinnicy Diffinitiua. ⁊c. ⁊c. ⁊c. ⁊c.

Accessoria Sententia.

Diffinitiua Sententia.

O Appellácyách.

APpellátio / zową odezwánie od obćiężliwego skazánia niższego Sędźiego / do wyższego / dla poprawienia tego / coby od niższe-

go prze nie-

go przez nieumieietność/álbo nieopátrzność/álbo też iáki vpor/ było opuszczono/ z vbliżeniem iedney strony.

Czás Appellácyey.

OD Sentencyey obćiężliwey/zárázem ma być Appellowano do wyższszego Sędźiego/podług porządku práwá: A od ktorey Sentencyey zárázem poki práwo syedźi nie ápelluia/ tá przychodźi w rzecz osadzona/ y czyni Práwo miedzy stronámi. Specu: Saxon: lib:ij, art:6. lure Municip: articu:10, 11, & 13. Aczkolwiek to Práwo wielem nieiáko iest obćiężliwe/gdy ieden bes rozmyslenia/ bes rády przyiaćielskiey/ y tych co sye w práwie rozumieią zárázem ma ápellować/zwłaszczá ten ktory iest ták niedowćipny/iż áni rzeczy oney Sentencyey áni slow zárázem nie poymie. Wszákże iż to iest wedle Práwá/ták musi być trzymano. Przetho według Práwá Cesárskiego dozwolono dźiesyeć dni ku Appellowániu/ y kthemu iesliby co przed pierwszym Sędźiem było opuszczono/ moga obiedwie stronie przed wyższszymi Sędźiámi/od ktorych sye iuż nie godźi ápellować/ dołożyć y okázać. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Od Sentencyey zárázem ma być ápellowano.

Do kąd ma być porządnie Appellowano.

APpellácya w Krolestwie Polskim z Miast y z Miásteczek/ná Práwie Niemieckim zasádzonych/przodkiem idźie do Práwá wyższego ná Zamku Krákowskim założonego/ przez Kázimierzá Wielkiego/ Swietey pámieći Krolá Polskiego. A od Práwá wyższego / iuż do nay-wyższego Sędźiego / do Máiestatu Krolewskiego/álbo do Comissarzow sześći Miast/ná to vprzywileiowánych/ Iure Municip: articu: 11. in glos. marg. ktorzy ku rozstrzygnieniu tákowych Appellácyy trzy kroć sye schodzą ná Rathusz Krák: do roku/ Ná Gromnice / ná S. Stánisław Máiá/ y ná S. Michał/ po dwu z Rády s tych Miast: s Krákowá / s Szacá/ s Kázimierza/ z Bochnie/ z Wieliczki/ z Ilkuszá.

Ale w Rusi z Miast y z Miásteczek appelluią do Rádźiec Lwowskich / dla tego iż we wszytkiey Ruskiey Ziemi/ Lwow iest Miasto naprzednieysze y naglownieysze. A słusznie to bywa/ Bo y wedle Práwá/ kthoreby Miasto w ktorey Prowincyey było głownieysze y przednieysze/ to ma być głowa Praw innym Miástheczkom y

Wsiam. Iure Municip: articu: 11. et 12. glos. A zás od Rádźiec Lwowskich/ do Práwá wyszszego Máydeburskiego Zamku Krák. pothym do Máiestatu Krolewskiego / albo do Comissarzow sześci Miast.

Czás ku wypráwieniu Appellácyey.

KV wypráwieniu á skończeniu Appellácyey ktora idźie ná wyszsze Práwo/ dálszy dzien iest szesć niedźiel / liczac then czás/ od tego dniá / w ktory sye sstánie Appellácya. Iure Municip: artic: 11. Specu: Saxon: lib: i, articu: 2, et lib: ij, articu: 12.

A záśye od Sentencyey wyszszego Práwá / do Comissarzow sześci Miast wyszszey miánowanych skládáią czás ná pierwsze ich zeszćie ná Ratusz Krákowski. A iesli do Krolá / thedy wszesć niedźiel: co ma być rozumiano/ gdyby był w Ziemi. Abowiem gdy nie iest w Ziemi / thedy w osminaśćie niedźiel.

Ale Práwem Gościnnym ku wypráwieniu Appellácyey do wyszszego práwá czás iest dźiewięć dni. Od Sentencyey wyszszego práwá do Krolá/ tákże dźiewięć dni/ iesli iesth w Ziemi: A iesli

nie iest w Ziemi / tedy troiá dźiewięć dni.

Jeśli od káżdey Sentencyey ma być ápellowano.

KAżdy ktory sye rozumie być iákim niesprá-wiedliwym skazánim obćiążony / w ká żdey spráwie od káżdego vćiążenia może ápel-lować. ij. q. 6. c. Omnis oppressus. Wszákże tu Sędźiowie máią pilnie przestrzegáć / áby nie potrzebnych ápellácyy nie dopuszczali / á zwła-szczá tám gdźie Sentencya iest Accessoria, tho iest nie o glowną rzecz ieszcze wydána. Bo dru-gi będźie ápellował nie dla iákiey obćiężliwo-ści / iedno iżby vbogiemu człowiekowi z vpo-ru swego á z dostátku pieniędzy Spráwiedliwość przedłużał / A przes ten czás niż sye skończy spra-wá pożythkow sye z Jmienia názobał. A snadź by tu Powod nie bárzo sumnienia swego obrá-żił / gdy by in friuolis Appellationibus, (mowie gdźie iáwna rzecz iest / iż sye ktho do wyższego Sędźiego niepotrzebnie odzywa) stronie ápel-luiącey niechćiał wtym wiáry dáć / iako dla ob-ćiężliwości / álbo dla vbliżenia swey spráwiedli-wości / á nie dla przewłoczenia tylko ápelluie / áby ná to przysyągł: Przes tho by sye zábiegało

Appelluiąca Stroná / przysyądz ma iákonie dla przewła czánia áp-pellure.

niepotrzebne-

niepotrzebnemu przewłaczániu spráwiedliwości Ludzkiey. Co też iest wedle práwá Feu: c. 70. Et Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12.

Obyczay ápellowánia.

PO wydániu Sentencyey / Stroná która sye rozumie być obćiążona / będźie sobie żądałá od Sędźiego dozwolenia ná odstąpienie y ná porádzenie / ieśli ma od oney Sentencyey ápellowáć álbo nie. A gdźieby odstąpiwszy nie wrociłá sye / thedy Powod da iey przywołáć trzy kroć / áby przystąpiłá do Práwá / przymnieli Sentencyą álbo nie. Jeśli by sye niewrociłá poki Práwo syedźi / thedy oná Sentencya przychodźi w rzecz osądzoną / y czyni Práwo miedzy stronámi. A ieśliby sye ku ápellowániu wrociłá / ták iey Prokurator w ápellowániu postąpi. Pánie Sędźia Princypał moy przodkiem dźiękuie zá dozwolenie ku odstąpieniu y ku porádzeniu / Sentencya tá widźi sye mu być obćiężliwa / nie przymuie iey zá práwo / y zákłáda sye pieniądzmi do Komory Jego Kr. Mił. ćiągnąć sye thám gdźie sye spráwnie ćiągnąć ma / y pyta ná Práwie / ácz go Appellácya y dálszy dźień niema doydź. Co mu Sędźia náká że. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 12. Iure Muni-

Posthepek przy ápellowániu.

cip: articu: 74. Potym stroná appelluiąca położy przed Sąd Kopę/ álbo (iáko iest kedy obyczay) trzy złote/ s ktorych w skrzynce Przysyeżnicey zostáią pięć y dwádźieścia groszy/ á s tych potym Przysyeżnicy biorą groszy dwádźieścia/ w spolny dział ktorzy przy Appellácyey byli: A Woyt pięć/to iest ieśli potwierdzą ich Sentencya ná wyższym Práwie. Abowiem ieśli nie potwierdzą/ thedy stronie ktora appellowálá ty pięć y dwadźieścia groszy wracáią. Insze pieniądze od trzech Złotych obrácáią czesć ná Pisárzá/ czesć do wyższego Práwá/ czesć sludze ktory Rotul odnosi/ iáko kedy zwyczay niesye. Może też sobie stroná appelluiąca przestrzedz/ ieśli by sye z Appellácya rychley niż sześć niedźiel wynidą mogłá zgotowáć/ áby ią mogłá odpráwić. Co mu Sędźia przes Sentencya nákaże/ iż może vczynić przypozwawszy strone wedle Práwá. Potym Przysyeżnicy spisány przes Pisárzá wszytek postępek oney spráwy/ odeśla wczás do wyższego Práwá przes posłá swego/ ze wszytkim dowody ktorych obiedwie stronie vżywáły/ nic nie opuszczáiąc/ á to zápieczetowawszy w swoy list ná cálym Arkuszu ták nápisány/ ieśli chcą po Láćinie. ✱/ ✱/ ✱/

Famatis &

Famatis et Prudentibus Dominis, Aduocato prouinciali, et Scabinis Iuris supremi Teutonici Maydeburgeñ Castri Cracco: Amicis charissimis & honorañ.

Prudentes ac honorati Domini amici charissimi ac honorañ: Salutem & omnem fœlicitatem cum omni gratificandi studio. Habita est coram Iudicio nostro actio inter .N. ab vna et inter .N. partibus ab altera, occasione .N. Deinde sententiam nostram, quam inter partes pronunciauimus, prædictus .N. pro Iure non suscepit, verùm ad Ius supremum Teutonicum Castri Crac: D. vestrarum appellauit, id quod ex processu causæ quē præsentibus inclusum transmittimus, D. vestræ rectius cognoscent. Proinde D. vestras rogamus, vt nos de Sententia sua secundum Iuris formam velint reddere certiores. Dat̃ .N. à prolatione Sententiæ, Feria &c̃.

Scabini Ciuitatis .N.

Otworzenie Rotulu przyniesyonego od wyszszego Práwá.

ROtuł od wyszszego Práwá ná dálszym dniu przyniesyony / nie indźie ma być otworzony / iedno ná mieystcu sądownym Przy-

syeżniczym

Posthepek strony/ ktora ná dálszym Dniu z appellácyey sthánie/ przećiw tey ktora niestánie.

syężnicym przy obliczności obudwu stron. A ieśliby tá stroná ktora appellowálá/ niestánelá ná dálszym dniu/ y Rotulu by nie wniosłá: thedy druga stroná da swoie pilność zápisáć. Potym ná drugim blisthim Sądźie bedźie pytáć/ ácz ono skazánie od kthorego stroná appellowálá/ á Appellácyey swoiey niekończyłá/niema w swey mocy zostáć? Skaże Sędźia/ iż iuż ma w swey mocy zostáć/y wnidź wrzecz osądzoną. Wszákże ieśli by sye iáka pomocna przyczyna wymowiłá/ przecz Appellácyey ná dálszym dniu nie odprawiałá/nic ná tym nie trácí. Specu: Saxo: lib: ij, articu: 12. glos. A gdy by stroná appelluiąca stánełá/á przećiwney by strony niebyło/tedy tá appelluiąca/da tákże swoie pilność zápisáć/ y da przypozywáć strone przećiwną po wtore/y po trzećie/ku otworzeniu rotulu. A gdźieby przećiwna stroná ták po wtore y po trzećie przypozwána niestánela/y po czwarte pomocney przyczyny niestánia nie wniosłá: Już Sentencya wyszszego práwá ma być otworzoná y czytaná. Ktora ieśli bedźie ku szkodźie strony v Sądu bedącey/ á ku pożytkowi oney ktorey niebedźie: tedy tá ktora niestawálá/práwo swoie trácí/dla swey niewdźięczności. lure Municip: articu: 11. A ieśli by obiedwie stronie stánely/ tedy ná ża-

dánie ich

dánie ich z roskázánia Sędźiego Rotuł ma być przes Pisárzá Mieyskiego otworzon/y Sentencya iáwnie czytaná przed Sądem. Od ktorey ieśli żadna stroná nie ápelluie/wnidźie w rzecz osądzoną/y vczyni Práwo miedzy stronámi. A ieśliby ten przeciw komu iest wydána rozumiał być sobie obćiężliwą/ y chćiał od niey ápellowáć/ thák bedźie postępował. Pánie Sędźia/ Sentencya wyższego Práwá/ widźi mi sye ku mey spráwiedliwośći być obćiężliwa/ ktorey zá Práwo nie przyymuie/ále od niey ápelluie do Krolá Jego Miłośći. (álbo) do Comissárzow sześći Miast/ thám gdźie spráwnie ápellowáć mam/ pytáiąc ná Práwie/ ácz mie tho niema doydź. Skaże mu Sędźia/ iż go tho doydź ma. Skaże theż ná pytánie iego/ iż táką Appellácyą odpráwić ma/ná pierwszą sessyą Comissárzow sześći Miast. Tám záśye Przysyężnicy zápieczętowawszy tákże iáko y pierwey wszythek postępek spráwy oney s Sentencyą Práwá wyższego/stronie ápelluiącey oddádzą/ zápráwiwszy w swoy List thák nápisány/ ieśli do Krolá poydźie Appellácya.

SERENISSIMO AC INVICTISSIMO Principi & Domino, Domino SIGISMVNDO AVGVSTO, Dei Gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Litua-

niæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ &c. Domino et Hæredi, Domino Clementiſsimo.

Sereniſsime ac inuictiſsime Rex Domine, Domine clementiſsime, poſt humillimorum obſequiorum noſtrorum ac ſubiectionis noſtræ accuratam commendationem. Cum cauſa inter famatum .N. ab vna, et inter .N. partibus ex altera occaſione mille florenorum per Appellationem ad examen Iuris Supremi Teutonici Maydeburgeñ Caſtri Crac: deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris ſex ſeptimanarum eiusdem Iuris Supremi Sententia coram Iudicio noſtro lecta fuiſſet. Eandem prędictus .N. grauatum ſe eſſe aſſerens pro Iure nō ſuſcepit, verùm ad Sacram Maieſtatē Veſtrā R. appellauit. Cui Appellatiōi nos defereñ eandem cauſam ad audientiam Veſtrę S. M. R. tanquam ad Dominum noſtrum clementiſsimum, & iudicem Superiorem cum præſentibus literis noſtris, & rotulo totius eiusdem cauſæ in vtroq; Iudicio agitatæ remiſimus. His nos Gratię S. M. V. R. humillimè commendamus. In prędmiſſorū fidem Sigillo noſtro prędſentes roborauimus. Actum et Datum .N. die. Anno &c̄.

Eiusdem S. M. V. R.

Humillimi Subditi et obſequentiſsimi Seruitores.

Scabini Ciuitatis .N.

¶ A ieśli do Comissarzow sz. śći Miast poydźie Appellácya / ták list będźie nápisány.

Spectabilibus Dominis Sex Ciuitatum Consulibus, Commissarijs Priuilegiatis, Dominis & Amicis obseruañ.

Spectabiles Domini Amici charissimi & honorañ: Salutem ac fœlicitatem. Cum causa inter .N. ab vna,& inter .N. partibus ab altera,occasione .N. per Appellationem ad Ius supremũ Teutonicum Maydeburgeñ Castri Crac: esset deuoluta, ac tandem in termino diei vlterioris sex septimanarum eiusdem Iuris supremi Sententia coram Iudicio nostro lecta fuisset, confirmans sententiam nostram. Eam prædictus .N. grauatum se esse asserens pro Iure non suscepit,verùm ab ea ad D. vestras vtpote priuilegiatos Commissarios Sex Ciuitatum appellauit. Cui quidem Appellationi, nos vt par est defereñ, eam ipsam causam vna cum Rotulo ad tribunal D. vestrarum remisimus. Quas fœliciter valere exoptamus. Dat Die. Anno. &c.

Scabini Ciuitatis .N.

Pod Appellácyą nic niema być znawiano.

APpellácya poki sye nieskończy/poty w spráwie oney nic nie ma być przes Sędźiego poczynano/ áni przes strone znawiano. Specu: Saxon: libr: ij, articu: 12. & 13. Et Iure Municip: articu: 17. ⁊. ⁊. ⁊. ⁊.

Od ktorych Sędźiow áppellácya nie idźie/á w ktorych Spráwách.

APpellowáć żaden niemoże od Dekretu Krolewskiego. od Dekretu Commissarzow sześći Miast. od Sentencyey Jednaczow/ktore sobie strony s spolnego zezwolenia biorą. W spráwách thež hániebnych gdźieby komu szło o gárdło/to iest/ten złoczyncá ná ktorego iest złoczyństwo iáwne mężoboystwá/cudzołostwá/gwałtu/morderstwá/ y innego kthorego hániebnego vczynku/ktoryby złoczyncá był pokonány iáśnymi dowody / álbo by ná świeżym złoczyństwie był poimány/álbo sye sam wyznał/ tákowy áppellowáć niemoże/ále zárázem nád tákim Exekucya wedle zasługi ma być vczynioná. L. Obseruare. C. Quorum Appel, in hæc verba. Ne quis homicidarum, veneficorum, maleficorum, adulterorum, itemq; eorum, qui manifestam vio-

lentiam cō/

lentiam commiserunt, argumentis conuictus, testibus superatus, voce etiam propria vicium scelusq; confessus audiatur appellans. &c̄. Ale ná kogo by niebyło nigdy nic tákowego słychano/ zá co by miał być godźien karánia ná gárdle/ álbo by niebył poiman ná świeżym złoczyństwie/ álbo dowodu nań słusznego niebyło / thákowy może sye bráć do wyższego Sedźiego / y niema mu to być broniono wedle Práwá. L. Eos. C. De Appel: et Consult: Et eodem titu. L. Si quis. Abowiem iesli w tych spráwách máłych kthore są o iáki dług álbo o troche Imienia godźi sye áppellowáć / á czemu by sye też tám niegodźiło/ gdźie idźie o gárdło vbogiemu człowiekowi / zá ktorego Bog Oyćiec Niebieski Syná swego iednorodzonego Páná nászego Jezu Krystá ná okrutną śmierć rownie wydał / iáko zá nabogátszego. Wszákże przes ten czás niż sye skończy Appellácya/ma być w więźieniu trzyman. Przeto Sedźia w tákowych Spráwách niema sye ná człowieká skwapiáć / iáko ieden nadobnie vpomina De officio Principis tymi słowy pisząc.

W Spráwie o gárdło kiedy może być áppellácya.

Sit piger ad pœnas Princeps, ad præmia velox.
Indoleat, quoties cogitur esse ferox.

SKazánie Jednáckie nie iesth ważne / iesli

niebędźie pod zakłádem wydáne. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 11. glos.

O Exekucyey rzeczy osądzoney.

Exekucya/ iest vczynienie spráwiedliwośći Powodowi nád stroną obwinioną/ wedle osądzoney rzeczy/álbo wedle práwá pisánego/áby ono práwo álbo skazánie swoy skutek wźięło przes sługi vrzędowe z roskazánia Sędźiego. Abowiem káżde skazánie y káżde práwo bywa proznie / ktore skutku swego nie weźmie. Frustra enim feruntur leges, frustra decreta, si debitum non consequuntur executionis effectum. A dla thego Sędźia ma pilnie przestrzegáć/ áby przewrotni ludźie / ládá iákiey przyczyny wrzucenim/drogi do tego nie zágradzáli/ żeby Powodowi Spráwiedliwość wedle skazánia niemiáłá być vczynioná.

Sposob Exekucyey.

SRzodki ktorymi przekonány Práwem/ ku

dosyć vczy=

dosyć vczynieniu ma być przywiedżion thy sa. Winá pieniężna / Fantowánie / w Imienie wwiązánie / rekoiemstwo: ná ostátek gdżieby przekonány Práwem roskázániu Sedźiego dobrowolnie niebył posłuszen / álbo sye sługom Vrzedowym sprzeciwiał: tedy zbroyna ręka / á gwałtem ma być do więżienia wźiet / y tám poty záchowan / áż by osądzoney rzeczy dosyć vczynił. Wszákże stroná / choć iest práwem przekonána / ma być obsyłaná ku dosyć vczynieniu / zwłaszczá ktora nie iest zbiegła / áby sobie zá iákie vbliżenie á zá ćieszkość nie poczytálá / gdyby sye czym przeciw onemu skázániu założyć á szczyćić mogłá. Bo iednák może być wiele przyczyn / kthore Sedźiego od Exekucyey skázánia mogą odwieść. Jáko gdyby stroná obwiniona vkázálá vgode o tęż rzecz o ktorą skázánie wyszło / álbo gdyby dowiodłá záplácenie długu / álbo ieśliby dłużnik wolał gotowymi pieniądzmi dobrowolnie zápłácić / niż sobie lekkość przes Ceklarze z roskázánia Sedźiego dáć czynić. Bo tho iuż bywa lekkość niemała / gdy kogo odchodźić niekażą / gdy Ceklarze kogo obstąpią / á potym go nie potćiwie do więżienia prowádzą / gdźie wiec drugiemu duszno bywa / gdy swiátłá málo widźi / á bacy około niego latáią / żáby skaczą / dźiwne dy-

Rzeczy od Exekucyey odwodzące.

my przecho-

my przechodzą / ták sye wiec niedobrze wyspi / y w głowie dźiwne sye mu Sny roią / zwłaszczá gdy komu rzeką: Non exibis hinc donec reddideris ad minimum quadrantem.

Porządek Exekucyey rzeczy osądzoney.

W Spráwie kthora sye ná Persone wśćiąga o dług/o obietnice/ álbo o ktorą inną rzecz/przynależy ná Sedźiego/ áby przekonánego práwem naprzod vpomionął / żeby skazániu dosyć czynił. A iesli by gotowych pieniedzy nie miał/tedy pierwszy stopień ku płaceniu iest/ruchoma máietność/miedzy ktorą naczynie ku spráwiániu roley przynależące/ nie ma być poczytáne. Bo thego dłużnik wierzyćielowi nie powinien wedle práwá w Fanćie wydáwáć. Zwyczay thez niesye / iż dłużnik pierwey niż sye pocznie ruchomym fantem wyzwáláć / przysyege czyni iż niema złotá / srebrá / gotowych pieniedzy. ¶ Wtory stopień iest ku płáceniu Imienie stoiące/iáko Role/Domy/ꝛc. w ktore wierzyćiel zá skazánim Sądownym/ przes Vrząd ma być wwiązan. Iure Muni: artic: 27. & 29. ¶ Trzeći stopień iest odkazánie v kogo długow iásnych/

Stopnie w płáceniu długu.

Ruchome Imienie.

Stoiące Imienie.

Długi.

pewnych/á

pewnych / á istotnych / ktore też miasto fantu wedle Práwá máią być poczytáne. ¶ Czwarty stopień iest / iż dłużnik wierzyćielowi od Sędźiego w moc bywa podan wedle Práwá / ále tego zwyczay nie niesye / áni nosić ma / dla tego iż też wedle práwá żadnemu sye niegodźi mieć osobliwego więźienia ná dłużniká / y przećiw práwu iest / áby ktho bedąc wolen / miał być niewolnikiem. ¶ Ostátni stopień iest więźienie Persony gdy niemász Jmienia áni ruchomego áni stoiącego áni długow pewnych ku zapłáćie áni rękoiemstwá. Więźienie Persony.

¶ Jesli by thedy dłużnik fanty ruchome w długu dał / ty máią być przes Sędźiego álbo przes ty ludźi ktorzy sye ná nich znáią oszácowáne / zwłaszczá gdy są fanty w rozmáitych á cudzoźiemskich towároch. Iure Munic: articu: 27. Specu: Saxon: lib: i, articu: 70.

Anthu Wierzyćiel powinien thák pilnie strzedz y chować / iáko swoiey własney rzeczy. Wszákże gdźieby wierzyćielowi zginął s przygody / álbo mu ij vkrádźiono / álbo zgorzał / tedy dłużnik ná thym szkoduie / á on komu był dan niepowinien zá to odpowiádáć. Ale przedsye przysądz ma / iż sye to bes winy y bes przy-

czyny iego sstáło. Specu: Sax: lib: iij, articu: 5.

O Fanćie s ktorego roczny pożytek idźie.

W Fanćie kto trzyma Imienie stoiące/iáko Folwárki/ Winnice / y inne Imienie / s ktorego by na káżdy rok pewny pożythek brał/ tám wierzyćiel ony pożytki ná głowną Summe wyráżáć ma. A gdy głowną Summe wybierze/ iuż imienie dłużnikowi wolno puśćić powinien. Lib: i, ij, C. de pigno: act. Ale dźisyeyszych czásow łákomstwo ták sye w Ludźi wkorzeniło/ iż żaden wierzyćiel vżytku / by go też w dwoy y w troy nasob nád głowną Summe wybrał/ nie wyraża ná poczet głowney Summy / ná co sobie ieszcze dłużniká mocno vwiąże rozmáithymi Condicyámi / vmowámi / zapisy dźiwnymi á nieznośnymi.

O Fanćie s kthorego pożythek nie idźie.

FAnth iesli pożytku nie niesye/s ktoregoby wierzyćielowi mogło sye dosyć sstáć w długu: iuż w they mierze wierzyćielowi ma być

dan/kto-

dan/ktory fant wierzyćiel zá rękoiemſtwem ma ná iáwnym mieyſcu trzy kroć przes dwie Niedźieli ku przedániu okázować: opowiádáiąc ſtronie káżdym rázem przes ſługę Vrzędowego / ieſliby fant ſwoy odkupić chćiáłá. A po tym opowiádániu ieſliby dłużnik fantu ſwego niechćiał wykupić: iuż wierzyćiel táki fant może przedáć temu ktoby ij lepiey zápłácił / oſzácowány przes Sędźiego álbo przes ludźi ktorzyſye ná tym znáią. A ieſliby kupcá ná fant nie było/ iuż Sędźia po onych ſześći Niedźielách wierzyćielowi fant ku otrzymániu przyſądźi ná poczet doſyć vczynienia. A gdźieby onego fantu ku opłáceniu nie ſtawáło/ma dáley perſonę fantować. O czym też maſz wyżſzey przy Fantowániu nápiſano. Folio lxv.

O Nakłádoch Práwnych.

STroná Práwem przekonána / powinná zápłácić nakłády práwne / ſtronie ktora ſwoie rzecz pozyſkuie práwem / wedle poſpolitey Reguły Práwney. Victus vi-

ctori in expensis litis condemnatur. A to dla tego/ áby vpomi ludźie powściągáli sye od niepotrzebnych swarow y kłopotow / Aby ludźiom niewinnym trudności nie zádawáli/á w nakłády prozne y ku zámieszkániu swego obeszćia nie przywodźili. ¶ A tu naprzod tá stroná ktora o nakłády pozywa / ma okázáć przed Sądem/ iáko pozwáná Strone pierwey przewyćiężyłá Práwem w głowney rzeczy. Co Sędźia pilnie ma obáczyć ieśli ták iest.

Płácenie nákładow wedle práwá.

Dowod ná nakłády práwne/ Przysyegá.

WSzytki nakłády/dowod wedle práwá iest Przysyegá tey strony ktora o nie żałuie. L. Properandum. C. De ludicijs. Wszákże Sędźia pierwey ie ma spráwiedliwie oszácowáć wzgledem person y oney spráwy o ktora sye Práwo toczyło. Potym stroná szukáiąca nakłádow poprawi tego przysyegą/iáko nie mniey ná Práwo nálożyłá/niż przes Sędźiego iest oszácowano y moderowano. Jle tedy nakłádow stroná szukáiąca ich poprzysyęże / tyle stroná obwiniona powinná ie zápłácić. ¶ Ale tu pospolićie nie wiecey szácuią nakłádow / iedno ty ktore sye w Vrzedowych ksyegách náyduią / tho iest od

Zwyczáyny rachunek nakłádow.

Pozwow / od skazánia / od zapisow / od wypisow / od oświádczenia / od dekretow y Mándatow Krolewskich / od ápellowánia / co nie wielką Summę vczyni. A od thego co vbogi człowiek kłosáiąc często zá dworem / náloży ná Porádniki swoie w práwie / ná Prokuratory / co w drodze strawi / nic w szácunek niekłádą / ná ktory koszth nawiecey wynidźie. Bo nakłády Sądowe y Pisárskie rowną płacą odpráwi. Ale Prokuratorowi w ktorym ná schyłku cnoty / á ná vbogie Ludźi nic niemász bácznośći / iáko mu ná pierwszym podkániu nieukażesz pary Dukatow / gárncá winá z dobrym łososyem ná obiad nieposlesz / ledwie s toba słowo przemowi. A pokiśye práwuiesz / iesli nie będzie widźiał częstey poczty / podárzenia / częstowánia / bárzo zlenieie w twey spráwie y zgłupieie / iesli w nim nie będźie dobywał rozumu częstymi złotymi / talerми / kleynoty / Kunámi / Lisámi / y innymi potćiwymi vpominki. Przetho by około nakłádow lepiey násłádować vczonych w Práwie / ktorzy opisáli áby Powod nakłády swoie po oszácowániu Sędziego poprzysyegał. Wszákże to przełożonych rostropnieyszey bácznośći niechay będźie porucżono. Aczkolwiek by podobno ten sposob był ćieszki temu ktho ma nákłády płáćić /

ále by sye potym drugi náuczył/ iż sye lepiey káżdemu dobrowolnie niż poniewolnie vspráwiedliwić/ á dáć co czyie iesth/ bes trudnośći/ bes Práwá. Chcesz sye nieprzywodźić w nakłády/ nie wydźierayże nikomu/ płáć cos komu winien/ nieprágni cudzego. Jáko pismo Swiethe vpomina. Nemini quicqꝫ debeatis, nisi vt inuicem diligatis. &c̄.

Areſt.

O Szperunkách.

Szperunk álbo Areſt iest zapowiedź Persony álbo dobrey/ vczyniona przes sługę vrzędowego/ z roskázánia onego Sędźiego/ pod kthorego władzą Personá y rzecz iey iest/ áby zapowiedne rzeczy/ ták długo były wpokoiu/ áż do rozstrzygnienia práwem z Areſtátorem żáluiącym.

Szperunk iż miedzy Ludźmi nienawiść mnoży/ y nieiáko lekkość wyrządza/ niema być ládá dla przyczyny przes Sędźiego dopuszczon/ ponieważ sye godźi miedzy Ludźmi

miłość mno-

miłość mnożyć/ á niemiłość tepić.

Szperunk ná osyádłe Ludźi nie ma być.

SZperunk przodkiem ma być ná rzecz/ potym ná Persone. Ale y Persony poważne á osiádłe nie máią być szperunkámi vćiążáne/ áni dobrá ich/ czego Sędźia ma pilnie przestrzegáć. ¶ Persony zásye nie osiádłe/ lekkie/ iáko są gracze/ kośterowie/ pijánice/ márnotrawcy/ y ktorych by dobrá długu nie wynosiły/ máią być Aresztowáne/ y dobrá ich. Wszákże też pierwey dobrá ieśli są/ potym Personá.

Szperunk ná Ziemiáńskie poddáne nie ma być.

SZperunku Sędźia Mieyski niema dopuszczáć w Mieyśćiech y w Miásteczkách ná Ziemiáńskie poddáne/ áni ich pozywáć/ áni hámowáć/ o żadny dług/ iákim kolwiek obyczáiem winny/ chociaby też w Xsyegách Mieyskich był zápisány/ álbo nie zápisány. Ale komu iest krzywdá od czyiego poddánego/ ma go szukáć ná Dźiedźinie iego/ y támże po nim spráwie-

dliwości że-

dliwości żedáć v iego Páná / ináczey kthoryby Mieszczánin czynił / przepada sześć grzywien pieniędzy / połowice stronie / á połowice Stároście / iáko to iest opátrzono Státutem Koronnym Alberti Regis, in Anno 1496.

Náuká gdy sye kto imuie koniá y innych rzeczy.

IMuie sye kto koniá / álbo inney rzeczy sobie vkrádźioney álbo zgubioney / ma sye naprzod dobrze przypátrzyć y obáczyć / iesli iest iego / potym sye iáć vrzędownie z wiádomośćią y dozwolenim Sędźiego wedle Práwá. Abowiem gdyby sye rzeczy iął iáko swoiey / á thego by nie dowiódł / winę Sędźiemu przepada. O tym sobie szerzey czytay Specu: Saxonũ libro ij, Articulo 36.

IMowáć sye ieden ma tych rzeczy kthore w sobie rozność máią / iáko bydle / szátá / y inne tym podobne. Ale w kthorych by roznośći niebyło / tych sye imowáć nie może / iáko pieniędzy / o ktorych pospolićie mowią iż licá niemáią. lib: eodem, articu: eodem.

Obroná temu v kogo sye imą rzeczy.

Broná tego v kogo sye ima koniá álbo inney iákiey rzeczy tá iest: álbo powie iżem to kupił/ iże mi dárowano/ iżem pożyczył. A ták sye ná Jstcá bedźie brał/ ktorego winien miánowáć y sstáwić ná czás s práwá sobie náznáczony. A iesli go nie stáwi czásu s Práwá náznáczonego/ rzecz trácí y wine Sedźiemu przepada. Albo powie iżem sam vchował to źwierze/ sam te rzecz vrobił. A thego bedźie bliższży dowieść Przysyegą/ iáko dźierżawcá oney rzeczy. Specu: Saxo: lib:i, arti: 15. Iure Mun: art: 132.

¶ Rzecz krádźiona dawnosćią nigdy nieginie. Specu: Saxon: lib:ij, articu: 36.

Postępek około Arestowánia koniá.

Zapowiáda ktho koniá czyiego w swym długu / iesli ten ktorego iest koń do trzećiego dniá nie bedźie o to czynił / strony nie przypozowie / áby sye iey spráwił: Thedy Arestator przed Sedźiem tho opowie/ y bedźie żądał / gdyż koń iest rzecz sámá syebie trawiąca / tho iest wiecey może strávić niż sam kosztuie/ á zapowiedźi trzeći dźień przeszedł/ áby mu koń był przysądzon ku

przedániu / pod świádomem dobrych Ludźi ná tym sye znáiących / stronie to opowiedźiawszy. A ile by długu swego ná koniu nie doigał/áby ná Personie szukał. Co Arestatorá ma doydź przes Sądowny wyrok.

ARestuie kto dłużnikowi swemu pieniądze álbo iáki státek v kogo / á dłużnik zásye gdy pozywa Arestatorá trzy kroć ku wyzwoleniu swego státku z zapowiedźi / chcąc sye mu vspráwiedliwić / á pozwány nie bedźie stawał: tedy státek áresťowány ma być z Aresťu wolny.

☞ Krákowiánie máią swoy Wielkierz około czynienia Aresťow/ ná dobrá zmárłego dłużniká/ y zbieglego dłużniká / y iáko Arestatorz Sądy ostrzegáć ma: Jákiego zásye długu iákim porządkiem ná dobrách zmárłego dłużniká doydźie / chociaby dźieći onego zmárłego láth niemiáły/ á iákiego nie doydźie áż dźieći do rostropnych lat doydą. O tym kto chce wiedźieć á komu tego iest potrzebá/może sye támże s Polskiego y z Láćińskiego Wielkierzu dostátecznie náuczyć/ gdźie o tym iest szeroko pisano.

ZApowiedź Vrzędna powinien káżdy przyiąć zá ro-

iąć zá roskazánim Sędźiego / ná swego gościá / komorniká / y ktorego kolwiek dłużniká. A gdźie by nie przyiął / składa mu sługá Vrzędowy rok ná pewny czás do Práwá od Arestatorá / áby przed Sędźiem powiedźiał / przecz ná roskazánie iego zapowiedźi nie przyiął. W ktorey przyczynie ieśli mu Arestator wiáry nie da / powinien tego będźie poprawić przysięgą.

Areſt káżdy przyiąć winien.

O pierwośći Arestu.

BAdká bywa miedzy Arestatormi s tąd. Vczyni kto pierwszy Arest ná dobrá swego dłużniká zgołá / nie máiąc długu swego żadnym zapisem obligowánego / vczyni też potym drugi / máiąc dług Cyrografem álbo iákim innym Vrzędowym dowodem opisány / kto s tych przodkiem dochodźi długu zdobr áresłowánych / czyli then wtory Arestator zá pierwośćią długu swego? czyli pierwszy Arestator zá pierwośćią Arestu swego? Odp. Iże posledni Arestator zá pierwośćią swego długu / y zá lepszośćią Práwá swego pierwey. Abowiem zapowiedź nic Práwá nie przydáie nikomu / iedno tylko czyni pohámowánie státku czyiego / áby był w pokoiu do rozstrzygnienia Práwem / ktho ma lepsze

Prawo. A iż sye wiec po śmierći dłużniká vganiáią do Aresztu chcąc mieć przodek / to dla tego bywa iż iednák czásem y zá pierwośćią Aresztu dostawa drugi długu przed drugimi Aresztatorami / w ten czás gdy inszy Aresztátorowie zápisánego pierwey długu iákim dowodem nie okażą.

Krawcowi gdy sukno vkrádną przeciw komu Pan ma czynic.

DAktho do Krawcá robić suknie / á przytráfi sye iż złodźiey vkrádnie sukno / y będźie poiman s suknem / ktho ma foldrować ná złodźieiá / Krawiec czyli Pan onego sukná / álbo przeciw komu ma pan czynić? Odp. Ná woli iest tego kthorego iest sukno / czynić chceli przeciw Krawcowi ktoremu sukno dał y zwierzył / chceli przeciw złodźieiowi o złodźieystwo. Wszákże to Prawo ták sye miárkuie: ieśli Krawiec sukno zapłáci Pánu / tedy Krawcowi przynależy spráwá przeciw złodźieiowi. A ieśli nie zapłáci / tedy Pánu kthorego iest sukno. Specu: Saxo: lib: ij, articu: 60. glos.

O Inwentarzoch.

Inwentarz/

INwentarz / iest Vrzędne popisánie rzeczy należionych ná dźiedźictwie / álbo w mieszkániu zmárłego / álbo też dłużniká zá pewnym przewodem Práwá choć nie zmárłego / vczyniony przez dźiedźicá álbo Opiekuny dźieći ktore lat niemáią.

Kto ma czynić Inwentarz.

OPiekun przyrodzony powinien vczynić Inwentarz y vissć sierotam ich dobrá / áby im tego nie vtrácił / y owszem nie może sye wdáwáć w opieke poki Inwentarzá nieuczyni. Specu: Saxon: lib: 1, articu: 23. chybá w rzeczách ktore odwłoki nie cierpią. Sp:Sax:li:1,ar:11,glos. Ale ći Opiekunowie ktore Oyćiec vstáwi mimo przyrodzone swoie dźieciam swoim / ći nie powinni Inwentarzá czynić / iż nie sámi sye w to wdawáią / ále ie Oyćiec vstáwił / y wierzył im tego. A tak spráwá opieki wszythká ná ich wierze zależy.

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

DZiedźic powinien vczynić Inwentarz

Czás ku czynieniu Inwentarzá.

trzydźieſtego dniá po śmierći zmárłego / álbo trzydźieſtego dniá od tego czáſu ktorego by ſye poznał być dźiedźicem: piſzą niektorzy iże dźieſyątego dniá / wſzákże może rychley / y owſzem im rychley vczyni / tym lepſzey ſtawy y domnieniá będźie v Ludźi / zwłaſzczá v przyiaćioł zmárłego / w vczynieniu zupełnego á ſprawiedliwego Inwentarzá. Specu: Saxon: libri, art: 6.

☞ Tu by przyſtáło ná ty ktorzy ſye opiekáią ſierotámi zábiegáć y rádźić pilnie około tego / áby pieniądze gotowe y wſzytki rzeczy ruchome / po śmierći zmárłego zoſtáłe / zupełnie á ſprawiedliwie były popiſáne. Abowiem drugi niż zácznie Inwentarz czynić / połowice indźie wynieść może / ku wielkiey ſzkodźie y vbliżeniu vbogim ſierotom / ponieważ vrząd nic innego nie może piſáć / iedno co vkażą. A przedſye iednák opiekun álbo dźiedźic / záwżdy ſobie ma zá ſłuſzną obronę przeciw ſierotam y Credytorom / (gdy mu w czym wiáry nie dáią) przes tho iż vczynił Vrzędny Inwentarz / á ono ſnadź thym Inwentarzem pan Opiekun dobrze opiekł y ożegł vbogie ſieroty / álbo dźiedźic oſzukał Credytory. A niewiem by tákich wiele nienálaſł / co thylko opiek ſzukáią / s nich żywą / á bárzo ich prágną / chodząc dom od domu / á pilnie przeglądáiąc gdźie

ktora bá-

ktora bábá iuż głową trzesye/á drżąc sye nápija. A ták przystało by ná ty ktorzy sye zową y są Supremi omnium orphanorum tutores, w to wezrzeć y rádzić / áby spráwiedliwie Inwentarze były czynione. Ktorym by to sposobem miało być / iż káżdemu wolno powiedzieć widzenie swoie gdyby go spytano / ia co rozumiem powiem. Tym sposobem / gdy by zárázem po śmierći zmárłego/po ktorym Inwentarz ma być czyniony / rzeczy były vrzędownie zámknione y zápieczetowáne áż do popisowánia / ktemu ten co dáie spisować/zwłaszczá ná ktoreg by było iákie domniemánie/ áby pierwey przysyagł Vrzędowi / iáko spráwiedliwie wszythki rzeczy dáie popisować. A iáko o tym niewie nic/ áby co ná strone odeszło / álbo przes kogo wyniesyono było. Wszákoż to tym ktorym przystoi około tego rádzić niechay będzie pouczono: Ja tylko chciał krotko vpomionać/iż to iest w pospolitey rzeczy wielka skázá / nie spráwiedliwe Inwentarze / przes co vbogie sieroty czestho wiele szkodnia/ iż rzadko ku swemu przychodzą / zwłaszczá gdy ktemu Páni Wienna niespráwiedliwym á wiele kroć poprzysyężonym Miánem / ostáthek zágárnie. ✓. ✓. ✓. ✓.

Pożytek Inwentarzá.

POżytek Inwentarzá ten iest / iż dźiedźic ktory go vczyni nie może być vćiążon w płaceniu długow zmárłego / iedno poki sstawa dobr iego. A gdźieby Inwentarzá Opiekun nie vczynił / tedy dźiedźic bliższy iest przećiw iemu przysyądz / iż thák wiele było iáko żáłuie. Specu: Saxon: lib: i, articu: 11. glos. ¶ A ieśliby ktho żálował ná dźiedźicá / iż wiecey dobr zoſtáło niżli zeznał álbo popiſał / á tego by nań dowiedźiono / tedy dwoiáko dług zmárłego płáćić powinien. Specu: Saxon: lib: i, articu: 6. Iure Municip: Articu: 26.

OPiekunowi ten iest pożytek Inwentarzá / iż sierotom gdy dorosła lat niepowinien sye wiecey vspráwiedliwić z rzeczy náleżionych / iedno wedle spiſánia Vrzędowego Inwentarzá / á iákie dobrá ná ten czás wźiął kiedy opiekę przyiął / tákie powinien wrocić. Iure Municipali Articulo 26.

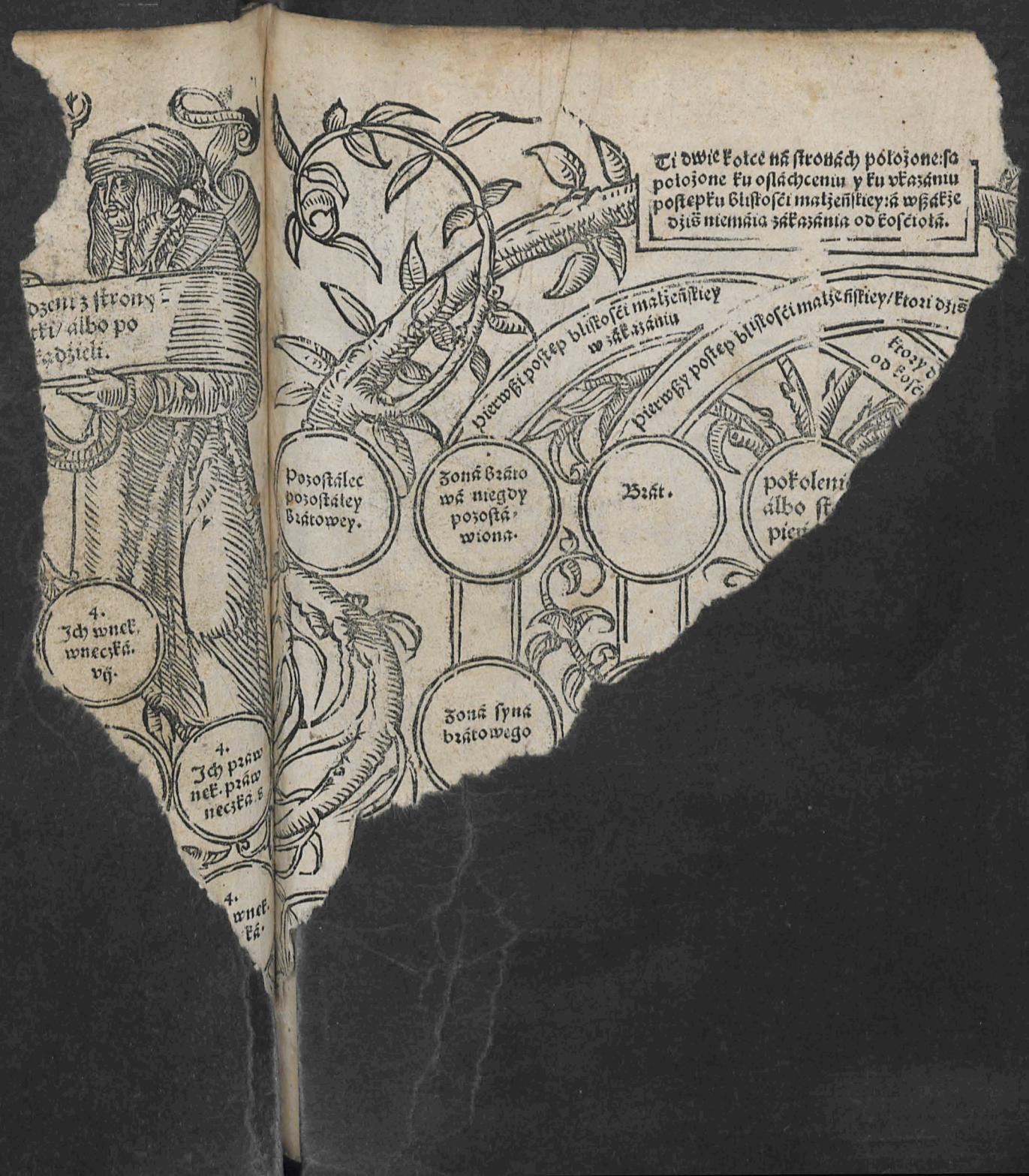

Ti dwie kołce ná stronách położone: są położone ku osláchceniu y ku vkazániu postępku bliskości małżeńskiey: á wszákże dziś niemáią zákazánia od kościołá.

dzeni z strony
tki/ álbo po
kądzieli.

pierwszi postęp bliskości małżeńskiey w zákazániu

pierwszy postęp bliskości małżeńskiey/ ktori dziś

ktory d
od kośc

Pozostálec pozostáłey brátowey.

Zoná brátowá niegdy pozostáwiona.

Brát.

pokoleni
álbo st
pień

4. Ich wnek. wneczká. vij.

4. Ich práwnek. práwneczká. 8

Zoná syná brátowego

4. wnek. ká.

Drzewie Krewności.

KRewność/ iest powinowácthwo iedney Persony ku drugiey/ gdy iedná rodźi sye od drugiey/ álbo dwie od iedney. A názywáią krewność/ od społecznośći/ y iednośći krwie/ iże Persony ktore sobie są krewne/ máią miedzy sobą spolną krew/ gdy sye z iedney krwie rodzą/ iáko też Łácinnicy zową Consanguinitas, quasi sanguinis vnitas. A s tąd że też bekárći wedle Práwá Mieyskiego máią krewne/ ále po wrzećienie nie po mieczu/ to iest/ krewne s strony mátki/ nie s strony oycá. Abowiem gdy bekárći nie máią oycá pewnego/ y tákiego iákiego by sye godźiło mieć/ przeto thęż krewnych po oycu niemáią.

Drzewo krewności/

Jest wymálowánie/ Drzewu Przyrodzonemu

podobne/máiące w sobie pień y rozgi/to iest początek rodzáiu/Linie proste y poboczne/rozmáitymi stopniámi rozdzielne/ w ktorych Persony rozmáitą krewnością są spoione.

Pień Tu rozumiey/ te Persone od ktorey krewni poszli.

Stopień Rozumiey liczbę/iáko ktora Personá dáleko iest od drugiey/miedzy ktorymi bywa pytánie. Jáko gdy spytáią/ w ktorym stopniu iest Práwnek od Dźiádá/ powiesz iż w czwartym. Bo od Dźiádá ten idźie rząd Person. Dźiad/ Oyćiec/ Syn/ Wnek/ Práwnek. Abowiem w Liniey prostey ile iest Person o ktorych bywa gadká áż do ostátniey/tyle iest stopniow/ odiąwszy iedne Persone.

LINea recta ascendentium.

Linia prosta/ ktorą w tym Drzewie Krewności widźisz/ począwszy od wierzchu od Persony Práprádźiádá/áż ná dol do Persony Práprawneká. Thá sye ná dwoie dźieli. Jedná iest Person wzgore idących/przodkow nászych/ ták Mężczyzny iáko y białey płći/ co Łácinnicy zową Ascendentium, od ktorych my poszli/ iáko są

Oyćiec/

Oyćiec/
Dźiad/to ieſt mego Oycá álbo Mátki Oyćiec.
Bábá/ to ieſt mego Oycá álbo mátki Mátká.
Prádźiad/ieſt mego Dźiádá álbo Báby Oyćiec.
Przedbábá/ieſt mego Dźiádá álbo Báby mátká.
Práprádźiad/ieſt mego Prádźiádá álbo przedbáby Oyćiec.
Práprábábá/ieſt mego Prádźiádá álbo przedbáby mátká.

¶ Druga Linia proſta/ ieſt Perſon ná dol idących/ták Mężczyzny iáko y białey płći/ktore Láćinnicy zową Deſcendentium, ktore od nas pochodzą / iáko ſą

LINea recta deſcendentium.

Syn/ (wki.
Wnek/ktory ſye rodźi od mego Synà álbo dźie-
Wneczká / ktora ſye rodźi tákże od mego Synà álbo od dźiewki.
Práwnek /kthory ſye rodźi od mego Wneká álbo od Wneczki.
Práwneczká / ktora ſye tákże rodźi od mego Wneká álbo Wneczki.
Práprawnek/Práprawneczká/ktoreſye rodzą od mego Práwneká álbo Práwneczki.

Linia poboczna Ma w ſobie per-

sony/ktore áni sye od nas rodzą/áni my od nich/ Ale od iedney krwie z námi pochodzą. Kthore Láćinnicy zową Collaterales, aut transuersales, ták s práwey strony po mieczu / iáko z lewey po wrzećienie/ iáko są

Brát/ Syostrá/

Stryy / to iest Oycow brát. Y Wuy/ to iesth Mátczyn brát.

Ciotká / iest Oycowá álbo Mátczyná siostrá.

Acz ty obiedwie Personie iednym Polskim słowem Ciotká zową / ále Láćinnicy roznosć w tym máią. Bo siostre Oycowe Amitam, á siostre mátczyne Materteram názywáią.

Stáry Stryy/iest mego Dźiádá brát. Y Stáry Wuy/iest mey Báby brát.

Stára Ciotká / iest mego Dźiádá y moiey Báby siostrá.

Stárszy Stryy/ iest mego Prádźiádá brát.

Stársza Ciotká/iest mego Prádźiádá siostrá: co drudzy zową/przestrzec przećiotká.

Stryczni brácia álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Brátow.

Ciotczoni brácia álbo siostry / ktorzy sye rodzą odedwu Syostr.

Synowiec / iest Syn od mego brátá.

Synowicá/ iest Corá od mego brátá.

Linia po=

¶ Linia pobocznia iest też dwoiáka / iedná iest rownych Person w stopniach / á druga nierownych. ¶ Rowna poprzecznych Linia iest / gdy persony o ktorych bywa gadká ná rownym stopniu sa od spolnego Pniá / to iest od Rodźicá / iáko iest brátow Wnek / y siestrzyná wneczká. ¶ Nierowna poprzecznych Linia iest / gdy Persony o ktorych bywa pytánie / ná nierownym stopniu sa od spolnego Rodźicá / iáko iesth brátow Práwnek / á siestrzyná wneczká.

Porządek Spadkow.

KV Spadkowi / po vmárłym / ktory Testámentu nie vczynił / iest czworáki stopień. ¶ Ná pierwszym stopniu sa dźieći. ¶ Ná wtorym Rodźicy. ¶ Ná trzecim persony poboczne / o ktorych powiedźiano wyszszey. ¶ Ná czwartym Máż z żoną / kthorzy po sobie spadek biorą / gdy niemász ani Rodźicow / ani Dźieći / ani Bráćiey / ani Syostr / y innych ná dol y wzgorze y poprzek idących. ¶ Ná ostátek iesli tych wszytkich ná czterzech stopniách o-

kazánych niemász: thedy spadek álbo Jmienie z-
márlego/przynależy do Skárbu Krolewskiego.

Descendē-
tium suc-
cesio.

¶ Wszyscy tedy ktorzy idą ná dol iáko są Syn/
Dźiewká/Wnek wneczká/Práwnek práwneczká/ thák Męskiego iáko y żeńskiego Plemienia:
ktorzyby s tych po zmárłym bliższy byli/ spadek
zárowno biorą przed tymi wszytkimi Personámi/ktore idą wzgore y przed pobocznymi. Specu: Saxon: lib: i, articu: 3, & 17. Et lib: iij, articu:
76. glos. lib: ij, articu: 23. Et Iure Munic: articu:
3. in glos. A s tądże sye okázuie/ iż Synowie
y Corki po smierći Rodźicow swoich/ wszythkiego Jmienia/rowny dźiał biorą/y z rownego
sye dźiału weselą. Wyiąwszy by s nich niekthorzy odpráwieni byli/ ktorzy ieśliby rowny dźiał
z nie odpráwionymi chćieli bráć / thedy pierwey to powinni pod przysięgą położyć co wźieli/toż będą ku dźiałowi przypuszczeni. Chybá iż
nie odpráwieni mogli by dowieść świádkámi/
iże sye wyrzekli z dobr Oyczystych y Máćierzystych. A czego odpráwieni nie winni ku dźiałowi kłáść/ napisano Specu: Saxon: lib: i, articu:
10. 13. Iure Munic: articu: 57. Jáko gdy kto co
po żenie weźmie/álbo by co spráwionego/álbo
dárowánego od rodźicow zá dobrego ich zdro-

wia miał/

wia miał/iáko konie/zbroie/száty/y inne rzeczy/ ieśliby też co wysłużył álbo ná Woynie zyskał. Tákże dźiewká co iey iest od Rodźicow dano ku iey ochedożnośći/w szátách/w sprzećie domowym/tego nie powinná kłáść/álbo co też wysłuży.

¶ Ná teyże Liniey prostey/Person ná dol idących/Persony ktore są ná bliższym stopniu od zmárłego/biorą spadek przed tymi ktorzy są ná dálszym stopniu. Wyiąwszy by Rodźicy tych to ktorzy są ná wtorym stopniu/ zmárli á nie odpráwieni byli: tedy oni ná mieyscu Rodźicow swoich zmárłych/biorą spadek po Dźiádu y po Bábie z drugimi Dźiedźicmi/tyle ile Rodźicy ich mieli brać gdyby byli żywi. Specu: Sax: lib: i, articu: 17. Co Láćinnicy zową Iure representatiuo. Quòd nepotes representant personam Parentum in succesione post Auum vel Auiam in Linea recta. Ktore Práwo tylko idźie miedzy tymi Persontámi/ co są ná prostey Liniey.
A ieśli by kto zmárł/á Synow by też niebyło/ álbo Dźiewek/ále by miał Wnęki álbo Wnęczki: tedy Wnękowie y Wnęczki/tymże sposobem biorą spadek przed thymi co idą wzgore/y przed pobocznymi.

A gdy nie=

Ascendentium successio.

¶ A gdy niemász Dźieći álbo Wnękow / y innych ná doł idących : tedy spadek przychodźi ná bliszszą persone miedzy tymi co wzgore idą/tym sposobem: Gdyby kto zostáwił Oycá/ tedy Oyćiec bierze spadek y przed Mátką/y przed innymi wszythkimi gornymi y pobocznymi. Tákże theż gdyby Oycá niebyło: Mátká bierze przed inszymi wszytkimi wzgore y poprzek idącymi. Specu: Saxon: lib:i,articu:17. ¶ Ale wedle Práwá Cesárskiego/ Oyćiec/ Máthká/ z Bráćią/y s Syostrámi/zmárłego Syná spadek zárowno biorą. A ták poki person ná doł y wzgore idących sstawa/poty pobocznie Persony bywáią wyłączone wedle Práwá.

Collateralium successio.

¶ A gdy Synow y Rodźicow/ y innych krewnych ná doł y wzgore idących niemász : thedy spadek przychodźi ná pobocznie persony / kthore by sye w stopnioch okazáły być bliszsze po zmárłym/o ktorego Dźiedźictwo idźie. Specu:Saxon: lib: i, articu: 3. Qui se in proximiore gradu,huic de cuius hæreditate agitur probauerit,præfertur ei, qui vlteriorem obtinet gradũ. Miedzy ktorymi to pobocznymi/ bliszszy są bráćia y siostry/ y ich dźieći. ¶ A tu trzebá wiedźieć/iże bráćia y siostry/ktorzy są iednego Oycá y iedney Mátki/

kthore Lá-

ktore Łácinnicy zową integri fratres & integræ sorores, bliższy są ku wszelkiemu spadkowi nád bráćią y sioſtry od iedney Mátki / á od innego Oycá: álbo od iednego Oycá / á inney Mátki / ktore zową medij fratres, mediæ sorores. A gdźie by záſye dźieći zmárłego bráta álbo sioſtry / ktorzy są iednych rodźicow / zoſtáli: tedy ſpułbráćią álbo ſpułſyoſtrámi / zárowne ſpadek s nimi biorą. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 20.

¶ Po Bráćiey záſye y po sioſtrách iednych rodźicow y po ich dźiećioch / bywáią przypuſzczeni ná dźiedźictwo / Dźieći od iedney Mátki álbo od iednego Oycá / ktorych záſye dźieći bliższe są ku ſpadkowi nád Stryie y nád Wuie.

¶ A gdy niemáſz Bráćiey / sioſtr / y ich Dźieći álbo Wnekow: tedy po ſpadek przychodzą inſzy ktorzy byli ná bliższym ſtopniu / iáko są Stryiowie / Wuiowie / Ciotki / ich Synowie / Wneki / Wneczki. A ktorzy by ná iednym ſtopniu bliższym / społem náleżieni byli / á tego by dowiedli / rowny dźiedźictwá dźiał biorą / wedle Textu Specu: Saxon: lib: i, cap: 17. z Niemieckiego ták iáſnie wyczerpnionego. Non extantibus, neq; fratribus, neq; ſororibus, omnes qui ſe in vno co[illegible]nationis gradu eſſe probauerint, æquam hæreditatis portionem percipiunt.

Mariti & vxoris succesio.

¶ Potym gdy tych wszytkich krewnych wyższey námienionych nie będźie / tedy Mąż z żoną po sobie spadek biorą. A iżby po sobie mogli słusznie brać / potrzebá iest áby było miedzy niemi práwe á słuszne małżeństwo / wedle Kościołá Krześciáńskiego złączone / ktoreby trwało áż do śmierći. Abowiem gdźieby rozwod zászedł / tákowy spadek mieyscá niema.

Fisci succesio vltima.

¶ A gdy niemáż przyiáćioł y żony / tedy spadek przynależy do skárbu Krolewskiego / ktory iuż iest ostátecznym Dźiedźicem. Iure Mun: art: 59.

Sacerdotũ et Monachorũ succesio.

KAżdy ieśliby vmárł krom Teśtámentu / á dobrá po nim zostáły z dochodow Kościelnych nábyte / spadek po nim nie idźie iedno do Kościołá przynależy. A ieśliby ony dobrá były z iego oyczyzny / álbo po ktorym przyiáćielu przypádłe / álbo robotą iego własną álbo Rzemieśłem nábyte: tedy ná przyiáćiele przypadáią. Co ma być rozumiano o tych Kśyędzoch / ktore zową świeckimi / nie o Mnichoch.

Mniszy nie dźiedźiczą.

Abowiem iáko Mnich z Bráćią nie dźiedźiczy / ták też po Mnichu żaden spadku nie bierze. Bo Mniszy wyrzekli śye świátá / y są vmárli świátu: A vmárłyć żaden spadku nie bierze iedno żywy. Wyiąwszy by ktorzy w dźiećińśtwie s przymu-

ſzenia álbo z iákiego przyłudzenia álbo z namowy do Klaſztorá wſtąpili. Bo ći mogą wymidz/ á ták dziedzictwá nietrácą. Specu: Saxon: lib: i, articu: 25. Et lib: ij, articu: 22. Wſzákże w they mierze zacnym y vczonym w Práwie Ludziom nie zda ſye być zá ſłuſzną rzecz/ áby Mniſzy dziedzictwá po ſwym krewnym niemieli bráć/ mieniąc ieſlize niewiáſtá ktora ſye niepotćiwie rzadzi/ dla ſwey niepotćiwoſći dziedzictwá nietrácí: á czemu by Mnich ktory ſye ná ſłużbe Bożą vda trácić miał? Tum quòd Statuta Laicorum non ligant Eccleſiaſticas Perſonas. A podpieráią tego Práwem Duchownym y Ceſárſkim.

Mniſzy kiedy dzie dzicthwá nie trácą.

¶ W dochodzeniu á otrzymániu dziedzictwá/ niemáſz áni ma być żadney roznoſći miedzy mężczyzną / á żeńſkim plemieniem. Abowiem iáko ku rozmnożeniu Rodzáiu / obudwu Pan Bog ſtworzył/ták też práwo w bliſkoſći Imienia czyni ie rowne/ oprocz Gierady á Hergewetu. Bo Gierade/ to ieſth ſprzet y vbior niewieſći wedle práwá/ (ácz nieſłuſznie gdy ſye kto przypátrzy) bliſzſza po zmárley Niewieſćie bierze. A Hergewet/ to ieſt zbroie/ bliſzſzy po zmárłym Mężu. Powiedźiałem iże nieſłuſznie / to s thego przykładu káżdy obáczyć może. Vmrze ktora bogáta

Gieradá.

Hergewet.

biała głowá / ktorey máietność wszytká práwie w tey to Gieradźie / w Bryndách kosztownych zależy/zostáwi Syná iednego álbo dwu/ktorzy by słusznie á spráwiedliwie máietność Máthki swey wszytke po śmierći iey mieli bráć: tu wedle Práwá Máydeburskiego/nie własni Synowie biorą / ále biała głowá ktoraby byłá oney zmárłey krewna bliższa / choć bedźie dobrze dálsza ná trzećim y ná czwartym stopniu / niż własny Syn. Tu w tey mierze iest wielka niespráwiedliwość/á nieznośne okrućieństwo nád własnymi dźiedźicmi/ gdy ná to pátrzą/ á práwie im to co ich iest własnego z rąk wydźieráią. Przeto Krákowiánie tákowe práwo o Gieradźie/(ktore też tu masz ná dole przypisáne) cześćią miárkowáli/ cześćią ábrogowáli / ktorych przykłádu by inne Miástá násládowáły / vmnieyszyło by sye kłopotow / á wielkiego zákrwáwienia miedzy przyiaćioły. Dobrze by thedy áby to práwo w pospolitośći ták stało/áby meżczyzná z białą głową spadek wszytkich rzeczy rowno po przyiaćielu bráli. Aby iáko nie wszedy wiedzą co iest Gieradá/ y co iest Hergewet/ tákże rzecz z nieznáiomośćią nazwiskow zginełá/á z gruntu zgłádzona byłá/ áby bes tego brákowánia Hergewetu y Gierady/ bliskość w stoiącey y ruchomey má-

Práwo niesłuszne o Gieradźie.

ietnośći ro-

ietnosći rowno brali. Obaczáią thy trudnosći y niesprawiedliwosći wiele przyiaciol/ ktorzy máią przed oczymá Páná Bogá/ á zgodę miłuią/ y wiele ich naydzie/ktorzy bes tego brákowánia Gierady rowno sye wszythkim co kolwiek iest dźiela cicho/ bes klopotow/ ták iż Woyth o tym nie wzwie.

Artykuł Krákowiánow o Gieradźie.

KIedy żoná ktorego kolwie Mieszczániná z swiátá zeydźie/zostáwiwszy dźieći Synà álbo Dźiewkę/ iednego álbo wiecey: Thedy wszytek Grat y szczebzuch ktorym kolwiek imieniem może być miánowány/ ná żadnego inszego/iedno ná Mężá y dźieći iey (kthorego kolwie stanu beda) ma przysłuszeć/ wszytki insze tey vmárley przyiaćiele/ siostry/ y bliższe oddaláiąc. A po smierći tych to dźieći/ to wszytko iáko iest wedle Práwá/przy Oycu ma zostáć. ¶ A ieśli żoná vmrze nie zostáwiwszy plodu/ tedy to wszytko co ku Gieradźie należy y przysłusze/co oná w dom do mężá wniosłá/ á tych rzeczy czásu żywotá od syebie nieoddalilá/álbo dawnosći czásu sye nie skázily: To Syestrze iey/ álbo bliższey przyrodzoney/ przes Mężá iey ma być wydáno. Domowy szczebzuch/we złoćie/ we srebrze/ Kleynotách/ pieniądzách gotowych/ y wszytki

inne rzeczy od máłá do wiela/co by ku Gieradźie nie przysłuszały/przy Mężu tey vmárley máią zostáć. O kthore żadnego nágábánia od iey bliskich niema mieć. Ale tho po swey woley obroci gdźie chce/nikomu liczby nieczyniąc s tego.

¶ To też ostrzegáiąc/że siostrá tá álbo przyrodzona/ktora tákową Gierade bedźie brać chciáłá/Mężowi tey to vmárley s tákowych rzeczy/ma zostáwić co Práwo obmawia. To iest łoże vsłáne/y inne rzeczy w Práwie opisáne.

Item/ Ty rzeczy wszytki/kthore Máż żenie przed slubem álbo po slubie kiedykolwie ku potciwosći iey spráwił/we złoćie/srebrze/száćiech/Kleynotách/vpominkách/y wszytkich innych rzeczy/żadnych niewymuiąc/tho nie ma być miedzy Gierada policzono/Ale po smierći żeniney Máż to wszytko przy sobie záchować ma/iáko swe własne. A żadnemu nie ma być zá tho powinien odpowiádáć. ¶ A ieśli by sye przydáło/żeby Máż pierwey vmárł niżli żoná/chocia zostáná álbo niezostáná dźieći: Gieradá álbo sprzet wszytek ktory s sobą żoná wniosłá/y to co iey Máż przed slubem y po slubie dał/kupił/spráwił/we złoćie/srebrze/Kleynoćiech/w száćiech/y innych rzeczách/kthore kremu należą:

Przy zostáley wdowie máią zostáć / y po swey woley może ie obrocić. ꝛc. ∴ ∴

O Przyiaćiołoch po małżeństwie.

PRzyiaćioły po Małżeństwie Láćinnicy zową Affines, ták po mężu iáko y po żenie / s tąd iż dwá domy / to iest dwá rozne rodzáie / w iedno przyiaćielstwo iákoby ku iednemu końcowi zá onym Małżeństwem sye schodzą áż do czwartego pokolenia. A tu trzebá wiedźieć / iże przyiaćiele mey żony á moi przyiaćiele nie są sobie przyiaćiele s strony mego małżeństwá / to iest nie są Affines iáko Láćinnicy zową / tylko przyiaćiele mey żony / mnie są przyiaćiele po Małżeństwie: tákże też moi przyiaćiele / są mey żenie przyiaćielmi s strony małżeństwá. A s tądże to iest / iże Oyćiec y Mátká iedney Fámiliey mogą poiąć w Małżeństwo mátkę y Core iey drugiego rodzáiu / tákże dwá brácia mogą poiąć dwie siestrze / Ale mąż s przyiaćioł żony

Affines.

swoiey / nie

swoiey / nie może żony poiąć / áż do czwartego pokolenia. Tákże też niewiastá niemoże brać mężá s przyiaciół mężowych aż do czwartego pokolenia. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Imioná Przyiaciół po Małżeństwie.

¶ Mąż z żoną są gruntem przyiacielstwá po Małżeństwie.

¶ Swiekier / iest żony mey Oyciec. Ale dźiś pospolicie Oycem zową wedle zwyczáiu / nie swiekrem: tákże swiekrá / mey żony mátká.

¶ Zięć / mey dźiewki Mąż.

¶ Cieść / Synà mego żoná.

¶ Dźiewierz / iest brat mężow. (tową.

¶ Jątrew / żoná mego Brátá. Zową też Brá-

¶ Swieść / siostrá Mężowá.

¶ Swak / iest siestrzyn Mąż.

¶ Pásierb / Syn mey żony od pierwszego mężá / álbo Syn mego Mężá od pierwszey żony.

¶ Pásierbicá / dźiewká mey żony od innego Mężá.

¶ Oyczym / Mąż wtory moiey Mátki.

¶ Oblubieniec / Nowożenia / Pan młody.

Porządku sądow mieyskich czesć czwarta. O kárności złoczyńcow/á naprzod o meczeniu ich.

Porządek około Męczenia złoczyńcow.

Práwe około meczenia y rozmáitey śmierći roznych złoczyńcow/ ludźie náuczeni w Práwie/ bárzo szeroce á potrzebnie nápisáli/ nie bes przyczyny. Abowiem

gdźie idźie o zdrowie vbogiego człowieká / zá ktorego iednorodzony Syn Boży dał sye vmęczyć / tám trzebá nawietszey náuki y nawietszego porządku á pilności / áby człowiek bes lutości Sędźiego / bes bácznośći / bes dobrego rozsądku / iáko inna Bestya niezginął. W czym záprawdę w Miástách y w Miásteczkách máły iest porządek / wietszy snadź tám / gdźie sye spráwá toczy o troche zgniley máietności / niż tám gdźie vbogiego człowieká ciáło szárpáią / tárgáią / ciągną / pieką / męczą / wiele kroć tylko przy oblicznośći iednego álbo dwu opilych Ceklarzow / gdźie rzadko bywa człowiek poważny á bácżny / ktoryby wielkość á potrzebę męki wyrozumiał / ktoryby też Persone y znáki ku wydániu ná mękę rozeznał / y spráwiedliwośći w tym dozrzał. Sam przy tym okrutny Káth á ieden álbo dwá opili Ceklárze bywáią: s ktorych potym wyznánia człowiek bywa ná smierć skázan. Ty rzeczy potrzebuią pilnego wypisánia / ále iże vmyslilem potym osobne ksyążki o tym pisáć: tu ná ten czás co by sye potrzebnieyszego być zdáło / ná koniec krotko przypisze.

Co trzebá báczyć przed męczeniem Złoczyńcow.

PRzed męczeniem złoczyńcow ty rzeczy trzebá pilnie báczyć. ¶ Naprzod/áby żaden w Katowskie ręce ná męke niebył zdány/ áż by były pewne á dostáteczne przeciw niemu znáki złoczyństwá/á dowody nieiákie. Abowiem męká áczkolwiek ku wybádániu Prawdy bywa przydaná/wszákże rzecz iest ku zdániu ná śmierć niepewna/krechka/y Sędźiemu ku zbáwieniu niebespieczna/ gdy niekthorzy złoczyńce ták są twárdego przyrodzenia/ iże ná nich nic nie wymoczy: á drudzy zásye są ták miękkiego á niećierpliwego przyrodzenia/ iż wolą ládá co powiádáć/niż okrutne męki ćierpieć. A s tąd bywa iże ich wiele niewinnych powoływáią. Nápisał to y Aug. S. Vbi non sunt præsumptiones, semiplenæ probationes, certa indicia, non est inducenda quæstio.

¶ Druga/ áby złoczyńcá ná męke nie łatwieiáni skwápliwie od Sędźiego był zdawan/ by też y znáki ktemu przywodźiły/iedno w ten czás gdźieby inszym lżeyszym sposobem/to iest łáskáwym vpominánim álbo pytánim prawdá nie mogłá sye okázáć. Gdźie theż są iáwne dowody przeciw złoczyńcy/ álbo sye sam dobrowolnie zna/álbo znáć krom męki obiecuie/tám męki nie

Kiedy złodźiey ma być męczon.

trzebá/oprocz że by ná co innego zá dostátecznymi znáki / á nieiákimi dowody był podeźrzány/ czego by dobrowolnie znáć niechćiał / álbo towárzystwá niepowiedźiał.

¶ Trzećie / áby złoczyńcá / kthory by iuż ná śmierć miał być wydan / toż zeznał po męce názáiutrz przed zgromádzenim wszythkiey Rády/ dobrowolnie z roskazánia á łáskáwego pytánia Sędźiego / co ná męce zeznawał. Abowiem przes to bywa potwierdzone wyznánie wymęczone. A s tąd że Testáment złoczyńce zá poruczenim Sędźiego támże v Rády ták przes Pisárze bywa pisány/ y v Sądu iáwnie czytány/ tym kstałtem. Iż ten .N. rodem z .N. stánąwszy przed námi dobrowolnie zeznał/ iż vkradł/ wydárł/wyłupił/zábił/spalił ꝛc. y s tym idźie ná Sąd Boży / kthorego Práwu wászemu poruczamy.

W dźień Swięty godźi sye zdáć ná męke.

IAwni złoczyńce y w dźień Swięty mogą być ná męke wedle Práwá dáni / y w dźień Wielkonocny/ y Bożego Národzenia/dla tego áby sye łotrowskie rády y zdrády długo nie

táiły/przes

táły/przes kthorych niepoznánie mogło by sye sstáć wielkie á szkodliwe zámieszkánie ku zábieżeniu wielkim niepokoiom/szkodam/niebespiecznosciam/záchowániu zdrowia ludzkiego/y pokoiu pospolitego. C. De Ferijs. L. Prouinciarum Præsides.

Z Łodźiey gdy by kogo powołał/y smiercią swą zápieczetował: thedy powołány może sye odwieść swoią przysyegą/oprocz żeby nań był iáki inny dowod álbo swiádectwo. Specu: Saxon: lib: iij, articu: 39.

Znáki ku zdániu ná meke ktore sa pewne.

Z Náki zá ktorymi by złoczyncá miał być zdan ná meki/nie sa opisáne/ktoreby były pewne á dostáteczne. Ale ty zależa ná vznániu/ná woli y ná sumnieniu mądrego á rostropnego Sędźiego. Wszákże tá wola/rozeznánie/y sumnienie Sędźiego tákie ma być/ktoreby było Práwu á Sprawiedliwosći przystoyne. Abowiem ináczey nic by nieważyło.

☞ Nápisał Jodocus Dámuderius w ksyążkách de praxi rerum criminalium, s Práwá Ce-

sárskiego przykłády/ s ktorych może sye náuczyć/ kthore znáki sa dáleko od meczenia odwodzące/ ktore blisko ku mece wiodące/ kthore nablizey. Dáleki znák iest gdy tak mowią/ Słychać iż zábił. Bliższy iest znák gdy mowią/ ten był wielkim á wiecznym nieprzyiaćielem zábitego/ czesto go zábić grożił/ czesto mu odpowiádał. Wszákże y ty znáki ieszcze nie sa tákie/ zá kthorymi by kto miał być zdan ná meki. Nabliższy y napewnieyszy znák iest gdy ták mowią/ tego widźiano gdy z gáiu wyskoczył gdźie ćiało zábitego leżało/ ten miał miecz goły w ręku/ gdy go vźrżano/ zbledł/ do Klasztorá vćiekał. Thákowe nabliższe znáki dwiemá godnymi á niepodeźrzánymi świádki potwierdzone/ sa dostátecznie wiodące ku mece/ y owszem iednym świádkiem potwierdzone/ ták godnym ná ktorego by namnieysza mákułá podeźrzenia niebyłá/ zwłaszczá gdy ták świádczy iż go widźiał kiedy ránił. ¶ Tákże o złodźieiu może być rozumiano/ gdy mowią/ podeźrzány tho młynarz/ vbogi iest/ rad sye w drogie száty vbiera/ ták wiele niezárobi: ty znáki sa dálekie. Bliższe gdy v kogo widzą rzecz krádźiona. Nabliższe y nadostátecznieysze/ gdy go widzą s krádźioną rzeczą vćiekáiącego/ z mieyscá gdźie rzecz vkrádźiono. ¶ Ná cudzołostwo

Znáki mężoboystwá.

Znáki złodźieystwá

ten znák

ten znák ieſt dáleki/gdy powiádáią/iż ſye rádźi widzą/iż ſye miłuią. Bliſzſzy/gdy kto chodźi do cudzey żony w dom/kiedy męża domá niemáſz. Nabliſzſzy á pewny/kiedy kogo s cudzą żoną náiednym łożu záſtáną.

Znáki cudzołoſtwá.

¶ Vćiekánie/iáſnie dowiedźione/pewny znák ieſt winnoſći/zwłaſzczá tám gdy kthо ieſzcze nie obwiniony/iedno tylko iż ieſt powieść o nim/zá dotknieniem ſumnienia/boiąc ſye vćieka.

Vćiekánie złoczyńce.

¶ Wſádzony do kaźni opátrzony dobrze gdyby ſye wyłamał/á do Kośćiołá vćiekał/álbo ná inne beſpieczne mieyſtcá ku záchowániu zdrowia ſwego/znák ieſt pewny ku zdániu ná meki.

¶ Oſtawiony o iákie złoczyńſtwo/gdy by ſye przed kim zeznał tám kedy ná ſtronie nie v Sądu/A tákie zeznánie byłoby iednym godnym świádkiem potwierdzone/tákowy podáie do ſyebie znák niemáły ku mece.

Zeznánie złoczyńce nie przed Sądem.

¶ Sámá gołá powieść nie ieſt znák pewny ku zdániu ná meke/quia fama eſt res fragilis & pernicioſa, oprocz tego gdyby byłá mocna/gwałtowna/á nie odmienna.

Sławá.

Odmiennoſć

Mowá odmienna/ kłamstwo/ boiaźń.

¶ Odmienność mowy/ kłamstwo/ boiaźń/ záiąkánie/ drżenie/ ſą znáki/ nieiáką drogę ku mece podáiące/ ktore ná Sędźiego przynależy pilnie obáczáć y terminowáć/ áby mu potym nie było zádano/ iż niesłusznie człowieká zdał ná męki. Bo by to musyał meczonemu nágrádzáć/ gdyby okazał swoie niewinność. Tákie wszytki znáki iáko wyszszey námieniono zależą ná bácznym á rostropnym vznániu Sędźiego. Aby wielkośći występu/ tráffunki/ rozmáitośći znákow/ y inne okolicznośći dobrze á pilnie obaczał/ áby też miał báczność ná ſtan Persony. Abowiem ináczey ma być meczon młody/ ináczey ſtáry/ ináczey mdły/ ináczey duży/ ináczey kochánek/ ináczey nie kochánek/ ináczey Sláchćic/ ináczey Mieszczánin/ ináczey chłop. A ná koniec Sędźia ták ſye w then czás przećiw człowiekowi ma ſtáwić/ áby ſye wiecey widźiał być łáſkáwym Sędźiem/ niż okrutnikiem: pámiętáiąc iż też człowiek ieſt.

Rożność mąk wedle rożnośći persow.

Persony od męki wolne.

ŻAden/ ná ktorego ſą pewne dowody á znáki/ nie może być wolen od męki/ iedno then ktorego Práwo piſáne czyni wolnym/ iáko ſą

Doktorowie/Rycerze/Przełożeni ná wielkie dostoienstwá/Vrzednicy ludźi wielkich stanow/ y Vrzednicy Mieystcy poki są ná vrzedźie. Principum Officiarij, Ciuitatum Rectores, officiorũ suorum durante tempore. Młodszy niż czternaśćie lat/ ktorzy v Pręgi miotłámi máią być karáni: Stárzy/ ná pámięći y ná rozumie zeszli/ niewiásty brzemienne / áże by po porodzeniu moc wźięły. Wszákże są tákie wystepy/ zá ktorymi áni Persony Przerzeczone od męki bywáią wolne / iáko iest wystep przećiw Krolowi / przećiw pospolitey rzeczy/co zową Láćinnicy/crimen lęsæ Maiestatis, to iest gdy sye kto co tákiego dopuśći/coby było przećiw Krolowi y bespieczeństwu iego/ gdy náprzećiw skáźie álbo vpadku Mieyskiemu co broi/ gdy ku nieprzyiaćielowi sye skłoni/gdy nieprzyiaćielowi zbroią/ pieniądzmi/ rádą/ y kthorymkolwiek inszym sposobem przećiw swemu Pánu dopomaga: gdy poddáne/źiemie ktemu przywodźi/áby były Krolowi przećiwne/ gdy rostyrk w Mieśćie czyni/áby ktory przełożony był zábit/y inne tym podobne. Też nieczyni nikogo wolnym od męki/ wydánie á zdrádźiectwo Oyczyzny swey/ podánie Miast/Zamkow nieprzyiaćielom/ ktożkolwiek by był tákim.

Crimẽ læsæ Maiestatis.

O rozmáitych mękách.

Wyszszey námieniony Autor wypisał o rozmáitych mękách/kthore złoczyńcom bywáią zádawáne wiecey z wymysłow Sędźiow niebácznych/á z okrućieństwá Káthowskiego/ niż wedle Práwá: iáko wodą/ octem/ lanim wrzącego oleiu w gárdło/ szmárowánim śiárką/ smołą goráiącą/ słoniną/ głodem/ prágnienim wielkim/przyłożenim ná pepek myszy/ śierszeni/ álbo iákich innych iádowitych chrobakow nákrytych báńką/áby ták gdyby wynidź niemogli/ ćiáło ćierpiącego dręczyli: iáko też gdy złoczyńce ku łáwie przywiążą/ nogi iego słoną wodą námáżą/ potym koze przywiodą/ kthora rádá sol iada/áby piety onego złoczyńce lizáłá/ ktory bol powiádáią być okrutny/ bes obráżenia ćielesnego. Opisuie támże niektore męki wedle Práwá miánowićie/ przes ćiągnienie powrozmi/ gdy złoczyńcá nágo (wszákże wstyd przyrodzony máiąc nákryty) ná węszszey łáwie niż ćiáło iest/bywa pod pachę przes piersi przywiązan/ potym wielkie pálce v nog bywáią związáne/ á powroz od nich około osi v kołá okręcą/ áby ták obrácánim kołá ćiáło złoczyńce ku wypowiedźieniu prawdy było ćiągniono. Niektorym thez

ktorzy ná

ktorzy ná meki máią być dani/ pierwey wszytki włosy brzytwą ogolą/dla opátrzenia/áby iákich kunsztownych pomocy we włosyech niemiał/ podług czárnokśyeśtwá/álbo czárow innych/zá ktorymi wiec żadney meki nieczuią. Przydáie ná ośtátek śwoie widzenie / áby złoczyńcá przed innymi mekámi/naprzod był bit miotłámi/mieniąc że zá doświadczeniem przes tákie karánie/ rychley złoczyńcá powie śwoie przewinienie/niż zá mekámi wyższey opiśánymi. In Summá/ áby tákie meki były zádáne / żeby ciáło było bes obrażenia wielkiego / y bes vłomnośći. Abowiem gdy by śye tráfiło / iż by złoczyńcá dla meki wielkiey vmárł / Sędzia był by bárzo podezrzány / iáko by mu tákie meki zádáwáć roskázował/nie wedle Práwá álbo zwyczáiu/nie zá miłośćią śpráwiedliwośći / nie z miłośyerdzia/ nie z bácznośći á z mądrośći: Ale z gniewu á z nienawiśći/ áby ták z iego sámego vporu człowiek zginął. Byłby mowie Sędzia w tákim podezrzeniu / ieśliby śye śłuszńie nie wywiodł / iż w they mierze náśládował práwá álbo zwyczáiu/łáskáwośći / máiąc páná Bogá przed oczymá/ y śpráwiedliwość iego. O tym komu trzebá wiedźieć śzerzey/niechay czyta v tegoż Autorá.

Złoczyńcá o co ma być pytan ná męce.

ZLoczyńcá wedle Práwá niema być ná męce o więcey rzeczy pytan iedno o kthore iest oskarżon/á o ktore nań słycháć/s tey przyczyny/iże ná męki żaden niema być zdan / kromia vprzedzáiących znákow/ iáko wyższey o tym.

Miedzy wielemi złoczyńcámi ktory ma być pierwey męczon.

GDy wiele złoczyńcow o ieden występ ná męke máią być zdáni: Sędźia then ma porządek chowáć / áby tego pierwey kazał męczyć kthorego by rozumiał być ku powiedźieniu práwdy skłonnieyszego: iáko iesli Oyćiec s Synem ma być męczon/pierwey Syn/ przy obliczności Oycowskiey/álbo też w niebytnośći z wiádomośćią iego/dla tego iż Oyćiec zá żáłośćią Syná swego rychley sye skłoni ku wyznániu niż zá własnymi mękámi. A iesli żoná z Mężem/ pierwey żoná / dla thego iż niewieśćia płeć / będąc mdleyszey nátury / y nie ták ćierpliwey/ rychley może być przywiedźioná vpominánim y mękámi ku wyznániu/ niż Mąż.

O Powta=

O powtarzániu meki.

ZLoczyńcá / ktory raz dla iákiego podeźrzánego wyſtępku ſłuſznie á doſtátecznie wedle Práwá był meczon / (ktthora doſtátecznoſć ná vznániu Sędźiego zależy) á. ná mece by ſye nic nie zeznał: iuż o tenże wyſtępek / druga raz nie ma być meczon / oprocz żeby ſye iákie nowe znáki pewne nań wynorzyły / ktthoreby były godne ku zdániu po wtore ná meke wedle wyſzſzego opiſánia. Wſzákże y zá pierwſzymi znáki / może być dan wtore ná meke / gdy ieſt iáſny iego vczynek / świádectwem dwu godnych ludźi ták dobrze dowiedźiony / iż o nim Sędźia żadney watpliwoſći niema / tylko po złoczyńcy zna / iż vczynku ſwego wiecey s krnąbrnoſći á z zátwárdzenia niż z niewinnoſći przy.

Złodźiey kiedy może być wthore meczon / á iáko.

ZLoczyńcá gdy zna vczynek ſwoy ná mece / á po mece go przy / może być wtore meczon ku pierwſzemu zeznániu / ále lżey niż pierwey. A ná wtorey mece gdy by nie zeznał / ále oſtale przał / iuż trzeći raz niema być meczon.

ZLoczyńcá gdy kogo ná mece wyda / thedy wydány ma być poiman. Wſzákże to wy-

Powołány ma być poiman.

dánie álbo powołánie/nie ieſt doſtáteczny znák/ áby powołány miał być zdan ná meke / ieſli przećiw niemu nie będźie innych znákow álbo dowodow. Abowiem powołánie wiele kroć bywa s tąd/ iż Gaudium eſt miſeris ſocios habere pœnarum. A Regułá też ieſt práwna. A' tormentis incipiendum non eſt, priuſq; præcedant certa indicia.

☞ Przyſłoi też Sędźiemu/ pierwey niż złoczyńce zda ná meki / bádáć ſye pilnie czáſu / iáko dawno złoczyńcá kradł / zbijał/ rc. y inne łotroſtwo płodźił/ ieſli w leſye przemieſzkawał álbo nie. A tho ktemu áby wiedźiał iáko wielkie meki ma roſkázáć iemu záđáwáć. Abowiem wiele ich naydźie/ktorzy będąc w towárzyſtwie przemieſzkawáiąc w leſyech / w gáioch / ſpołem ſobie meki záđawáią / y ćwiczą ſye ná wyćierpienie rozmáitych mąk / áby potym gdyby byli poimáni/mocne meki wyćierpieli/krom wyznánia złych vczynkow y towárzyſtwá ſwego / co z wyznánia złodźieiow poznano.

Złodźieyſki kunſzt.

O rozmáitey śmierći roznych Złoczyńcow.

Iaką śmiercią kthory złoczyńcá ma być karan/ wypisano Specu:Saxon: lib:ij,articu:13. 16. 36. to iest/złodźiey ma być obieszszon. Zdraycá/ rozboynik/ łupieżcá w koło wplećion. Mężoboycá/gwałtownik Pánien/ y ktoryby ná cudzołostwie był poimány / tákowi máią być ścieći iáko nápisano. Raptores virginũ honestarum vel ingenuarum, siue desponsatæ fuerint siue non,vel quarumlibet viduarum, capitis supplicio puniuntur. Odszczepieniec Wiáry Krześćiáńskiey ma być spalon. Tąż śmiercią ma zginąć Czárownik / y kthoby komu iad zádał. ¶ O karániu Heretykow (iż z innych praw máluczko szerzey powiem) iest też srogi Státut Koronny Krola Władźisłáwá Jágełłá / vczyniony Roku 1424. gdźie iáśnie opisano/áby Heretykowie naprzod mieczem byli karáni / potym też wietsze im karánie iest náznáczone / áby nie ináczey iedno iáko wystepuiący przećiw Máiestatowi Krolewskiemu byli karáni / to iest/ nie tylko ná gárdle/ ále y ná máietnośći / ktoraby po zámordowánym Heretyku do skárbu Krolewskiego byłá przyłączoná. Nád tho dźieći onego Heretyká wiecznie by były bezecnymi. A ku żadnemu dostoieństwu áby niebyły nigdy obierány. Práwo

Złodźiey.
Zdraycá.
Rozboynik.
Łupieżcá.
Mężoboycá.
Cudzołożnik.
Pánieński gwałtownik.
Odszczepieniec.
Czárownik Zádawcá iádu.

Karánie Heretyká wedle Státutu Koronnego y práwá duchownego.

ny. ¶ Práwo záśye Duchowne ná Heretyki ieśt lżeyśze. In C. ad abolẽdam de hæreticis. gdźie nápiśano/ áby Heretykowie kthoży by byli doświadczeni w odśzczepieńśtwie / ieśli by śye chćieli błędu śwego odprzyśyądz/vchodzą kárania. A potym ieśliby w toż odśzczepieńśtwo wpádli/ tedy s Práwá Duchownego bywáią podáni zwierzchnośći Świeckiey/ áby byli mieczem káráni. Wśákże ich Synowie niebywáią bezecni/ iáko práwem Polśkim. ¶ A gdźie káránie zá iákie złoczyńśtwo nie ieśt opiśáne/tám złoczyńcá ma być karan wedle vznánia Sędźiego / kthore wiecey śye ma śkłániáć ku łáśkáwośći / niż ku okrućieńśtwu. Abowiem Práwá ná złoczynice śą vczynione/ áby zá boiáźnią ich/ zuchwáli ludźie od złych vczynkow śye hámowáli / á niewinni áby w beśpieczeńśtwie á w pokoiu mieśzkáli.

O Złodźieyśtwie.

Złodźieyśtwo iáwne.

Złodźieyśtwo ieśt dwoiákie/ Jáwne y Táiemne. ¶ Jáwne / gdy złodźiey ná złodźieyśtwie álbo ná onym mieyśthcu gdźie kradł będźie poimány : w

domu/w o=

domu/w ogrodźie/álbo w Winnicy/&c. ¶ Táiemne/ gdy złodźieiá nie poimáią ná złodźieyſtwie/áni ná onym mieyſcu gdźie kradł/ále gdy rzecz krádźioną tái/álbo gdy zá czyią ráda y pomocą złodźieyſtwo ſye ſſtáło. Jáwni złodźieie wedle Práwá Ceſárſkiego bywáią karáni nágrodzeniem rzeczy vkrádźioney czworáko. Táiemni dwoiáko. Też wedle Práwá Bożego w Stárym Zakonie nágrodzeniem rzeczy krádźioney dwoiáko/czworáko/pięcioráko/y ſiedmioráko. A ieſli by niemiał czym nágrodźić/ thedy go záprzedawano. Ale wedle Práwá Sáſkiego Máydeburſkiego/złodźiey ma być obieſzſzon.

Táiemne.

Exod: xxij. Prouerb: vi.

Karánie v Prągi.

JEſli by ktho vkradł co by trzy złote álbo wyſzſzey ważyło / ma być obieſzſzon. Bo áczkolwiek tám mowi de tribus ſolidis Specu: Saxon: libr: ij, articu: 13. Wſzákże ſolidum wykłáda złoty z Láćińſkiego ſłowá wywodzac/ à ſoliditate auri. A ieſli by rzecz krádźiona mniey niż trzy złote ważyłá / á kradźieſtwo by ſye ſſtáło we dnie/ v Prągi ma być bit/y włoſy máią być oberznione/ co zową Láćinnicy/ pœnam in cute & crinibus. Kthoże Práwo około obrzyná-

kt nia wło-

Obrzezánie vſu miáſto włoſowczyſty frymárk

nia włoſow(piſze támże) ná ten czás było dáne/ kiedy ludźie długie włoſy nośili / pothym kiedy krotkie włoſy poczeli nośić / tedy káwálec vchá álbo noſá miáſto włoſow vrzynáią. A ieſli by vchá niemiał/ná twarzy bywa nácechowan/ y názwano to potym pœnam in cute et carne, non in crinibus. Iure Municip: articu: 38.

Pœna in cute et carne.

Pœna in crinibus.

Ktoże złodźieie cechuią.

Y złodźieie ktorzy we dnie krádną / mieſzki/wácki/ kálety kryiomie rzeżą / thák znácza. Zá pierwſzym kradźieſtwem ie ná twarzy cechuią. Zá wthorym obiedwie vſzy vrzynáią. Zá trzećim krzyż ná czele żelázem wypaláią. A zá káżdym rázem miotłámi ie v pręgi bią. Tákie cechowánie ná złodźieiech dla thego bywa/áby ie ludźie ználi/á ich ſye ſtrzegli. A ieſli by ſye ktory dáley co tákiego dopuſćił/iuż ma być powrozem ná ſzubienicy nácechowány/áby wiecey ludźiom nieſzkodźił / gdyż ſye zá troiákim ták ſromotnym karánim nie vpámietał / iuż mála nádźieią o nim áby ſye miał polepſzyć. Iure Municip: articu: 38. Y tá ieſt przyczyná dla ktorey złodźieie wieſzſzą/ á niewiáſty topią / álbo inną ſmiercią wedle zwyczáiu ktorey kráiny trácą / iż

Czemu złodźieie wieſzą / á niewiáſty topią.

gdy by nie

gdy by niebyli śmiercią karáni/ mała by nádźieiá po nich byłá vpámiętánia y polepszenia / by też naſroſzſzym karánim kromia śmierći byli karáni/ktore karánia oni czeſtokroć ſobie zá śmiech máią/y zá nic nieważą. Co mądrzy á bácznie Sędźiowie obaczywſzy/ wynáleźli ten obyczay / áby ták byli karáni/iáko by tego wiecey nieczynili. Wſzákże Sędźia przy złodźieiach ma pilnie bácznyć/ potrzebę/ vboſtwo/ czás/ rzecz krádźiona/ieſli vmyſlnie kradł / álbo zá potrzebą wielkiego głodu / ieſli z vprzeymey złośći / z zwycżáiu/z nie opátrznośći/y inne okoliczności/zá ktorymi złodźiey może ſye czásem wymowić. Abowiem ieſli zá przywiedźieniem głodu / nie vmyſłem zdrádźieckiego zyſku / co by tylko ku ziedzeniu álbo pićiu/ może ſye nieiáko omowić/ ponieważ też czytamy o tym/iż dla wielkiey á oſtáthniey potrzeby / rodźice záprzedawáli dźieći ſwoie/y zábyiáli ie ku ziedzeniu/ á to ieſt wietſzy wyſtępek.

KTo by rzecz krádźiona álbo łupy przechowywał/álbo rády y pomocy ku krádźiectwu dodawał : przeświadczony táż śmiercią iáko y złodźiey ma być karány. Eodem lib: ij, articulo 13.

O rzeczách odietych Złodźieiowi przy poimániu.

PRzy karániu złodźieiow/Sędźia ma pilnie báczyć/áby też y tym nieprzepuszczał/ktoryby w ten czás gdy złodźieie imuią / rzeczy przy nich náleźione sobie biorą / y inne ktore im złodźieie vkázuią. Abowiem Oprawcy/Cekla-rze/Cechmistrze / y inni Vrzednicy ktemu przynależący / gdy imuią złodźieie / czestokroć ich ze wszytkiego odźieráią. Nád to ieszcze od nich pytáią / ieśli by kedy co wiecey krádźionego záchowáli/to wszytko sobie przywłaszczáią/ niewiem ktorym innym práwem iedno łupieżnym / chocia też ták dobrze z wyznánia złodźieyskiego iáko z swey własney wiádomości/ wiedzą czyie ony rzeczy są przez nie odebráne. Dobrze czásu swego postánowiono było to práwo/ktore Lorychius w swych Ksyegách wspomina / że rzeczy ktorekolwiek przy złodźieiu poimánym zástawano/ Vrzad zábierał/ á to w ten obyczay/áby w obce rece co nie zábłądźiło/ gdy by káżdemu wolno było przywłaszczáć sobie co nie iest iego. Potym wracano ony rzeczy záchowáne/gdy sye kto do nich ozwał/á dowiodł iż iego są. Ale te-

raz co kol-

raz co kolwiek przy złodźieiu zástáną/ to nie náczey swym własnym być mienią / iákoby tego z własney oyczyzny swey zá dźiedźictwem dostáli. Przeto Diogenes Philosoph/gdy vźrzał czásu iednego tych Pánow kthorych Grekowie ná Seymy wálne od siedmi Miasth sylali / á oni wioda iednego/ co był s Skárbu złotą flásze vkradł: powiedźiał / iż wielcy złodźieie małego wioda. X dźisyeyszych czásow tákowi w przypowieść przychodzą/ iż gdy małe złodźieyki wodzą álbo wieszszą/sámi zá wietsze złodźieie bywáią miani / przes tákowe odźieránie á przywłaszczánie cudzych rzeczy. Przeto Vrzędnicy winni by tego przestrzegáć/ áby tácy kupieżni studzy byli karáni/áby rzeczy krádźione przes nie odiete własnemu Pánu były wracáne.

O Cudzołostwie.

LVdzołostwo/ iże wysthep iesth bárzo szkodliwy / złączenie Małżeńskie tárgáiący/ nád ktore żadne inne złączenie Pánu Bogu nie iest wdźięcznieysze/ áni ku zie-

dnániu przyiaćielſtwá żadney drogi ſnádnieyſzey nieieſt/iáko małżeńſtwo ſwiete. Ktore pożytki ponieważ ſye przes cudzołoſtwo pozą/ á wiele złego s cudzołoſtwá płynie/ Przetho Pan Bog w Stárym Zakonie cudzołożniki y cudzołożnice śmiercią kárać roſkazał mowiąc. Si dormierit vir cum vxore alterius, vterq; morietur. .i. adulter et adultera, & auferetur malum de medio. A v Ezechielá Prorokà ſtráſzliwe á ogromne karánie cudzołożnikow y cudzołożnic ieſth náznáczone/ mieczem á kámionowánim. Ku ktoremu karániu Bożemu/ Ludźie náuczeni w Práwie przyklániáiąc ſye/ vſtáwili też cudzołożniki mieczem kárać/ niemniey dla niezliczonych złych rzeczy/ ktore s tąd pochodzą/ to ieſt/ krzywoprzyſyeſtwá/ fálſzywe ſwiádectwá/ gwałty/ krzywdy/ zdrádliwe oſzukánia prawdźiwych dźiedźicow/ porubſtwá/ nierządy/ y innych wiele złych rzeczy: iáko też y dla ſámego tego ſproſnego przed Pánem Bogiem á hániebnego w ſwey náturze vczynku. Wſzákże dźiſyeyſzych czáſow v wielu Przełożonych cudzołoſtwo ieſt zá małe przewinienie/ dla tego iż ſye ſpoſpolitowało. A wiele ich ſnadź ieſt/ ktorzy ie beſpiecznie popełniáią/ krom żadnego náruſzenia ſumnienia ſwego/ y krom żadney kárnoſći. Nic ich nieruſzáią

Deute: xxij.

Ezech: xvi.

przykłády/

przykłády / s ktorych sye vczymy / iáko Pan Bog srogo karał cudzołostwá. Czytamy iż dla iednego tylko cudzołostwá / pobito było ludźi sześćdźieśyąt y trzy tyśyące / boiuiących w pokoleniu Beniámin. A dla zgwałconey Dyny Corki Jakobowey / wszytki Sychymity pozábijano / stádá ich rozebrano: żony / dźieći / w niewolą pobrano / Miásto zburzono. Czytamy theż iż Cudzołożniki / y wszytkie nieczyste ludźi będźie sądźił Pan Bog / Krolestwá Bożego nie oglądáią. Scortatores adulteri non possidebunt regnũ dei. Scortatores adulteros iudicabit Deus. A wżdy ich to nic nieruszy / wżdy przełożeni tego niekárza. Albo też snadź dla tego / iż ták sámi czynili álbo czynią. Przeto iáko inne złości zá niekárnością mnożą sye / ták też y cudzołostwo. Nápisano Ecclesiastici viij. Quia non profertur cito cõtra malos sententia, ideo absq; timore filij hominum perpetrant mala. A ták ná karánie cudzołożnikow nie mnieysze trzebá mieć przełożonym baczenie / iáko y ná innych złoczyńcow wedle Práwá Bożego y Ludzkiego. Wszákże thák okrutne karánie cudzołożnikow / Duchowne y Mieyskie Práwo nieiáko vśmierzyło / iż wedle Duchownego Práwá cudzołożniki álbo z zboru wiernych wyłączáią / álbo rozwodzą. A wedle

Iudic: xix, et xx.

Gen: xxxiiij.

i Cor: vi. Heb: xiij.

Práwá Mieyſkiego głodem/ wygnánim/ s pospolſtwá wyłączenim/ tych zwłaſzcza ktorzy ſą vboſzſzy. A bogátſze winą pieniężną/ álbo innym karánim wedle vznánia przełożonych karzą. Niektorzy chcąc áby przedſye karánie cudzołoſtwá wedle dawnych Práw trwáło/ vſtáwili áby cudzołożnik mieczem był karan/ wedle Práwá. Qui in adulterio fuerit deprehenſus, capite plectitur. Specu: Saxon: lib: iij, articu: i. lib: ij, articu: 13. A cudzołożnicá áby była v Pragi bitá/ y od Práwá Małżeńſkiego oddaloná. In Summá/ Práwo nigdźie nieczyni cudzołożnikow od karánia wolnych/ choć by też ná mieyſtcá beſpieczne vćiekáli/ áni w Koſćiele/ áni ná Cmyntarzu/ áni w Klaſztorze.

Maż gdyby Cudzołożniká záſtał v ſwey żony/ co ma czynić.

Maż ieſliby v żony Cudzołożniká záſtał/ á niemogł by go poimáć/ może go ránić/ álbo zábić/ ktemu ieſt Práwo 12 tabuł. Mœchũ in adulterio deprehenſum necato. Specu: Saxo: lib: i, articu: 50.

Jeſli by ſye przydáło/ iżby Maż máiąc żone ſwoie w cudzołoſtwie podeźrzaną/ v-

pomiongł

pomionął by Cudzołożniká trzy kroć przed swiádkámi / áby iego żenie dał pokoy / A potym by go zástał s nią mowiącego táiemnie w domu swoim álbo w domu onego Cudzołożniká / álbo kędy ná pospolitym iáwnym mieyśthcu / może go własną ręką zábić. A ieśli by go ná innym mieyśtcu nálaśt z żoną gadáiącego / thędy wezwawszy trzech swiádkow kthorymi by dowiodł iże z żoną gadał / ma go Sędźiemu oznaymić / ktory go potym wywiedźiawszy śye práwdy ma wedle Práwá kárać. Lib: & arti: eodem. Articu: 37. ✤ ✤ ✤ ✤

Mąż / kiedy żony o cudzołostwo niema kárać.

Mąż niemoże żony kárać o cudzołostwo / á ni przećiw niey czynić w pewnych przypadkách. ¶ Naprzod / gdy też sam cudzołożnikiem ieśt. Bo kruk krukowi oká niekłuie. ¶ Wtore / ieśli iey przyczynę iáką do tego dał. ¶ Trzećie / ieśli s nią nie mieszka / á oná mniema iż by zmárł. ¶ Czwarte / ieśli tho zá przymuszeniem vczyniká / nie s chućí / nie z woli swey / ále zá gwáltem. ¶ Piąte / ieśli cudzołożniká mniniáłá być swym mężem / przes iákie oszukánie Per-

ſony/co Łáćinnicy zową/ fraudulentum concubitum per deceptionem perſonæ. Co może poznáć s tego przykładu. Sempronius rozmiłował ſye iedney Pánny/y żądał żony Mewiuſowey/áby mu ią ku iego woli ziednáłá: co żoná Mewiuſowá obiecáłá vczynić/ á obiecawſzy nie vczyniłá/ále ſámá pewnego czáſu ná pewne mieyſtce wedle zmowy w nocy przyſzłá/ á ná onym ſye łożu położyłá/ gdźie Pánná być miáłá. Sempronius oſzukány z niewiádomośći z żoną Mewiuſową ſpał/mniemáiąc áby s Pánną. Tu Sempronius s ſtrony żáluiącego Mewiuſá nie winien cudzołoſtwá/ále Páni Mewiuſowá. ¶ Szoſte/ Jeſli po cudzołoſtwie s nią mieſzka. Abowiem przes to zda ſye przyzwáláć ná iey vczynek.

Znáki przes ktore poznáć Cudzołożniká.

JAże cudzołoſtwá poſpolićie w táiemnośći bywáią/ták iż mąż trudno ſye ma dowiedźieć o cudzołożniku y o cudzołożnicy. Náuczeni w práwie y tego nie opuśćili/ opiſáli znáki przes ktore to może poznáć. ¶ Naprzod s ſtrony mieyſtcá/ áby ten komu tho przynależy wie-

dźieć/ obaczył mieystce gdźie te pare zástał / iesli w ćiemnym/ iesli ná widocznym / iesli ná świeconym/ álbo nie ná świeconym mieystcu. Abowiem ná mieysthcách poświeconych niebywa podeźrzenia ná cudzołostwo. ¶ Wtore/ma być baczenie Persony / iesli krewny álbo obcy / iesli Duchowny álbo świecki. Abowiem ná krewnego/ná Ksyedzá/ ná Mnichá/ nie iest podeźrzáne cudzołostwo. ¶ Trzećie / może poznáć s spráwy á postáwy oney pary podeźrzáney / iesli sye obłápiáią/ cáłuią/ często rozmawiáią / k sobie v śmiecháią. ꝛc.

Id verum est sczt.

O Mężoboystwie.

Mężoboystwo iesth troiákie. ¶ Naprzod / zábije kto kogo áby Imienie iego wydárł y posyadł / álbo by ich wiele pozábijał: táki koniem około rynku ma być włoczon/ pothym w koło wplećion. ¶ Wtore / zábije ieden drugiego z nieprzyiáźni iákiey / táki ma być mieczem karan. ¶ Trzećie mężoboystwo iest / gdy zábije kogo w obronie

Mężoboystwo troiákie.

Rozmáiteg Mężoboystwá rozmáita śmierć.

Przygodne mężoboystwo.

swego zdrowia / álbo s przygody : iáko gdy by zrebuiąc drzewo / podrożnego człowieká zábił / álbo strzeláiąc ná ptaká / á nie s chući by to vczynił: táki iesli swiádki ma swey obrony á przygody / samotrzeć przysyegą sye wyzwoli / odpráwiwszy wargielt / to iest zápłáćiwszy głowe wedle Práwá. Przeto tu Sędźia (ktory winien sędźić wedle Práwá) ma być wtym opátrzny / á iásną spráwe mieć / iesli z woley á z vmysłu mężoboystwo sye sstáło. Abowiem iesli vmyslnie / tedy Mężoboycę ma ná gárdle káráć wedle Práwá. A iesli przygodnie / ná wargielt skázáć. Iure Municip: arti: 38. Spec: Sax: lib: ij, art: 13. & 38.

Wargielt

¶ Wargielt w Práwie zową nágrodzenie / álbo zapłátá iákiey szkody álbo przewinienia / wedle opisánia w Práwie.

Karánie tego kto by zábił Oycá álbo Mátkę.

KTo by zábił Oycá / Mátkę / Syná / Dźiádá / Bábę / Brátá / Syostrę / Krewnego swego / álbo by do tego iáką przyczynę dał: Táki zászyty w skorę álbo w wor / ze psem / s kurem / z iászczurką / z małpą / ktore s tych ná ten czás może mieć / w rzekę ma być wrzucon / y vtopion.

Ze psem

Ze psem dla tego/iże ten zły człowiek nieznał vtćiwośći/ kthorą był powinien rodźicom swoim wyrzedzáć/ záslepiony nie ináczey iáko pies ktory sye slepo rodźi/á do dźiewiątego dnia niewidźi. ¶ Kur znáczy wysoką á hárdą mysl iego/ ktorą miał przećiw rodźicom swoim / álbo krewnemu swemu. ¶ Jaszczurká znáczy nieszczesliwość rodźicow. Abowiem iászczurká sámiec gdysye s sámicą schodźi/głowe swoie w iey vstá włoży/ ktorą potym sámicá w sobie vgryźie: A iászczurczetá gdy sye máią wylągnąć/wygryzáią sye z żywotá sámice / ták że y sámicá zdechnie. ¶ Małpá zásye iáko sye przypodoba spráwom ludzkim / y podobieństwo człowieká spráwámi swymi okázuie/ á człowiekiem nie iest: ták że też ten zábijácz zda sye być człowiekiem / ále wedle vczynku nie iesth/ dla tego iże zábićim rodźicow swoich/nie ludzki/ále wiecey niż bestyálny vczynek popełnił. Specu: Saxon: lib: ij, artic: 14.

Pies.

Kur.

Jászczurká.

Małpá.

POmocnicy ku Mężoboystwu / tákim karánim máią być karáni / iáko y głowny Mężoboycá. A pomocnicy máią być rozumiani / kthorzy sye ná mężoboystwo iednostáyną rádą á pomocą spikneli y ziednoczyli. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 14.

Auxiliatores.

Mężoboycá kiedy o gárdło nie ma być sądzon.

Mężoboycá ieśli pierwey niż by go kto o mężoboyśtwo winił / dobrowolnie do Sądu przyydźie / znáiąc vczynek / chcąc śye vśpráwiedliwić / y wywieść niewinność swoie / iż śye to zá wielką potrzebą w obronie przydáło: tákiemu iuż Sąd nie idźie o gárdło / ále przedśye ma być śkazan ná pokup Sędźiemu y śtronie / to ieśt krewnym zábitego ná Wárgielt: ku ktorego bránin przyrodzeni zmárłego trzy kroć máią być pozwáni. A ieśli by nie śtáneli / pokoy bronięcey śye śtronie / ktora przygodę swą okazálá / ma być nákazan przes Sądowny wyrok / y od płácenia do tąd ma być wolna / áż krewni zmárłego Práwem tego będą dochodźić od niego. A ieśliby zábity ieszcze niepogrzebiony do Sądu był przyniesyon / á ná Mężoboyce by żálowano: tedy obwiniony dla thego iż pierwey do Sądu / czuiąc niewinność swoie / dobrowolnie śtánął / bliższy śye odwieść y zmárłego pokonáć wedle Práwá. Specu: Saxon: lib: ij, articu: 14. lib: i, articu: 64. Ktore omawia iże kážDy bliższy ieśth zdrowie y dobrá swoie obronić / niż by go kthomiał pokonáć.

Pánná ál-

PAnná álbo niewiástá gdyby z rozpuszczonymi włosy przyszłá do Vrzędu / żáłuiąc ná kogo o gwałt sobie vczyniony / ofiáruiąc sye tego dowieść świádkámi / ktorzy wołánie iey słyszeli: A obwiniony przyszedł by pierwey do Vrzędu dobrowolnie / nie związány / nie poimány / chcąc wywieść niewinność swoie wedle práwá. Thedy obwiniony zá tákowym wolnym przyszćim do Vrzędu / bliższy sye odwieść sámosiodm / niż by go biała głowá o gwałth miáłá pokonáć. Abowiem Práwo záwżdy iesth przychylnieysze stronie obwinioney / niż żáłuiącey. Iure Municip: articu: 38.

Ktorzy od mężoboystwá máią być wolni / álbo lżey karáni.

NAd Mężoboystwá bywáią wymowione ty Persony. Naprzod

¶ Dźieći / ktore ieszcze baczenia á rozumu nie máią / áni co iest złość y zdrádá nieznáią. Ale ieśli by iuż znáły co iest źle: thedy máią być karány / wszákże łáskáwiey dla młodości / ktora ich vczynek nieiáko omawia. Abowiem niekthore dźieći zwłaszczá złego wychowánia / máią czásem ná Dźieći.

złe wiele rozumu. Pisze S. Grzegorz w niektorym Dyálogu/ iże Dyabeł iednemu Oycu wyrwał dźiećie w piąći leciech z rąk/ gdy przyssyegáło á bluźniło Páná Bogá: co by był Pan Bog nie dopuścił/by było ono dźiećie co iest źle nie rozumiało. A dźiećie ma być rzeczono / poki nie doydźie siedm lat.

Stárzy. ¶ Item/ Ludźie Stárzy / ktorzy przes wszytek czás żywotá swego/zawżdy bes nágány pobożnie żyli/á z ludźmi státecznymi y s cnotliwymi obcowánie mieli / tákowe ich życie bárzo im pomaga / áby zá mężoboystwo od smierći byli wolni.

Szaleni. ¶ Szaleni/ktorzy niewiedzą co czynią. Abowiem ná swym szaleństwie dosyć káránia máią. A człowiekowi vdrieczonemu wietszy smutek y vdrieczenie niema być przydáne. Afflicto nõ est addenda afflictio. Ale ieśli by szalony zábił przed tym niż szálał: y w ten czás gdy száleie ma być iáko inny karan.

Porywáiący sye ze snu. ¶ Ktozy sye porywa ze snu/podobny szalonemu/álbo wielce pijánemu. Ale to ták ma być rozumiano / ieśli sye mu to porywánie nigdy nie przydawálo / á tego do syebie pierwey nie znał.

Abowiem

Abowiem iesli to pierwey czuł do syebie / y s tákiego porywánia snu / álbo z iákiego záchwycenia á szaleństwá ludźiom szkodźił: winien iesth mężoboystwá. Bo czásu dobrego baczenia / powinien sye był opátrzyć / áby sam sypiał w dobrym zámknieniu / álbo sye kazał dowieść do klozy.):( ):( ):( ):(

¶ Item / Pijánice / ktorzy ku mężoboystwu vmyslnie pijaństwem sye niegotowáli / áby mężoboystwo zá wietszą wymowką popełnić mogli. Abowiem ták często mowią / muszę sobie nań podpić. Wszákże te obmowę ták rozumiey / iże żadnego pijaństwá niemász tákiego / ktore by zupełnie od złego vczynku omáwiáć álbo wolnego czynić miáło / iedno tylko srogość Sędźiemu w karániu nieiáko zámierza. Ebrietas enim qualiscunq; non excusat à toto, eos tamen excusat à tanto. A pijaństwo też tu rozumiey tákie / ktore by było ták wielkie / iże by człowiekowi rozum á bácznosć odieło.

Pijáni karánia zázły vczynek dla pijaństhwá niewolni.

¶ Item / Ktorzy sye dopuszczą mężoboystwá nie s chući / nie z vmysłu / nie z vprzeymey złości / ále s tráfunku przes iákie nieszczeście / w kuńsćie / we grze / w robocie / ták iżby z onego niebácz

Z przy[illegible] zábijáiący

nego obrażenia/ potym obrażonego śmierć záśz-
ká. Abowiem ty przygody á tráfunki czeſtokroć
zrządzeniu á przeźrzeniu Bożemu przypiſuią. Et
fortuitum caſum nullum humanum conſiliū pręuidere poteſt. ¶ Ná przykład / gdy by kto ie-
chał ná płochym koniu/ ktorego by wodzą há-
mować niemogł/ á dźiećie by ná łonie Máthki
poráził. Albo przy grániu piły/gdy by ieden dru-
giego gonił / á w vćiekániu noge złamał y v-
márł. ⁂ ⁂ ⁂ ⁂

Przykład przyrodnego mężoboyſtwá.

¶ Jtem/ Ktorzy zábijáią dźieći dźiwnie ſye rodzące / nie wedle wyobrażenia ludzkiego / ále ná kſtalt iákiey Beſtyey. Abowiem y thákie nie maią być krzczone/ ále zárázem záduszone/álbo ktorymkolwiek obyczáiem máią być zátrácone. Ktore dźiwne rodzenie (iż ſye to troche od rzeczy odſtąpiwſzy powie) pośpolićie ſye figuruie w żywocie Mátki/z zápátrzenia iákiey beſtyey/á z zámyſlenia o niey czáſu poczęcia. Co ſye ſnádnie okázuie z Hiſtoryey o Jakobie/ Genes. xxx. Ktory chcąc iż by ſye mu od trzody iednákiey bárwy owiec / rozney bárwy owce mnożyły: nákładł do korytá/s ktorego nápawano/rozg rozmáitey bárwy / áby owce przy nápawániu ná nie ſye zápátrzáły: ták zá onym zápátrzániem ſye ſtáło/

Zábijácze dźieći ná kſtalt Beſtiey ſye rodzących.

iż owce

iż owce rozney bárwy ſye rodźiły. Z tąd theż niewiáſty s cudzołoſtwá czeſto rodzą dźieći podobne mężom ſwoim. Abowiem w ten czás ná mężá wſpominaią/gdy czynią co im nieprzyſtoi.

¶ Item / Kthory po Mężoboyſtwie popełnionym wytrwał dźieſyeć lat / wolny ieſt od ſmierći / y owſzem ieſli by dwádźieśćiá lat przetrwał / nie ma być iuż o mężoboyſthwo winowan. A ty dwie omowie ku záchowániu przyiaćioł ſą bárzo pomocne.

¶ Item/ Opráwcy / Ceklarze / y inni ſtudzy Opráwcy
Vrzedowi/ ktorzy złoczyńce w poimániu zá potrzebą zábiiáią. Abowiem ieſli by ſye złoczyńcá mocnie á gwałtownie bronił / czyniąc ſługam gwałt/á nie mogł by być poiman: thedy w tey mierze Práwo dopuſzcza ſługom Vrzędowym/ áby złoczyńce lepiey zábili/niżliby zá zły vczynek niemiał być karány.

¶ Item/ Są niektorzy co ták rozumieią/áby then Mężoboycá miał być wolen od ſmierći / kthory innych zá obietnicą wolnoſći wiele łotrow wyda: Wſzákże Sędźia tákiemu przepuſzczáć nie ma. Abowiem by thym kſtałtem nie s ſtáło ſye práwu Bożemu y ludzkiemu doſyć.

¶ Brzemienna niewiástá obżałowána/może być zárázem ſkazána ná káránie wedle przewinienia: ále po ſkazániu ma być wolno záchowaná do tego czásu áż porodźi. Abowiem dźiećie zá wyſtępek mátczyn niepowinno nic cierpieć. Potym po porodzeniu ma być ſkaráná wedle rzeczy oſądzoney/ co záſłużyłá. Specu: Saxo: lib iij, articu: 3. Iure Municip: artic: 96.

O Przygodnym mężoboyſtwie.

PRzygode zową Łácinnicy caſum et euẽtum fortuitum, gdy ſye co złego przytráfi/ o czymſie żaden nic domniemáć niemogł/áby ſye to ſtáć miáło.

CJeſle/ Murárze/ y inni Rzemieſlnicy/ álbo ich pomocnicy/ ieſliby kogo zrzuceniem ná dol iákiey máteryey obráźili álbo zabili/ nie winni ſą mężoboyſtwá áni obráżenia: ále ták/ ieſli tego nieuczynili ze złoſći/ z nienawiſći/ álbo z iákiey nieprzyiáźni: ieſli też przed tym oznaymili wołánim ſwoim/ áby ludźie przechodzący ná ten czás ſye wárowáli / á gdźie kápie nie przechadzáli. Gdźie by też rzemieſlnicy ná gorze bedąc / vſtáwicznie mieli wołáć / doſyć im ieſt przed mieyſt-

cem niebe-

cem niebeſpiecznym roſciągnąć ſznur / álbo iáki inny znák wielki á dobrze znáczny poſtáwić według zwyczáiu Miáſtá. Ták iuż rzemieſlnik nie będźie mogł być winowan o czyie obrażenie álbo zábićie / choć by też wołánim żadnego znáku niedał. ¶ Toż ma być rozumiano o tych / ktorzy ſtrzeláią z łukow / s kuſz / z rucznic / wſzędy zwłaſzczá w ogrodźie / ná celſtaćie / álbo ná innym mieyſcu ná to vprzywileiowánym: ieſli przed ſtrzelánim vpomináli przechodzące / áby ſye wárowáli. ¶ Toż o zawodnikoch / ktorzy koni probuią. A poſpolićie o wſzytkich ktorzy ſye báwią około rzeczy vtćiwych / ku czynieniu dozwolonych / w ktorych by kogo s tráfunku / zá nieſzczeſćim mogł obrážić álbo zábić: tákowi nie ſą winni áni obrażenia / áni zábićia / pod Condycyámi wyſzſzey námienionymi. Wſzákże máią być karáni wedle vznánia Sędźiego / áby potym oſtrożnieyſzy byli.

O vznániu wielkiego y málego przewinienia.

WIże zá wiethſzym przewinienim człowiek ma być wiecey ſłuſznie karan / zá mnieyſze mniey. Náuczeni w Práwie ku vznániu tá-

kiego małego y wielkiego przewinienia opiśáli przykłády / kłádąc rozność inter dolum malum, culpam latam, culpam leuem & leuiśsimam, inter caśum eüentumq; fortuitum.

Dolus malus.

¶ Przykład ad dolum malum ten ieśt: Jeśli by złoczyńcá vćiekał do czyiego domu/ábý tám był beśpieczen / A gośpodarz onego domu/okázuiąc śye być iego przyiaćielem / przyiął by go w dom śwoy/potym drzwi po nim zámknął/á okno mu otworzył/ktorym by vćiekł/A goniących by nieprzyiaćieli w dom niepuśćił: Tu ieśt wielka chytrość á oszukánie drugiego/ co zową dolum malum, & dolum peśsimum calliditatis, fallaciam machinationum ad circumueniendum alterum.

Lata culpa.

¶ Przykład ad latam culpam: Gdy by Cieślá álbo Murarz zrzuceniem zgory iákiey máteryey kogo zábił / nie opowiádáiąc nic przed zrzuceniem/á powiádał by potym / że o tym zwyczáiu álbo o Práwie nie wiedźiał / ábý miał głośem pirwey zrzucenie opowiádáć álbo znák ſtáwiáć. Tu ieśt wyśtęp wielki/ktory zową latam & grauiśsimam culpam, gdyż powinien był tho wiedźieć o czym wiedzą wśzyścy / y rozumieć tho o czym rozumieią wśzyścy / álbo ich wielka cześć rozumie/ á iemu to zwłaśzczá wiedźieć przyśtáło. Przeto bywa winien táki wśzytkiego/ co by

śye kolwiek

sye kolwiek złego przes zrzucenie iego sstało/ wymowić sye niewiádomosćią niemoże.

¶ Lżeysze iest przewinienie/ gdy kto wiedzac czyie przyszłą szkodę/ bliźniego od niey nie przestrzeże niedbáłosćią swoią/ y mogąc sye iey pomoc vwiárować/nie pomoże. Tu iest leuis culpa v Ludźi/ále przed Bogiem grauis, dla niemiłosći ktorą thu vkazał przeciw bliźniemu. Gdyż pan Bog nád inne rzeczy nawiecey roskazał miłosć ku bliźniemu mowiąc: Mandatum do vobis vt diligatis inuicem. Ktora miłosć ná tym sye zámyka áby ieden drugiemu wszythkiego dobrego życzył/rády dobrey w potrzebách dodawał/wedle możnosći zápomagał/ cudzego nie żądał/ ná swem skromnie przestawał/ nikogo nieoszukał/ spráwiedliwosć wewszytkim záchował. Sic non crescerent immensa volumina legum, non crescet ret in orbe dolus. S tąd by sye mnożył pokoy pospolity/ s tąd miłosć ku pánu Bogu/ ktoremu niechay będzie Czesć y Chwałá ná wieki. Amen.

Leuis culpa.

Dokończenie.

W Krákowie Drukował Lázarz Andrysowic.

LVCERNA pedibus meis Verbum tuum DOMINE,

Et LVMEN semitis meis. &c.

Roku od Narodzenia Syná Bożego/Tysyącnego/Pięćsetnego/Pięćdziesyątego Dziewiątego: :/:

Znáki mieyſtc wſzytkich opiſánych w tym tho Porządku

ná czterzy częśći rozdźielonym / ile káżda cześć w ſobie zámyka / Ták w poſpolitośći wedle Tytułow głownieyſzych / iáko y w oſobliwośći innych Praw y Poſtepkow / ktore ſye pod Tytułmi głownieyſzymi zámykáią.

Dla łátwieyſzego náleźienia.

Mieyſtcá Pierwſzey Częśći. O Perſonach Sądowych.

O Sedźiem. List v.

Jáki ma być Sedźia. támże.

Sedźia winien ſedźić wedle Práwá. List vj.

Przyczyny prze ktore kto niemoże być Sedźiem. támże.

O Rádźie Mieyſkiey. vij.

Ktorzy máią być w Ráde obieráni. támże.

Vrząd Rádźiecki y władza. támże.

Przyſyegá Rádźiecka. viij.

O Woycie. ix.
Co ná Woytá przyſtoi nawiecey báczyć. támże.
Przyſyegá Woytowſka. x.
Woyt ná Sądźie nie náyduie Sentencyey/
áni wynáleźioney gáni. xj.
O Winách Sędźiego zá rozmáite przewi=
nienie. xj. et xxxviij.
Sędźia złoczyńce ná rękoiemſtwo niema dá=
wáć. xij. (et xlvj.
Sędźia kiedy może ſędźić z inſzego Práwá. xiij=
Sędźia winien dáwáć rzecznikā ſierotom. xiij.
Sędźia o gre nie ſądźi. támże.
O Przyſyeźnikách y powinowác=
twie ich. xiij:
Przyſyegá Przyſyeźnikow. xiiij.
Wiele ma być Przyſyeźnikow. támże.
O Młodſzym Przyſyeźniku. xv.
O Dochodźiech Przyſyeźnicych. támże.
O Piſárzu Mieyſkim: támże.
Przyſyegá Piſárſka. xvj.
Winá zá fałſzywe piſánie. támże.
Vpominánie s ſtrony niedbáłoſći około piſá=
rzow. xvij. (wo. tám.
Náuká odpráwienia ápellácyey ná wyſſze prá

O Prokuratorach. xviij:
Prokuratorski vrzad potrzebny y potrzebny. xviij.
Zdradliwego Prokuratorá winá. xix.
Przysyegá Prokuratorska. tamże.
O zapłácie Prokuratorskiey. xx.
O Powodney Personie. xxj.
Powodowi co przystoi wiedzieć niż sye wda w Práwo. xxij.
Zakletemu Powodowi nie winien sye nikth spráwiáć. tamże.
Powod pozwawszy gdy sam niestánie co trá-ci. xxij.
Powod záwżdy ma być gotow. xxij.
O Odpornej Personie: tamże.
Pozwanemu co przystoi báczyć. tamże.
Zaklety pozwány może sye bronić práwem. tamże.
Pozwánemu kiedy odwłoki nie dá. tamże.
O Rzemieslnikoch y o posłuszeństwie zwierzchności Radzieckiey. xxiij.
Starszych s Cechow przysyegá. xxv.
Nowego Mieszczánina przysyegá. tamże.
Sług Mieyskich przysyegá. xxvj.
O Podwoyskim. tamże.

Porządek przy obierániu Podwoyſkiego. xxvij.
Przyſyegá Podwoyſkiego. támże.
Przyſyegá ſtárſzego ſługi Woytowſkieg. támże.
Pokoy Podwoyſkiego. xxviij.
Swiádectwo Podwoyſkiego. támże.
Podwoyſkiego powinowáctwo. támże.
O Káćie/ támże.
O Zydźiech/ xxix.
Zydom ktore rzeczy ſą s práwá zábronione. tám.
Spoſob pokonánia żydá w swiádectwie. xxx.
Przyſyegá Zydowſka. xxxj. et xciij.
O zaſtáwnych rzeczách żydowi. xxxij.
Státut o żebrakách. támże.

Mieyſcá wtorey cześći: O Roznoſći Sądow Mieyſkich.

O Burgrábſkim Wielkim Sądźie/ xxxiij.
Ktorych czáſow bywa Sąd Wielki. támże.
Wywołánie Wielkiego Sądu. xxxiiij.

Pozywánie ná wielki Sąd. támże.
Gáienie Wielkiego Sądu. támże.
Gáienie Sądu poszeptem niema być. támże.
Obwieszczenie Pospolstwu Sądu Wielkiego. xxxv.
Przemowá zwyczáyna v Sądu przed tym niż kto żáłuie álbo odpowiáda. támże.
Powáżność Wielkiego Sądu. xxxvij.
Spráwy Wielkiego Sądu. támże.
Czás czekánia Sądu. támże.
Zdánie Wielkiego Sądu. támże.
O Szoltysyem Sądzie/ xxxviij.
Czásy opisáne Szoltysyego Sądu. támże.
O Winách Burgrábskiego y Szolthysyego Sądu. támże.
Rozmáite Winy wedle rozmáithego występku. xxxix.
O Wargielćie. támże.
Vpominánie áby w karániu Práwo Bożе było záchowáne. támże.
O Wyłożonym Sądzie/ xl.
Czásy Wyłożonych Sądow wedle zwyczáiu Krákowskiego. xlj.
Czemu zową Wyłożonym Sądem. támże.
Pozywánie ná Wyłożony Sąd. támże.

Gáienie Sądu Wyłożonego. támże.
Spráwy Wyłożonego Sądu. xlij.
Obyczay zdawánia Jmienia ſtoiącego przes włożenie czapki álbo podánie źieloney rozgi. támże.
Obroná tego obyczáiu. xliij.
Przyczyny prze ktore rodźicy moga wydźiedźiczyć dźieći z Jmienia. xliiij.
O Potocznym Sądźie. xlv:
Potocznego Sądu ſpráwy o ruchome Jmienie. támże.
Pozywánie ná Potoczny Sąd/y Gáienie tego Sądu. támże.
O Goſcinnym Sądźie/ xlvj:
Goſćiem kto ma być rozumian. támże.
Ná Goſcinny Sąd Sędźia záwżdy ma być gotow. támże.
Goſćie przed obcym Sędźiem nie winni odpowiádáć. támże.
Goſć przed obcym Sędźiem kiedy winien odpowiádáć. támże.
Winá kto Saſyádá ſwego pociąga w obcym Práwie xlvij.
O Gorącym Práwie/ támże.
Gorące Práwo poki trwa. xlvij.

Nie kożdy

Nie kożdy złodźiey v kogo rzecz kradźiona nayda. tamże.
Sposob odwodu y pokonánia ná gorącym Práwie. tamże.
Własności Gorącego Práwá. tamże.
O Powołániu Nieżoboyce/ xlix.
Sposob powołánia Nieżeboyce wedle záchowánia Sádu Lawniczego Krák. tamże.
Formá zapisu Powołánia. L.
Obronà tákiego Powołánia. Lj.
Powołány ktorym porządkiem przychodźi ku Práwu swemu. Lij.
Drogá ku wyzwoleniu s Powołánia. Liij.
Trwáiący w Powołaniu rok y sześć niedźiel co ćierpi. tamże.
Dźiedźicy Powołánego iáko Jmienia dochodzą/ieśli bedźie wźięto ná Krolá. Lv.
Powołánemu żaden nie winien ná Sądźie odpowiádáć. tamże.
O Záwieszonych dni od praw. tám.

Nieyscá trzećiey cześći: O Postępku Sądownym.

O Pozwie/ Lviij.
O roznoſći pozwow. támże.
Pozew vſtny. támże.
Pozew Liſtowny/iáko/á ná ktore ludźi ma być od Sedźiego dawány. támże.
Pozew ná kſtalt Mándatu/kiedy/á ná ktore perſony ma być dawány. Lviij.
Pozew przes przywołánie kiedy ma być. támże.
Pozew przes imowánie perſony ktorym obyczáiem ma być. Lix.
Liſtownego pozwu okoliczności. támże.
W káżdym pozwie co trzebá báczyć. tamże.
Obyczay pozywánia. Lx.
Czás pozywánia. támże.
Pozwánego winá gdy do Sądu nieſtánie. tám.
Pozwánego niepoſłuſzeńſtwo rozmáite. lxj.
Karánia niepoſłuſznego. támże.
Poſtępek przećiw pozwánemu gdy do Sądu nie ſtawa/ lxj.
Zwyczay opowiádánia wthorego y trzećiego miáſto pozwu dobry. lxij.
Kto trzy kroć pozwány do Sądu nie ſtawa/ iuż w ſwey rzeczy vpada. támże.
Exekucya s przezyſkow rozna/wedle roznych żálob. támże.

O pomocney

O pomocney rzeczy w Prawie/co zową Lega-
le Impedimentum. Lxiij.
Pomocne przyczyny niestawánia spráwá. tám.
O Fantowániu. lxiiij. (dłużniku. tám.
Sposob dochodzenia długu ná przezyskánym=
Czás odkupienia Fantu. lxv. (tám.
Iściec gdy zgubi fant przygodnie/ niepláci go.=
Iściec powinien fant wrocić táki iáko przyiął.=
Drugich rzeczy o fancie pátrz/ Liſt cv. (tám.
Czás ku płáceniu długow. lxvj.
Dług rozmáitym obyczáiem sye rozumie. tám.
O Rekoiemſtwie. támże.
Náuki Rekoymiom opisáne s práwá. lxvij.
Rekoymia kiedy może czynić przeciw temu zá
kogo reczył. támże.
O Rekoiemſtwie w spráwách vtćiwych y há-
niebnych. lxviij.
Rekoiemſtwo spolney reki. támże.
Rekoiemſtwo zá dłużniká zmárłego. támże.
Obroná rekoymiego po zmárłym dłużniku. tám.
Osiedli nie powinni reczyć. támże.
Rekoiemſtwo ku przyſyedze zá dłużniká. lxix.
O Więzieniu. támże. (nia. tám.
Sedźiego winá gdy Więzień vćiecze z więźie=
Postępek práwá przeciw stronie po-
zwáney gdy do Sądu stánie. lxx.

Odwłoki wedle práwá. támże.
Odwłoki wedle zwyczáiu Miáſtá Kráko. lxxj.
O Wybiciu rozmáitym / ktore Łácinnicy Exceptiones zową. lxxij.
O dwoiákim wybiciu. lxxiij.
O wybiciu przeciw roznym Perſonam. lxxiij.
Skutek wybicia. támże.
O zágruntowániu ſpráwy przed Sądem. lxxv.
Co to ieſt wdáć ſye w práwo. támże.
O ſpolnym vſpráwiedliwieniu ſtron przed iednym Sędźiem. lxxvi.
Poſtępek około ſpolnego vſpráwiedliwienia y rękoiemſtwo wſpolnym vſpráwiedliwieniu. tám.
O Opráwách. lxxvi.
O Gwarze. lxxviij.
Gwar iáko bywa czynion. lxxix
Co známionuie Gwar. támże.
Obrzeczenie Gwaru wymyſlone: támże.
O Odpowiedźi. támże.
Dwoiáka odpowiedź. támże.
O Dowodźiech Sądowych/ tám.
O Swiádkoch/ támże.
Przyczyny przez ktħore kto niemoże świádczyć.
Czás wiedźienia Swiádkow. lxxxij. (lxxxi.
Wiele ma być Swiádkow. támże.
Obyczay wiedźienia Swiádkow. támże.

O pytániu

O pytániu przy słuchániu Swiádkow. lxxxiij.
Odmowy przeciw swiádectwu. lxxxiiij.
Ktore swiádectwo bywa ważne. tám. (wi.tá.
O Swiádectwie dłużniká przeciw Credytoro=
O Wyznániu Pozwánego/ lxxxv.
Wyznanie kiedy nie iest ważne. lxxxvi.
O Liściech Jáwnych y osobliwych. lxxxvij.
O Pieczećiach. támże.
O Przysyędze/ lxxxviij.
Przysyega iako ma być oddaná. támże.
Przysyegá społem przysyegáiących przy głow=
nym dłużniku: támże.
Przysyegá Pomocnikow. lxxxix.
O Przysyędze ná roku nie oddáney. támże.
Czas oddánia przysyegi. támże.
Postępek przy oddániu przysyegi/gdy obiedwie
stronie stáną/y gdy ktora nie stánie. xc.
O wolności przysyegáiącego. xcij.
Gdźie sye przysyega odwieść niemoże. támże.
Przysyege Procypał oddawa nie Plenipo: xciij.
Przysyegá Żydowska s Czeskiey Chroniki. tám.
O Orzelu/ xciiij.
Sędźia niema sędźić podług swey wiádomo=
ści/ále podług wywodow. xcv.
Strony wczym vpadáią gdy ktora ku słuchá=
niu Orzelu nie stánie. xcvi.

Sedźia ma obiedwie Stronie zárowno słu=
Roznosć Ortelow. támże. (cháć. tám.

O Appellácyách/ támże.

Czás appellowánia od Sentencyey. xcvij.
Do kąd ma być porządnie áppellowano. tám.
Czás ku wypráwieniu Appellácyey. xcviij.
Jeśli od káżdey Sentencyey ma być áppello=
wano. támże.
Appelluiąca stroná ma przysyądz iáko nie dla
przewłoczenia áppelluie. támże.
Obyczay áppellowánia y postepek. xcix. (ne: tã.
Kłádźienie pieniedzy od Appellácyey zwyczáy=
Sposob odpráwienia Appellácyey ná wyższe
práwo/y formá Listu/ xcix/ et xvij.
Otworzenie Rotułu przyniesyonego od wysz=
szego práwá/ C.
Postepek strony ktora ná dálszym dniu z Appel=
lácyey stánie/przećiw tey ktora niestánie. tám.
Formá Listu gdy do Krolá idźie Appellácya. Ci.
Formá Listu gdy do Commissarzow sześci miast
idźie Appellácya. cij.
Pod Appellácyą nic niema być znawiano. tám.
W ktorych spráwách Appellácya nie idźie/á od
ktorych Sedźiow. ciij.
O skazániu Jednáckim. támże.

O Exekucyey rzeczy osądzoney: ciiij.

Sposob

Sposob exekucyey/ tám. Cyey nieczynił/ tám.
Które rzeczy Sędziego odwodzą/áby Exekucyey
Stopnie Exekucyey w rzeczy osądzoney/ tám.
O Fancie s ktorego pożytek idźie/ y s ktorego pożytek nie idźie. cv.
Innych rzeczy o Fancie pátrz/ List lxiiij/ y lxv.
O Nakładach Prawnych/ cvi.
Stroná przekonána prawem płáci nakłády. tá.
Jako máia być dochodzone nakłády/ támże.
Płácenie nakładow wedle práwá/ y wedle zwyczáiu/ y dowod ná nakłady. cvij.
O Szperunkách/ támże.
Szperunk ná osiadłe ludźi nie ma być dopuszczon. cviij.
Szperunk ná źiemiáńskie poddáne niema b. tá.
Náuká około imowánia sye koniá/ y innych rzeczy/ támże.
Obroná tego v kogo sye ima rzeczy/ támże.
Postępek około áresztowánia koniá. cix.
Postępek około wyzwolenia z Aresztu/ támże.
Zapowiedź vrzędna każdy winien przyiąć/ cx.
O pierwości Aresztu/ támże.
Krawcowi gdy suknia vkrádna/ przećiw komu Pan ma czynić/ támże.
O Inwentarzách/ cxi.
Kto ma czynić Inwentarz/ támże.

Czas ku czynieniu Inwentarzá. támże.
Vpominanie około nieſpráwiedliwych Inwentarzow. cxij. (nowi/ támże.
Pożytek Inwentarzá Dźiedźicowi y Opieku=
O Drzewie Krewnoſći/ cxiij.
W Liniey proſtey/ ná doł y wzgore idácey / y w Liniey poboczniey / ktore ſye perſony zá=mykáią. cxiiij.
Porządek ſpadkow wedle práwá po vmárłym ktory Teſtámentu nieuczynił. tám. (ce. cxv.
Spadek ná perſony ná doł od oycá pochodzą=
Spadek ná perſony wzgore od oycá idące/ cxvi.
Spadek ná perſony pobocznie/ támże.
Spadek miedzy małżeńſtwem/ támże.
Spadek do ſkárbu Krolewſkiego kiedy przy=należy/ cxvij.
Mniſzy nie dźiedźicza. cxviij.
Mniſzy kiedy dźiedźictwá dochodzą. támże.
O Gieradźie y o Hergiewećie. támże.
Artykuł Krákowiánow o Gieradźie/ támże.
O Przyiaćiołoch po Małżeńſt: cxx.
Imioná przyiaćioł po Małżeńſtwie. támże.

Mieyſthá Czwartey Czeſći: O Kárnoſći złoczyńcow.

O Mecze=

O Mieczeniu złoczyńcow/ cxxi.
Co trzebá báczyć przed meczeniem/ támże.
Kiedy złodźiey ma być meczon/ cxxij.
W dzień świety godzi sye zdáć ná meke/ támże.
Znáki ku zdániu ná meke ktore pewne/ y ktho-
re nie pewne. cxxiij.
Persony od meki wolne. cxxiiij.
Co iest wystep przeciw Máiestatowi Krole-
wskiemu. cxxv.
O rozmáitych mekách/ támże.
Złoczyncá o co ma być pytan ná mece/ cxxvi.
Miedzy wielemi złoczyncámi kto ma być pier-
wey meczon/ támże.
O powtarzániu meki/ cxxvij.
Złodźiey ieśli ma być druga raz meczon gdy po
mece vczynku przy/ támże.
Powołany ma być poiman/ támże.
Złodźieyski kunszt/ támże.
O rozmáitey Smierći roznych zło-
czyncow/ támże.
Jáka śmierćia ktory złoczyncá ma być k. cxxvij.
Karánie Heretyków rozne wedle roznych
práw. támże.
O Złodźieystwie/ támże.
Karanie v Pragi/ cxxix.

Obrzynánie vſzu álbo noſá miáſto włoſow v Prągi. támże.
Ktore złodźieie cechuią. támże.
Czemu złodźieie wieſzą á niewiáſty topią. tám.
Kto ku kradźiectwu dopomaga/álbo rzeczy kradźione przechowywa/iáko ma być karan. cxxx.
O rzeczách odiętych złodźieiowi przy poimániu. támże.
O Cudzołoſtwie. támże.
Karánia zá cudzołoſtwo rozmáite wedle roznych Praw. cxxxj.
Maż gdy Cudzołożniká záſtánie co ma czynić. támże.
Maż kiedy o cudzołoſthwo nie ma żony káráć. cxxxij.
Znáki przes ktore poznáć Cudzołożniká. támże.
O Mężoboyſtwie. támże.
Mężoboyſtwo troiákie/á rozmáitego mężoboyſtwá rozmáita śmierć. cxxxiij.
Káránie kto zábije Oycá álbo Mátke. cxxxv.
O Pomocnikách ná mężoboyſtwo. támże.
Mężoboycá kiedy o gárdło niema być ſądzon.tá
Ktozzy od mężoboyſtwá máią być wolni/álbo lżey karáni. cxxxvi.

Dokończenie Regeſtru.

Sentencye s Pisma Swietego zebrane / ktore na mieyscach Sadowych pospolicie bywaią pisane / aby s nich tak przełożeni na Sadziech / iako inne Persony / Sadowi przynależące / zawżdy przed oczyma Powinowactwo swoie mieli / a wedle nich sye z roskazania Bożego zachowywali.

SAPIEN: VI.

AVdite Reges & intelligite, discite iudices finium terræ. Præbete aures vos qui continetis multitudinem, & placetis vobis in turbis nationum, quoniam data est à Domino potestas vobis, & virtus ab altissimo, qui interrogabit opera vestra, et cogitationes scrutabitur. Quoniam

cum essetis ministri Regni illius, non rectè iudicastis, nec custodistis legem Iusticiæ, neq; secundum voluntatem Dei ambulastis. Horrendè & cito apparebit vobis, quoniam Iudicium durissimum, in his qui præsunt, fiet.

SLuchayćie Krolowie á rozumieyćie / vczćie sye Sedźiowie kráin Ziemie. Nákłońćie vszu wszyscy / ktorzy macie pod swą mocą wielkość ludu / á kochaćie sye w narodźiech / Iże wam daná iest moc od nawyższszego Bogá / ktory bedźie pytał o wászych spráwách / y bedźie sye bádał o myślách wászych. Abowiem gdyśćie byli Slugámi Krolestwá iego / niespráwiedliwieśćie sądźili / ániśćie strzegli zakonu Spráwiedliwośći / áni wedle woley Bożey chodźiliśćie. Strászliwie á rychło okaże sye wam Pan Bog / Abowiem nayroższszy Sąd bedźie nád tymi / ktorzy są przełożeni.

II. PARALIP: XIX.

VIdete quid faciatis, non enim hominis exercetis Iudicium, sed Domini, & ipse vobiscum est in Iudicio. Sit timor Domini vobiscum, et cum diligentia cuncta facite. Non est enim apud Do-

minum De-

minum Deum nostrum iniquitas, nec Personarum acceptio, nec cupido munerum.

KRol Jozáphát / gdy iednego czásu postánowił Sedźie we wszytkich Mieyśćiech w Zydostwie / ták do nich mowił. Báczćiesz co czynić maćie / Abowiem nie Ludzki Sąd spráwuiećie / ále Boży / á on z wámi iest ná Sądźie. Niechayże bedźie boiaźń Boża z wámi / á s pilnośćią wszytko spráwuyćie. Abowiem v Páná Bogá nászego / nie iest złość / áni brákowánie person / áni chćiwość dárow.

DEVTRON: I.

AVdite illos & iudicate eos iustè, siue ciuis sit ille, siue peregrinus. Non agnoscetis personas in Iudicio, ita paruum audietis vt magnum, nec reuereamini cuiusq́ personam, quia Dei Iudicium est.

SLuchayćie ich á sądźćie ie spráwiedliwie / choć iest Mieszczánin / choć Pielgrzym / choć Sąsyad / choć przychodźień. Nie bedźiećie brákowáć Personámi ná Sądźie / ták máłego bedźiećie słucháć iáko y wielkiego. Nie be-

dźiećie sye bać żadney Persony/ Abowiem Sąd iest Boży.

IEREM: XXII.

FAcite Iudicium & Iusticiam, Vi oppressum liberate de manu calumniantis. Aduenam, pupillum, viduam, nolite contristare, neq; opprimatis iniquè, & sanguinem innocentem ne effundatis.

CZyńćie Sąd á Spráwiedliwość/ Vćiśnionego gwałtem z rąk potwarze wybawćie. Przychodniá/sieroty/wdowy/nie zásmucaycie/ áni vćiskaycie złośćiwie/krwie niewinney nie przelewaycie.

EXOD: XXIII.

Pauperis non misereberis in Iudicio.

Nad vbogim nie będźiesz miał lutości ná sądźie.

DEVTR. XVI.

Non accipies munera, quia excæcant oculos Sapientum, & deprauant causas iustorum.

¶ Nie będźiesz brał dárow/ Abowiem dáry záślepiáią oczy mądrych/ y przewracaią á tepią rzecz sprawiedliwych.

EXOD: XXII.

VIduæ & pupillo non nocebitis, si læseris eos, vociferabuntur ad me, & ego audiam clamorem eorum, & indignabitur furor meus, percutiamq; vos gladio, & erunt vxores vestræ viduæ, & filij vestri pupilli.

WDowie y sierocie szkodzić nie bedźiecie/ Jesli ich obrażicie/ beda wołać do mnie/ á ia wysłucham wołanie ich/ Rozgniewam sye y pobije was mieczem: A beda żony wasze Wdowámi/ y Synowie wászy sierotámi.

PSAL: LVII.

Rectè iudicate filij hominum.
Spráwiedliwie sądzćie Synowie ludzcy.

DEVTR: XXVII.

Maledictus qui peruertit ludicium, Aduenæ, pupilli, & viduæ.

¶ Przeklety iest ktory przewraca Sąd przychodniá / sieroty / y Wdowy.

EXOD: XXII.

Maleficos ne patiaris viuere super terram.
Złoczyńcom niedopuszczay żyć ná swiecie.

DEVTR: XIII.

Auferes malum de medio veſtri.
Zgładźiſz złego s posrzodku was.

DEVTR: V.

Teſtis mendax peribit.
Kłamliwy świádek zginie.

PROVER: XXI.

Qui cuſtodit os ſuum & linguam ſuam, cuſtodit à tribulatione animam ſuam.
¶ Kto ſtrzeże vſt swoich y iezyká swego/ ſtrzeże od zásmucenia duſze swoiey.

PSAL: XXXIII.

Prohibe linguam tuam à malo, & labia tua ne loquantur dolum.
¶ Powſćiągay iezyká swego odezłego / á vſtá twoie niechay nie mowią zdrády.

EXOD: XX.

Non loquaris falſum teſtimonium contra proximum tuum. ¶ Nie bedźieſz mowił fálſzywego świádectwá náprzeciw bliźniemu twemu.

LEVIT: XIX.

Non periurabis in nomine Domini. (ſkie.
Niebedźieſz krzywoprzyſyegał przes Imie Pán-

DEVTR: V.

Non erit impunitus, qui super rem vanã nomen Dei assumpserit. ¶ Nie vydzie karánia káżdy/ktory bierze nádáremnio Jmie Bożе.

PSAL: XIIII.

Qui iurat proximo suo & non fallit, promissionem habet, quòd in Domini tabernaculo habitabit, & in monte sancto eius requiescet.

¶ Kto przysięga bliźniemu swemu á niezdradza/ te ma obietnice/ iże w Páńskim przybytku mieszkáć bedźie/ y ná gorze iego Swietey odpoczywáć bedźie.

ROM: XIII.

Omnis potestas à Deo. Itaq; qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, & damnationẽ sibi acquirit. Vis autem non timere potestatem, bonum fac. Si autem malum feceris, time. Non enim sine causa gladium portat.

¶ Wszelka zwirzchność iest od Bogá. A thák kto sye sprzećiwia zwirzchności/ Bożemu zrządzeniu sye sprzećiwia/ y potępienie wieczne sobie iedna. A chcesz sye niebać zwirzchności/ czyń dobrze. Jesli źle bedźiesz czynił/ boy sye. Abowiem nie bes przyczyny miecz nosi. ꝛc.